

545381575

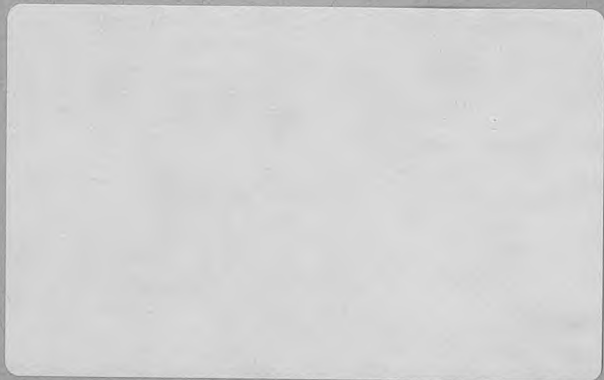

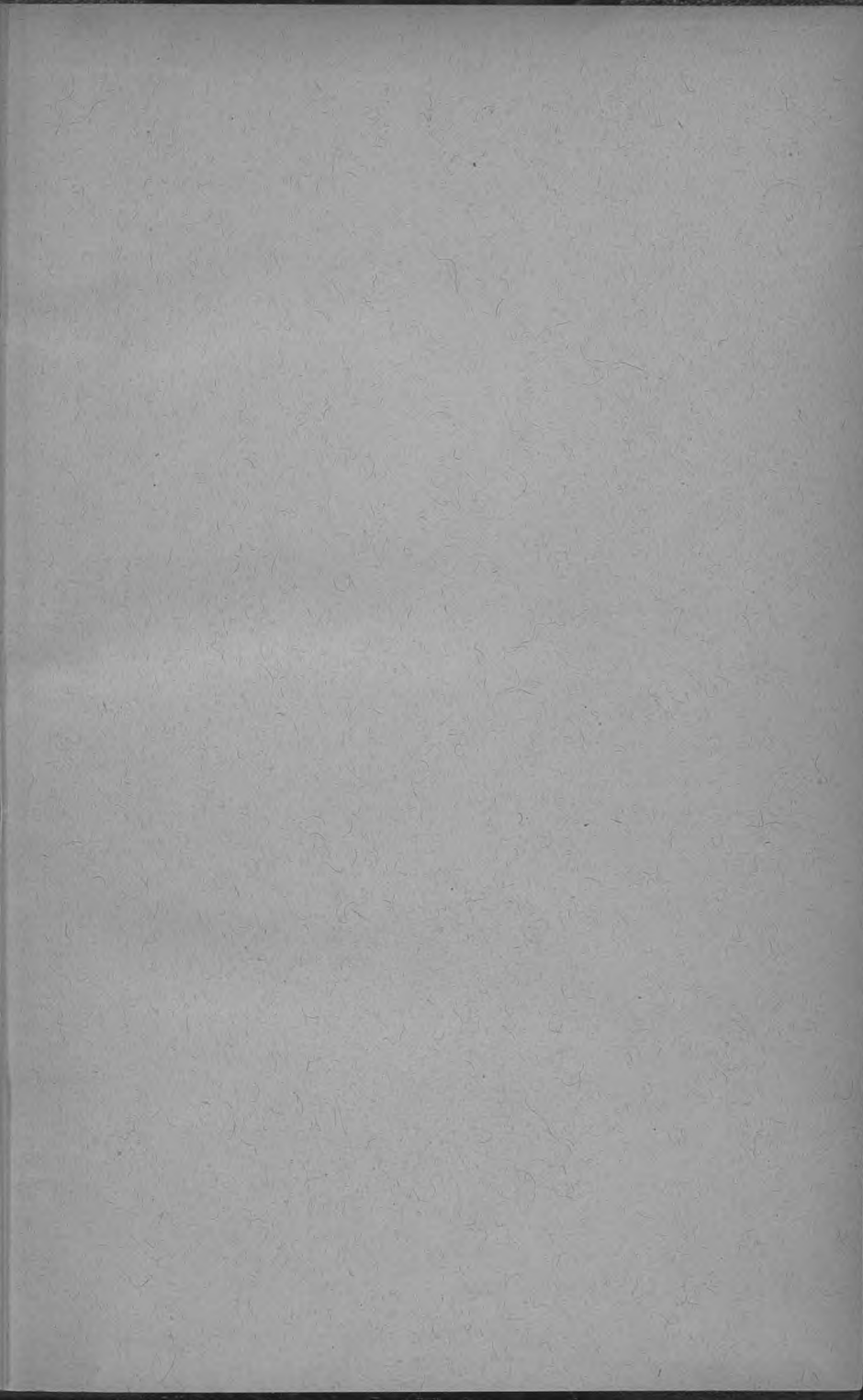
101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

99.4 Bergreen, A. P. Sk

RHB

99.4 Berggreen, A. P. Sk

Berggren

ANDREAS PETER BERGGREEN.

ET MINDESKRIFT

AF

C. SKOU.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD.

BIANCO LUNOS KGL. HOF-BOGTRYKKERI (F. DREYER).

1895.

ANDREAS PETER BURGREN

„Staaer paa Vejene, og seer til, og spoger om de gamle Stier.“

Jerem. 6, 16.

Forord.

Den 21de Mai 1883 samledes omkring A. P. Bergreens Grav en Kreds af Mænd til Afsløring af det Mindesmærke, som dér var sat ham. „En Mindestøtte!“ — saa faldt en af Talernes Ord — „Folket rejser saadanne for dem, det kalder sine store Mænd. Hvem det kalder saa, synes ofte at bero paa noget Tilfældigt, er dog tilsidst Styrelse. Esau var den Førstefødte, Jacob fik dog Velsignelsen. „Har Du ikke uden denne ene Velsignelse, min Fader, har Du ikke bevaret mig nogen?“ klager Esau, men Svaret lyder: „Jeg har sat Din Broder til en Herre over Dig og forsørgt ham med Korn og Most, hvad skal jeg da gjøre ved Dig, min Søn?“ Hvem Folket kalder sine Store, sætter det, medens de leve, over deres Brødre, og naar de dø, rejser det dem en Æresstøtte, stundom seende, stundom blindt, aldrig uden at dets Haand bliver styret“.

Mindestøtten kunde ikke siges at være rejst af Folket, kun af Venner; derfor sattes den ikke paa offentlig Plads, men paa en Grav, og herved betegnes den Stilling, Berggreen indtog i sit Liv, endnu indtager efter sin Død. Han blev ikke nævnet blandt Danmarks store Mænd. Det faldt i hans Lod at virke paa en Tid, da han overskyggedes af Brødre i Kunsten, hvem Samtiden forsørgede med Korn og Most. Hvor højt han kunde

være stegen, om Lykkens Straaler vare faldne oplivende og modnende over hans kunstneriske Evner, veed Ingen; derom nytter det heller ikke nu at tale. Men over hans beskedne Skjul sænkede sig dog en Velsignelse, der fyldte ham med Kraft til at virke store Ting for Kirke, Skole og Folk. Hans Navn var ikke meget i Munde, hans Værk var næppe almindelig kjendt, endsige erkjendt, dog blev det Mange til Gavn og Glæde, vil kunne blive det for Flere.

Hin Majdag udtaltes det Haab, at Mindestenen maatte voxte og i Tiden blive stor. Skal dette ske, maa den flyttes fra de Dødes Have hen, hvor de Levende færdes. At stille den dér, hvor dens Plads vel turde være, mellem Kirken, Skolen og Højskolen, hvis Mure omfremde Billeder af deres højtfortjente Mænd, overstiger langt mine Kræfter, er heller ikke min Hensigt. Lykkedes det, var dermed ogsaa kun Lidet vundet. En Æresstøtte taler nok højt, men ikke altid indtrængende og overbevisende. Skriftets Hensigt er at lade fremgaa for Læserens Syn saa levende som muligt Billedet af en ædel, fædrelandskjærlig Mand, som i fast Overbevisning om Tonernes Magt til at stemme Menneskets Sind for det Gode eller Slette, det Høje eller Lave gav Afkald paa Meget, der ellers attraaes ivrigt nok, for, oftest ganske ene, at stille sig i Kampen mod Alt, hvad der paa dette Omraade viste sig for ham som skadeligt og nedbrydende, og som i begejstret Tro til sin Kunst viede største Delen af sit Liv, hele sin Kraft og alle sine Evner til den skønne Opgave at gjenoplive Sangen i Folket ved at lægge sine Landsmænd paa Læber rene, stærke, milde Toner, skikkede til at aabne deres Sans for alt Godt, Sandt og Skjønt, til at fæstne deres Kjærlighed til Fædrelandet her og hist og oplive deres Mod og Haab under Striden for dem begge. Under Forsøget paa at tegne et saadant Billede har min Haand været ledet af personlig Hengivenhed og dyb Pietet for

den Afdøde; men ikke mindre har jeg ment derved at udøve en Pietetshandling imod den Slægt, som nu er. Thi blandt vor Tids Brøst er Glemsomhed ikke den ringeste, og Glemsel af, hvad Fædrene virkede, har aldrig bragt Godt over Børnene; men i Erindringen boe Kræfter, som kunne nære til Liv og styrke til Daad.

De Kilder, hvorfra Skildringen er hentet, ere: en Selvbiografi af Berggreen for Tiden 1801—28, hvis første Halvdel, omfattende Barndoms- og Skoleaar, er gjen-given med hans egne Ord, medens Resten ikke har kunnet benyttes som den forelaa, da den udførlig gaaer ind paa Familieforhold, der ikke kunne være af Interesse for Offentligheden; dernæst et meget stort Antal Breve fra og til Berggreen, godhedsfuldt stillede til min Raadig-hed; fremdeles Berggreens Arbejder, trykte og utrykte, og hvad der om dem offentlig er fremkommet; endelig mine egne Erindringer fra et langt Samliv med ham og velvillige Meddelelser fra hans ældre og yngre Samtidige.

Hvad angaaer den i Bogen fulgte Retskrivning, er der gjort Forsøg paa at udlige Forskjellen mellem Datidens og Nutidens ved Hjælp af den saakaldte „litteraire“. Fuldkommen Ensartethed er ikke opnaaet; man vil støde paa adskillige Inconsekvenser, overvejede eller oversete; for de sidste maa Læserens Velvilje paakaldes.

Dog ikke blot herfor. En stor Prædikant blandt os har udtalt som sin Mening, at der kun kan prædikes for velvillige Sjæle. Hvis denne Mening er rigtig, gjælder den vistnok ikke blot Prædikenen, men tillige flere andre Meddelelsesformer, saaledes ogsaa den her valgte. Maatte da „Mindeskiftet“ om Andreas Peter Berggreen finde velvillige Læsere; maaske turde det da haabes, at det ikke vilde blive uden al Betydning for vor Kirke-, Skole- og Folkesangs Fremtid og derigjennem for vort Folks aandelige Liv.

Svindinge Præstegaard i Octbr. 1895.

C. Skou.

Efter at Foranstaaende var nedskrevet har jeg fra Direktøren for Conservatoriet i St. Petersburg, Hr. Julius Johannsen, hvem jeg havde tilskrevet for at faae Vished om Rigtigheden af, hvad der i dette Skrift S. 53 er fortalt om ham, modtaget følgende Svar:

St. Petersburg 9/21 October 1895.

Højtærede Hr. Provst!

Med stor Fornøjelse besvarer jeg Deres elskværdige Brev af den 25de September 1895, da jeg har den Glæde at kunne meddele Dem, at den unge Mand ved Navn J. Johannsen, som i Aarene 1845—46 skrev fra Leipzig Breve til den afdøde Professor A. P. Berggreen, var og er den samme, der nu som gammel Mand paa henvend 70 Aar er Direktør for Conservatoriet i St. Petersburg, og som i denne Sommer organiserede Concurrencen for Rubinstein-Priserne i Berlin og dér var Juryens Præsident.

Et halvt Aarhundrede er hengaaet siden jeg havde den Lykke at begive mig to eller tre Gange om Ugen til min kjære, hjertensgode, omhyggelige Lærer A. P. Berggreen i hans Bolig ved Vestervold, og at modtage af ham de Kundskaber i Harmonilæren, som dannede Grundlaget for hele min senere Udvikling paa Musikvidenskabens Omraade. Den Taknemmelighed, som uden Tvivl jeg i den Tid har udtrykket saavel mundtligt som i mine Breve fra Leipzig til den dyrebare Lærer og Ven, har fulgt ham langt over Graven og vil ophøre kun ved mit Livs Slutning, og derfor takker jeg Dem, Hr. Provst, hjerteligen, at De har givet mig Lejligheden at tilkjendegive for Dem, som var den Afdødes hengivne Ven, de Følelser, som knyttede mig som ung Mand til den elskede Lærer og Vejleder, og som ældre og gammel Mand til den Hedengangnes store Fortjenester og ypperlige Egenskaber. Velsignet være hans Minde!

Jeg tillader mig at give Dem en kortfattet Beskrivelse af mit Levnetsløb i det Haab, at dette ikke vil være Dem ukjært.

Min Fader var afdøde Hovedpræst ved den tyske St. Petrikirke i Kjøbenhavn, Dr. phil. & theol. Johannsen. Jeg var hans femte Barn og tredje Søn og fødtes den 28de Februar 1826 i Præstegaarden paa Hjørnet af St. Peder- og Larslejstræde. Min Uddannelse fik jeg i Kjøbenhavn, først i St. Petri Realskole tillige med privat Undervisning i Latin, Græsk og Hebraisk af min Fader, og senere i Metropolitanskolen. Uddannelsen i Musik begyndte jeg i mit niende Aar, og da jeg var atten Aar gammel, hengav jeg mig med min Faders Samtykke til alvorlig Studium af Musiktheori under Berggreens, Klaverspil under Lüders og Orgelspil under Jensens Vejledning. Godt forberedt blev jeg i September 1845 optagen som Elev i Conservatoriet i Leipzig, som jeg absolverede i 1848. Efter nogle Maaneders Besøg i Forældrehuset rejste jeg samme Aar i October til St. Petersburg, hvor min ældste Broder var bosat som Læge. Min Carriere i Rusland begyndte jeg med at give privat Undervisning; senere fik jeg en kejserlig Ansættelse som Lærer i et af de store Pigeinstituter. I Begyndelsen af 1867 blev jeg ansat som Professor i Musiktheori ved St. Petersburg-Conservatoriet af den daværende Direktør A. Rubinstein. 1871 overtog jeg ifølge Ønsket af den daværende Præsident for Conservatoriet, Hendes Kejserlige Højhed, Fru Storfyrstinden Helene Pawlowna, Inspectorembedet, som jeg førte i fulde tolv Aar ved Siden af 24—30 ugentlige Undervisningstimer. Ifølge Overanstrengelse blev jeg nødsaget til at opgive Inspectorembedet, og beskæftigede mig udelukkende med Undervisning og Uddannelsen af et stort Antal af Elever, af hvilke mange ganske fortrinligt opfyldte deres Embede som Theorilærere, Componister og Orchesterdirigenter saavel her i St. Petersburg som i de fleste

større Byer i Rusland. I Begyndelsen af Juni 1891 overgav den daværende Direktør, A. Rubinstein, som forlod Conservatoriet, mig Vejledningen af denne store Anstalt, med hvilken jeg nu har begyndt mit femte Aarskursus.

Omendskjønt jeg lever i Rusland allerede 47 Aar, saa har Kjærligheden til mit Fædreland aldrig tabt sin Styrke og sin Trofasthed. Mit Hoved er i Rusland, men mit Hjerte i Danmark.

Dersom jeg tør frembringe en Bøn til Dem, højt-ærede Hr. Provst, saa er det den, at De vil beære mig med et Exemplar af Deres Mindeskrift over Professor A. P. Berggreen, som nu trykkes.

Ordet „Janowitsch“, som Referenten Hammerich i National-Tidenden har tilføjet til mit Navn, bør ikke være der. Hr. Hammerich har hørt Noget i russisk Samtale, hvis Forklaring han har misforstaaet.

Med særdeles Højagtelse har jeg den Ære at forblive

Deres ærbødige

J. Johannsen.

Jeg har ment at turde og burde meddele dette Brev, fordi det aander saa varm en Kjærlighed til Fædrelandet og bringer Hilsen fra en Landsmand, der, medens han saa mange Aar var borte fra Hjemmet, gjorde dets Navn Ære, og fordi den Inderlighed, hvormed Direktør Johannsen omtaler Berggreen, danner en smuk Indledning til den følgende Skildring.

D. 24de Octbr. 1895.

C. S.

I.

1801—28.

85-1081

Jeg ankom akkurat tidsnok til denne Verdens Ø for at kunne sige: „Jeg har oplevet Danmarks Hædersdag den 2den April 1801.“ Thi Maanedsdagen i Forvejen blev jeg født i Kjøbenhavn i det samme Hus, hvorfra mine Forældre først for 2 Aar siden flyttede.¹⁾ Om hin mærkelige 2den April kan jeg af egen Erfaring ikke fortælle Andet, end at jeg ikke vidste det Mindste af nogen Ufred at sige, men laa rolig i min kjære Moders Arme. Hun er en Datter af den for nylig afdøde Distriktslæge Andreas Lynges i Frederiksborg, og min Fader er Kamfabrikør.²⁾

¹⁾ Grønnegade Nr. 12, Huset er nu forsvundet.

²⁾ Fadereu Carl Peter Berggreen var født i Stockholm den 7de Juni 1768. Han menes oprindelig at have været bestemt til Officer og at have forladt Stockholm, fordi Forholdene vilde tvinge ham ind i Faderens Virksomhed som Kamfabrikant. Han kom tilfældig til Frederiksborg, hvor han for en forvreden Fod behandlede af Distriktslæge Lynges og gjorde Bekjendtskab med dennes Datter Johanne Dorothea, f. 7de April 1783, som blev hans Hustru. Han var musikalsk begavet, havde en god Sangstemme og megen Passion for den militære Stand, søgte Omgang med Officerer (hans to Svogre vare af denne Stand) og dannede Svenskere, der opholdt sig i Kjøbenhavn. Alt tyder paa, at Manden

Enhver, der selv har skrevet sit Levnedsløb, har vist altid ønsket at kunne fortælle Noget om sine tidligste Dage, der kunde pege hen paa et særdeles Kald til den Kunst eller Videnskab, han siden har opoffret sig til. Saaledes har jeg da ogsaa gjort mig Umage for at tilbagekalde nogle Historier fra den Tid i min Erindring og fundet Noget, der beviser — Ingenting. Geni (om Gud har skjænket mig noget, skal jeg lade være usagt) er et Himmelfrø, der hos En spirer tidligere end hos en Anden; men skjønt Rosens Tid er sildigere end Violens, glæder den os dog ikke mindre. Overalt kommer det meget an paa Omgivelser og særdeles Omstændigheder, om et Talent skal udvikle sig tidlig eller sildig. Mozarts Fader var Musiker, Raphaels Maler, de havde saaledes fra deres spæde Aar Lejlighed til at høre, se og modtage Indtryk af de Kunster, ved hvilke de siden selv skulde virke saa kraftigt, og den himmelske Spire, der var nedlagt i dem, opvarmet ved Kunstens Straaler, udviklede sig tidlig. Haydns Udvikling synes at have været senere; thi saa mægtige Straaler opvarmede ikke ham. Hvor meget de udvortes Forhold virke paa Talentet, er ogsaa tidt blevet bekræftet derved, at et Talent pludselig og ganske uventet er frembrudt, naar disse ere blevne forandrede; og dersom jeg nu turde gaa over til at tale om mig selv, efter saa nylig at have nævnet hine udødelige Mestere, saa vilde jeg sige, at mit musikalske Anlæg først viste sig, da jeg kom fra

ikke er kommen paa sin rette Hylde eller ikke dér har befundet sig vel, at han ikke har vidst at sætte Tæring efter Næring, og at Hjemmets Kaar, efterhaanden som Børneflokkene voksede — den steg til 12 — ere blevne meget knappe.

mit Hjem og ud til mine Bedsteforældre i Frederiksborg. Alle tidligere Yttringer, der kunde pege hen paa min musikalske Tilbøjelighed, ere vel mere at anse som Barnelege, hvilke Tilfældet gav et musikalsk Udseende. Saaledes morede det mig meget at danne mig Instrumenter ved at spænde Messingtraade paa et Brædt. I min Faders Hus boede en Frisør, der havde en overgiven og kaad Læredreng; naar Mesteren var ude, kom jeg tillige med flere Drengene op til ham, og vi holdt da Concert. Vore Instrumenter vare Frisørens Værktøj: Pandejærn, Krøllejærn og hvad de nu hedde; fra min Faders Disk bragte jeg nogle Kamme med, hvorom vi lagde et Stykke tyndt Papir og blæste paa dem; dette var vort Principalinstrument. Der blev da ringet, klirret og sunget og dertil slaaet Takt med den største Ivrighed. Men om dette musikalske Væsen eller Uvæsen var et Paafund af mig eller den kaade Dreng, skal jeg ikke sige for vist.

En lille Tildragelse, der maaske kunde være noget mere karakteristisk, er denne. Jeg gik i Skole hos en Madam, der for at fornøje sine Disciple holdt et Bal for dem. Jeg, som aldrig har holdt af at danse, fandt mere Fornøjelse i at agere Spillemand ved at slaa paa Tromme. Nogle af Børnene henvendte sig til mig med et Spørgsmaal mit Instrument angaaende, hvilket jeg ikke var i Stand til at besvare, hvorover jeg blev ganske undselig og tillige ærgerlig, da jeg ansaa det for en Skam at blive greben i en musikalsk Uvidenhed. Maaske har jeg udmærket mig mellem mine Skolekammerater ved en bedre Syngestemme; thi som meget ung havde jeg nok en net Stemme. I det Mindste kan jeg erindre, at

jeg tidt blev bedt om at synge, og at jeg fortjente mangan god Sølv-Toskilling af min Faders Svende ved at synge nogle Viser for dem, som jeg troer, de selv havde lært mig. Anlæg til at blive en Pudsensmager viste sig tidlig og meget hyppig hos mig. Jeg havde seet min Moder komme en Visk Urter paa Suppen; en Dag kommer jeg ene ud i Kjøkkenet, seer en Skurevisk af Halm, tænker: „Visk er Visk“ og kommer den i Suppen. En anden Gang var jeg ene i Stuen, Kaffeboardet stod dækket, jeg drak al Fløden, gik ud til min Moder i Kjøkkenet og sagde: „Se saa! Moder, nu er det gjort.“ Engang fulgte jeg med min Moders Moster ud i Byen. Hun skulde købe noget Tøj, som jeg fik Lov at bære; vi kom gennem Pilestræde; paa een Gang bliver hun staaende, seer forskrækket paa mig og spørger: „Hvor er Tøjet, Dreng!“ „Det ligger henne bag Stenkisten, Moster!“

Under Bombardementet 1807 var jeg med min Moder og mine Søsken i Frederiksborg. Efter Capitulationen kom der en Del engelske Husarer derhen for at ligge i Kvarter. Vi vare skjulte paa et Kornloft; thi man frygtede for, at Engelskmanden ogsaa vilde indtage Frederiksborg! For at dette kunde gaa af uden Blodsudgydelse, havde man frataget Borgerne i Byen deres Geværer — i det Hele 12 i Tallet —, som vare af den Størrelse, at man ikke godt kunde affyre dem uden paa Lavetter; de brugtes ved Fugleskydningerne. Husarerne vare mest Hannoveranere, der meget nødig havde taget Del i Krigen; en hel Del blev indkvarteret, hvor min Bedstefader boede — dengang i en af Slotsbygningerne. Jeg tillige med mine Morbrødre, der omtrent vare i

samme Alder, insinuerede os hos Engelskmanden ved at binde Fjedre til deres Chacoter; Fjedrene trak vi af Hanerne og Hønsene.

[Efter at have gaaet i et Par Smaaskoler i Kjøbenhavn, sidst i Scharlings Institut, kom Berggreen i Aaret 1810 i Huset hos sin Bedstefader og blev sat i Frederiksborgs latinske Skole].

I disse paradisiske Egne aabnede sig min Sans for Naturen og saaledes tillige min Sans for det Skjønne. De dunkle Skove vakte fromme og religiøse Tanker i min Sjæl, og i Fjerde Christians stolte Slot lærte jeg snart at beundre det Præg af Højhed og Storhed, der var en Afglans af hin store Konge. Tidt har jeg stille sværmende staaet mellem disse Mure, og de høje Taarne ledede mit Blik til Himlen, mens Klokkens hule Drøn fremmanede tusinde sælsomme Forestillinger hos mig. Ved dette Slot hang min Tanke og mit Øje tidlig og sildig. Min Bedstefaders Have gik lige ned til Søen og havde en amphitheatralsk Beliggenhed; her sad jeg mangen Aften med min Fløjte, og det gamle Slot gjentog Barnets Toner. Vi levede saa temmelig paa vor egen Haand hos min Bedstefader, især efter hans Kones Død (1812), da hans Embede hverken Nat eller Dag lod ham have Ro, saa han kun var lidet sammen med os. Mine Tanter bleve snart gifte, med mine Morbrødre delte jeg ikke Interesser, og i Skolen havde jeg ingen særdeles Ven, saa jeg levede meget for mig selv. Naar jeg saae Lejlighed dertil, var jeg strax ude i Skoven, i Haven eller ogsaa hos en Søcaptain Vosbein, hvem jeg tidlig lærte at kjende, da jeg gik i Skole med hans Søn. Denne faderlige Ven har havt særdeles Indflydelse paa

mig. Det var en Mand af et smukt Udortes og med den varmeste Følelse; han havde rejst meget, været i Italien og staaet i russisk Tjeneste. Hvilken usigelig Længsel vakte han ikke hos mig efter at komme til hint skjønne Land, naar jeg gik med ham i hans Have, og han fortalte mig om sit Ophold dér. Fra den Tid har September Maaned stedse været mig den kjæreste; thi i disse klare, stille Aftener gik han saa gjerne og spadserede med mig; han syntes, de havde mest Lighed med de italienske Aftener. De vemodige Erindringer, som da vakte hos ham, vakte ogsaa hos mig vemodigt Savn og hin Længsel, der vist aldrig bliver stillet.

I Frederiksborg vaagnede nu først min Tilbøjelighed for Musik. Man var temmelig musikalsk i min Bedstefaders Hus, selv elskede han denne Kunst, spillede paa Klaver og Fløjte og lod derfor sine Børn undervise i Musik. Min Moder, hans ældste Datter, havde ogsaa, mens hun var hjemme, spillet paa Klaver; hun har ogsaa havt en meget smuk Stemme; men for ikke at bedrøve os med Søragesange har den kjære, fromme Moder i mange Aar hellere ladet være at synge. Dog har jeg i sildigere Tider undertiden hørt hende nynne en af mine Melodier for min mindste Søster; men hun vidste næppe, den var af hendes Søn. Af hende har jeg vist modtaget min Sans for Harmoni, skjönt hun selv har levet i disharmoniske Livsforhold, der stedse hos hende opløste sig i from Taalmodighed. Kjære Moder! kunde Din Søn skaffe Dig en glad Alderdom, hvor lykkelig vilde han da være! Tidt har jeg bedet Gud at give mig Kraft til at blive en dygtig Kunstner; men kunde jeg tilbytte mig den Lykke at skabe min Moder en god

Livsaften imod at give Slip paa hin Hæder, da vilde jeg — med Taarer gjøre det, Taarer, der billigt maatte rinde ved Afsigelsen af en Himmel.

En yngre Søster af min Moder spillede særdeles godt paa Klaver og hendes tilkommende Mand var et sandt musikalsk Talent, havde den skjønneste Mandstemme, jeg har hørt, den blødeste, reneste, kraftigste Tone paa sin Violin og componerede dertil meget smukke Ting. Hans Navn var J. J. Petersen, senere Toldinspecteur i Eckernförde. Jeg havde saaledes Lejlighed til at høre smuk Musik, og Lysten til selv at lære vaagnede snart. Mit første Instrument og det eneste, hvorpaa jeg har bragt det til en temmelig Grad af Færdighed, blev imidlertid Fløjte. En Ven af min Bedstefaders Familie, Dahl,¹⁾ kom nemlig ofte til os med sin Fløjte; af ham hørte jeg dette Instrument behandlet fuldkomment overensstemmende med dets Charakter, nemlig som et idyllisk, elegisk Instrument. Saaledes er det unægtelig ogsaa meget skjønt og maatte gjøre Indtryk paa mit følsomme Gemyt. Jeg valgte da det; men da Dahl, der var bleven ansat som Lector ved Univer-

¹⁾ F. P. J. Dahl, en Præstesøn fra Slangerup, født d. 5te August 1788, dimitteret med Udmærkelse fra Frederiksborg Skole 1804, theologisk Candidat med egregie 1812, Adjunct i Frederiksborg indtil 1815, da han kaldtes til Universitetet i Christiania som constitueret Docent i Philosophi, hvilken Stilling han paa Grund af sin Helbredstilstand atter frattraadte i 1817, fra 1818—1840 Overlærer ved Frederiksborg Skole, 1854 tit. Professor, død 1864, fremragende Kjender af det danske Sprog og Forfatter til mangfoldige Arbejder i denne Retning. Denne ædle, lærde og højt dannede Mand, der tillige var entusiastisk Musikdyrker, har i Bergsgreens Ungdom havt den største Indflydelse paa ham og var ham, indtil Døden adskilte dem, en Ven som ingen Anden. Der vil i det Følgende ofte blive Lejlighed til at omtale ham.

sitetet i Christiania, snart skulde rejse bort, maatte jeg se mig om efter en anden Lærer. Der var ingen anden at vælge end en Skolelærer Møller, der var ærligere end mangen anden Musiklærer; thi han tilstod oprigtig, at han kun blæste lidt paa Fløjte, men vilde gjerne uden Betaling lære mig Begyndelsesgrundene. Den hele Undervisning varede imidlertid kun faa Timer; jeg havde en Fløjteskole med sex lette Stykker i, han havde givet mig det første Stykke for; men næste Gang jeg kom, kunde jeg dem alle sex. Nu syntes min Lærer, jeg nok kunde hjælpe mig selv, og det gjorde jeg da ogsaa; thi siden har jeg ingen egentlig Undervisning havt, skjønt jeg naturligvis har lært meget ved at spille med Dahl, efter at han igjen var kommen tilbage fra Norge. I Composition anser jeg Weyse for min Lærer, da han stedse har gennemset mine Compositioner og gjort de nødvendige Bemærkninger derover; men om han vil anse mig for sin Discipel —?

For at komme tilbage til Fløjten, saa var en af mine Debuter paa den ved en Concert, foranstaltet til Ære for Dahl, da han skulde rejse bort. Jeg skulde ikke blæse med førend til allersidst ved en Cantate, componeret af min ovennævnte Onkel til Text af Overlærer Stenbloch, et „Farvel“ til Dahl. Concerten skulde begynde, men Dahl, der skulde blæse med i Ouverturen, var endnu ikke kommen. Man hentede derfor mig, der var ude mellem Tilhørerne; vi spillede Mozarts Ouverture til „Figaro“. Idet vi havde begyndt, kom Dahl og stod ubemærket af mig ved min Side. Da Stykket var ude, trykkede han mig hjertelig i Haanden til Tak for mit Spil. Der vil ikke let møde mig Noget i Livet,

hvorved jeg vilde føle mig saa hædret som dengang ved dette Haandtryk.

Jeg fik snart Lejlighed til ny Øvelse, da jeg kom til at blæse med i Orchestret i vort dramatiske Selskab „Thalia“. Der var virkelig nogle fortrinlige Dilettanter blandt Skuespillerne, saa at nogle Stykker gik særdeles godt. En af vore største Skuespillere er gaaet ud fra denne Skole, nemlig Nielsen, som jeg omgikkes meget med paa Musikkens Vegne; han spillede nemlig færdigt Fortepiano. Der blev givet en Forestilling i dette Selskab hver fjortende Dag; hvor længtes jeg efter denne Aften! I den første Tid var jeg ikke alene Fløjtespiller, men ogsaa Rolleskriver for Selskabet, hvad der borttog mig mere Tid end godt var for mine Studeringer. Det gik endog saa vidt, at jeg ofte sad paa Skolen og skrev Roller i selve Timen, og det med mine Læreres Tilladelse, af hvilke et Par vare mellem vore vigtigste og ivrigste Skuespillere. Et Par Gange var Berggreen ogsaa kommen paa Brædderne, dog kun for at sige een eller to Replikker. Een Gang var jeg ogsaa med at gjøre Regn ved at slaa med Ris paa Papirscoulisserne. Jeg erindrer nok, at jeg engang imellem vendte den tykke Ende til af Riset for at udtrykke Plaskregn! Kort efter at jeg havde begyndt at spille, omtrent i Aaret 1812, forsøgte jeg ogsaa at componere; naar Aanden kom over mig, flygtede jeg ned i vor Tjenestepiges Kammer, der laa temmelig afsides, eller ogsaa ned i et Lysthus i Haven; thi jeg gjorde en stor Hemmelighed af min Omgang med Muserne. Jeg skrev da en hel Del Smaastykker for Fløjte, som jeg efter nogen Tids Forløb rev itu. Et Par Romancemelodier fra den Tid har jeg ladet

trykke i mine første Samlinger af Sange med Guitar-accompagnement som „Fødselsdagen“ af Øhlenschläger, „Romance“ af Haste, „Erindring“ af pf¹⁾ og flere andre. Nogle Variationer for een og to Fløjter har jeg ogsaa endnu fra den Tid. Jeg havde hørt saa mange forskellige Variationer over „Ach du lieber Augustin“, at jeg troede, det var enhver Componists Pligt at variere dette Thema. Jeg tog da min Fløjte og gav mig til at søge; fandt jeg nu en Variation, som min gamle Bedstefader, der sad i Stuen ved Siden af mig, syntes om, saa raabte han ind til mig: „Skriv den op!“ Saaledes fik jeg da 10 Variationer i Stand.

Min Bedstefader mærkede jo nok, hvor megen Tid Musikken borttog fra min Læsning; men min Lyst til denne ham selv saa kjære Kunst, maaske ogsaa den Smule Anlæg, han bemærkede hos mig, glædede ham for meget til at han skulde have lagt Hindringer i Vejen for mig. Jeg husker nok, hvor overrasket han blev paa en af de musikalske Aftener, som Musikvennerne i Frederiksborg ugentlig skiftevis foranstaltede. Jeg havde komponeret en Sonatine for Fløjte og Guitar, paa hvilket sidste Instrument, ligesom paa Klaver, jeg havde haft Lejlighed til at øve mig lidt. Da den var spillet, spurgte han af hvem den var. „Af Deres Dattersøn!“ Den Gamle blev ganske glad.

Min Fløjte bragte mig ind i et meget behageligt Samliv med mange gode Mennesker. Mine interessanteste Bekjendtskaber var med min kjære Ven Dahls, Oberst Flindts og Captain Vosbeins Familier. I alle

¹⁾ Ere ogsaa optagne i hans „Samlede Compositioner“.

disse Huse havde vi mange musikalske Aftener; de Compositioner, jeg herved gjorde Bekjendskab med, og som først dannede min Smag, vare af Schulz, Reichardt, Weyse, Mozart, til Dels ogsaa Haydn, Alle Stjerner af første Størrelse. Af Mozart og Haydn havde vi Symphonier, arrangerede for Kvintet. Naar jeg ikke havde Parti med, har jeg mangan Gang siddet i en tilstødende Stue, rørt indtil Taarer og i taus Tilbedelse af Mozarts Herlighed. Jeg har ikke siden den Tid truffet Mennesker, saa entusiastiske for Musik, som vort lille Kvintetselskab. Vi spillede undertiden til Kl. 2 om Natten og pauserede kun, mens vi spiste, ja! næppe det; thi da sang vi ofte en Selskabssang. Gik det ikke altid saa godt med Udførelsen af et og andet Musiknummer, saa hørte man dog ofte et Stykke foredraget med en Følelse, der ikke sjælden savnes hos Virtuoserne.

Eftersom min Sans for Musikken udviklede sig, tabte jeg Lysten til Studeringerne; ikke som om det var mig imod at lære Noget, kun vilde jeg, det skulde have nogen Hentydning til det Kald, jeg allerede nu selv begyndte at spore hos mig. Jeg ønskede at gjøre mig bekjendt med Digterværker, og hvad der var nødvendigt at kunne for at forstaa dem; hertil hørte da Mythologi, hvoraf vi egentlig Intet lærte i Skolen, undtagen hvad der blev os sagt ved Gjennemlæsningen af romerske og græske Autores, hvilke jeg ikke fandt meget tiltrækkende, da jeg maatte vade gennem en Mængde grammatikalske Regler, inden jeg kom til Skjønhederne i Digtet. Overalt syntes det mig saa besynderligt at rejse til Grækenland og Rom, førend jeg kjendte mit eget Hjem, at læse Homer, Virgil og Horats, førend jeg endnu kjendte

Øhlenschläger. Der er dog virkelig noget Skjævt i denne Fremgangsmaade. Jeg læste da saaledes, hvad jeg forstod, og hvad der derfor kunde hæve min Aand; men mine Lektier glemte jeg rigtignok ofte. Hvad Danmarkshistorien angaar, gjordes den os meget interessant af Steenbloch, saa længe vi havde ham til Lærer; men han blev kaldet fra vor Skole til Professor ved Universitetet i Christiania. I Mathematik havde vi den siden saa berømte Professor Hansteen, der ligeledes blev kaldet til Christiania. Han skrev i min Charakterbog: „en god Dreng, men en slet Matematiker“; jeg mindes tydelig, at jeg var saa glad over hans Ros, at jeg rent glemte hans Dadel.

Jeg hørte Dahl tale saa meget om Schiller og fik stor Længsel efter at læse Noget af ham; men Tydsk lærte vi kun maadeligt i Skolen, da vor Lærer var en svag, søvning Mand, der lod os gjøre, hvad vi vilde, endog gaa ustraffede bort hele Timer. Jeg øvede mig da i det Tydske paa egen Haand og oversatte endogsaa et helt Hyrdedigt af Geszner. I Fransk havde vi kun en enkelt Time om Ugen, og jeg drev det ikke meget vidt deri. Den kjæreste Time var for mig Deklamations-timen, og jeg kan nok erindre, at jeg just ikke var blandt de Sidste. Især vandt jeg Dahls Bifald i mit sidste Skoleaar ved Fremsigelsen af Øhlenschlägers Digt „Melodiens Almagt“, eller som han siden har kaldet det „Til Sangens Gud“. Dette Stykke svævede stedse for mig i Tankerne, og jeg fremsagde det ofte højt for mig selv. Hvad her er sagt om Skolens Undervisning, er kun en subjektiv Dom, væsentlig begrundet paa, at jeg ikke ønskede at danne mig til Videnskabsmand,

men til Musiker¹⁾. Lod jeg stundom for min Familie et Ord falde i denne Retning, saa bestred man mig vel; men jeg trøstede mig altid med den Tanke, at det dog, dersom jeg ret havde Kald dertil, vilde blive Enden paa Legen. Til yderligere Trøst og Husvalse afskrev jeg alle de Componisters Levnedsløb, jeg blot kunde overkomme og har fra den Tid endnu fire saadanne smaa Hefter. Disse lærte mig da ikke at mistvivle ved den Modstand, som Familie og andre Forhold kunde forarsage, og naar Modgang ret har nedtrykt mig, har jeg endog i senere Aar fundet en Trøst i at have delt Lod med denne eller hin Componist.

I Oktober 1819 skulde jeg rejse til Kjøbenhavn for at underkaste mig Examen Artium. Det var svært for mig at gaa om og tage Afsked med de mange kjære Venner. Aftenen før Afrejsen var jeg hos Skolens Rektor, Professor Bendtsen, for at faa mit Testimonium, hvorfor han ikke vilde modtage det ham tilkommende Honorar. Han gav mig mange kjærlige Formaninger, den gode, gamle Lærer, og sin faderlige Velsignelse lagde han i et hjerteligt Afskedskys, hvilket jeg alt modtog under en Strøm af Taarer og uden at kunne sige et Ord. Dette Øjeblik har jeg tidt erindret mig med Taknemmelighed for alt det Gode, jeg skylder denne Mand. Næppe kan der være nogen Lærer, — der er mere elsket af sine Disciple og saa fuldkommen fortjener at være det. Om hans Lærdom havde nogen Ende, veed jeg ikke; men

¹⁾ Denne Dom er forøvrigt ganske overensstemmende med dem, der ere fældede af hans samtidige Skolekammerater G. P. Brammer, Student fra 1818, i hans „Ungdomsliv“ og J. N. Madvig, Student fra 1820, i hans „Livserindringer“.

hans Godhed var uendelig. Jeg har stedse været stolt af den Lov, han i mit Testimonium har givet min Charakter, og hvortil jeg tidt har tyet i senere Dage, naar jeg har følt mig miskjendt af Andre, idet jeg har trøstet mig saaledes: min gamle Professor kjendte mig dog bedre. Heller ikke kunde han paa en mere overbærende Maade have skjult den ham sikkert vitterlige Efterladenhed i mine Skolestudier end ved at tillægge mig en Langsomhed i at lære, der maaske havde ladet mig staa tilbage for nogle af de andre Dimittender, men som jeg oprigtig talt aldrig selv har følt noget til, naar jeg havde med Ting at gjøre, der interesserede mig¹⁾.

¹⁾ Testimoniet lyder saaledes:

„Til de blide og modtagelige Charakterer, der pleje at er-
hverve sig Yndest hos Alle, henhører den, om hvem nærværende
Skrivelse udfærdiges, den ædle, brave og musikalsk begavede
unge Mand:

Andreas Peter Berggreen.

Ti Aar gammel blev han sat i vor Skole og gjennemgik alle Skolens Klasser i Løbet af otte Aar, afholdt af Enhver for sin Lærvillighed, Lydighed og Sjælsrenhed. Hvad Krav der stilledes til ham, har han glad paataget sig og udført efter Evne. Thi han hører ikke til dem, der ved Hurtighed i Tilegnelsen og Bevidsthed om et let Nemme, om jeg saa maa sige, blive fristede til Ligegyldighed og Uopmærksomhed, medens han tvertimod i fuld Erkjendelse af Arbejdets Vanskelighed saae, at han maatte, for ikke at spille sin Umage, gaa til Værks med megen Omhu. Da Skolens Lærere paaskjønnede dette, blev han som ubemidlet funden værdig til at nyde Understøttelse af Skolens Stipendier. Efter at han har udviklet sine medfødte naturlige Anlæg ved trolig Tilegnelse af sin Skolelærdom, dimittere vi ham nu atten Aar gammel, idet vi af Hjertet ønske, at det maa lykkes ham overfor de høje Censorer med Lethed og Held at gjøre Rede for det, han har lært.

Ved Examen Artium fik Berggreen kun 2den Charakter. Efter Beskaffenheden af hans Forberedelse havde han heller ikke ventet bedre. Paa den Tid da første Del af Anden Examen skulde tages, faldt han i en heftig Sygdom, som hindrede ham i at gaa op, saa han i Efteraaret 1820 maatte tage begge Dele af denne Examen paa een Gang. Han skulde nu vælge et Studium, da han følte sig for afhængig til at følge egen Lyst, begyndte da paa Medicinen og forskaffede sig i den Anledning nogle „ækle Ben“, væmmedes og valgte Jus som et „mere renligt“ Studium. I et Par Aar hørte han saa Forelæsninger over Romerret, Statsret, juridisk Hermeneutik og almindelig Retslære, og hvis man tør tro Attesterne herfor, har han været en flittig Tilhører. Han gik til Manufacteur, læste ogsaa hjemme, dog alt med Maadehold; thi medens han læste Hurtigkarls System, studerede han Gottfred Webers „Theori der Tonsetzkunst“.

Med Haanden jeg mig til Madammen forskrev:
(Madam Justitia)
men Hjertet hos Pigen bag Hækken dog blev.
(Jomfru Musa).

Til Eder, akademiske Fædre, anbefale vi paa det Bedste den unge Mand, vi have saa kjær og allerede maa bortsende, uden at han endnu er helt kommen til Kræfter efter en Sygdom.

Frederiksborg Oktober 1819.

B. Bendtsen.

Med Berggreens Haand er tilføjet: „Elskede, overbærende, altfor paaskjønnende, dyrebare, uforglemmelige Lærer! med et Hjerte, fuldt af Taknemmelighed, hengiver jeg mig til Erindringen om Din aldrig trættede Godhed. Gid jeg ikke maa have været den altfor uværdig!

d. 1ode Juli 1872.

A. P. B.

Allerede nu udgav han nogle Hefter Sange med Accompagnement af Guitar, og disse gav Anledning til det Bekjendtskab med Weyse, der fik saa afgjørende Indflydelse paa hans Smag og hele musikalske Retning. Musikhandler Lose, hvem han bragte den første Samling, havde viist dem til en Musiker, som havde gjort opmærksom paa nogle Fejl i Satsen og i det Hele bedømt disse første Forsøg strengt. For at faa en Dom, han kunde holde sig til, gik han til Weyse, som redebon lovede at gennemse Sangene til den følgende Dag. Den næste Dags Morgen mødte Weyse ham paa Gaden, standsede ham med den Yttring, at der vel var nogle grammatikalske Fejl i Accompagnementet, men at han var vel fornøjet med Melodierne, og at han allerede havde anbefalet Lose at udgive dem. Siden da viste Berggreen altid Weyse sine Compositioner, og dennes Tilfredshed var ham den største Belønning; thi næst Mozart var der næppe nogen Componist, der saaledes som Weyse svarede til hans Ideal. Besøgte han Weyse, plejede han gjerne, førend han ringede paa, at lægge Øret til Døren for at lytte efter, om han spillede; thi for ingen Pris vilde han forstyrre dette Spil. I saadanne Øjeblikke følte han sig som en ringe Tjener i Kunstens Tempel, der maatte staa i Forgaarden og lytte til Tonerne fra det Allerhelligste. Det var ham umuligt at forstaa, naar Nogen ikke delte denne hans Begejstring. Prins Christian complimenterede engang Berggreen for en af hans Compositioner og spurgte, hvem der havde været hans Lærer, Da det lod til at interessere Prinsen, at Berggreen havde vejledet sig selv, tilføjede denne, at Weyse ogsaa venligt havde taget sig af ham, hvortil Prinsen koldt svarede:

„Ja! Weyse forstaar sig jo meget godt paa Musik“. Et næppe lydeligt: „Ja! — Gud“ kunde have fortalt Prinsen Berggreens Forundring over, at der ikke taltes med større Enthousiasme om Weyse. Ethvert Angreb paa denne Mester forargede ham, og fra sin tidlige Ungdom til sit Livs Aften var han rede til at gribe Pennen for at værne ham. Saaledes var der i „Berliner Allgem. musik. Zeitung“ fremkommet en skarp Recension af Musikken til „Ludlams Hule“ og „Macbeth“, der blev optagen i det danske „Conversationsbladet“. Berggreen skrev et Gjenmæle, som havde vundet Weyses Bifald, og som indbragte ham en god Del Grovheder fra Bladets Redaktør Proft. At denne fik Svar paa Tiltale behøver ikke at tilføjes.

End mindre er det fornødent at sige, paa hvilken Side Berggreen stod i den Strid, der da delte den musikalske Verden herhjemme i to fjendtlige Lejre med Weyse og Kuhlau som Bannerførere.¹⁾ Den 4de Februar 1825 skriver Berggreen: „Enhver sand Musikven har i Aften fejret en skøn Fest, Weyses nye Opera „Floribella“ blev given for tredje Gang. Han er i denne sig selv ganske lig, en saadan Componist kunde jo heller ikke vildledes af Modesmagen. Saaledes forestiller jeg mig Glucks Operaer, som jeg desværre endnu ikke kjender. Der er ingen Melodier, som man synger efter, naar man kômmer hjem, og dog er hver Takt saa melodios.“ Og den 10de Februar: „Til min store Glæde lader det, som

¹⁾ Hoffet stod paa Kuhlaus Side. Rahbek yttrede engang til Prinsesse Caroline, at de Kongelige nok ikke holdt saa meget af Weyses „Floribella“. Hertil svarede hun ganske naivt: „Ja! men hverken Fader eller Moder forstaar sig noget paa det.“

om Weyses „Floribella“ ved hver gjentagen Forestilling vinder mere almindeligt Bifald; jeg tror ogsaa, man tør sige, at den staar ved Siden af Mozarts bedste dramatiske Arbejder. Lyksalige Weyse!“ Men den 12te Februar s. A. hedder det: „Kuhlau forekom mig ret i Aften som en falden Engel. Chorene i „Lulu“ ere smukke, ligeledes er Barcas Sang „Naar Møen bliver Kone“ en ganske fortrinlig Composition, der paa meget genial Maade er indflettet i Sidis paafølgende Arie. Hexenes og Nissernes Sange ere ogsaa meget karakterfulde, men nu alt det Øvrige! Hvilken Rossiniseren! Mange Reminiscentser findes i denne Opera, hvori Kuhlau har bestræbt sig for at vinde begge Partier, baade Mozartisterne og Rossinisterne. Men Følgen heraf er bleven, at det hele Værk mangler Enhed; det er som om En har componeret Chorene, en Anden Arierne og Duetterne. Man fortæller om en vis Professor, at han blev spurgt, hvad han syntes om „Lulu“. „Lala“ var Svaret.“

Den samme Professor var dog maaske den, der af hele sit Parti dømte retfærdigst om Kuhlau. Da han engang besøgte Berggreen, skrev denne just paa en Recension, hvori udtaltes en nedsættende Dom over et af Kuhlaus Arbejder. Efter at have læst Recensionen igjennem gav han den tilbage med de Ord: „Saaledes maa De ikke skrive om Kuhlau.“

Weyse holdt meget af Berggreen og glædede sig, hver Gang et nyt Arbejde var lykkedes for ham. Til Indvielsen af Borchs Collegium (1825) var det overdraget Berggreen at skrive en Cantate til Text af Rahbek. Efter at have gjennemlæst Compositionen lagde Weyse kjærligt

sin Haand paa Berggrens Hoved og sagde: „Bliv saaledes ved, at jeg kan have Ære og Glæde af Dem.“ „Har jeg blot Dit Bifald, kjære Lærer,“ skriver Berggreen i denne Anledning, „saa skal Andres Dadel ikke nedkue mig.“

I 1822 havde Berggreen faaet Regens og boede paa 3die Gang Nr. 4, senere samme Gang Nr. 9. Hans Con-tubernal Carstens var af et meget lystigt Temperament og vakte ofte Bergreens slumrende Munterhed; dog levede de i Reglen meget stille; men ved enkelte Lejligheder, som naar Carstens, der var en Alsinger, fik Besøg af Lands-mænd, sloges Gjækken løs. Engang højtideligholdtes Herluf Trolles Fødselsdag (!) med et bal en masque; Bestemmelsen blev truffen temmelig sildig om Aftenen. Berggreen løb omkring paa Gaarden og inviterede gode Venner, der indfandt sig i forskellige Dragter, Nogle klædte som Fruentimmer. En af Selskabet sad paa en Smørfjerding i Vinduet og blæste paa Fløjte, hvorefter man dansede.

En Nydelse af ædlere Art beredtes Regensens Be-boere gennem Dyrkelsen af flerstemmig Mandssang. Denne Art Sang havde været ukjendt heri Landet, indtil et tysk Selskab, der kaldte sig „Qvintchordium“, om-kring Aaret 1819 gav offentlige Concerter i Kjøbenhavn og saaledes blev Anledning til, at der dannede sig flere Kvartetter, blandt disse den bekjendte, der bestod af N. C. Rosenkilde, H. E. Krøyer, Chr. Winther og N. C. L. Abrahams. Men den egentlige Chorsangs Vugge stod paa Regensen, og det var Berggreen, som allerede i Skolen ved højtidelige Lejligheder havde ledet Kamme-raternes Sang, der blev Føreren for og Sjælen i Re-

gensens Sangchor¹⁾. Dette fejrede sine første Triumfer ved Regensens anden Secularfest 1ste Juli 1823. Til Festen havde Berggreen komponeret et Par Sange, der bleve afsungne ved Højtideligheden i Regenskirken, hvorom senere skal berettes. Om Aftenen var der Fest i Gaarden, som var behængt med couleuerte Lamper; her gjæstede Professorerne Stiftelsens Alumner, som for første Gang afsang Sophus Zahles og Berggreens skønne Sang „Christian den Fjerdes Minde“, der ligeledes senere udførtes af Basuner fra Runde Taarn, hvor Christian den Fjerdes Navnetræk lyste. Virkningen var gribende, og den Jubel, hvormed Regensens kongelige Stifter hyldedes, ubeskrivelig.

En saadan Dag og de Indtryk, den bragte den unge Componist, maa have bidraget meget til at løsne de Baand, der endnu hindrede ham i at følge sit Kald. Hans Navn var med eet Slag kommet paa Alles Læber og det er uden Tvivl i Erindring om denne Fest, at Sophus Zahle nogen Tid efter i et Digt til Vennen skriver:

„Nu ved Din Sang jeg føler stolt og glad
Den største Fryd, et Digterbryst kan rumme.
Rask stiger Fuglen ved Din Harpeklang,
Du folded' ud dens flyvelystne Vinge.
Ledsag mig ofte paa min Digtergang,
Naar mig Apol vil Himmelgnisten bringe.

I 1824 tager Berggreen endelig Afsked med Juraen for at sætte al sin Kraft ind paa Musikken; dog „den første Betingelse“ — skriver han — „for at jeg kan studere Musik, er, at jeg kan leve; derfor har jeg i Dag ladet

¹⁾ Smlgn. „Studentersangforeningen 1839—89“ S. 2.

Folk vide ved Aviserne, at hos mig kan bekommes Information i Sang, Pianoforte, Fløjte og Guitar. Behag at tage for Dem af Retterne!“

Folk vare nu ikke saa meget ivrige i at tage for sig af Retterne, i det mindste vilde de helst have disse til billige Priser. Berggreen skildrer meget morsomt Vanskelighederne ved at faa de første Informationer og beholde dem, som een Gang vare opnaaede. En Frue, hvis Datter han i nogen Tid havde undervist, spurgte, om han ikke nu kunde gjøre det for 3 Mk., eftersom Smør og Ost vare faldne i Prisen. „Hjælper ikke mig,“ var Svaret, „da jeg hverken spiser Smør eller Ost.“

Dette var vel nu „Dichtung und Wahrheit“; men bitter Sandhed var det, at hans Kaar vare i høj Grad trykkende. For Forældrene gik det stadig tilbage, og Sønnen, hvis varme og bløde Hjerte derunder led meget, bragte dem Alt, hvad han formaaede at samle, medens han selv led allehaande Savn. Dette forslog imidlertid kun lidet, og for at hindre deres fuldstændige Ruin maatte han ofte ty til Andre om Laan, som han af sine knappe Indtægter vanskeligt kunde tilbagebetale til lovet Tid, hvad der pinte den ærekjære unge Mand og beredte ham mangan Krænkelse.

Under disse Sorger og Bekymringer vinkede Kunsten ham bestandig fremad til nyt Studium og nye Forsøg, og i dens Udøvelse med Andre fandt han rig Trøst. Han deltog ivrig i det kjøbenhavnske Musikliv, saaledes i Selskaberne „Til Musikkens Udbredelse“ og „Euterpe“, blæste jævnlig ved Concerter Fløjtesoloer, men glemte over Hovedstaden ikke det kjære gamle Frederiksborg med dets Musikliv. Brevvexlingen med

Dahl, der vedligeholdtes saa længe, denne endnu var dér, giver et levende Billede af den Interesse, der besjælede dem begge, men ogsaa af de Vanskeligheder, den lille Bys musikalske Selskab havde at kæmpe med. Man maatte i Kjøbenhavn leje et Pianoforte eller, hvis det kom højt, købe et brugt. Endog ved Indkjøb af Nodebøger maatte der tages økonomiske Hensyn, Partiturer maatte møjsommeligt laanes hist og her; med den fornødne Assistance fra Kjøbenhavn gik det heller ikke glat: skulde den betales, oversteg Udgifterne — deriblandt den dyre Vognleje — ikke sjældent Kræfterne; skulde den opnaaes ved Velvilje, mødte idelige Hindringer. Men Dahl var ufortrøden og arrangerede selv Sager, som passede for den tilfældige Besætning; Berggreen støvede om i Kjøbenhavn baade efter Noder og Mennesker, de sidste hentede fra Regensen og „Udbredelsen“. Blandt saadanne kan nævnes Rudolf Bay med den smukke Sangstemme; Abrahams, „en god Sanger, der tilmed blæste Clarinet“; Bindsbøll, Violinist og Manthey, der spillede Klaver. Den frivillige Assistance svigtede dog ofte i sidste Øjeblik og truede den bebudede Concert med Fald; „der er omtrent ti Liebhabere“ — skriver Berggreen engang — „der have givet Løfte om Bistand, naar man blot kunde stole paa dem.“ Kneb det saa, var der altid den Udvej, at Berggreen var belavet paa „en Concert eller saadant Noget“ for Fløjte, eller at han i Forening med Dahl blæste Duetter for dette Instrument¹⁾.

¹⁾ Paa „Jægerbakken“ ved Frederiksborg spillede Dahl og Berggreen allerede i dennes Skoletid i smukke Sommeraftener saadanne Duetter for en taknemmelig Tilhørerkreds. Som et lille Vidnesbyrd om

Repertoiret ved disse Concerter har sagtens været noget blandet, dog altid af ren Smag og ædel Art; mangen Gang har Udførelsen vel ogsaa ladet Noget tilbage at ønske; men det gjør et ganske særegent Indtryk at blive Vidne til en Kunstbegejstring, der ikke skyer nogen Anstrengelse eller Opoffrelse. Mon vore Dages yppige Concertliv kan opvise et Sidestykke hertil?

Til Opmuntring og Trøst under hans daværende trykkede Forhold og Kilde til rig Glæde for hele hans følgende Liv blev det Bekjendtskab, han paa denne Tid (1821) stiftede med Øhlenschläger. Fra hans tidligste Aar havde Øhlenschläger staaet for ham i en saadan Glorie, at det forekom ham som en næsten uopnaelig Lykke at komme i personligt Forhold til ham, og skulde dette ske, da at blive afholdt af ham, at høre ham forelæse et af sine Digte, at faa skjænket af ham et eller andet Værk med Tilskrift „Til min kjære Berggreen“ og — Ønskerne standse jo aldrig — vilde Øhlenschläger saa skrive Noget, som han kunde componere, da var der Intet mere at ønske for ham. Alle disse Ungdomsdrømme bleve efterhaanden til Virkelighed.

Bekjendtskabet indledes med en ret naiv Henvendelse til Digteren. Berggreen havde componeret Melodier til et Par tyske Digte, som han ønskede oversatte, og da han ikke vidste nogen bedre Digter end Øhlen-

Dahls menneskekjærlige Sind kan fortælles, at han, naar fattige Skuespillerselskaber gav Forestillinger i Frederiksborg, for at støtte dem ikke sjældent sad ganske ene i Orchestret og foredrog For- og Mellemaktsmusik.

schlæger gik han til denne med sit Forlangende. Øhlenschlæger morede sig aabenbart over hans Naivitet, gik dog venligt ind paa Ønsket, kun med den Modification, at han nok vilde oversætte det ene (Schillers Digt „An Emma“), men helst være fri for det andet (Körners „Das gestörte Glück)¹⁾. Da Berggreen efter en vis aftalt Tid kom igjen for at hente Oversættelsen, var det kjendeligt, at Øhlenschlæger havde glemt Sagen; nu bad han ham bide et Øjeblik, gik ind i et andet Værelse, og efter en halv Snes Minutter bragte han Oversættelsen, skreven med Digterens bekjendte skjønne Haandskrift. Den er opbevaret mellem Berggreens øvrige Relikvier efter Øhlenschlæger.

Det næste Møde foranledigedes ved, at Berggreen og Carstens havde forslaaet andre Studenter, at de skulde modtage Prins Christian og hans Gemalinde ved deres Hjemkomst fra Italien med en Hilsen paa Sorgenfri. Som Deputation gik Berggreen med et Par andre af Indbyderne til Øhlenschlæger for at bede ham skrive en Sang hertil. Det gjorde de unge Mennesker godt at blive venligt modtagne og af den store Digter høre sig fortroligt og broderligt tiltalte med „I“ og „Jer“.

Det saaledes indledede Bekjendtskab fortsattes nu stadigt, og Berggreens Beundring for Digteren forøgedes ved hans Kjærlighed til Mennesket. En Dag sagde Øhlenschlæger med et polisk Smil: „Nu skal jeg forelæse Dem en Idyl, som jeg ikke tror, Tibull behøvede at skamme sig ved“ (det var den til Rahbek). Mangen vilde vel i denne Yttring finde et nyt Bevis paa Øhlenschlægers Forfængelighed; men Berggreen udbryder efter

¹⁾ Se „Samlede Compositioner“ Bind II.

at have fortalt dette Træk: „I Daarer! som foretrække en falsk Tilbageholdenhed i Yttringer om sig selv for dette glade, aabenhjertede, uskrømtede Udbrud af Selvfølelse! For disse lidet Troende være det ogsaa fortalt, at jeg i Samtalens Løb kom til at nævne et af Øhlenschlägers tidligste Arbejder „Den 2den April 1801“, og at han da erklærede dette Digt for at være ubetydeligt. Han var nemlig ikke af den Tro, at Alt, hvad han frembragte, var fortrinligt, men han tillod sig at vide, at han kunde frembringe noget Fortrinligt, og han var for ærlig til at hykle en anden Mening. Ja! Øhlenschläger var den mest beskedne Kunstner, man kan nævne, undseelig og forlegæn ved Hædersbevisninger, taus og tilbageholdende i Selskaber, den mildeste Dommer over Andres Arbejder, imødekommende Enhvers Opfordring til hans Musa, taknemmelig for den ubetydeligste Opmærksomhed. Skjønt han blev, hvad man kalder en fornem Mand, hvem var mindre fornem end han? Ja, Øhlenschläger! var Du i højere Grad noget Andet end Digter, da var det — Menneske.“

Et lille Vidnesbyrd om, at Øhlenschläger i det mindste ved visse Lejligheder ikke søgte, men unddrog sig Æresbevisninger, indeholdes i følgende Brev:

Kjæreste Berggreen!

Da jeg har erfaret, at nogle af mine Venner, hvoriblandt man især har nævnet Dem, have i Sinde at vise mig en offentlig Hæder paa min Fødselsdag, saa er min inderligste, venligste Bøn til Dem og til alle de Andre ved Dem, at De vilde undlade det; til hvilken Bøn jeg bevæges af mange Grunde.

Tak alle mine Venner for deres mig saa højt hædrende Hengivenhed; men det vilde aldeles være mod mine Følelser og mit Ønske, hvis det skete.

Mit højeste Ønske i Høsten og Vinteren af mit Liv er at vandre min stille Vej roligt og venligt uden Opsigt.

Den 6te November 1836.

Deres taknemmeligst hengivne

A. Øhlenschläger.

At det Menneskelige og Barnlige hos Øhlenschläger stærkt maatte fængsle Berggreen, der selv var saa barnlig, er intet Under. Det var ham da ogsaa endnu i hans sildige Alder en sand Fryd i en fortrolig lille Kreds at fortælle saadanne Smaahistorier om Digteren, hvorigjennem disse Træk ret bleve levende. Et Par meddeles her. En Aften i Forsommeren havde Øhlenschläger indbudt Berggreen til at drikke The med sig en garçon paa Frederiksberg. Da de To havde gjort sig det bekvemt i en Havestue i Gartnerboligen paa Frederiksberg, spurgte Øhlenschläger atter og atter Berggreen, om han nu ogsaa vilde holde af ham, hvad end saa de Andre skrev eller sagde om ham, og da Berggreen gjentagende højtideligt havde bekræftet dette, sagde han: „Tror De vel, at Nogen har Lov til at sige, at jeg ikke er en stor Digter? Det forstaar sig, derfor kan man godt være et Fæ, og det er man jo nu om Stunder, naar man ikke gider sætte sig ind i det Hegelske Lirumlarum.“ Dette sagde Digteren, mens han skjænkede Vand paa Thepotten og drev anden Ungkarlehuslighed med stor Sirlighed og Pertentlighed.

Berggreen havde skrevet Musik til Øhlenschlägers Digt „Phønix“ og bragte ham Melodien, men tillod sig med det samme i al Beskedenhed at gjøre ham opmærksom paa det ildeklingende Vers i Strofen:

Med Ildbogstaver Phønix skrive
vi i din kongelige Stavn.

Øhlenschläger foer op og raabte: „Ja, det er dog et nederdrægtigt Sprog, jeg maa digte i! Hiater ere aldeles uundgaaelige trods al Heibergs Snak. Hvor er det nu muligt at undgaa en Hiat som vi i?“ Berggreen mente, at man kunde sætte „vi paa“. Med en vis gnaven Resignation mumlede Øhlenschläger: „Ja! det kunde man jo,“ og Rettelsen blev gjort¹⁾.

Undertiden kunde Hengivenheden for Weyse og Kjærligheden til Øhlenschläger bringe Berggreen i et Collisionstilfælde. Weyse viste ham en Dag et Brev, hvori Øhlenschläger yttrede, at han var Aarsag til de skjønne Melodier, Weyse havde skrevet til „Ludlams Hule“. „Det er,“ sagde Weyse, „som om en Skomager vilde sige: jeg er Aarsag til, at Generalen har vundet Slaget, for jeg har syet de Støvler, han havde paa.“ Berggreen raisonnerer i denne Anledning som saa: „Jeg tænker, havde Generalen ingen Støvler havt, var han gaaet barfodet.“

Engang priste Øhlenschläger glad sin Lykke, idet han „takkede Gud for et anstændigt Udkomme, elskede Børn, Sundhed, et godt Udvortes og — Geni.“ Trods det Pudserlige i denne Climax kunde Berggreen her gjenfinde den Humanitet, Fromhed og Barnlighed, der syntes

¹⁾ Begge Historierne ere velvilligt meddelte af Dr. phil. Schandorph.

ham at præge Digterens hele Væsen og gjorde ham dette saa elskeligt. Kort efter Øhlenschlægers Død skriver han: „Solen er gaaet ned; men Mindet lyser med vemodig Glans over min stille Vej. Jeg takker Dig, Gud, at Du skjænkede mig Øhlenschlægers Venskab; jeg erkjender det som den største Hæder, der kunde blive mig til Del; hvad skulde vel mere kunne hæve min Sjæl end det: at være elsket af den største Digter og det bedste Menneske.“

I 1825 vare de tre Regensaar til Ende. Skjønt Berggreen i det Hele havde befundet sig vel paa Regensen, forlod han den dog ikke ugjerne, da han, hvis Liv altid var strengt sædeligt, efter den brave Carstens, som var befordret, havde faaet et ryggesløst Menneske til Stuekammerat. Men Indtægterne formindskedes herved samtidig med, at Udgifterne paa Grund af Forældrenes stedse aftagende Kaar forøgedes. Han maatte endog sælge sit Fortepiano, og da Instrumentet blev baaret bort, syntes det ham, han fulgte sin Fryd til Graven. I to Aar boede han nu hos Enkefru Martensen, Moder til den siden saa navnkundige Biskop H. L. Martensen. Om det Samliv, der her udviklede sig mellem Berggreen og den unge Martensen i fælles Begejstring for Øhlenschlæger og Musik bærer nedenstaaende Brev, skrevet mere end 40 Aar senere, Vidnesbyrd. Berggreen havde da sendt Biskoppen nogle Melodier, komponerede i hine Aar til Texter af Johannes (o: Martensen), nemlig „Serenade“, „Kvindens Pris“, „Vandringssang“ og „Rinaldo“ (se „Samlede Compositioner“, Bind I).

D. 2den Januar 1870.

Kjære Berggreen!

Inderlig og hjertelig Tak for Minderne fra „to gamle Venners Ungdomsliv.“ Hvor ubetydelige end Digtene ere i sig selv, glædede det mig dog efter saa mange Aars Forløb at læse dem igjen, fordi de levende tilbagekaldte hine uforglemmelige Dage af vort Samliv, da den virkelige og store Poesi, nemlig Øhlenschlägers, oplod sin Verden for mig og gav mig et Indtryk, om hvilket jeg tør sige, at det ikke har været ufrugtbart, om end mine Blomster og Frugter vare bestemte til at voxe i en anden Have end Digtekunstens egen.

Ogsaa Melodierne gav Gjenklang i mit Øre under Læsningen (thi endnu kan jeg læse Noder), og de Timer, da jeg sad hos Dem ved Klaveret, bleve nærværende for mig med alt det Anelsesfulde og Drømmende, som bevægede sig i mig, og med alle de Fugle, jeg dengang havde i Luften. De skjønne Melodier give de højst forgængelige Ord en Bestandighed, der ikke tilkommer dem, hvad Toner ofte have gjort.

Har De ikke paa enkelte Steder foretaget nogen Forbedring i Versene? Thi sandt at sige forekom de mig hist og her at være for gode for en aldeles uøvet Skolediscipel. Nu om Stunder have Skoledisciple en langt større Øvelse og Færdighed i Kunsten.

Velsignet Nytaar! Maatte De ret se Glæde af Deres betydningsfulde og omfattende Virksomhed til Forherligelse af den ædle „Frau Musica“, som Luther saa smukt har besunget. Ogsaa i Kunsten maa vi tro paa en usynlig Kirke, der overlever alle Afgudstempler, og

for hvilken der er bestemt en Dag, da den baade skal blive synlig og hørlig.

I denne Forvisning vedblive vi at være forbundne.

Deres hjerteligt hengivne

H. Martensen.

I henimod sex Aar havde Berggreen været forlovet med Dorothea Frederikke Wettergreen f. i Kjøbenhavn d. 9de Decbr. 1803, Datter af Guldsmedemester Gottfred Wettergreen f. i Skien i Norge. Denne smukke, elskværdige, ogsaa i musikalsk Henseende begavede Pige, der i Forlovelsesaarene ved sit muntre og frejdige Sind havde kastet Lys over Berggreens tidt trange Veje, hjemførte han som Brud d. 6te Marts 1828. Det blev et rigt velsignet Ægteskab, i hvilket de to Personligheder lykkeligt udfyldte hinanden og i Aarenes Løb ganske bleve til een. Sin taknemmelige Erkjendelse af Hustruens Værd har Berggreen, naar han talte om sit Livs Arbejder og Resultater, udtrykt saaledes: „Jeg havde Intet naaet uden min Thea.“

Berggreens musikalske Udvikling og hans Virksomhed som Componist tør betragtes som faldende i fire Perioder. Det nu sluttede Afsnit af hans Liv danner den første af disse.

Han var intet af de Vidunderbørn, der saa at sige componere fra Vuggen, men han har elsket, lyttet til og praktisk udøvet Musik, førend Kilden i hans Bryst sprang frem. Den Melodi, han selv betegner som den første,

er fra Aaret 1817, karakteristisk nok til en Text af Øhlenschläger. Fra Begyndelsen føler han sig stærkest dragen af saadanne Digtninger, hvori blide, vemodige eller tungsindige Stemninger ere de fremherskende; Overskrifter som: „Vemod“, „Erindring“, „Liden Harpepigets Klage“, „Den sidste Aften“, „Min Trøst“ vise dette. Melodierne til disse Digtninger bære væsentlig samme Kjendemærke som Datidens Romancecompositioner overhovedet; Mozart, Reichardt, Schulz og Weyses Ungdomsarbejder have afgivet Forbillederne; kun sjældnere kommer der et Glimt af Munterhed og Lune i Behandlingen af Texter som Kørners „Das gestörte Glück“ og Prams „For lille“; stundom en Klang af Folketonen i „En Laplænders Sang“, „Havfruen“, „Des Knaben Berglied“, fremfor alt i „Stærkoddens Svanesang“. Noget egentlig Ejendommeligt vil man næppe finde blandt de tidligste af hans Sange; dog bør særlig nævnes som original den smeltende skjønne „De tvende Dugdraaber“ (1818), der endnu langt ind i Trediverne jævnlig og altid med Bevægelse blev sunget i Familiekredse til Ledsagelse af Guitaren. Det kjendes i det Hele paa disse Ungdomsarbejder, at de ere tænkte og følte ved Guitaren, dette Datidens Yndlingsinstrument, som C. M. v. Weber saa betegnende kalder „die freundliche Begleiterinn des Gesanges“. Med dette var Berggreen fortrolig fra Skoletiden, og det fulgte ham til Regensen, hvor han ofte glædede Kammeraterne med sit Spil. At dette ikke er blevet glemt af Ungdomsvennerne, ses bl. a. af et Brev fra Dr. theol. W. Rothe, der endnu i 1869 titulerer ham: „Kjære Professor Berggreen! Fordum Guitarspiller paa Regensen“. Klaveret har han til Tider ganske maattet

undvære; under Studiet af Harmonilæren har han i Begyndelsen hjulpet sig med et paa Pap malet Klaviatur. Savnet af Klaveret eller — om man vil — Forkjærligheden for Guitaren har sat kjendelige Spor i hans Romancecompositioner, og det ikke blot i de tidligste. Hans Accompanementer ere væsentligt understøttende, uden Fordring paa at spille en selvstændig, endsige fremherskende Rolle, hvad der hos senere Romancecomponister ikke er ualmindeligt. Dette kan nu nok efterlade et vist Savn, især i en Tid, hvis Øre er blevet saa vant til Klaverets næsten enevældige Herredømme. Det maa ogsaa indrømmes, at større Rigdom og Mangfoldighed i de understøttende Figurer vilde have fremkaldt større Virkning; men til Gjengjæld aabenbarer der sig i Berggreens Romancer større Simpelhed, Naturlighed og fremfor alt Hjertelighed; thi det Hjertelige er ret egentlig Berggreens Domæne. Hvad han skriver er født ud af hans Hjerte, at bringe det til at leve i Andres Hjerter er hans eneste Formaal. Et broget og højt-talende Accompanement syntes ham i de fleste Tilfælde mere at tilsløre end at fremhæve Sangens hjertegribende Magt, og han kunde endnu langt hen i Aarene udtale sin Utilfredshed med den moderne Romancecomposition, hvis Frembringelser han ofte betegnede som „Worte ohne Lieder“.

Kun lidt efter lidt vige de tungsindige Stemninger, givende Plads for friskere Livssyn med frejdigere Udtryk. Aaret 1823 betegner Vendepunktet. Gjennem Sangen „Kong Christian lægger ned sit Sværd“ lykkedes det Berggreen, hvad der ofte nægtedes de største Compo-

nister: at gribe et helt Folk. Sangen bredte sig hastigt over hele Danmark, er siden brugt ved utallige højtidelige Lejligheder uden nogensinde at være bleven forslidt og tør regnes blandt de Sange, som aldrig ville dø. Hans „egen Folkesang“ er den engang bleven nævnet og med Rette; thi medens det Dansk-Folkelige her er saa umiskjendeligt, at Enhver i vort Folk uvilkaarligt føler sit Hjertes inderste Streng berørte, og medens denne Sang er saa dansk, at næppe nogen Fremmed vil tiltales af den, saa ere disse Toner dog ejendommeligt Berggreenske og typiske for hele hans følgende Composition, saa vidt den har fædrelandske Emner til Gjenstand. Berggreen havde lidt meget under Tvivl om sit Musiker kald, og dog var det dette, hvortil han i sin Samvittighed følte sig bunden. Tvivl og Mismod synes i det mindste momentant at være svundne for Solstraalen, dette Aar bragte ham, og hans Talent bliver baade frodigere og friskere, vover sig til større Opgaver, følger trøstigere sin Ejendommelighed, hvad der alt kjendes i Sangene fra 1824: „Die Spröde“, hvor den sorgløse og overmodige Hyrdinde lader fem være lige og traller sit Omkvæd i $\frac{5}{8}$ Takt; i „Grusz der Liebe“ til en Text af Heine, hvor der mærkeligt nok møder Træk, der kunde minde om Schumann; i „Amynts Klage“ og „Galathee“, som ere gennemcomponerede; Melodien, paa sine Steder recitativisk, tager her en dramatisk Flugt, den harmoniske Behandling er rigere, Accompagnement i stærkere Bevægelse. Modet og Ejendommeligheden stiger i „Kvindens Pris“ med den polonaiselignende Rhythme, i Sangene af „Aly og Gulhyndy“,

navnlig i Alys Sang „Ton søde Streng“, hvis orientalske Præg ikke blot skyldes det karakteristiske Accompanement, men udvælder af selve Melodiens sværmerisk-lidenskabelige Bevægethed; fremdeles i Sangene af „Aladdin“, hvor man særlig fængsles af Gulnares Sang „Cithar, lad din Bøn mig røre“. Det ejendommelige Versemaal, hvor første Ord i den følgende Linie rimer paa det sidste i den foregaaende, er gjengivet paa en Maade, der endnu kunde tjene til Forbillede og til Bevis paa, at udtryksfuld Declamation ingenlunde behøver at kjøbes med Opoffrelse af melodisk Strømning og Varme. Af „Aladdin-Sangene“ skal endnu kun nævnes det femstemmige Chor „Karavanen drager gennem Ørkenen“, et lille Mesterstykke af malende Kunst, der viser, at Berggreen alt dengang har vidst at lade sig befrugte af fremmed Folkesang i melodisk, rytmisk og harmonisk Henseende. Af særdeles gribende Virkning er Stedet „Underlige Nat“: Sopranen begynder alene, de andre Stemmer indtræde efterhaanden imiterende, Nattens Stillehed og Ørkenens Ensomhed blive hørlige, Karavanen ligesom forsvinder deri; da bryder Maanen frem i fuld Glans, og under dette Tegn drages der videre i frejdigt Haab om at naa Hjemmet. — Tilløbene til en større Stil, pegende henimod Concertsal og Theater, blive altid, stærkere; Melodierne kræve større Sangkunst, Accompanementerne ere rigere, men holde sig dog indenfor beskedne Grændser; eksempelvis kan nævnes „Fastnachtslied“ (se „Samlede Compositioner“, Bind I). Stundom komme smaa Studier efter Folkesang: „Schweitzerlied“, „Den norske Bonde“, den lille liflige „Knabe und

Veilchen“, en Del friske Sange for firstemmig Mandschor som „De Unges Valgsprog“ og den fortræffelige „Bundeslied“. Som en enlig Perle fra disse Aar lyser os i Møde den skønne, i ædel Kirkestil holdte „Ave verum corpus“ (se Antiphonalet).

II.

1829 — 42.

Hjemmets Lykke blev den Sol, der bragte alle hidtil slumrende Kræfter i den unge Mand til Udfoldelse og gav ham Mod til at vove Forsøget paa at frembringe en stor Composition. Han havde først i Tanke at componere Musik til et Stykke af Bretzner, Forfatter til „Sovedrikken“ og „Bortførelsen af Serailet“. Øhlenschläger, hvem han fortalte herom, tilbød ham da et Stykke, „Billedet og Busten“, han nylig havde skrevet. Ungdomsdrømmen var saaledes i Begreb med at virkeliggjøres; dog i dette Øjeblik var Tilbudet ham mindre kjærkomment. Han havde alt levet sig ind i den Bretznerske Text og kjendte endnu ikke Øhlenschlägers Stykke; men hans Pietet for den elskede Digter tillod ham ingen Tøven eller Vaklen. Han antog Stykket ubeset i Ønsket om derved at bevise denne sin Tillid og Kjærlighed. Paa den Tid stod nemlig Øhlenschlägers Anseelse som komisk Digter paa svage Fødder; Efterklangen af Baggensens Kritik havde endnu ikke tabt sig. I Følelsen af den Uret, Berggreen mente, at Øhlenschläger led, vovede den unge Componist sig til for første Gang at fremtræde med et stort Arbejde for et Publikum, der

paa Forhaand kunde antages ikke at være gunstigt stemt for Digteren eller hans Text. Denne var næppe heldig; Anekdoten, hvorover Stykket var bygget, var enten bekjendt, eller man sluttede sig strax til dens Indhold; hvad der skulde være morsomt eller vittigt, faldt ofte noget mat. Dog frembød den ikke faa Fordele for den musikalske Behandling; Sammenhængen var let overskuelig; der fandtes smukke lyriske Partier, og Overgangene fra Tale til Sang vare vel motiverede. Med Iver og Lyst gav Berggreen sig da i Færd med Opgaven og offrede paa den al Tid og Kraft, der levnedes ham fra det møjsommelige Dagværk med de talrige Informationer. I Juli 1831 kunde han indlevere sin Musik til Theatret, der — som Berggreen udtrykker sig i et Brev til Dahl fra denne Tid — „havde nedsat en Commission til at dømme unge Componister fra Vid og Sans, bestaaende af Siboni, Schall, Syngemester Zinck og — Weyse, altsaa en Commission af fire Elementer, hvorom man ikke kan synge med Schiller: Vier Elemente innig gesellt“. I dette Tilfælde maa Commissionens Medlemmer dog have kunnet forene sig; thi i November s. A. blev Musikken antagen, og Syngestykket opførtes første Gang den 9de April 1832. Den 10de April skriver Berggreen herom:

Kjæreste Dahl!

Jeg har i Dag ikke Tid til at skrive Dig Andet til end disse mærkelige Ord: „Billedet og Busten“ har gjort en ualmindelig Lykke. Hvert Nummer paa Ouverturen og den første Arie nær (hvad der havde sine gode udvortes, maaske ogsaa indvortes Grunde) blev mod-

taget med megen Applaus. Lad Ewertsen og andre gode Venner vide det. Paa Torsdag gaaer det igjen.

Din Berggreen.

Der kjendes i disse Linjer Glæden over en vunden Sejr, og den lyder atter faa Dage efter i et nyt Brev til Dahl: „I Torsdags blev mit Stykke givet anden Gang og vandt ligesom ved første Forestilling udelte Bifald. Øhlenschläger er meget glad og har i Dag talt om Muligheden af at faa vort Stykke opført i Dresden, hvor Tieck er Theaterdirecteur. Han vil skrive til Tieck derom og mener, det vil kunne ske. Det lover jeg Dig, at dersom Lykken ikke gjør mig bedre, slettere skal den ikke gjøre mig. Jeg beder kun Gud at give mig Kræfter til at gjøre noget bedre.“

Lykken blev nu ikke saa stor, at den unge Componists Sjæl derved skulde udsættes for Fordærvelse. Stykket oplevede kun fire Opførelser og henlagdes da for bestandig. Det er utvivlsomt, at Texten havde sin væsentlige Andel heri, Udførelsen led ogsaa under mange Mangler. Den egentlige Grund laa dog dybere. Først og fremmest i den Uforbeholdenhed, hvormed Berggreen i denne som i alle sine Compositioner har aflagt sin Troesbekjendelse. I nøje Tilslutning til Mozart og i Særdeleshed til Weyse kræver han den fuldkomneste Overensstemmelse mellem Musik og Text: Melodien skal fremhæve Ordene efter deres rette og udtryksfulde Declamation, indenfor hvert enkelt Musiknummer skal der herske Enhed i Stemning, og gennem den hele Opera bør der drage sig en lignende Enhed som Grundtone svarende til Textens Grundcharakter. At udelukke

bliver al Glimmer, enhver Prydelse, der ikke udspringer indvortes fra, men er paahængt efter Componistens For-godtbefindende, al Jagen efter Effect, enten den frem-bringes ved overdreven Anvendelse af Coloraturer i Sangen eller ved en stærk og larmende Instrumentation; med eet Ord Alt, hvad der plejer at behage det store Publikum. Men Publikum vil behages. Ellers dømmes det Enheden som Stillestaaen, Sandheden og Naturlig-heden som Trivialitet; Sanserne, der ere forvænte ved allehaande Pirringsmidler, føle sig ikke tilfredsstillede, kjedes og vende sig bort. For blot at nævne Weyse! Hvor er i vore Dage „Faruk“, „Floribella“, „Ludlams Hule“; hvem kjender, hvor Mange elske de herlige Toneværker, der engang skaffede ham Navn af sin Tjds største Kirkecomponist? Og er det gaaet Mesteren saa-ledes, hvad Lod kan da Disciplen vente?

En i det Enkelte gaaende Recension af „Billedet og Busten“ skal her ikke forsøges. Det er vanskeligt af et Klaverudtog at danne sig en tilstrækkelig begrundet Mening om et Musikstykkets Virkning fra Scenen, end vanskeligere ved Ord at fremkalde hos Læseren endog kun en svag Forestilling om denne Virkning; men en kort Omtale af de betydningsfuldste Partier i Synge-stykket kan dog ikke opgives.

Ouverturen indledes med en stemningsfuld Adagio i $\frac{6}{8}$ Takt, der antyder de to Unges Kjærlighedsliv, saa-ledes som det senere udfolder sig i Duetten mellem dem i første Act. Den gaaer over til en Allegro assai i $\frac{3}{4}$ Takt, i hvilken to Hovedthemaer vexle og bekæmpe hinanden: de Unges Kjærlighed, vis paa Sejren, ligesom leger med den Gamles Modstand, der gjennem mang-

foldige Modulationer bestandig fremkommer med de samme Indvendinger, indtil Modstanden er overvunden, og de Elskendes Sejr faar Udtryk gennem en jublende Slutningsssats i $\frac{4}{4}$ Takt. Som Kampen ikke har været lang og smertelig, og Modstanden ikke synderlig alvorlig, saaledes hersker der i den korte Ouverture et ypperligt Humeur, en Friskhed, Flugt og Fart, der river med sig og frembringer just den Stemning, hvori Sindet er modtageligt for den kommende Lystighed. Det er forunderligt, at netop Ouverturen ved den første Opførelse var undtagen fra Publikums Bifald. Den klinger den Dag i Dag ungdomsfrisk, og det maa beklages, at den aldrig høres offentlig.

I første Act nævne vi Duetten (Nr. 5) mellem Viktor og Louise („Rosen rødmer — Kjærlighed“). Skjønnere kan to unge Menneskers Kjærlighed ikke skildres; „Maleren maa bruge Farver til de Ord: jeg elsker dig“, synger Viktor; men ingen Farver vilde formaa at gyde over disse Ord et saadant Liljeskjær af Uskyld, en saa rødmende Glans af Haab og Glæde, som der ved disse Toner ere laante dem. Berggreen har ganske sikkert her tolket sit eget Hjertes Følelse af den Lykke, han havde fundet, og det er, som kunde han ikke slippe Skildringen af denne Lykke; Udtrykket for den fornyes bestandig, de to Stemmer gribe ind i hinanden, drage og løfte gjensidig hinanden, som vilde hver af dem stige højere i denne Kappelstrid. Rør-instrumenterne tage i rig Afvexling Del i Striden, Fagotten taler i Sextendedelsnoder staccato om Hjertets Banken, Violoncellen, der afløser den, i Sextendedelsfigurer, men legato, om dets dybe tillidsfulde Hengivelse. I Følelsens

Inderlighed, Melodiens Skjønhed og Ensembles Velklang tør dette Stykke vistnok betegnes som jævnbyrdigt med en hvilken som helst anden erotisk Duet.

Den følgende Vise (Nr. 6) af Louises Fader, Tømmermesteren Middelboe, karakteriserer ypperligt den djærve Haandværker, der ikke forstaar sig paa „sligt Pilleri“ som Kunst, men veed at svinge sin Øxe med Kraft. Han har ikke megen Tillid til Elskovs korte Maj, og da de Elskende i den følgende Terzet bønfulde om hans Samtykke til deres Forening, gjentager han som Bas til deres inderlige Bøn sin Vise til Pris for den „solide Borgernytte“.

I anden Act henledes Opmærksomheden paa den herlige Kvintet (Nr. 8), der i sig rummer de Elskendes Haab, deres Ven Digterens Forvisning om at naae sit Maal og tage den lumpne Silberblume ved Næsen, dennes Angest for noget Ubekjendt, der truende nærmer sig, og Middelboes Svæven mellem Frygt og Haab; Alt forbundet til virkningsfuld Enhed.

Det smukke Qvartchordium (Nr. 9) („Vi ville saa gjerne end lidt være Børn“), hvormed de følgende Værts-husscener indledes, hører til de skjønneste Numre i hele Stykket og beviser Berggreens Talent til at skrive saaledes for fire Mandsstemmer, at hver af disse bevæger sig paa sit naturlige Omraade og helt igjennem bevarer sin Velklang.

Endvidere fremhæves Afskedschøret (Nr. 10) til det gamle Skilt, morsomt nok sunget paa den gamle Vægtersangs Melodi; og fremfor Alt Processionsmarchen (Nr. 11), hvormed det nye Skilt føres til sin Plads („Afsted i Procession med Husets høje Skyts-

patron“). Der er over dette Chor en Kraft og Glans, frembragt ved i og for sig simple Midler, som minder om Mozart, dog er det fuldstændigt originalt og tyder paa Componistens aabne Sans for, hvad der dramatisk kan gjøre Virkning. Det samme er Tilfældet med Latterchoret (Nr. 15) i tredje Akt, der dristigt kan sættes ved Siden af det berømte Chor af samme Art i „Jægerbruden“.

Den forholdsvis Lykke, Syngestykket efter samtidige Vidnesbyrd gjorde, kunde vel bevæge dets Componist til, nu beriget med visse Erfaringer, at fortsætte ad den Vej, hvor der var begyndt saa vel.¹⁾ Vi finde ham ogsaa snart beskjæftiget med Tanken om at skrive en ny Opera, denne Gang til et romantisk Sujet, der vistnok ogsaa laa ganske anderledes for hans Talent. Henrik Hertz bearbejder alt i 1833 for Berggreen „Der Liebhaber nach dem Tode“ af Contessa efter Calderon. Stykket blev under Titlen „Den hemmelige Gang“ antaget af Theaterdirektionen; men der savnes Oplysning om, hvor langt Berggreen er kommen med at componere det. I hvert Fald er det forblevet et ufuldendt Arbejde, som ikke er kommet udenfor hans Pult.

De ydre Forhold vare heller ikke gunstige for Frem-

¹⁾ Det pekuniære Udbytte skulde ikke lokke ham. For de tre første Opførelser af „Billedet og Busten“ udbetaltes der ham af Theaterkassen 258 Rigsd., Halvdelen heraf skyldte han Øhenschlægers Velvilje, der havde overladt ham sin Part af Honoraret. Som Componist af Stykket fik han altsaa 129 Rigsd., omtrent det samme som Nodeskriveren havde faaet i Arbejds løn.

bringelsen af store Arbejder. Familien forøgedes jævnlige; den første Søn, Gottfred Georg Wolfgang, fødtes den 24de Sept. 1829, den næste, Valdemar Frederik Andreas, den 18de Marts 1833 og Datteren Emma Dorothea Charlotte den 8de Marts 1835. Om Glæden ved disse Børns Fødsel vidne følgende Udtalelser i Breve til Dahl. 1829 skriver han: „Hvor lykkelige min Kone og jeg ere, behøver jeg ikke at sige Dig og lod det vel ogsaa nok være. Hvad der glæder mig mest, er Synet af Thea med Drengen ved sit Bryst, hvorledes hun da giver den hundrede Navne, kjæler for den og skjænder paa den, naar den er urolig, hvilket dog Alt lyder som Velsignelser. Gud holde bestandig sin Haand over de to kjære Væsener, jeg nu har at sørge for.“ Og 1833: „I Gaar blev min Kone lykkelig forløst med en Søn. Nu kan jeg da sige: mine Sønner! Jeg gjentager ofte dette for mig selv til uskyldig Tidsfordriv som en Modgift mod hypochondre Tanker“. Og 1835: „Det var den 8de Marts Kl. 4^{1/4} om Eftermiddagen, at min Datter blev født. Ingen Kanoner dundrede, ingen Klokker ringede; men et Hjerte bankede af Fryd, og et Par Øjne fældede Glædestaarer.“

Glæden over at have disse Kjære at sørge for blandedes dog med Forsorgens Bekymringer; Familiens Underhold skulde alene komme ved Informationer. Den største og fasteste Del af Indtægten gav Sangundervisningen i forskjellige Skoler: Døttreskolen paa Christianshavn, von Westens Institut i Kjøbenhavn og en Del Pigeinstitutter. ¹⁾ Et ganske snurrtigt Document ved-

¹⁾ Først 1843 ansattes Berggreen som Lærer i Sang ved Metropolitan-skolen og Pastoralseminariet.

rørende sidstnævnte Skoler er fundet blandt Berggreens Efterladenskaber; det er udstedt af Skolekommissionen for Helliggejsts Menighed den 18de Februar 1834 og indeholder en Tilkjendegivelse af, at Hr. A. P. Berggreen har erholdt Tilladelse til at undervise i Sang i Jomfru Weises Pigeinstitut samt i de øvrige Stadens Skoler, der sortere under den Kongelige Skoledirektion. Paa dette Document har Berggreen skrevet følgende Anmærkning: „Jfr. Weise, i hvis Institut jeg informerede, fortalte mig, at Skoledirektionen havde forlangt, at enhver af hendes Lærere skulde fremlægge en Attest for sin Duelighed til at informere. Jeg skrev mig da selv en Attest omtrent af det Indhold, at jeg herved bevidnede, at jeg var duelig til at informere. Kort efter erholdt jeg Autorisation fra den høje Skolekommission!“ Hvor meget der har maattet arbejdes, og hvor ringe Udbytte dette Arbejde har givet, er let at forstaa. Det fremgaar yderligere af Berggreens Indtægtsbøger, hvori forekommer Udbrud som disse: „Giv os hver Dag vort daglige Brød og forlad os vor Skyld, som og vi forlade vore Skyldnere,“ og et andet Sted: „Gode Gud! Naar skal jeg lettes for Gjældens trykkende Byrde! Ak, mere end det halve af ovenstaaende Indtægt (1294 Rigsd.) er gaaet til Gjælds Afbetaling; og hvor Meget er ikke blevet uafgjort! og hvor vrede er vel ikke flere Mennesker paa mig, fordi jeg ikke har kunnet opfylde mine Forpligtelser! Ak, min Gud! Giv mig Mod og Styrke til at bære min Kummer med et fromt Sind og bevar mig mine Medmenneskers Agtelse!“ Alvoren afløses dog jævnlig af humoristiske Betragtninger. Een Gang hedder det: „Ved en saa slet Balance jeg taber snart min Contenance,“

og en anden Gang: „Da min Sparsommelighed har choqueret sig over det nøje Regnskab, jeg i senere Tid har affordret den, og dens Secretair, Hukommelsen, siger rent ud, at det er den umuligt, i det mindste højst kvalfuldt, at erindre hver en lumpen Skilling, jeg giver ud, saa har jeg, da jeg ellers ingen Grund har til at være misfornøjet med min Sparsommelighed — ja! Herregud! vi ere jo alle Mennesker! — fritaget den for dette daglige Regnskab, efter at den har givet mig det Løfte, saa meget som muligt er, at holde mig Creditorer fra Døren. Tys! Jeg synes det banker!? — Der er Ingen!! — Det skulde dog aldrig være et Varsel? — — Imidlertid vil jeg vedblive at optegne mine Indtægter; thi naar jeg da ikke har flere Penge, veed jeg jo, hvor mange jeg har givet ud.“ — Sin udvortes Situation paa denne Tid betegner han i et Brev til Dahl ved at underskrive sig:

„Din pengeløse Berggreen —
uden Embede, uden Navn
og vel ogsaa uden Gavn.“

Lykkeligvis skulde det ikke vare længe, inden et Embede opnaaedes, om end dette just ikke bragte Overflod af Penge. Den 17de Maj 1838 sender han Dahl et Brev med Motto: „Naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest,“ hvori meddeles, at Organist Gerlach ved Trinitatis Kirke er død, at han agter at søge Embedet, som besættes af Consistorium, og haaber paa Grund af sit Forhold til Universitetet at kunne opnaa det. „Jeg veed endnu ikke, hvor stort Embedet er; men efter hvad man har sagt mig, er det meget muligt, at det med Løst og Fast kan indbringe 500 Rigsd. aarlig. Hvilken betydelig Forbedring i min Stilling — dersom

jeg faaer det!“ Hans trofaste mangeaarige Ven, Professor H. N. Clausen, som levende interesserede sig for, at han skulde opnaa det, ønsker, at han skal belægge sin Ansøgning med flere Attester, i hvilken Anledning han producerer følgende Udtalelse fra Weyse:

Hr. cand. philos. A. P. Berggreen har ønsket en Attest af mig for at vedlægge samme sin ærbødige Ansøgning til det høje Consistorium om Organist-Tjenesten ved Trinitatis Kirke. Jeg opfylder med Fornøjelse hans Begjæring, endskjønt — efter min Mening — en Mand, der som han har leveret saa vel mindre som større Compositioner og udmærket sig ved fortrinlige theoretiske Kundskaber, maatte have erhvervet sig en offentlig Charakter, der bedre maatte kunne bevidne hans Dygtighed end selv en ældre Kunstbroder. — Jeg kan derfor ikke andet end paa det varmeste anbefale ham til det høje Consistorium med Hensyn til hans Ønskers Opfyldelse.

Kjøbenhavn den 2den Juni 1839.

C. E. F. Weyse,
Professor og Organist.

Udfaldet blev som forønsket; et overvejende Flertal i Consistorium gav ham deres Stemmer og s. A. udnævntes han til Organist ved Trinitatis Kirke, hvilket Embede han beklædte til sin Død.

At en Mand, der efter Weyses Vidnesbyrd havde „udmærket sig ved fortrinlige theoretiske Kundskaber,“ maatte blive en søgt Vejleder i den musikalske Theori,

følger af sig selv. Mangfoldige, saa vel Dilletanter¹⁾ som egentlige Musikere²⁾, ere ogsaa de, der i Aarenes Løb have nydt godt af Berggreens grundige, samvittighedsfulde og i Ordets egentligste Forstand videnskabelige Undervisning. Vistnok har der blandt hans Elever været Saadanne, der just paa Grund af Undervisningens strenge og alvorlige Character snart bleve trætte og enten helt opgav at trænge ind i den musikalske Theoris Labyrinth eller søgte hen, hvor en mere overfladisk Kundskab kunde findes med mindre Anstrengelse. Hyppige Billetter med Afbud bevise, hvor let mange Elever bleve trætte. Saaledes skriver en senere meget bekjendt Sanger ved det Kongelige Theater: „Da der i Aften gives to Stykker, som det er mig om at gjøre at se, beder jeg meget at undskylde, at vores Time maa udsættes indtil videre.“ Berggreen har skrevet nedenunder: „Den Time kom aldrig, hvor Hr. . . . gad lære Musik.“

Men der var ikke faa blandt Berggreens Disciple, der ved Talent og udholdende Flid gjorde ham stor Glæde og siden have vundet et Navn i Kunstens Historie. En af disse var Theodor Stein, født i Altona 1819, der i sit 11te Aar var kommen til Kjøbenhavn med sin Fader, med hvem han allerede i 1830 som

1) Blandt disse var den aldrende Baron Stampe til Nysø og noget senere Professor Rasmus Nielsen, der vilde studere Musiktheorien, fordi han ønskede at gjøre Tonekunsten til Gjenstand for philosophisk-mathematisk Betragtning. Men han opgav det efter ikke lang Tids Forløb i Erkjendelse af, at dette, som Berggreen havde forudsagt ham, var ugjærligt.

2) For Exempel Brødrene Schram, Violinisten og den nylig afdøde Sanger.

Pianist concerterede paa det Kongelige Theater. Samme Aar skriver Berggreen til Dahl: „Af Krossing vil Du høre noget om den lille kjære Theodor Stein. Jeg skal snart sende Eder nogle af hans Sange, udsatte for fire Stemmer, og Du vil vist tilstaa med mig, at en Mozarts Aand lever i dette velsignede Barn.“ — Den 1ste Okt. 1832 aflægger Berggreen Beretning til Overkammerherre Hauch om Anvendelsen af den Tid, hvori Stein med Kongens Understøttelse er bleven undervist af Berggreen. Hele Gottfred Webers Theori er gjennemgaaet, ligesom Steins og Andres Compositioner ere blevne undergivne kritisk Bedømmelse. Stein har heri viist rosværdig Iver, ligesom han har øvet sig flittig i Klaverspil¹⁾. En Elev fra senere Tid nævnes her samtidig med Th. Stein, fordi han ligesom denne har vundet sig anset Navn i St. Petersborg, hvor han indtager den betydningsfulde Stilling som Direktør for Conservatoriet, hvilken Stilling han har arvet efter Rubinstein, ligesom han er Præsident for den Jury, der har at dømme ved de internationale Concurrencer om Rubinstein-Præmien. Det er Julius Johannsen (Russisk Janovitsch), som er født i Kjøbenhavn og dér undervistes i Musiktheori af Berggreen, indtil han i Aaret 1845 afgik til Conservatoriet i Leipzig, hvorfra han vedligeholdte en levende og hjertelig Brevvexling med sin tidligere Lærer, hvem han gav udførlige Meddelelser om Conservatoriets For-

¹⁾ I Følge H. V. Schyttes Lexicon blev Th. Stein, der tidlig havde gjort Opsigt som Improvisator paa Klaver, efter at have opholdt sig i Stockholm, Helsingfors og Reval i 1872 ansat ved Conservatoriet i St. Petersborg, hvor han var en anset Lærer.

hold og Personligheder, ligesom han ogsaa jævnlig sendte ham sine Compositioner til Gjennemsyn.

I 1833 fik Berggreen en Elev, der blev ham den kjæreste af alle, og som var bestemt til paa sin straalende Bane at vinde en Berømmelse, der aldrig er bleven nogen anden dansk Componist til Del. Det var Niels W. Gade. Hvis der gaves en harmonia præstabilita, maatte ifølge den denne Discipel med Nødvendighed træffe sammen med denne Lærer. Men vi ville sige det bedre og sandere: det var en naadig Styrelse, der førte en Gade til en Berggreen. Med hele sin Sjæl levede Berggreen i Folkesangens underfulde Verden; det var ham en Livsopgave at trænge altid dybere ind i den. Derhen førte han nu sin unge Discipel, og de rige Muligheder, der laa slumrende i dennes Sjæl, modtog her Indtryk, vistnok endnu dunkle, men dog uud-slettelige, Indtryk, af hvilke der skulde fremgaa Tone-digtninger, som høre til Gades herligste. Thi Alt, hvad denne Mester har frembragt, bærer vel Skjønhedens reneste Præg; men de blandt hans Værker, som ere befrugtede og baarne af Folkesangens Aand, ere dog de, hvori hans Geni har aabenbaret sig i hele sin ejendommelige Fylde.

I „Musikalsk Tidende“ for 1836 Nr. 2 præsenterer Berggreen Gade for Publikum saaledes: „I medfølgende Musikbilag meddeles en Composition af N. W. Gade, der allerede er Publikum bekjendt som en fortrinlig Violinspiller, dannet i Hr. Concertmester Wexschalls Skole. Ogsaa i den musikalske Theori har den unge Musiker ved sin stadige Flid og Tænksomhed erhvervet sig grundige Kundskaber.“ (Compositionen er til et

Digt af Gøthe „Lebet wohl, geliebte Bäume“ og sikkert den første af Gade, som er trykt.) I Breve til Dahl fra denne Tid udtaler Berggreen sig ogsaa jævnlig om det Alvor og den Iver, hvormed Gade driver sine Studier og tilegner sig hans Lærdomme. I et udateret Brev (1836?) hedder det: „Min Discipel Gade bragte mig i dette Øjeblik en overordentlig smuk Composition, en gennemcomponeret Ballade af Uhland. Det er en egen Glæde at have saadanne Disciple.“ Og 1838: „Fra min kjære Gade, som Du veed er i Norge, har jeg et Par Gange hørt. Han er glad som Fuglen i Luften, i Gaar skrev jeg ham et Par kjærlige Ord til. Han er egentlig min eneste Discipel. Hos ham kan jeg dog mærke, at mine Principper have været frugtbringende. Men hvor ofte kan man vel ogsaa vente at finde saa megen Lyst, Alvor, Udholdenhed og Talent forenede?„

Forholdet udviklede sig snart til et Venskab, lige inderligt fra Disciplens og fra Lærerens Side. Nedenstaaende Brev vidner smukt herom.

Gothenborg den 24de Sept. 1838.

Min kjære Lærer og Ven!

De har bæret mig med Naynet „Ven“! — jeg er stolt af dette Navn, som Deres Godhed har tillagt mig, og som gjør mig uendelig lykkelig. Men hvorledes og med hvilken Følelse maa da jeg kalde den min Ven, til hvem jeg ikke alene bindes med Kjærligheds-, men tillige med saa stærke Taknemmelighedsbaand. — Ja Dem, kjære Ven, skylder jeg meget, meget — De har skuet i mit Indre, Deres skarpsindige Blik har opdaget den Lænke, som fængslede min Fod og standsede, eller

vilde have standset den regelmæssige Gang. De brød den, og fri, fri aander atter Fuglen under Himlens Blaa.

Jeg føler først nu mit eget Jeg — dog misforstaa mig ej og tro mig ikke en indbildsk Taabe, som, følgende Solens Glans, flyver i Flammen — opvaagnet, som naar en Drivhusplante fra Nordens kunstige Solvarme hensættes under Sydens Azur. Hele mit indre Liv arbejder, udvider og forbereder sig til en aandelig Gjenfødselse; mit forrige Liv ligger som et Chaos, uformeligt og livløst i Baggrunden, hvoraf Skaberblivet kalder det Haarde og Bløde, det Tunge og Lette at forene sig.

De mange herlige og store Natursituationer, mit legemlige Øje har havt Lejlighed til at skue, have i det Aandelige vakt nye Følelser, nye Tanker og givet den aandelige Virken Stof og Næring for lang Tid. Dog mangler jeg en Ven, en Medhjælper i min Nærhed, med hvem jeg kan bearbejde dette Stof, med hvem jeg kan vexle Tanker og Anskuelser, en Broder, en Selskaber, som ret er efter mit Sind, „Kjød af mit Kjød, Blod af mit Blod,“ en — Dem. —

I denne min Nød, manglende mine Venner, paa-beraabte jeg Aanderiget om Hjælp og Lindring; og saa! — jeg blev bønhørt. En Aand, saa stor og mægtig som ingen, lod mig læse sin Fryd og Smerte, fortalte mig Historien om Prins Hamlets Tungsind, om Romeos Kjærlighed og Othellos Skinsyge — Shakspeare er hans Navn, den store Aand med det store, altomfattende Hjerter, hvis Varme og Begeistring henrev mig og ligesom opfriskede og modnede en Plan, som alt i længere Tid har spøget i min Hjerne. — Jeg vil meddele Dem

denne og ved Lejlighed høre Deres Betænkning derom. — Eventyret om Agnete og Havmanden har altid forekommet mig at være et meget musikalsk Sujet, og uden egentlig at have lagt nogen Plan til dets videre Udarbejdelse som Musikstykke har det dog bestandigen foresvævet mig. („Vogt Dem vel for den skønne Melusine, Hr. Gade! en farlig Skjønhed og en ikke mindre farlig Rivalinde“. „Jeg veed det, jeg veed det meget vel, min Herre, og tillader paa ingen Maade nogen Sammenligning mellem Jomfru Agnete og skjøn Melusine; men skulde en Maler for en underskøn Gjenboerskes Skyld lægge Hænderne i Skjødet og ikke turde forsøge at male et Dameportrait? Nej! jeg veed det vist, der er Plads for os alle, om ikke i Hovedgaden, saa dog i en beskeden lille Sidegade.“)

Nu har jeg altsaa lagt Haand paa Værket og givet det Form af Overture. Jeg har tænkt mig Agnetes Længsel ved Strandbredden efter en hende ubekjendt Gjenstand som Hovedmomentet i dette Stykke. Som to hinanden modstridende Principper optræder Havmandens Elskovsklage og hendes egen Samvittigheds Røst (idet hun ved at elske Havmanden tror at begaa noget Ondt). Denne Kamp mellem et Godt og Ondt udgjør Middelpunktet, indtil hun mod Slutningen overgiver sig paa Naade og Unaade i Havmandens Favn. Med den musikalske Udarbejdelse er jeg omtrent halvvejs og saa temmeligen til min egen Tilfredshed. Jeg arbejder flittigt, og det gaaer godt fra Haanden. — Jeg vilde endnu skrive en Del; men jeg seer Papiret lidt efter lidt svinde bort under min Haand, saa at jeg nu maa til at tænke paa de mange Hilsener, der ligge mig paa Hjertet. Mine

kjære Forældre, dernæst De og Deres Familie, dernæst — ja, De veed nok selv, hvem jeg vil bede at modtage mine hjerteligste Hilsener og varmeste Ønsker om deres bestandige Velgaaende. — Onsdag eller Torsdag rejser jeg til Stockholm. — Jeg venter snart lidt fra Deres Haand. — Hvorledes gaar det med Operaen?

Jeg veed ikke ret, hvorledes jeg skal kalde mig, Deres hengivne, eller — jeg vil kalde mig

Deres

N. W. Gade.

Interessen for det theoretiske Studium, hvori Berggreen selv altid fordybede sig mere, og Glæden over heri at være Vejleder for højtbegavede unge Mænd bragte ham ikke til at glemme den mindre Gjerning, hvortil han som Sanglærer var kaldet. Tværtimod, her som overalt gik han til Værks med stor Alvor og Grundighed. Skulde Sangundervisningen ikke være prisgiven Tilfældighed, maatte der tilvejebringes et passende Materiale; thi paa hin Tid var intet saadant forhaanden. Maalet han satte for denne Undervisning, var: at løfte de Unges Sind, aabne deres Sans for alt Skjönt og Ædelt i Natur og Menneskeliv, i det Hele virke opbyggende, saa vidt det kan ske ved Tonernes Hjælp. Passende for dette Øjemed vare: Hymner, Choraler og andre Sange af religiøst Indhold — Sange til Naturens Pris, Vaar-, Høstsange o. s. v. — Fædrelandssange fædrelandske Romancer — historiske eller folkelige Sange i Almindelighed. Sangene, der skulde udfylde denne Ramme, valgtes med kjendelig Uvilje mod Døgnets Frembringelser og bestemt Forkjærlighed for, hvad der

alt havde staaet sin Prøve. De hentedes fortrinsvis hos de store Mestre: Händel, Haydn, Mozart, Reichardt, Spohr, Mendelssohn o. fl., helst dog hos danske Componister af den ældre Skole: Schulz, Kunzen, Zink, Weyse. Som Udtryk for den dybe Ærbødighed, Berggreen nærrede for Schulz, kan anføres, at hvert Hefte af Skolesangene begynder med en Hymne af denne. Dog optoges ogsaa Adskilligt og i Aarenes Løb i rigere Maal Sange af nulevende Componister, danske og fremmede. Selv skrev han en stor Mængde Melodier udtrykkelig for Skolen. Indholdet bearbejdedes paa forskjellig Maade, to-, tre- og firstemmig, for lige og for uensartede Stemmer, og der udgik efterhaanden ikke mindre end 14 indholdsrige Hefter. Siden er Tallet paa Skolesangbøger blevet mangfoldigt; men Berggreen er det, som har brudt Banen og viist Sangen Vej til Skolen og de Unge. Fra Begyndelsen af ere disse Arbejder baade forventede med Længsel og modtagne med Taknemmelighed; derom foreligge ikke faa Udtalelser, navnlig fra Sanglærere rundt om i Landet, som vel have kunnet være praktisk dygtige, men have savnet tilstrækkeligt Kjendskab til den musikalske Litteratur, saa de ikke have vidst at finde og at vælge og tillige manglet theoretisk Indsigt til selv at arrangere, hvad de kjendte under Hensyn til deres Elevers Kræfter. Nu til Dags vil man maaske finde, at disse Samlinger have et noget „gammeldags“ Præg. Prøves de alvorlig, og bruges de flittig, vil man komme til Erkjendelsen af, at der i dem hersker en god Aand, der ikke kan være uden Virkning paa de Unges Hjerter. Her foreligger et alvorligt Arbejde af en samvittighedsfuld Mand, der har været

sig sit Ansvar overfor den opvoxende Slægt bevidst, og som har lagt sig paa Hjerte Platos skjønne Paamindelse om at vogte de Unge imod daarlige Indtryk, for at de ikke, „naar de voxede op mellem Slethedens Billeder ligesom paa en slet Græsgang, hvor de hver Dag lidt efter lidt plukkede og nød meget af mange slette Frugter, skulde uformærket lade et stort Onde voxte op i deres Sjæl. Vi maa meget mere søge saadanne Kunstnere, der af Naturen besidde en lykkelig Gave til at forfølge det Skjønnes og Velanstændiges Spor, for at Ynglinger, ligesom boende paa et sundt Sted, kunne indsamle gode Frugter af alle deres Omgivelser, idet Nydelsen af skjønne Værker som en mild Luft, der fra gode Egne bringer Sundhed, virker velgjørende paa deres Øje og Øre og saaledes uformærket fra den tidligste Alder fører dem til Lighed, Venskab og Overensstemmelse med det Skjønne“¹⁾).

Der blev paa Udstillingen i Aarhus 1876 tildelt Berggreen Sølvmedaille „for exempelløs Virksomhed for Skolesangens Fremme“. Til Held for vort Folk maa det ønskes, at denne Virksomhed ikke maa forblive enestaaende, men til enhver Tid finde Efterligning.

Vi have set Berggreen strax efter Opførelsen af „Billedet og Busten“ tage fat paa en ny Opera, som har sysselsat ham flere Aar og vistnok er den, Gade omtaler i sit Brev fra Göteborg. Ved Siden af dette Arbejde, der i hvert Fald kun har sat Frugt for hans

¹⁾ Plato: Staten III Bog. Heises Overs. Side 167.

egen Udvikling, foreligger der fra dette Tidspunkt en Mængde Compositioner i de forskjelligste Retninger: dramatiske Arbejder, Cantater, Kirkecompositioner, firstemmige Sange, Duetter, Romancer og en lang Række fædrelandshistoriske Sange. Ingensinde før eller senere har hans Talent viist sig saa frodigt og mangfoldigt. Af Mangfoldigheden ville vi søge at fremdrage det mest Betydningsfulde.

Det er atter Øhlenschläger, som kalder ham til Virksomhed for Scenen, denne Gang ikke med en middelmaadig Syngespiltext, men med Digterværker som „Tordenskjold“, „Dronning Margrethe“ og „Socrates“. Disse Stykker tillade imidlertid ikke Musikken at udfolde sig efter egen Trang og Tarv, men have kun Rum for den i enkelte Scener, naar den skal forberede det Kommende eller give det Fremstillede festligt og højtidsfuldt Præg. Musikken til „Tordenskjold“ omfatter en pompeus Festmarche og derefter et Chor af Studenter, der hylde Tordenskjold. Her er Berggreen paa tilvant Omraade, Tonerne lyde maaske vel hjemlige, men der er næppe tilstrækkelig Grund til at lade tyske Studenter ved Begyndelsen af det attende Aarhundrede synge væsentlig forskjelligt fra danske et Aarhundrede senere; en prægtig Studentersang er det i hvert Fald. Endvidere et Musikstykke til Tordenskjolds Drøm i gennemført nærmest kirkelig Stil med orgellignende Klang og af en mystisk Virkning, der forøges, hvor Basunernes Toner gjenkalde det Kampens Liv, den Sovende har lagt bag sig, og bebude den henfarne Heltekonge, der kalder den Drømmende. I „Dronning Margrethe“ forekomme et Par korte Marcher i middelalderlig Folke-

tone og et stort Chor („Gud signe Dannebrog i Helte-
vrимlen“) af sjælden Kraft og baaret af en dyb fædre-
landsk Stemning. Hvis det danske Folk endnu som i
Margrethes Tid „ved Basunernes Lyd i fromme Chor
med gudelige Tanker det hellige Banner hilste“, vilde
det vanskeligt kunne finde Toner værdigere til at tolke
Ærefrygt for det himmelfaldne Flag.

Langt bort fra hjemlig Aand og fædrelandsk Tone
fører Musikken til „Socrates“. Som Indledning til Folke-
afstemningen om Socrates's Skyld eller Uskyld paakalder
et Chor af Ynglinge og Drengene „Adrasteia, den hellige
Nemesis, som opklarer Mørkets Mulm og snart eller
silde rammer Forbryderen“ med en Hymne i æolisk
Toneart, der foredrages først unisono, saa to-, tre- og
firstemmig til Dels under Ledsagelse af Harpe. Men
Melodi og Rytme bevarer en højtidelig Ensformighed,
der med uimodstaaelig Magt hensætter til Landet, hvis
Templer med simple arkitektoniske Linjer vidne om et
altid blivende Skjønhedsideal. Det skal være sagt af en
Dramaturg, at intet Stykke, der spilledes i antikt Co-
stume, kunde gjøre Lykke hos Publikum. Hvis saa er,
maa dette Chor finde sig i sin Skæbne. Men den, der
blot nogenlunde fik Sans for græsk Skjønhed, vil føle
sig stærkt greben af denne Hymnes ophøjede Enfold;
ikke blot Øret vil fornemme den æoliske Toneart, ogsaa
Sindet vil blive stemt hellenisk. — Under en yndefuld
Marche, der tør regnes blandt Berggreens skjønneste
Frembringelser, indtræder Sanger- og Danserchorene, og
medens der dances, istemmes det herlige Chor „Hil dig
Moder, hellige Leto“; dette bevæger sig vistnok ikke
indenfor nogen af de gamle Tonearter og er i det Hele

i melodisk, rytmisk og harmonisk Henseende rigere udstyret end det forrige; men det fremmedartede Præg er dog bevaret.

Af religiøse Compositioner fra denne Periode nævnes et fugeret, jublende „Halleluja“ og det dejlige, i streng Kirkestil gennemførte „Paternoster“ med den mægtige Slutningssats „Thi Riget er Dit.“ Af Cantater Sørgecantaten over Frederik den Sjette, hvoraf en Kvarteret og en Sang findes i Bind I af de trykte Compositioner. Skjøn og flydende Melodi præger Kvarterten, Sangen vidner om Discipelforholdet til Weyse, i dette Tilfælde dog paa Originalitetens Bekostning. I Cantaten til Guttenbergs Minde har Disciplen vistnok fulgt Meesterens Spor, men samtidig hævdet sin Originalitet saaledes, at denne Cantate ikke blot maa betragtes som Berggreens ypperste, men i det Hele indtager en fremragende Plads blandt alle lignende Compositioner fra Tiden forud for Gade og Hartmann. Cantaten begynder med et Chor (Es-Dur $\frac{3}{2}$ Takt) i ægte bred Stil med to vekslede Motiver; det ene ligt Lynet, der gennembryder Natten, og her gjør Mandsstemmernes mørke Farve en højst ejendommelig Virkning; det andet udtrykker Klagen over, at hastig som Lynet svinder Mindet om Tanker og store Bedrifter: „Før Eftertiden faaer Harpen stemt, er Daaden en Fabelsage;“ her griber den ædle Melodi og skønne Stemmeførelse. Derefter følger en Tenorsolo (As-Dur $\frac{4}{4}$ Takt) „Ægypten tænkte vel tidlig paa at standse Mindet i Tiden“; Melodien er simpel som Pyramiden og drømmende som den. Det følgende Recitativ spørger, hvem der har givet Ordet Stemme, og idet Choret svarer: „Guttenberg var Heltens Navn!“ føler

Tilhøreren sig stillet overfor den, der har øvet en verdenshistorisk Bedrift. I det næste Chor (B-Dur $\frac{3}{4}$ Takt) skildres Glæden over den store Opfindelse; det er ledsaget af et mere bevæget Accompagnement og holdt i en lys og frejdig Tone, der kun afbrydes dér, hvor Texten lyder: „Nu ingen Omar øder brat vor bedste Skat med Mordbrand i en enkelt Nat“. Den fortræffelige Maade, hvorpaa Componisten her har declameret Ordet „Mordbrand“ og den Omstændighed, at alle Stemmerne paa dette Sted sænke sig til deres dybeste Omraade, gjør et Indtryk, som saae man Videnskabens Tempel i et Øjeblik fortæret og sunket i Grus; men kun et Øjeblik, hastigt løfter det sig igjen af Asken; thi „Ordets Magt kan ej forgaa, saa sang alt Luther, vaer derpaa!“ og her indtræder Choralen „Vor Gud han er saa fast en Borg,“ sunget unisono, men med et kraftig figureret Accompagnement. Dette Sted turde i og for sig strække til for at hævde Cantaten blivende Navn og Værd. Gade skal have udtalt, at Berggreen her har viist ham Vej til den Benyttelse, han i sin „Viborg Domkirke“ har gjort af samme Choral. Dette være nu, som det vil; men den Vej, Berggreen selv er gaaet, og det Maal, han ved denne Cantate i dens Helhed er naaet frem til, burde sikkre den imod Forglemmelse¹⁾. Ved de store Sangfester, der med visse Aars Mellemrum

¹⁾ Den modtoges ved sin første Opførelse den 24de Juni 1840 med saa almindeligt Bifald, at Berggreen derom kan skrive til sin Kone, som er paa Rejse: „Festen i Gaar gik forbi til Alles store Tilfredshed. Jeg havde megen Glæde af min Cantate. Jeg takker Gud i mit Hjerte, fordi han havde ladet det lykkes saa vel for mig; fra alle Kanter — jeg havde nær sagt baade fra Venner og Fjender — hørte jeg Ytringer af Tilfredshed.“

vende tilbage ogsaa i vort Fædreland, stilles der ikke sjældent Sangerne Opgaver, der trætte dem, fordi de overstige deres Kræfter, og naar Festdagen kommer, bydes der da Tilhørerne en haard Mad, som kun de færreste kunne rumme. En Composition som denne kan synges, som den bør, og vil paa eengang skjænke en Nydelse og den Løftelse, der ikke bør savnes ved en folkelig Sangfest.

Fra disse Aar skriver sig en Mængde firstemmige Mandssange til Dels componerede for Studenterforeningens Visebog: den ikke mindst ved sin Rhythme ypperlige „Hvad er imod Studentens Kaar“, „Norma morum“ („Min Søn, om du vil i Verden frem“), hvis Melodi ganske holder Tritd med Texten, dog saaledes at dennes bittre Ironi har faaet en humoristisk Klang, „Tischlied“, „Weinlied“, „Vanitas vanitatum“ og den især som Solokvartet nydelige „Bauernregel“, alle skrevne i den firstemmige Mandssangs oprindelige, gode Stil, der fordrer, at Melodiens Linjer skulle være tydelige, Stemmeførelsen klar og naturlig, Harmonierne, sædvanligst i tæt sluttet Stilling, kraftige og virkningsfulde uden at være søgte. En nyere Smag har i saa Henseende brudt med Traditionen. Satsen omfatter en hel Del Mellemværk, kunstigt slynget og rigt broderet; men Mønsteret bliver tidt utydeligt og den Virkning, et stort Mandschor kan og bør gjøre, gaaer tabt ved de mange Finesser. Det turde anbefales Nutidens mange Sangforeninger at gennemse Berggreens Compositioner af denne Art; de ville deri kunne finde mangt et Stykke, som det vilde lønne sig at optage paa deres Repertoire, let at synges og fornøjeligt at høre paa.

Af Sange for blandet Chor skal nævnes „Livets Lykke — Lys og Skygge“, den skønne Fædrelands-sang „Velsignet er af Himlens Gud min elskte Fødestavn“ og to Sange „Ved Afskeden fra Skolen“; den første „De Bortdragendes Tak“, hvorigjennem dog klinger en kjendelig Glæde over det Liv, der nu aabner sig for de Unge; den anden et yndig vemodigt „Farvel til de Bortdragende“, som tolker de Tilbageblivendes Savn af Kammeraterne, vel ogsaa et lille Suk over endnu ikke at kunne følge dem. Man kan ubetinget give Kestner Ret, naar han kalder disse to Sange „ein Paar Perlen, die mich an Ihre Bruderschaft mit Haydn und Mozart erinnern“.

Mens vi nævne flerstemmige Sange, tør ikke forglemmes de tre henrivende Duetter for Sopran og Tenor „Barcarole“, „Süsze Liebe denkt in Tönen og „Jeder Jüngling sehnt sich so zu lieben“. Den sidste giver Anledning til at meddele en Udtalelse af Berggreen fra en langt senere Tid, som viser, hvor højt han har beundret Göthe, og hvor greben af hans Digting han indtil sine sidste Aar har været. Han skriver i 1875 til Laub: „Jeg har for et Par Dage siden faaet et nydeligt saakaldet „Werther-Album“ tilsendt fra min Ven Kestner, Lottes Sønsøn, og han bemærker, at han betragter hende ogsaa som min Bedstemoder, da vi have sluttet Broderskab med hinanden. Albumet indeholder Fotografier af de Steder, hvor Göthe havde levet med Lotte og hendes Mand Kestner. Dette Forhold har jeg fra min tidligste Ungdom været saa greben af, som om det personlig havde berørt mig, og jeg læser endnu „Werthers Leiden“ hvert Aar. Jeg har saaledes begyndt

Læsningen igjen i disse Dage og har et Exemplar af Bogen fra 1775, hvorefter jeg læser den. Som Vignet i denne Udgave staar ogsaa det Vers, som jeg har komponeret som en Duet „Jeder Jüngling sehnt sich so zu lieben“. I senere Udgaver er dette smukke Vers udeladt!“

Göthebegejstringen har givet sig Vidnesbyrd i en Række Compositioner til Götheske Digte. Palmen bærer maaske „Der Sänger“, gjennem hvis friske Melodi Middelalderens djærve Kraft slaar os i Møde; med mindre man da vilde tilkjende „Nachgefühl“ Prisen for dens dybt følte Melodi, rigt veksellende Harmonier og sælsomt bevægede Stemning, en tro Afspejling af Naturmysteriet: „Wenn die Reben wieder glühn, rühret sich der Wein im Fasse“, eller man kunde føle sig fristet til at foretrække „Wahrer Genuss“, hvis indsmigrende Melodi giver den rolige Livsglæde ejendommeligt Udtryk. Det er ikke let at vælge her, hvor Musikken i saa sjælden Grad er bleven eet med Texten; saaledes bør Tonerne tjene Ordene og bære dem hele og udelte ind i Tilhørernes Sind.

Foruden Göthe have ogsaa andre tyske Digtere fængslet Berggreen, blandt disse vel fortrinsvis Uhland, til hvis „Wanderlieder“ han har sat Melodier for det meste med Gjenklang af den tyske Folketone som „Lebewohl“. En særegen Tiltrækning øver „Morgenslied“: den højtidelige Begyndelse maler Morgendæmningen i dens anelsesfulde Stilhed; endnu tie Fuglene, men alt lyder Vandringsmandens Sang: „Ich hab' mich längst in's Feld gemacht und habe schon dies Lied erdacht und hab' es laut gesungen!“ Vor Componist har

næppe ret ofte selv været saa tidlig paa Færde; men han har forstaaet at gjengive Morgenvandringens Friskhed, og der skyldes ham Tak for denne som for manges anden Sang, han har „erdacht und laut gesungen.“

Fra Tiden omkring 1840 begynder Berggreen med Forkjærlighed at søge sine Texter hos nordiske, navnlig svenske Digtere. Et Hefte svenske Sange har han dediceret til Kong Oscar den Første med et Tilegnelsesdigt, skrevet af Øhlenschläger i Componistens Navn. Det hedder heri:

„Hvor manges saadan herlig Vise hørte
Fra Sjælland Dansken ej, naar Svensken sang?
Naar Vindens Pust den over Bæltet førte
Forent med Sprogets søsterlige Klang!
Da følte Sjælen med en hellig Flamme:
At Skandinavers Udspring er det samme.

Min Fader var en Svensk; fra danske Hytte
Jeg hørte sønlig tidt hin Harpeleg;
Tør jeg vel haabe nu, at Du vil lytte
Til Sang, som hilser Dig fra Danmarks Eg?“

Disse Sange give nyt Bevis paa, hvor let Berggreen bøjer sig ind under de forskjellige Folkeslags musikalske Tankesæt. End lettere falder det ham her; thi naar ovenstaaende Digt minder om, at hans Fæder var svensk, saa har denne Afstamning sat sig kjendelige Mærker i Sønnens Production. Slægtskabet fornægter sig aldrig; det Umiddelbare, Følelsesfulde og Melodiske, der er et saa stærkt fremtrædende Element i den svenske Sangcomposition, gjenfindes rigelig i Berggreens og præger i høj Grad denne Samling.

Ogsaa til danske Texter foreligger der fra denne Periode smukke Sange og Romancer, snart i Folkesangs-

stil som „Bjærgmandssang“ og „Snedronningen“, snart mere moderne som den lette og gratieuse „Uskyldige Ønsker“ og „Vandringssang“ — Texten af Martensen — hvis skjønne, let flydende Melodi i hver Tone aander Glæde over Rejselivets „yndige Forandring“, medens det muntre Efterspil vinker til at slaa Følge paa Vandringen.

Endvidere skriver sig fra denne Tid en Mængde Sange og Cantater til Dels optagne i hans „Samlede Compositioner“, bestemte for Frimurerlogen. Det er ikke vanskeligt at forstaa, at Berggreens dybe Religiositet, alvorlige, sædelige Stræben, Trang til Selvaabnbarelse for gjennem den at naa frem til fuldere Selverkjendelse og Længsel efter aandeligt Samfundsliv, navnlig paa en Tid, hvor der indenfor Menigheden fandtes saa lidet af dette, maatte lede ham til at søge Tilfredsstillelse for denne sin aandelige Trang dér, hvor han mente at kunne finde den. Den 23de Nov. 1836 skriver han herom til Dahl: „Det vil interessere Dig at høre, at jeg har bragt et længe næret Forsæt til Udførelse, idet jeg har ladet mig proponere af Visby til Optagelse i Frimurerordenen. Jeg forestiller mig i dette Selskab at kunne finde et Tilflugtssted, naar Livet bliver mig alt for broget og forvirret, at træffe paa fordomsfrie og ligesindede Mennesker, i det mindste hvad Livets Hovedformaal angaar. Ved Optagelsen i denne Orden vil da ogsaa den, som jeg haaber, eneste Skranke, der er sat for den frie Meddelelse mellem os to, nedbrydes. Du kan endnu, kjæreste Dahl, blive min Lærer i en Retning, Du maaske ikke har tænkt paa. Lev vel, min bedste Ven! thi Du er vel den, der af Alle forstaaer og

kjender mit Hjerte bedst. Ak! jeg er langt fra, meget langt fra at være, hvad jeg burde; men at jeg har et Hjerte, der kan føle, det mindes jeg daglig om, og uden Frygt for at høre Sandheden giver jeg det hen, at man kan gjenneblade det Blad for Blad; der staar vel meget skrevet, der bør udslettes; men der er vel ogsaa nogle ubeskrevne Blade, hvorpaa man kan skrive noget Godt.“

Hvad Berggreen ud af sit varme Hjerte og sin stærke Vilje har ydet dette Samfund, kjendes ikke af Udenforstaaende — det har sikkert ikke været lidet — men det vides, at han har offret det mangen skjøn Frembringelse af sit Talent.

Den store Productionskraft, som betegner nærværende Afsnit af Berggreens Liv har sat sin skønneste Blomst i et Arbejde, der staar som Indledningen til hele hans følgende Livsgjerning og giver os Forstaaelsen af, hvad der i denne er det Centrale. Vi tænke herved paa „Melodier til de af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug udgivne fædrelandshistoriske Digte“. „At virke til Folkesangens Forædling“ — skriver han i Fortalen til dette Arbejde — „har stedste forekommet mig at være det skønneste Maal, en Musiker kan sætte sig. Saavel nærværende Samling af Melodier som mine Sange til Skolebrug ere fremkaldte ved det Ønske hos mig at kunne virke noget i denne Retning; thi fra Skolerne maa Sansen for Musik udbrede sig i Folket, og ligesom en renere musikalsk Smag vist ikke kan forberedes eller begrundes paa en sikkrere Maade end

ved en hensigtsmæssig Sangundervisning i Skolerne, idet Ungdommens Hjerter let aabne sig for Indtrykket af ædle, simple Melodier og bevare dette uudsletteligt, saaledes er der vist heller ikke noget virksommere Middel til at vække og vedligeholde patriotiske Følelser hos Folket (for ikke at tale om Kunstens dannende Indflydelse paa dets hele sædelige Tilstand) end Udbredelsen af Sange imellem Almuen, der i en folkelig Tone behandle fædrelandske Emner. Men der staar for os i denne Henseende saa meget tilbage at ønske, at vi kun af gennemgribende Forholdsregler kunne haabe nogen betydelig Forandring til det Bedre i denne ikke uvigtigste Del af Folkedannelsen. Flere Aarhundreder tilbage i Tiden, da de under Navn af „Kæmpeviser“ bekjendte Sange lød fra Alles Læber, havde man ogsaa i Danmark en Folkesang; men disse Toner hændte omtrent i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, fra hvilken Tid fremmed Aandskultur fik mere og mere Indpas heri Landet, vistnok til Kunsts og Videnskabeligheds Fremme, men ogsaa til Hindring for Nationalaandens Udvikling, der først i sildigere, ja sildigste Tider har hævet sig til en Selvstændighed, som man tør haabe ogsaa vil gjøre sig gjældende udenfor de politiske Anliggender, i enhver aandig Retning. Hine Sange fortrængtes da af fremmede, „usle, kjedsommelige, til Dels allegoriske, for største Delen af Tydsk oversatte Compositioner fra 16de og 17de Aarhundrede om Elskovens Længsler, om Klaffer og Bagvadskelse, om falske Tunger, om Troskabs Sjældenhed og flere saadanne Hverdagsemner, behandlede uden al Smag og Ynde.“ Hvad der endnu af Folkesang lever imellem Almuen er for

det Meste af lignende Indhold, og de ogsaa af Rahbek anførte Sorterupske Linjer:

„Her siungis Viiser nock om Phyllis og Chrysillis,
Som blødner mere end som skjærper Mande-Mod,
Saa snart en Syndere paa Retter-stedet stillis,
Saa er en Vise om hans synd og straf paa Foed
At rende Landet om; saa skal de usle Navne,
Dog andre til en skræck, ha' deris lange spott;
Men brave Helte, som kand hele Riger gavne,
Dem siunges lidet om, kand det og kaldes Got?“

kunne den Dag i Dag finde fuldkommen Anvendelse.
Det første Skridt til Folkesangens Forbedring er gjort ved den af Regeringen befalede Indførelse af Sangundervisning i alle offentlige Skoler. Et nødvendigt Hjælpemiddel til at kalde Folkesangen til Live og nære Folkets Kjærlighed til Sang er gode folkelige Sange. Den rette Tone i disse saavel for Text som Melodi angive vistnok „Kæmpeviserne“; dog vil man ogsaa kunne spore en vis ejendommelig Sangmaade i de nyere danske Sange, der vel mest har uddannet sig under Indflydelse af de herlige Schulziske Melodier, som i sin Tid fandt saa megen Gjenklang her, men nu næsten ere overdøvede af Modens Bjælder.

I de af „Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug“ udgivne fædrelandshistoriske Digte troede jeg at finde passende Texter til danske Folkesange, og der opstod da den Tanke hos mig, at en Samling af Melodier til disse Digte vist ikke vilde være uvelkommen. Ja! jeg holdt mig endogsaa overbevist om, at Hensigten med denne Digtsamling som „et Bidrag til at vedligeholde og styrke i Folket Mindet om Fædrelandets Fortid, om vigtige, følgerige Tildragelser, om Mænd, der have virket

i Fred som i Krig til Landets Ære og Gavn“ snarere vilde opnaaes, naar den ledsagedes af Melodier, da Sange oftere indbyde til Gjentagelse end Digte, der blot ere bestemte til Læsning. Jeg nærrede det Haab, at en saadan Sangbog ved Optagelsen af gamle danske Folkelodier og ved nye Compositioner i en national Tone kunde bidrage til at opfriske de halvt udslettede Minder om den egentlige danske Sangtone og fortrænge de mange betydningsløse Viser, der nu for en stor Del udgjøre Almuens aandelige Føde. Maatte dog dette Haab ikke blive ganske skuffet Lader os nu ofte, mine kjære Landsmænd! synge om

„Danmark, dejligst Vang og Vænge,
Lukt med Bølgen blaa,“

og gid denne Sang, som de øvrige, der her rækkes Eder, maatte vække Begejstring for Fædrelandet, opmuntre til Daad ved de besjungne Bedrifters skønne Exempel og vedligeholde Erindringen om hine Danmarks Velgjørere.“

Samlingen indeholder 40 Sange (foruden et Tillæg), hvoraf en Del ere Kæmpevisemelodier, andre hentede fra ældre eller yngre Componister (Joh. Hartmann, Kunzen, Weyse, Krossing, Bay, Kallenbach)¹⁾. Men det langt overvejende Flertal er komponeret af Berggreen selv dels under Paavirkning af Kæmpevisen (som „Knud den store“, „Niels Ebbesen“, „Cort Adeler“ og den uovertræffelige „De tvende Kirketaarne“) dels i nyere

¹⁾ Det vil være af Interesse at erfare, at N. W. Gade til denne Samling har komponeret Melodien til „Kong Valdemars Jagt“, der siden afgav Hovedthemaet til hans berømte første Symphoni.

dansk Sangtone („Morten Borup“, „Uranienborg“, „Ole Vind“, „Thomas Kingo“, „Henrik Gerner“, „Lars Bagge“, og endelig, hvad vi i snævrere Forstand kalde Fædrelandssange (som „Kjøbenhavns Universitets Stiftelse“, „Phønix“, „De danske Stænder“).

I alle disse Sange møder os uudtømmelig Rigdom i Opfindelse af Melodier, der med Sikkerhed føre ind i den af Texten angivne Aand og Stemning, beundringsværdig Evne til at individualisere og særegen Gave til at hævde det Charakteristiske og befæste den fremkaldte Stemning ved et Accompagnement, der i enhver Betydning af Ordet er fordringsløst, men dog yder saa meget. Man bemærke saaledes Vævens vuggende Bevægelse i „Thomas Kingo“, Hjulenes Rullen i „Henrik Gerner“ Klokkeklangen i „Lars Bagge“. At frembringe saadanne Virkninger under Former, der saa at sige ere ubegrænsede, og med alle kunstneriske Midler til sin Raadighed, kan være stort; ikke mindre stort er det indenfor Visens snævre Form og med de beskedneste Fordringer til Tekniken at virke det samme som den „store Kunst“ og saaledes bane sig Vej til Folket, der i Reglen vil forholde sig uforstaaende overfor dennes Kunstmidler, medens det vil bevare et uudsletteligt Indtryk af de ædle, simple Sange, der kunne nedlade sig til dets uudviklede Tonesans, forløse, klare og løfte denne¹⁾. Det er til denne Art af Kunst, Berggreen fra Begyndelsen af fortrinsvis har følt sig hændragen, det

¹⁾ Fordybelsen i Berggreens Virksomhed giver Anledning til mange „*pia desideria*“; som et af dem udtales her, at denne i sin Art enestaaende, af ren fædrelandsk Aand gjennemtrængte Samling maatte findes og bruges ved Sangundervisningen i enhver af Landets Skoler.

er til den, han fra nu af ganske hengiver sig, for bestandig tagende Afsked med, hvad han siden kaldte „den forfængelige Componeren“. Fast i sit Maal lægger han nu Haanden paa Ploven, og uden at se sig tilbage vier han alle sine Kræfter til de to store Arbejder, hvorigjennem han haaber at skulle virke for Sangens Forædling i Folk og i Menighed.

III.

1843—55.

III

32 8481

Den unge Studentersang, født og baaren paa Regensen, kunde snart bringe Universitetet en Gave, hvis Savn længe havde været følt ved dets Fester, og som siden over disse har bredt en Stemning og Glans, uden hvilken man nu vanskelig vil kunne tænke sig dem afholdte. Da Berggreens Navn i 45 Aar var knyttet til disse Fester, tør det vel ansees for naturligt her at give en kort Udsigt over deres Historie, for saa vidt angaar deres musikalske Element.

Af de tre aarlig tilbagevendende Hovedfester var Højtideligheden ved Rectorskiftet tagen i Arv fra den katholske Tid. En Reformationsfest er første Gang fejret 1617; men Aarét efter fastsloges det ved Skrivelse fra Universitetskansleren, at Festen fremtidig skulde afholdes hvert Aar „ved en offentlig Tale, holdt af en af Professorerne *in memoriam religionis*.“ Festen ved Kongens Fødselsdag højtideligholdtes første Gang den 15de April 1691, og herom fortæller Universitetets daværende Rektor Holger Jacobsen i sin Dagbog: „Den 15de April holdte jeg Oration til Hans Majestæts Fødselsdag paa auditorio udi Kongens og Prinsens Nærværelse og en usigelig *confluxu auditorum*, og stod jeg in cathedra med den

nye Rector-Kappe paa. Førend Orationen begyndte, ringte det med Stormklokken. Efter Orationen kimte det med alle Klokkerne. Paa Studiegaarden stode Kongens Hærpauker og Trometer, og inde paa *Auditorio* var en stadselig Musik.“ Denne Musik har vistnok været udført af Disciple fra „Vor Frue latinske Skole“ (den senere Metropolitanskole); hvor vidt den har fortjent Navnet „stadselig“, maa vel underkastes nogen Tvivl, hvis man ellers kan tro Englænderen Molesworth, som dengang var Gesandt i Kjøbenhavn og rigtignok river ned paa alt Dansk, naar han skriver, at „Musikken bestod i slette Vers, usselt sungne af Chordrenge.“¹⁾ Imidlertid har man vedblivende taget til Takke med denne Sang. Opbevarede Festprogrammer udvise, at Cantater i Anledning af Kongens Fødselsdag ere opførte under Ledelse af Gert Diderich Buch, Stads- og Frue-Skoles Cantor, og snart componerede af denne (i 1782, 85 og 86) snart af Andre, saaledes 1788 af F. L. Æ. Kunzen, 1792 af J. A. P. Schulz, 1795 af Regimentskvarttermester Wedel til Texter henholdsvis af Jonas Rein, E. Storm og P. H. Haste.

Ved de akademiske Reformationer har der næppe været udført Musik førend ved Secularfesten 1817, da Kuhlau har skrevet Musikken til et „Sangdigt“ af Frederik Høegh-Guldberg. Man har vel holdt sig bogstavelig til Kanslerens Anordning om offentlig Tale. Derimod ses andre Begivenheder i det kongelige Hus af Universitetet at have været fejrede ikke blot ved Tale, men ogsaa ved Sang, og ved saadanne Lejligheder søgte man da

¹⁾ Ifølge velvillig Meddelelse af Prof. Dr. E. Holm.

gjerne Bistand hos ansete Componister. Saaledes er i Anledning af Prinsesse Lovisa Augustas Formæling med Prins Frederik Christian af Augustenborg i 1786 componeret en Cantate af Kunzen til Text af Pram; en anden, opført den 30te September 1790 ved Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Maries Formæling og Indtog i Kjøbenhavn, er componeret af Concertmester Hartmann til „Poesi“ af Pastor Plum. Sørgecantater over Arveprins Frederik 1806 og Christian den 7de 1814 ere skrevne af Kunzen til Ord af Dr. Frankenau og „Student“ B. S. Ingemann. Fremdeles er en Cantate af Professor Zinck med Text af Th. Thaarup opført ved Frederik den 6tes Kroningsfest.

Desuden har der jævnlig været afholdt academiske Sørgehøjtider til Ære for højtfortjente Mænd, tidligere paa det „øverste“ Auditorium, senere i Trinitatis Kirke,¹⁾ saaledes for Biskop Harboe, Grev Thott, Henrik Stampe, P. A. Bernstorff, P. F. Suhm, Biskop Balle og Grev Joakim Godske Moltke, ved hvilke Lejligheder der til Texter af Thaarup og Rahbek har været opført Cantater af den ældre Hartmann, Schulz, Kunzen, Zinck og Kuhlau.

Medens Festerne ved Kongens Fødselsdag, navnlig i Christian den 5tes og Frederik den 4des Tid vare omgivne af en vis Pragt, aftog denne efterhaanden, indtil Festarrangementet henimod Slutningen af forrige Aarhundrede blev saa tarveligt, at al Musik udelodes. 1799 skriver J. Baden, at „Universitetets Fond er saa indskrænket, at det endog til Kongens Fødselsdag, den

¹⁾ Man var ikke altfor karrig med saadanne Æresbevisninger, der ikke blot tildeltes Patroner og Professorer, men ogsaa Studenter, Pedeller og Boghandlere.

eneste Højtidelighed, som det har at besørge paa sin Bekostning, har maattet afskaffe Musik og Sang og ennuyere Hoffet med en blot latinsk Tale.“ At dømme efter gamle Regnskaber have Udgifterne til denne Musik dog ikke været uoverkommelige. Kongens „Hærpauker og Trometer“ have taget Løvens Part med 10 Rigsd., Instrumentisterne fik ialt 4 Rigsd., Cantor det samme; Programmer og „Arier“ have kostet et lignende Beløb, og de, som „distribuerede Arierne“, ere betalte med 1 Mk.(!)¹⁾

1823 tør regnes som det Aar, hvorfra Gjenoplivelsen af Musikken ved Universitetsfesterne skriver sig. I Anledning af Regensens Tohundredeaars Jubelfest afholdtes i Regenskirken en Højtidelighed, hvortil Professor J. Møller havde skrevet to Sange, medens Musikken var komponeret af „Student A. P. Berggreen, Stiftelsens Alumnus“. Af disse Sange hidsættes et Par Vers:

Før Talen.

„Skjønne Fest!

Dania, vær Du vor Gjæst!

Fjerde Christians Daad vi fejre.

Han, hvem Du saae stedse sejre,

Som os bygged denne Gaard

I sin Vaar.

Musers Borg!

Du blevst gammel uden Sorg.

Tvende Secler Dig ej svækked,

Skjønt Du hundred Kuld udklækked

Af livfulde Musabørn,

Lig en Ørn.

¹⁾ Smlgn. H. Matzen: Kjøbenhavns Universitets Retshistorie Bd. II og Selmer: Academisk Tidende.

Se Dit Værk!

Gaarden stander ung og stærk;
Fostrer stedse Ungersvende
Og skal indtil Dages Ende
Fostre, Stat og Kirke huld,
Mangt et Kuld.

Efter Talen.

„Saa svandt da hen to hundred' Aar
For Dig, vor gamle Kongegaard!
Ja! Dage, Aar og Secler svinde,
Men evigt lever deres Minde,
Som trofast bygge Brødres Held
Paa Kjærlighedens skønne Fjæld.

Saa blomstre skal til evig Tid
Hver den, som lønner ærlig Flid,
Hver den, som Visdomstemplet pryder,
Hver den, som Helligdommen yder
Et værdigt Offer: kraftfuld Daad
Frengaar af Hjertets vise Raad.

Dertil Din Naade Du os giv,
Al gode Gud, hvis Almagts Bliv
Fremkalder Alt og Alt henvejrer.
Kun den i Livets Kampe sejrer,
Som holder fast ved Herrens Fred
I Tro og Haab og Kjærlighed.“

Melodierne til disse to Sange have ikke kunnet tilvebringes; de ere ikke optagne i Berggreens „Samlede Compositioner“, og han har da formodentlig ikke selv vurderet dem højt. Men udførte af det unge Regenschor have de uden Tvivl gjort dybt Indtryk paa de Tilstedeværende. I det Mindste paa een af disse, Adam Øhlenschläger. I et lille haandskrevet Hefte, hvori Berg-

green har optegnet forskellige af sine Erindringer om Øhlenschläger, berettes: „At Øhlenschläger ved Højtideligheden i Regenskirken var rørt til Taarer over Sangen „Skjønne Fest“ — se! det var min Triumf. Dog — det dengang Usædvanlige i saa mange unge Menneskers harmoniske Sammensyngen kan ogsaa have havt sin Andel i den Bevægelse, hvori han, som man fortalte mig, blev sat.“

Det er vistnok under Indflydelse af saadanne Indtryk, at man i de nærmest følgende Aar har anmodet Berggreen og Studentersangerne om deres Bistand ved Festerne, og at denne strax er bleven ydet, maaske alt i 1824, men med Sikkerhed fra 1825. Den 9de Februar 1826 skriver dette Aars Rector:

„Jeg aflægger Dem herved paa Universitetets Vegne min Taksigelse for Deres smukke Musik til Højtideligheden for Kongens Fødselsdag. Da jeg veed, at De i denne Anledning har havt Udlæg og ligeledes i forrige Aar, saa beder jeg Dem derover at tilstille mig en Regning, som jeg strax skal anvise til Udbetaling.

Deres hengivne
H. C. Ørsted.

S. T.

Hr. cand. phil. A. P. Berggreen.

Ved Universitetsfesten den 3die Juni 1826 i Anledning af Kristendommens Tusindaarsfest blev der afsunget „Choraler, Ordene af Professor J. Møller, Musikken af Student Berggreen.“ Og i 1828 skriver Schlegel som Aarets Rector til Berggreen, at han ifølge dennes gode

Tilbud tilstiller ham en Opfordring til d'Hrr. Studerende om ved deres Sangstemmer at bidrage til Musikkens heldige Udførelse ved den forestaaende akademiske Højtidelighed og slutter: „Jeg erkjender med sand Taknemmelighed Deres Redebonhed til, endog med Selvfornægtelse at ville paatage Dem Sangens Styrelse.“

Atter synes Sangen ved de aarlig tilbagevendende Fester at være forstummet, hvorimod den nok har lydt ved mere solenne Lejligheder, som ved Prins Frederik Carl Christians og Prinsesse Vilhelmines Formæling og ved Mallings og Münters Død, da der udførtes Cantater af Øhlenschläger og Weyse. I hvert Fald har der i Aaret 1834 ikke fundet nogen Sang eller Musik Sted, hvad der foranledigede det filosofiske Facultets Decanus, Professor Øhlenschläger, til i et Foredrag paa Latin at afhandle Gavnligheden af at indføre Sang og Musik ved Universitetets Højtideligheder, samt det Ønskelige i ved disse ogsaa at betjene sig af Modersmaalet. Interessant nok, at det just blev den Mand, som ved Festen i Regenskirken var bleven saa bevæget over Sangen, der nu løftede sin vægtige Røst for at skaffe den Borgerret paa Universitetet. Hans Paamindelse frugtede vel ikke strax; thi der synes ikke at have været opført Musik ved de ordinære Fester i 1835 og 36. Indvielsen af den nye Universitetsbygning den 13de Oktober og Reformationens Trehundredeaarsfest den 15de Oktober 1836 have først dannet det afgjørende Vendepunkt. Der var ved denne Lejlighed skrevet en Cantate af Øhlenschläger, hvortil Organist P. Jensen havde sat Musik. „Efter at Cantatens anden Afdeling var udført“ — saaledes beretter Selmer — „og

de tilstedeværende Tilhørere havde ventet, at Festen dermed skulde været endt, bleve de paa en særdeles behagelig Maade overraskede ved, at en Deputation af Studenter traadte ind i Salen og overrakte Kongen og Prinserne Exemplarer af en af den bekjendte Pseudonym Doctor Balfungo forfattet saare skjøn Sang med Musik af den yndede Componist Krøyer, hvilken blev uden Accompanement afsungen af tolv Studenter. Hans Majestæt steg ned af Tribunen og takkede synligen bevæget de Studerende i de huldrigste Udtryk.“ Og da samme Cantate ved den næst paafølgende Dags Fest atter udførtes, hedder det, „at det gjorde et øjensynlig dybt Indtryk paa den alderstegne, almenelskede Monark, da den hele talrige Forsamling ved en fælles Impuls rejste sig og istemmede med Sangerne Strofen „Sjette Frederik, vor Fader!“ Om det nu har været Øhenschlægers Tale, Tonernes Magt i og for sig eller Indtrykket af disse to Episoder, som have bevæget Consistorium til en energisk Beslutning, skal ikke siges; nok er det, at Direktionen i Skrivelse af 23de Decbr. 1837 udtaler, at den Intet fandt at erindre imod, at alle Fester i Almindelighed ledsagedes af Musik efter Consistoriums nærmere Anordning. Ved Fødselsdagsfesten næste Aar afsynges nogle ældre Texter af Thaarup til Melodier af Krossing og Berggreen og ved Reformationsfesten samme Aar en Text af Fr. Smith til bekjendte Melodier. Man havde paatænkt at anmode Weyse om at sætte Musik til en latinsk Text af B. Borgen. Dette maa dog ikke have ført til noget Resultat, eftersom H. N. Clausen den 4de Oktober 1838 skriver til Berggreen: „Det har ikke villet lykkes til den forestaaende academiske Reformations-

fest at erholde en Text, der kunde anses kvalificeret at componeres til staaende Brug, og jeg tillader mig derfor at anmode Dem, højstærede Hr. Berggreen, om at ville med sædvanlig Godhed assistere os ved denne Lejlighed og navnlig i Tide at se Dem om efter en ældre Text, der kunde bringes i Forslag til Afbenyttelse“. Men hvad der ikke tidligere var lykkedes, lykkedes i Ordets bedste Forstand i 1839, da J. L. Heiberg digtede, og Weyse komponerede Cantaterne til Kongens Fødselsdag, Reformationsfesten og Rectorskiftet, som siden da regelmæssig bleve afsungne, saa ofte disse Fester afholdtes, indtil J. P. E. Hartmann i Anledning af Kongens 70 Aars Fødselsdag komponerede sin Cantate. Weyses Reformationscantate lever endnu og vil vel sent finde sin Afløser.

Mange og store vare de Krav, der saaledes stilledes til Berggreens Tid og Kræfter, især naar Tildragelser indenfor Kongehuset foranledigede Afholdelsen af overordentlige Fester: Sørge-, Kronings-, Formælingshøjtider, der altid fremkaldte nye Cantater. Opgaven var i sig selv vanskelig. Han havde nemlig ikke til sin Raadighed nogen regulær Hær, kun et Friskarekorps, indenfor hvilket der vel efterhaanden dannede sig en fast Kjerne, men da Studentergenerationerne hurtig vixle, var ogsaa denne meget foranderlig. Solopartierne maatte som oftest besættes med Sangere fra det kongelige Theater, og Tallet af de Forhindringer, som herved indtraf, var legio. Navnlig Tenoristerne meldte hyppige Forfald paa Grund af Theatertjeneste eller Forkølelse, ofte kun med Dags eller Timers Varsel. Om at møde til Prøverne var der for Solosangernes Vedkommende sjældnere Tale;

det var ikke saa vanskeligt at finde Grunde til Udeblivelse. „Jeg skal sige Dig Noget,“ skriver en af disse Sangere til Berggreen: „S. kommer ikke i Aften, saa undskylder Du vel ogsaa mig.“ Afbudene lod det dog sjælden mangle paa Trøst. En Sanger giver Anvisning paa to andre Tenorister, „der jo nu begge ere i Vælten.“ En Accompanetør bemærker, „at Berggreen sagtens kan faa en anden Spillemand, da der er Guds Velsignelse af den Slags Folk.“ Under saadanne Forhold kunde Udførelsen ikke altid blive tilfredsstillende, og det kan træffe, at Berggreen i Brevene til sin Ven Dahl maa klage: „Udførelsen var saa slet som mulig.“ I Almindelighed var der dog ikke Grund til saadan Klage, og hvad Prøverne angaar, have de beredt baade Dirigent og Sangere mange Glæder. Ikke mindst Generalprøven, der en lang Tid holdtes paa Festdagen og paa Universitetets Bekostning oplivedes af en lille Anretning, ved hvilken de unge Musasønner styrkede sig til selve Slaget, som de derefter med stor Frejdighed gik i Møde. Intet Under, at de kunde ønske saadanne Festdages hyppige Tilbagevenden og med en let Textforandring af Festsangens „Gid vi maa tidt til Lyd af klare Strenge“ udtale det Haab: „Gid vi maa tidt med Portvin og Madeira prise Dig her!“ Det kunde vel hænde, at Munterheden blev for stor, og man henlagde saa Generalprøven til en Aften forud for Festen. Den tarvelige „Comotation“, holdtes da sædvanlig i Larslejstrædes Friskole, indtil et dristigt Sangerhoved undfangede Ideen til et Gilde, Anledningen mere værdigt, hvorom nedenstaaende Vise giver tilforladelig Beretning.

Mel. Menuetten af Elverhøj.
Da sidste Gang vi sammen kom
— det var i Larslejstræde —
for ved en extra gammel Rom
og Smørrebød os glæde,
saa rejste sig den gæve Mand
Hr. Berendt med en Tale,
og den — jeg sige vil forsand —
den var ej af de gale.

„Naar næste Gang vi efter Skik
os vil tilsammen fryde,
da agter jeg vort Pikenik
med Gaasesteg at pryde.
Men Gaasesteg ej nydes kan
i Larslejskolens Rønner,
jeg proponerer da Vincent, —
hvad siger I, mine Sønner?“

Den Tale syntes vi var bra',
thi svarte een som alle:
„Jo Tak, Hr. Berendt, Tak ska' De ha'e
os Gaasen skal gefalle.“
— Og Tiden gik, og Gaasen, som
da vist ej existerede,
som Gæsling snart til Verden kom,
og herligt den florerede.

Og Universitetet nu,
da Kongen Aaret fyldte,
omsider dog det kom i Hu,
hvad Frederik det skyldte.
Det ydmygt lader Bud udgaa
og beder paa det pæneste,
at vi det ikke svigte maa,
men gjøre det en Tjeneste.

Da sidste Prøve saa var endt,
til Skolen for at drikke
vi styred Gangen, men Berendt
udbrød: „Det duer ikke.“
Jeg sørger for, at denne Gang
i ganske fremmed Skikkelse,
paa Kongens Nytorv hos Vincent
fremtræder Mad og Drikkelse.

Se, derfor styred vi vor Kaas
i ganske anden Retning,
og tappert fra den arme Gaas
vi hentede vor Mætning.
Thi fyld dit Glas til bredfuldt Maal,
stem i, hvis du kan sjunge:
„Og dette skal være Hr. Berendts Skaal!
lad Skaalen længe runge!“

T.

Lystigheden vexlede dog ogsaa med alvorligere
Stemninger, hvorunder Sangerne fandt mangt et Udtryk
for deres Hengivenhed mod den elskværdige og for-
dringsløse Anfører, som da de sang til ham:

Mel. Længe var Norden etc.

Dagene rinde,
Aarene svinde
Spørløst i Tidens
Umaalte Hav.
Slægterne vexle,
Nye oprinde,
Tiden udsletter,
Hvad den har bragt.

Eet dog kan trodse
Tidernes Vexel:
Hvad Aanden virked'
Ædelt og kjækt.
Dybt det indprentes
I Mindernes Tavle,
Urørt det gjemmes
Fra Slægt og til Slægt.

Alt, hvad du stræbte,
Alt, hvad Du virked',
Lever paa Folkets
Læber i Sang.
Du, som det lærte
Arven at hæve,
Skatten, som næsten
Var sunken i Muld.

Længe Du leve,
Længe Du virke
Mandigt og kraftigt
Sangen til Held.
Varmt lyder Ønsket,
Venner det bringe;
„Dagen skal følge
En lykkelig Kvæld!“

For Berggreen, der med hele sit Sinds Varme og Barnlighed elskede Ungdommen og i dens Midte ogsaa kunde give sit rige Lune Spillerum, have disse Møder ofte været en Kilde til Foryngelse og Vederkvægelse, og trods det store Arbejde og Offer af Tid, som udkrævedes, har det været med en Følelse af Vemod, at han i 1869 besluttede at nedlægge Taktstokken, som det var hans Ønske at overgive til „sin kjære Heise“. I sin Svarskrivelse takker denne, „fordi De gjerne vil overlade mig en Forretning, som De i saa mange Aar har udført, og som vist ofte har voldet Dem selv Glæde, ligesom De har voldet os Andre den paa samme Tid“ — men tør, hvor megen Lyst han end har til den, ikke paatage sig den, da han paa Grund af Familieforhold ofte og lang Tid ad Gangen maa være borte fra Byen. Sangens Udførelse gik da over til Studenter-Sangforeningens mere regulære og sammensungne Chor. Men trindt om i Landet sidder vistnok endnu en og anden gammel Student, som gjemmer glade Minder om disse Sammenkomster, og naar Universitetet aabner sin Højtidsaal til de aarlige Fester, og Tonerne over disse gyde Stemning og brede Glans, bør det erindres, at det er A. P. Berggreen, hvis utrættelige Energi og varme Kjærlighed til Kunsten det væsentlig skyldes, at disse

Toner i trange Tider og under knappe Kaar holdtes i Live.

„At virke til Folkesangens Forædling har stedse forekommet mig at være det skjønneste Maal, en Musiker kan sætte sig,“ skrev Berggreen i Fortalen til sine fædrelandshistoriske Sange. Ved denne Samling og siden ved Folkesangsværket havde han sørget for, at et af Midlerne til at naa dette Maal ikke skulde savnes — gode, folkelige Sange. Opgaven blev nu at føre disse Sange ind i Folket, saa at de kom til at leve paa dets Tunge, og denne Opgave søgte han at løse, idet han den 4de April 1843 stiftede „Haandværkersangforeningen“, Danmarks første folkelige Sangforening. Blandt Medstifterne ere nævnte Typograf Hansen, Bogbindermestrene Lerche og Knudsen, samt Malermester Adrian senior.¹⁾ Dens Elementer vare noget uensartede baade i Alder og Stilling, gamle Mestre og unge Svende imellem hverandre; men Berggreens Varme for Sagen gjennemstrømmede hurtigt dem Alle, og hans elskværdige Fordomsfrihed blev snart det Baand, der knyttede dem til ham og til hinanden indbyrdes. Sangen dyrkedes med saa megen Iver og Interesse, at det ikke varede længe, inden der kunde afholdes smaa Concerter nærmest, maaske udelukkende for Venner og Bekjendte, ligesom Foreningen udførte Sangen ved de Massmannske Søndags-skolers Aarsfester, som dengang holdtes i Trinitatis Kirke. Omgangstonen var fri og livlig uden nogensinde at

¹⁾ Meddelt af Prof. C. Nyrop.

overskride de rette Grænser, og det hele Samfundsliv afgav et smukt Bevis paa Sangens enende og forædlende Magt. Vistnok indtraadte der allerede i 1846 en Spaltning, idet en Del Medlemmer udtraadte og dannede nye Foreninger („Enigheden“ og „Septembersangforeningen“). Grunden til denne Udtrædelse synes at have været en dobbelt: Lysten til at forene sig efter faglige Grupper og en vis Ulyst til at bøje sig ind under Berggreens Valg af Sange. Det forholder sig vel ikke ganske, som en velvillig Meddelelse fra et tidligere Medlem af Foreningen lyder, „at der ikke maatte synges andet end Kæmpeviser og ældre nordiske Sange“; men vi kjende Berggreens Principper godt nok til at vide, at han har stillet sig bestemt afvisende overfor Mangt og Meget, der mindede om Gaden og Døgnet og ufravigelig holdt sig til Sange i ædlere Stil. Om Repertoirets Beskaffenhed behøver man forøvrigt ikke at være i Tvivl, da der fra Aaret 1846 foreligger en trykt Textbog til Brug for Foreningen, indeholdende ikke blot Folke- og Fædrelandssange, men et godt og rigt Udvalg af Chorsange, hentede fra Operaer af Weyse, Kuhlau, Rung o. fl., samt andre Sange af danske, svenske og tyske Componister (Schulz, Zinck, Bay, Berggreen, Foersom, Krossing, J. P. E. Hartmann, Gade, Heise — Crusell, O. Lindblad, Thunman, Nordblom — Vogler, C. M. von Weber, Mendelssohn og endnu flere). Desuden er Bellman meget fyldigt repræsenteret, da Berggreen med særligt Hensyn til denne Forening udsatte ikke mindre end 27 af hans Sange tre- og firstemmig. Repertoiret er saaledes meget langt fra at være ensidigt, største Delen af dets Sange ere da ogsaa gaaede over til senere

Sangforeninger og høres meget almindeligt den Dag i Dag. Ved den skete Udtrædelse formindskedes nu vel Antallet af Sangere; men de Tilbageblevne sluttede sig saa meget tættere om deres afholdte Dirigent. Naar Foreningen aarlig fejrede sin Stiftelsesfest, havde den altid en særlig Hilsen i Digt og Sang til „Haandværkerens Ven og Folkesangens ædle Dyrker,“ „en Krans af frie Hænder bunden, som Du før Kasteaand helt fri.“ Erkjendtligheden fik et synligt Udtryk, da man i 1846 lod hans Portrait tegne og lithograferet af Em. Bærentzen (under Billedet staar som Motto: „Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre Fuglesang, som Hjertet monne røre“), i hvilken Anledning man sang:

„Med lyse Farver staar
Hans Billed i vort Hjerter,
Og aldrig det forgaar.
Dog Verden skal ham ogsaa se:
Af Kunstens Haand fremtryllet
Modtag vor Gave da“.

Hvornaar Berggreen fratraadte Dirigentposten vides ikke; i hvert Fald ledede han Foreningen endnu i 1853. Hans mangfoldige andre Arbejder hindrede ham da i at ofre saa megen Tid paa denne Sag; det var nu heller ikke længere nødvendigt at gjøre det; Banen var brudt, Sporet angivet, Sangforeninger fremmylrede som Blomster i Enge, og til at lede dem fattedes der ikke dygtige Musikere med Interesse for Opgaven. Naar der under denne Mangfoldighed af Sangforeninger i vore Dage er følt Trang til Centralisation, for at de ved given Lejlighed kunne virke som Enhed, er det ret interessant at se, at den samme Trang har været oppe allerede i

Fyrrerne, da Ferdinand Vogel¹⁾ som Direktør for et af ham oprettet „Sangacademi“ fremtraadte med Forslag til Dannelsen af en „Nordisk Sangerforening“. Berggreen støttede varmt dette Forslag, der fra flere Sider mødte Modstand, bl. a. fordi man ikke fandt det passende, at en Fremmed skulde tage Initiativet til et saadant Foretagende. Herimod gjorde Berggreen gjældende, at vi ikke behøvede at frygte for, at vor nationale Ære skulde lide noget ved at følge en fremmed Mands Opfordring, og at vi ikke burde glemme, at en Landsmand af Vogel, den ædle Schulz, var Skaber af vor nyere Folkesang.²⁾ Valgte Repræsentanter for „Haandværkersangforeningen“, „Kunstnernes Sangforening“ og „Sangacademiet“ sammentraadte nu med disse Foreningers Dirigenter A. P. Berggreen, Kunstmaler Salomon og F. Vogel, og Følgen blev, at der stiftedes „Nordisk Sangerforening“ med det Formaal „ved Udførelsen af folkelige Toneværker at nære Sansen for folkelig Musik.“ Hvorvidt dette Formaal er naaet, og hvor længe Sammenslutningen har varet, kan ikke oplyses; men glædeligt er det at see Berggreen ivrig og virksom for denne Sag, fordi han i den erkjendte et nyt Middel til at give den folkelige Sang Opsving. Her som paa ethvert Punkt, hvor det gjaldt „den skønneste Opgave, en Musiker kan sætte

¹⁾ Fr. W. Ferdinand Vogel, udmærket Orgelspiller, er ifølge Schyttes Lexicon født 1809 i Havelberg, Elev af Birnbach i Berlin, kom (1842?) til Kjøbenhavn, hvor han gav Orgelconcerter og ansattes som Organist ved Reformert Kirke, virkede siden 1852 som Organist ved Nykirken i Bergen.

²⁾ Se „Heimdals“, musikalsk Flyveblad, udgivet af nogle Medlemmer af „Nordisk Sangerforening“, redigeret af A. P. Berggreen, 1845, Nr. 1—2.

sig," var han enten Banebryder eller villig Medarbejder. Lad os ikke glemme dette!

I 1817 bragte F. P. J. Dahl Berggreen, dengang endnu Discipel i Frederiksborg Skole, nogle Folkemelodier fra Norge, ved hvilke hans Opmærksomhed for Folketonerne Ejendommelighed først vakt. Opmærksomheden blev til Interesse, Interessen til Kjærlighed, og af denne udsprang et Arbejde i utrættelig Hengivelse, som strakte sig gjennem et Tidsrum af mere end et halvt Aarhundrede.

I 1871 vare hine faa Sange blevne til Værket „Folke-Sange og Melodier, fædrelandske og fremmede, samlede og udsatte for Pianoforte af A. P. Berggreen“ — omfattende 11 Bind paa ca. 2500 Sider og indeholdende omtrent 2000 Sange og Melodier, et Værk, der vistnok tør betegnes som enestaaende i Verdenslitteraturen.

Vi ville prøve paa at skildre dette Værks Tilblivelses-historie. Først maa der samles i Stilhed, ikke blot fra inden- og udenlandske Arbejder i lignende Retning, men ogsaa fra Rejsebeskrivelser, ethno- og geografiske Arbejder, hvor en eller anden Melodi tilfældig kan have forvildet sig ind, og hvorfra der hentes Kundskab om Folkenes Charakter, Sæder og Skikke, Sprog, musikalske Instrumenter o. lign. Om det Studium, Berggreen herpaa har anvendt, bære Anmærkningerne til Værket idelig nyt Vidnesbyrd. Som Bevis paa den Flid, hvormed han søgte at bane sig Vej til Texternes Forstaaelse, kan anføres, at der blandt hans Papirer findes

Opsatser om den neapolitanske Dialekt, uddragne af Mayers „Neapel und die Neapolitaner,“ og om tyske Dialekter, fornemmelig Schweizer-Dialekten, Uddrag af Dähnerts „Plattdeutsches Idioticon“ og Stalters „Schweizerisches Wörterbuch.“

Der maa spørges, og Berggreen er lige saa utrættelig heri, som han er flittig til at studere; han opspørger Enhver, som, hjemkommen fra fremmede Lande, antages i Stand til at meddele ham Noget: tilrejsende Normænd og Svenske, grønlandske og færøiske Præster, Mænd, der paa deres Videnskab have rejst i Spanien eller Brasilien, Kunstnere, der vende tilbage fra Italien, udenlandske Musikere, der give Concert i Kjøbenhavn, Handelsmænd, der have opholdt sig kortere eller længere i fremmede Havne, indiske og afrikanske Missionærer, Damer, der have været bosatte paa en eller anden Ø i det indiske Hav. Han hører, at Historikeren Allen opholder sig paa en Studierejse i Haag; gjennem en fælles Bekjendt faar Berggreen ham sat i Bevægelse til Indsamling af nederlandske Folkemelodier, og Allen sender ham nogle saadanne, „udskrevne af en Bog, som ikke er tilfals, men findes paa Bibliotheket i Haag,“ samt et Par Melodier, han har faaet af en hollandsk Bekjendt. Ingen Lejlighed til mundtlig eller skriftlig Henvendelse gaar forbi, mangt et Brev, der behandler andre Gjenstande, ender med det Spørgsmaal, om Modtageren ikke skulde være i Besiddelse af Folkemelodier i Almindelighed eller denne i Særdeleshed. Har der længe været gjort Jagt paa en Sang, som det kniber med at fange — saaledes den argentinske Nationalsang — efterlyses den i Bladene.

En saa ivrig Søger og Spørger bliver snart be-
kjendt, og mange ere de, der af egen Drift komme at
meddele ham, hvad de vide, han søger. Berggreen
har ikke selv rejst udenfor Danmarks Grænser; beklagede
man, at han saaledes havde savnet Lejlighed til at ind-
samle paa fremmed Grund, svarede han: „Jeg kunde
dog ikke have gennemfaret alle Jordens Lande; men
naar Trækfuglene komme hjem, sætte de sig ved mit
Vindue og synge for mig de Sange, de lærte derude.“
Lic. theol. Ferd. Fenger synger saaledes nygræske, Malere
og Billedhuggere italienske, Professor Joh. Lange spanske,
Docent Illberg finske og lappiske. Hærskaren af Fugle,
der kunne Hjemmets Sange, er utallig, Præster og Lærere
synes ifølge deres Natur at være de mest meddelssomme;
men ogsaa fra andre Kredse komme Sange. Saaledes
tilbyder daværende Redaktør Bille at være Berggreen
til Tjeneste, hvis han fra hans Læber vil aflæse en
Bondevise, Bille i Barndommen har hørt i Sorøegnen
„Soldatens Brev til sin Kjæreste“. Et smukt Vidnesbyrd
om Lyst til at meddele, hvad der mulig kunde være af
Betydning, møder os i et Brev fra Chicago af 26de
April 1873. Det lyder saaledes:

Højvelbaarne

Hr. Professor P. A. Berggreen! Kjøbenhavn.

Indlagte Melodi hørte jeg for to Aar siden paa
Overrejsen til Amerika. Dens Værd kan jeg ikke be-
dømme; men da jeg hørte den, følte jeg mig tiltalt der-
af, og jeg er ikke siden bleven træt af den. Paa
Emigrantskibet var jeg kun skilt fra tredje Plads ved en

tynd Bræddevæg; min nærmeste Gjenbo var en tydsk Familie, af hvilken tre meget unge Medlemmer hver Aften, naar jeg var gaet i Seng, med deres nationale Hensynsløshed gav en Concert af den ubehageligste Slags. Disse vare forøvrigt ikke de Eneste, der lod høre fra sig; der vedblev altid at være meget livligt i „Steerage“ til silde, og da jeg var forhindret i at se selve Virkeligheden, kunde jeg udmale mig Scenen derinde med al den digteriske Frihed, min Fantasi var i Stand til. Der var dog Intet, der foranledigede mig til at gjøre Situationen meget idyllisk; det Hele staaer nu for min Erindring som en Fabriks forvirrede Larm. Kun erindrer jeg en skotsk Bondekarl, der med sin Violin og Melodien til „The baron's heir“ ligesom søgte at tilkæmpe sig en Tilværelse i denne Hurlumhej. Jeg nedskrev Melodien, og af en theologisk Candidat, en Skotte, der var kaldet til Præst i Montreal, fik jeg at vide, at den var skreven til et Digt af Robert Burns og var almindelig bekjendt i Skotland. Candidaten huskede kun Digtets første Vers, hvilket han nedskrev for mig; men jeg har senere tabt det; de Linjer, jeg husker, har jeg føjet til Melodien. Naar jeg faar fat paa hele Digtet, skal jeg sende Dem det. Maaske har jeg taget fejl af denne Melodi; skulde De, Hr. Professor, ingen Pris sætte paa den, saa beder jeg Dem dog at modtage den som et Bevis paa mit Ønske om at glæde Dem, paa hvilken Maade jeg bedst kan, til Gjengjæld for alt det Meget, De har gjort for hver enkelt af Deres Landsmænd.

Med Højagtelse

P. Th. J. Søggaard.

Gustav Bøhm, senere Capelmester ved Nationaltheatret i Pest, har med et Selskab af ungarske Sangere været i Kjøbenhavn for at give Concert. At Berggreen ikke har ladet denne Lejlighed ubenyttet, følger af sig selv, og fra Düsseldorf sender Bøhm den 18de Decbr. 1847 Texten til 16 ungarske Folkesange med Angivelse for hver enkelt af de Egne, hvor den synges, og tilbyder yderligere, hvis det ønskes, nogle meget interessante Sange. Han udbeder sig tillige at faa tilsendt de første Bind af Berggreens Folkesangsværk og slutter: „Nehmen Sie die Versicherung, dasz wenn Sie es wünschen, ich, was in meinen Kräften steht, Alles thun werde zur Förderung Ihres schönen Werkes.“ — Den 23de Decbr. svarer Berggreen:

Højtagtede, kjære Hr. Bøhm!

De modtage min hjerteligste Tak for Deres venlige Meddelelser; De veed ikke, hvor taknemmelig jeg er Dem derfor. De spørger, om jeg ønsker flere ungarske Folkesange, ja! lad mig tilstaa Dem det, saa længe jeg veed, at De endnu har een, som jeg ikke har faaet, er min Havesyge ikke tilfredsstillet. Med Hensyn til de mig tilsendte Texter har jeg et Par Spørgsmaal, som jeg tillader mig at forelægge Dem. — (Her følger en Del meget detaillerede Bemærkninger om Texterne). — Jeg længes meget efter Deres Afhandlinger om det ungarske Sprog og den ungarske Folkesang, ere de endnu ikke trykte? Jeg er meget forlegen for at faa de ungarske Texter oversatte, De veed vel intet Raad i denne Henseende? Bliv nu ikke kjed af alle mine Spørgsmaal; De seer, jeg er meget nysgjerrig.

I taknemmelig Følelse af, hvad jeg skyldte Dem for Meddelelsen af de interessante Folkemelodier, lod jeg mig den Dag, da De var rejst (den 17de Novbr.), hente en Flaske Tokayer og drak om Aftenen i min Families Kreds min ungarske Vens Skaal i ungarsk Vin. Jeg, som aldrig før havde smagt den Vin, blev saa indtagen af den, at jeg oftere siden har delikateret mig dermed, og jeg kan forsikre Dem — aldrig uden at have Dem i venlig Erindring; jeg har saaledes Dem at takke for Bekjendtskabet med ungarsk Musik og ungarsk Vin. Det Ene er saa sødt som det Andet.

Jeg beder Dem modtage de to første Bind af mine Folkesange som en Bekræftelse paa vor Venskabspagt, en saadan sluttes let mellem sympathiserende Hjerter. Erindringen om de faa Øjeblikke, vi levede sammen, vækker hos mig en vemodig Beklagelse af, at vi ikke fandt hinanden tidligere. Lev vel! Gud være med Dem og glem ikke

Deres Dem hengivne

A. P. Berggreen.

Stoffet voxer med Aarene. I et Brev til Biskop Laub ytrer Berggreen: „Næste Bind skal bestaa af engelske, skotske og irske Melodier; en Mængde Stof har jeg samlet, ja! næsten alt for meget. Desværre have de engelske Udgivere ofte troet at maatte forbedre paa Melodierne ved tilføjede melismatiske Forsiringer; ogsaa Texterne skulle i mange Samlinger være behandlede med megen Vilkaarlighed. Herom kan jeg til Lykke raadføre mig med indsigtsfulde Mænd.“ — Berggreens medfødte kritiske Sans udvikles under Arbejdet og skærpes,

alt som han sigter og prøver, til en Finhed og Sikkerhed, der afgiver den størst mulige Borgen for, at hans Værk kun indeholder virkelig Folkesang i en Form, fri for Tilsætninger, der enten skyldes musikalsk Uvidenhed og Vansmag eller Kunstmusikkens Indflydelse. Det falder stundom andre Samlere af Folkemelodier vanskeligt at bøje sig for og følge denne Kritik, saaledes E. T. Kristensen med Hensyn til Melodierne i hans „Jydske Folkeminder“; men Berggreen er ubøjelig: ikke Alt, hvad der synges af Folket, fortjener Navn af Folkesang; ofte dømmer han det at være ganske uværdigt til Optagelse i hans Værk.

For Texternes Vedkommende er han, som han selv siger, saa lykkelig at kunne raadføre sig med indsigtfulde Mænd. Til 1ste Udgave har den sagkyndige Hjælp været af mindre Omfang. Ikke for de nordiske og engelske Sanges Vedkommende; thi her har han ved sin Side en saa udmærket Gransker og Kjender som Professor Svend Grundtvig, med hvem han gennem en lang Aarrække vedligeholder en levende Tankeudvexling og modtager de paalideligste Oplysninger i alle Textspørgsmaal. Professor F. P. J. Dahl har stadig gennemgaaet Sangene og dertil gjort, navnlig sproglige Bemærkninger. Udenpaa en Pakke, indeholdende disse Manuskripter, har Berggreen skrevet: „Til Erindring om min gamle Ven Dahls Omhu og Opmærksomhed for mine Arbejder.“ Ogsaa Professor N. M. Petersen sees at have viist hans Arbejde Interesse; der foreligger f. Eks. fra dennes Haand et udførlig motiveret Forslag til en Interpunktion, forskjellig fra den af Berggreen først fulgte i Omkvædet til Visen om Hr. Lave og Hr. Jon (Udg. III,

Nr. 90): „I binder op Hjelm af Guld og følger, Hr. Jon!“ (N. M. Petersen vil her udslette Kommaet). Men med Hensyn til de fremmede Folkesange har Hjælpen maattet søges lejlighedsvis paa mange forskjellige Steder, den største og væsentligste vistnok hos J. Akerman, i sin Tid Præst ved den katholske Menighed i Kjøbenhavn, som var den Første, der gjorde Berggreen bekjendt med flere Samlinger af slaviske Folkesange, og af hvem der i den gamle Udgave findes ikke mindre end 115 metriske Oversættelser fra forskjellige Sprog.

Først da Berggreen skrider til 2den Udgave af Folkesangene (1859—71), bliver det ham let at finde Hjælp i en Kreds af unge Videnskabsmænd, som dyrke Studiet af levende Sprog, især af de østeuropæiske, der tidligere vare saa godt som ukjendte her hjemme. Professor C. W. Smith retter og oversætter russiske, lithauiske, vendiske og czekiske Sange, giver ogsaa værdifulde Oplysninger om dertil hørende Melodier. Professor J. Pio deltager ivrig i Indsamling af nygræske Sange og leder Texternes Revision. Utrættelig og op-offrende Bistand ydes af Professor, Dr. Vilh. Thomsen; han oversætter finske Folkesange, giver i en hel Afhandling en Charakteristik af finsk Folkedigtning, læser Correctur paa finske, ungarske og polske Sange og forfatter Overskrifter, hvor disse mangle. Professor Abrahams og Dr. Schandorph give villig og omfattende Hjælp for franske og spanske Sanges Vedkommende, Rector P. J. Petersen for de italienskes, Professor Hermansen for de arabiskes. Brister Kundskaben, søges Medhjælpere; V. Thomsen træffer saaledes „en lille Brasilianer“, som han tidligere har undervist, og faar af ham dels

Bekræftelse paa nogle Gisninger, dels nye Oplysninger. Pio taler med Lic. theol. Th. Hansen, tidligere Hofpræst hos Kong Georg, og denne forskaffer 24 nygræske Sange fra Frøken Angiola Laskaratos og Musiklærer Lambiris; ogsaa Gehejmeraad Bræstrup med hans indflydelsesrige Bekjendte i Athen sættes i Bevægelse. Da C. W. Smith ikke trøster sig til med Sikkerhed at oversætte nogle lillerussiske Sange, gives Anvisning paa den russiske Præst Voznesensky. Kan ingen Lærd her i Landet raade japanske eller tagaliske Runer, adspørges udenlandske Videnskabsmænd, saaledes Prof. C. Lempert i Würzburg, hvad der dog i dette Tilfælde ikke fører til noget Resultat, da han erklærer slet ikke at forstaa Japansk og kun lidt Tagalisk, og da Opskriften af en Sang i sidste Sprog, fuld af Fejl, giver alt for vidt Spillerum for Conjecturer.¹⁾ Der er over alle disse Forhandlinger forunderligt Liv og Røre, Vidne om, i hvilken Grad Ilden hos Berggreen har formaaet at virke tændende.

Texterne skulle, saafremt det ikke alt er sket ved de sagkyndige Oversættere, bringes i metrisk Form. Atter begynder Jagten, denne Gang efter Poeter, og Berggreen, som har Øjnene med sig, finder dem overalt, blandt højlærde Professorer, adstadige Embedsmænd, agtbare Borgere, som ellers ikke ere mistænkte for at have deres Gang paa Parnasset, blandt Studenter, der i Egenkab af Musasønner for det meste ere parate til enhver poetisk Sport, og blandt de virkelig Udvalgte. Side om

¹⁾ Endelig lykkes det ved Consul F. Wolffs Hjælp fra Manilla at faa en spansk Oversættelse af denne tagaliske Sang.

Side, *nolentes volentes*, spændes de for Vognen, som styres af den gamle Folkesangsmester; der er Brug baade for Tøjle og Svøbe, altfor vælige Gangere ile frem uden at ændse Rhythme og Takt, sætte af og til over Gjærderne ud i det „Vovede“, Andre glemme deres interimistisk høje Bestemmelse og falde hen i et lidet festligt Luntetrav. Vejen er fuld af Hindringer, som true med at standse Farten; men „højt lyder Førerens muntrende Raab,“ en enkelt Gang i meget bunden Stil som i følgende Tilskrift:

„Til min Broder i Apollo,

• Professor Abrahams!

Tilgiv, at jeg banker paa som Rykker
For de bevidste, poetiske Stykker,
Der vist vil blive sande Smykker
For Værket, hvorpaa Thiele trykker.
Jeg veed vel, at Musen ofte har Nykker
Kan gjøre os gale i vore Parykker; —
Dog De vist sjælden Pennen tygger
For Rim at finde, naar Vers De bygger,
Bort jager jeg derfor Angestens Skygger
Og mig i det glade Haab neddykker,
At ud De med Versene skyndsomst rykker;
Thi inderlig længes jeg og min Trykker.“

Deres hengivne og forbundne

A. P. Berggreen.¹⁾

Den 11te Marts 1865.

1) Professor Abrahams's Svar lyder saaledes:

Kjære Ven!

Ak! Tiden er knap, Bryderierne mange,
Lad derfor Dem nøje med disse to Sange;
At sige, naturligvis, kun for det Første,
Jeg skal ej længe Dem lade tørste.

Nogle af disse Medarbejdere skjule sig under Bogstavmærker, den ene af dem med Mærket Abs. er alt røbet; det vil næppe være indiscret at meddele, at en anden, hvis Bogstaver ere f. c., er afdøde Professor F. C. Olsen; en enkelt Digter, „en af de Virkelige“ skrider frem uden ethvert Vaabenmærke, Dr. Schandorph møder med aabent Visir og fører med sig en Rigdom af friske, kjække Vers, Oversættelser fra Fransk, Italiensk og Spansk. Mange, hvis Navne nu ere højt ansete, have i sin Tid deltaget i dette Arbejde, og da de ikke vides at have gjort Fordring paa Anonymitet, vil det maaske interessere her at se nogle af dem nævnte: Digterne Carl Andersen, Kr. Arentzen, Greensteen, Gottfred Rode, Professorerne Blache, F. Dahl, Sv. Grundtvig, C. Holten, Fr. Nielsen, Doctorerne J. Paludan, C. Rosenberg, Sturzenbecker, Provst Berggreen, Skoleinspektør Brøndsted og m. fl. Berggreen er dog ikke den Mand, der lader Andre arbejde, men skaaner sig selv; en stor Del, maaske de fleste metriske Bearbejdelser har han selv udført, tidt under store Vanskeligheder. I et Brev til Biskop Laub skildrer han Fremgangsmaaden ved Overførelsen af de

For Resten af Deres Brev jeg kan lære,
At De i Forlegenhed aldrig kan være;
Da Rimene falde for Dem saa lette,
Saa maa De jo selv kunne oversætte
Langt bedre end jeg, der ofte mig piner,
Om jeg endog holder gode Miner.
Men nu vil jeg ej længer snakke,
Som sagt, tag for i Dag til Takke
Og vær forsikkret, at jeg forbliver,
Saaledes som her jeg mig underskriver

Deres hengivne

N. C. L. Abrahams.

nederlandske Sange paa Tydsk, hvilket Sprog han har ment at burde vælge, da Hollandsk springer over i Tydsk, omtrent som Svensk i Dansk: „En Translator har givet mig en prosaisk interlinear Oversættelse, hvoraf jeg da har gjort Vers; men da jeg er aldeles usikker i den tydske Grammatik, ere de derefter blevne gennemsete af en god Ven, der er Grammatiker *ex professo*.“

Foreligge nu Texter og Melodier i den bedst mulige Redaction, fremkommer Spørgsmaalet, om Melodierne skulle gives nøgne, som de ere, eller iføres harmonisk Klædebon. Berggreen er gaaet ud fra den Anskuelse, hvori der utvivlsomt maa gives ham Ret, at Melodierne nødvendigvis maa undergives harmonisk Behandling, hvis de skulle tildrage sig Opmærksomhed i en Tid, da Øret ved den bestandige Forbindelse af Melodi og Harmoni er blevet vant til større Tonefylde. Han kan ikke være enig med dem, der mene, at Folkesangene ere opfundne uden al Tanke om Harmoni og følgelig maa gjengives uden denne, hvis man ikke vil begaa Brud paa historisk Troskab; han tror, at Folkesangerne have været ledede af en dunkel Følelse af de til Grund liggende Harmonier. Det gjælder derfor at lytte og leve sig ind i Melodierne saa længe, indtil man har grebet hin dunkle Følelse, klaret den for Tanken og da gjen-givet den i Overensstemmelse med Harmoniens Love. At sætte Accorder, som i en vis Forstand ere rigtige, til en Melodi er en let Sag; men den rette og den karakteristiske Harmoni, der ved træffende Colorit sætter Melodiens Tegning i dens sande Lys, lyder først for Musikeren, naar „Melodiens Aand har aabenbaret sig for ham“ (smIkn. Fortalen til de danske Folkesange).

Saa sætter da den samvittighedsfulde Gransker sig i Aanden ved Folkesangerens Fødder og lytter til hans simple Sang, understøttet, som den næsten altid er det, af de for hvert Folk ejendommelige Instrumenter: Sækkepibe og Skalmelje, Hardangerfele og Langeleg, Balalaika, Harpe og Chitarra. Ofte ere disse Instrumenter meget ufuldkomne, og deres Bygning betinger nødvendigvis stor Ensformighed i Harmonier; altid ville de ledsagende Accorder være faa og temmelig fattige; thi Folkesangeren er hverken theoretisk eller praktisk Musiker. Men Granskeren maa gribe disse fattige Accorder og med dem som Hjørnestene udføre den harmoniske Bygning videre gennem Toneforbindelser, mere eller mindre afvejlende, stedse dog simple og naturlige, aldrig springende frem ud over Bygningens Grundlinjer, bestandig karakteristiske for den Tid og det Land, hvor Sangen fødtes.

Med Hensyn til disse Sanges Harmonisering har Berggreen udtalt som sit Valgsprog „omnia ad conscientiam, nihil ad ostentationem“ (Alt for Samvittighedens Skyld, Intet for at glimre), og han har i Sandhed været denne Devise tro, saa tro, at hver enkelt Melodi tør siges af hans Haand at have modtaget, kvantitativt som kvalitativt, hvad der i harmonisk Henseende tilkommer den. Ganske enkelte er der blevet nægtet enhver harmonisk Ledsagelse (nogle kinesiske, indianske o. a.), fordi der mangler dem selv den svageste Anelse af til Grund liggende Accorder; „de bevæge sig i Spring fra Tone til Tone lige saa vilkaarlig, som Fuglen hopper fra den ene Gren til den anden.“ Andre ere tarveligt udstyrede, tidt saa tarveligt, at en overfladisk Betragtning vel her vil savne harmonisk „Kunst“. Som

et Exempel blandt mange skal her blot anføres Nr. 38 i de norske Folkesange, hvor Bassen gjennem alle Sangens 16 Takter haardnakket bliver ved sit f. Sammenlignes nu hermed en eller anden moderne Bearbejdelse af samme Sang, der bevæger sig gjennem alle tænkelige Modulationer, saa ville Mange falde ned og tilbede denne harmoniske „Kunst“. Men tænk da paa, hvem det er, der synger denne Sang, og hvor den synges, tænk paa Hardangerfelen eller Langelegen, og der kan ikke længere tvivles om, hvem der har givet os Folke-musik, og hvem der kun har benyttet Folkemelodien som Anledning til at vise harmonisk „Erudition“. I dette Tilfælde som i mangfoldige andre er det det nationale Instrument, der bestemmer Harmoniseringen og paanøder den sin karakteristiske Ensformighed. En Analogi hermed danne de tydske Alpemelodier, der næsten udelukkende hvile paa den toniske og Dominant-Accorden; kun en enkelt Gang gjør Underdominanten sig gjældende; meget sjælden moduleres til en anden Toneart. „Som de med den anslaaede Streng af sig selv klingende Toner ere Alpemelodierne den naturlige Gjenklang af et af Livsglæde bevæget Indre; som de medklingende Toner ere et fysisk Naturphænomen, ere disse Melodier et psykisk“¹⁾. Men mangan Gang — og dette gjælder navnlig de nordiske Sange — er Harmoniseringen rig, afvexlende, fyldig uden nogensinde at være overlæstet; Berggreen deler overhovedet ikke Nutidens Beundring for „hele Haandfulde af Accorder“, saa let opdyngede, men saa lidt sigende. De Virkninger, han

¹⁾ Se Anm. til de tydske Folkemelodier Nr. 104.

tilstræber, skyldes ofte en tilsyneladende ganske simpel harmonisk Vending, der bundes i hans dybe Indsigt i Harmoniens Love i Almindelighed, men først og fremmest i hans overordentlige Kjendskab til den Aand, der bærer og leder hvert enkelt Folks musikalske Frembringelser. Hans Harmonisering er ikke som en af de moderne Klædninger, der tildækker, stundom vanhælder Skikkelsen, den er et Gevandt, der let og bøjeligt slutter sig om, fremhæver og adler Formen, medens denne atter tilbagegiver Klædet Folder, rige paa Ynde. Den, der omhyggelig studerer Folkesangsværket, vil idelig finde nye, ofte overraskende Beviser paa, at denne Harmonisering aabenbarer Melodiens sande Form. Skarer af Exempler lod sig fremdrage; blot eet, ganske vilkaarlig grebet, skal her nævnes. Den ungarske Mel. Nr. 36 a vil, naar den synges uden Ledsagelse, sikkert forekomme de Fleste meningsløs eller dog en uløselig Gaade. Berggreen slynger et „ganske simpelt“ harmonisk Baand om disse Toner, der true med at falde fra hinanden — og Gaaden er løst, Melodien fremtræder som Helhed, om ikke særlig skøn, saa dog meget karakteristisk. Men overalt gjælder ham Valgsproget: Omnia ad conscientiam. Der skal vanskeligt mellem Værkets 2000 Melodier findes en eneste, hvis Harmonisering ikke atter og atter har været draget for Domstolen og der har været underkastet den strengeste Prøvelse, om den nu kunde bestaa med Lovene, som, bevidst eller ubevidst, have været de raadende i hvert enkelt Folks musikalske Liv; Berggreen vil ikke for nogen Pris, at der skal times selv den ringeste Melodi Overlast fra den harmoniske Behandlings Side. Derfor

have disse Sange under hans Haand bevaret en Oprindelighed og Friskhed, som maa gjøre Indtryk paa ethvert Menneske, der ikke er blevet forkunstlet. Desværre er der i vore Dage kun alt for megen Grund til at gjentage, hvad A. v. Spaun i 1845 har udtalt: „An dem Ausserordentlichen stumpft sich der Sinn für das Einfach-Schöne ab, und wir werden im Gebiete der Kunst, so wie in manchen anderen Lebensverhältnissen, täglich begehrllicher und ärmer an Freuden und Genüssen.“ Men hver Gang man med aabent Sind for det Enfoldig-Skjønne har fordybet sig i dette Værk, tænker man uvilkaarligt paa, hvad Polakkerne sige om deres Folkesangere: „Det er Mennesker, der kjende bedre Tider og gamle Sange.“

Nu gjælder det at finde Forlægger til det omfattende Manuskript. Vanskelighederne herved ere for første Udgaves Vedkommende (1842—47) store; Reitzel forlægger de to første Bind og „betalte“, saaledes yttre Berggreen sig i en Ansøgning af 9de Februar 1846 til Christian den Ottende om Understøttelse til Værkets fortsatte Udgivelse, „mig med sin sædvanlige Liberalitet et saa stort Honorar, som de ugunstige Omstændigheder gjorde muligt. Men da Omkostningerne ved Værkets Udgivelse bleve ham for tunge, frasagde han sig Forlaget.“ G. H. Jæger paatager sig derefter Forlaget af tredje Bind, idet Berggreen renoncerer paa alt Honorar, men trækker sig desuagtet hurtigt tilbage, „da Foretagendet lader til kun at ville blive en maadelig Forlagspekulation, eftersom ingen Rekvisitioner indløbe fra Norge og Sverige.“ Berggreen maa nu være sin egen Forlægger, skjønt Udsigterne ere alt andet end glim-

rende, eftersom Subskribenternes Tal da kun udgjør 150. Den 18de Sept. 1847 udsender han følgende Cirkulære til Boghandlerne: „Da de med Udgivelsen af mine „Folke- Sange og Melodier“ forbundne Omkostninger ere saa store, at den tidligere Forlægger ikke har kunnet se sig skadesløs ved Subskriptionen, har jeg selv overtaget Forlaget. Fuldendelsen af dette Værk, der er grundlagt for 30 Aar siden, er saa at sige en Livsopgave for mig. Jeg tænker derfor ikke paa at tilvende mig nogen pekuniær Fordel ved dets Udgivelse, men er heller ikke i Stand til at bære Udgifterne uden en velvillig Imødekommen af Publikum. Jeg tillader mig derfor at henvende mig til Deres Velædelhed med Anmodning om, at De vilde interessere Dem for Værkets Udbredelse, idet jeg med Glæde tilbyder en Rabat af 25 % for de i fast Regning af Dem rekvirerede Exemplarer.“

Trods al uegennyttig Opoffrelse vilde det dog næppe være blevet Berggreen muligt at fortsætte Udgivelsen, hvis ikke Kongen havde bevilget ham en Understøttelse af 200 Rigsdaler i to Aar, og Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet i 1850 havde tilstaaet andre 200 Rigsdaler til Værkets Fuldførelse paa det Vilkaar, at fjerde Bind skulde være sluttet i Finansaarets Løb.

Besværlighederne forøges yderligere ved de Vanskeligheder, Trykningen foraarsager. Qvist, dengang Kjøbenhavns eneste Nodetrykker, nøler utilbørligt med Arbejdet; Berggreen henvender sig da til Bogtrykker Løser, der bestiller Nodetyper fra Leipzig; men de tyske Skriftstøbere efterkomme ikke Rekvisitionen, saa Løser maa lade Skriftstøber Brede i Kjøbenhavn for-

færdige nogle Nodetyper. Alt dette hindrer Opfyldelsen af det Vilkaar, paa hvilket Ministeriets Understøttelse var tilsagt, og Ansøgningen om Understøttelse maa atter fornyes, da Forsinkelsen ikke er begrundet i Lige-gyldighed fra Berggreens Side, hvilket documenteres med den Bemærkning, at de tre udkomne Bind kun indeholde 710 Sange og Melodier, medens hans færdige Manuskript omfatter 1450.

Naar der fra Udlandet — Norge og Sverige indbefattet — ingen Rekvisitioner indløbe paa Værket, maa Grunden søges hos de skiftende Forlæggere, men sikkert tillige hos en vis Tilbøjelighed hos de danske Musikhandlere til at ignorere dette Arbejde. En Discipel af Berggreen, der studerer Musik i Leipzig, beder ham i et Brev af 1846 om at meddele, hvad Prisen er paa Folkesangene og ad hvilken Vej de kunne faas til Leipzig; „thi her ere de ikke at erholde, uagtet jeg flere Gange har spurgt efter dem; men Ingen veed af dem at sige.“ Af samme Grund maa Heise i et Brev fra Leipzig af 1852 anmode Berggreen om at faa Musikhandler Olsen til at sende et Par Bind af Værket ned til ham. Fra Christiania skriver Lindorff & Hansen den 20de Juli 1850 saaledes til Berggreen: „Da der i den senere Tid har været Efterspørgsel efter den af Dem udgivne og forlagte Samling af Folkesange, tro vi det for vor Pligt at underrette Dem derom, eftersom de ikke leveres fra nogle af Musikhandlerne i Kjøbenhavn.“ Firmaet tilbyder derfor at forhandle den og udbeder sig nogle komplette Exemplarer af Samlingen.

Hvor lidet der fra den danske Bog- og Musikhandels Side har været gjort for at udbrede Kjendskab til dette

nationale Værk, eller rettere, hvor meget der i denne Henseende har været forsømt, fremgaar yderligere af Følgende. Professor Jähns¹⁾ har anmodet Berggreen om at skjænke det Kgl. Bibliothek i Berlin, der er temmelig fattigt paa danske Musikalier, sine Compositioner. Berggreen har ifølge denne Opfordring tilstillet ham disse og desuden sit Psalme- og Folkesangsværk, i hvilken Anledning Jähns den 25de Dec. 1874 skriver saaledes:

Højtærede Herre og Ven!

De har god Grund til at være alvorlig vred over, at jeg endnu ikke har givet noget Livstegn fra mig efter Modtagelsen af Deres rige Gave til det herværende Kongelige Bibliothek. Overbevisningen om, at der allerede for nogle Uger siden derfra er udgaaet en varm Taksigelsesskrivelse til Dem, har nogenlunde beroliget mig. Tilgiv da, at jeg har tøvet med Takken for, at De saa beredvillig opfyldte, ja mere end opfyldte min Bøn, idet De ikke lod det blive ved Deres mig hidtil bekjendte Værker, men endnu hertil føjede 11 Bind af Deres kolossale Værk „Alle Nationers Folkesange“, der blev modtaget med sand Enthousiasme af Custos ved Bibliothekets musikalske Section. Bortset fra dette Værks ydre Værd, er dets indre en i Sandhed stor Berigelse for vort Bibliothek, som allerede besad de tre første Bind deraf, medens det ikke hidtil var lykkedes det at erholde de øvrige Bind. Boghandlerforbindelsen med Deres Land maa vel være lidet tilfredsstillende; thi

¹⁾ Nærmere herom vil blive meddelt i det Følgende.

ifølge Meddelelse af Custos Dr. Espagne blev der intet Hensyn taget til hans Bestillinger paa Værkets yderligere Tilsendelse, hvad der var saa meget fortrædeligere, som denne mange Gange blev forlangt. Dr. Espagne var ganske henrykt, da jeg nu meldte ham Værkets Ankomst. Men det er ogsaa ganske uvurderligt og et sandt Kæmpearbejde, især naar man veed, hvad der hører til for at fremstille saadanne Ting fuldkomment i alle Retninger Lykkelig den, der har kunnet skjænke Verden noget Saadant. Hvor mange Aars udholdende Studier maa De have anvendt derpaa; det er ligefrem forbausende.“

Værkets 2den Udgave (1859—71) fødes under lysere Kaar. De to første Bind forlægges af den Gyldendalske Boghandel og Th. Lind, de øvrige Bind af Reitzel, og Staten yder aarlig 300 Rigsd. Dog maa der endnu kæmpes for at fremskynde Trykningen, der foregaar hos Thiele, naar undtages, at de russiske Sange maa trykkes i Leipzig, da russiske Typer ikke her haves; og hvad Forfatterens pekuniære Udbytte angaar, har dette sikkert været ringe. I et Brev til Laub fra 1861 udtaler Berggreen sig saaledes herom: „De Vilkaar, hvorpaa jeg i økonomisk Henseende arbejder, ere overordentlig ringe og kunne vel paa Grund af de med Udgivelsen forbundne store Udgifter heller ikke være større. Maatte endda mine Efterlevende høste nogen Fordel af dette Arbejde, der virkelig optager al min Tid, det vil sige al den Tid, som er levnet mig til Production.“

Hvilken Afsætning Værket har fundet her hjemme og i andre Lande, vides ikke. Efter hvad ovenfor er meddelt, synes man heller ikke at have anstrengt sig

for at gjøre det kjendt i Udlandet. Ifølge Forslag af Professor Pio, der levende interesserede sig for Arbejdet, blev der taget et Separataftryk af de græske Folkesange med græsk Titelblad saalydende: „Folkesange — de nuværende Grækeres — Melodierne udgivne med Led-sagelse af Fortepiano af A. P. Berggreen, Profes-sor. Texterne rettede og oversatte poetisk i dansk Sprog i Overensstemmelse med Skolebestyrer J. Pios op-lysende Foredrag.“

Hensigten hermed var at lade det forhandle gjennem Boghandler Wilberg i Athen, og Pio haabede, at det vilde finde Afsætning og maaske animere Grækerne til selv at samle videre. Om dette Haab er gaaet i Opfyldelse er ubekjendt. Kun for de danske Folkesanges Vedkommende maa Afsætningen have været tilfredsstillende, eftersom Berggreen i 1869 kunde have den Glæde at udsende tredje Udgave af disse, betydelig forøgede og nu, da Stoffet forelaa fuldstændigt, sammenstillede i bedre Orden. Men som Helhed er Værket ikke blevet tilstrækkelig paaagtet, hvad der efter dets Beskaffenhed næppe heller var at vente. Berggreen selv var ikke uforberedt herpaa; i sin Ansøgning til Christian den Ottende om Understøttelse til Værkets Udgivelse yttre han herom: „Det, der just skulde give mit Værk Be-tydning, at det omfatter alle Nationers Sange, forud-sætter for ret at vurderes — saa vel med Hensyn til Digtenes som Melodiernes store Charakterforskjel — saa megen poetisk og musikalsk Dannelse og en saa stor Fantasiens og Tankens Bevægelighed, at den ikke tør ventes tilstede hos Mængden.“

Den paaafaldende Taushed, som fra Pressens Side

gjennemgaaende blev iagttaget om hans Arbejde, krænkede ham dog. I et Brev til Laub fra 1861 skriver han saaledes: „Med mine Folkesange gaar det for saa vidt godt som de vedblive at komme regelmæssigt ud; men Deltagelsen fra Publikums Side skal jeg ikke kunne sige stort om; thi Subskriptionen er kun ringe, og offentligt lyder kun meget sjældnen en Stemme om Arbejdet, og da er det kun for med et Par Ord at berette, at et Hefte er udkommet. En Undtagelse gjorde „Fædrelandet“, som havde optaget en Anmeldelse af første Bind, da det var sluttet. Om andet Bind har jeg Intet set¹⁾. Tredje Bind (de svenske Melodier) er halvt færdigt, saa at jeg glæder mig til at kunne sende Dem det i Eftersommeren. Ja! sandelig, — jeg glæder mig dertil. Der er nogle faa Venner, som med oprigtig Deltagelse følge mit Arbejde; mellem disse er jeg lykkelig ved at kunne tælle Dem. Denne lille Kreds er mit Publikum, for saa vidt nemlig som Publikum understøtter mig ved sin Opmuntring. Naar Hr. N. N. og Consorter compo-

¹⁾ Allerede i 1843 indeholdt „Fædrelandet“ Nr. 1254 og 61 en fortræffelig og indgaaende Bedømmelse af Folkesangenes 1ste Bind, ligesom det i 1859 Nr. 300, efter at 2den Udgave af de danske Folkesange var udkommen, gav en grundig og varmt anerkjendende Kritik af denne — undertegnet Chr. R., et Mærke, der tyder paa vor bortgangne Digter Chr. Richardt. Ogsaa andre Blade have omtalt denne Udgave af de danske Folkesange med Anerkjendelse, derimod synes Pressen i det Hele at have tiet om alle følgende Bind, indtil et Omslag indtræder med Aaret 1869. Det tør maaske antages, at Dr. Chrysanders udførlige og for Berggreens Arbejde saa hædrende Anmeldelse (se Side 120 flg.) ikke har været uden Andel i den Interesse, som nu her hjemme lydeligt kom til Orde. Det er jo ikke usædvanligt, at vore Musikere først maa hente deres Anerkjendelse fra Udlandet.

nere en Polka, saa stødes der i Basunerne; men et musikalsk Arbejde, for hvilket der ligger en Idee til Grund, er for tungt for vor Tids travle Mennesker, der ikke have Raad til at lade deres Tanker dvæle saa længe paa eet Sted.“ Og den 21de Juni 1864 hedder det fremdeles: „Jeg tilstaar, at det slet ikke har været mig behageligt, at Udgivelsen af de tydske Folkesange just skulde falde sammen med denne Tids Begivenheder; men jeg haaber dog, at man vil indrømme Udgiveren af Folkesangene Ret til, hvad dette Arbejde angaar, at indtage en kosmopolitisk Stilling, uden at han skulde udsætte sig for at betragtes som indifferent eller udansk. Imidlertid har det snarere moret end ærgret mig, at Udgivelsen af de tydske Folkesange er af Pressen forbigaaet med en Taushed, der endog strækker sig saa vidt, at de næppe ere blevne nævnte i et Avertissement.“

Efter sit Arbejdes Natur har Berggreen ikke kunnet indskrænke sig til som S. Kierkegaard at søge „den Enkelte,“ har maattet ønske at finde et Publikum, helst et stort; men alt som Tiden skred, lærte han at være glad for „de Enkelte,“ der med Alvor fordybede sig i hans Arbejde. Det tør vel ogsaa antages, at der trindt om i Landet findes de, som atter og atter søge tilbage til den Skat af Poesi, der i dette er nedlagt, og stundom sende en taknemmelig Tanke til den Mand, hvis levende, trofaste og opoffrende Kjærlighed til Folkesangen de skyldte mangan stille Times Vederkvægelse. Af og til har en og anden af disse Enkelte følt sig tilskyndet til for Berggreen at udtale sin Taknemmelighed, og en saadan Udtalelse kunde for lang Tid opmuntre og glæde ham, enten den saa skyldtes Mænd, hvis Navne paa

Videnskabens og Kunstens Omraader have Vægt, eller skrev sig fra Saadanne, der maaske vare ham, i ethvert Fald Almenheden ganske ubekjendte. Et Par Exempler paa saadanne Udtalelser — valgte i Flæng — skal her anføres. Professor N. V. Dorph skriver: „Tak for Deres mig tilsendte „Folke-Sange og Melodier“; De har ved disse Samlinger givet enhver Musik- og Fædrelandselsker en dyrebar, ubetalelig Skat; gid De ikke maa trættes i Deres musikalske Virksomhed. Min Søn gjør næsten ikke Andet i sin Fritid end spille Deres Folkemelodier.“ En ukjendt Mand sender Berggreen nogle Notitser om en Vise, hans Moder sang; han gjør det „som Elsker af Folkeviser og som en af de Taknemmelige, der takke og paaskjønne Dem for deres Udgivelse og Behandlingen af samme.“ Den trofaste Biskop Laub, der bestandig styrker sin Ven, naar denne i mismodige Øjeblikke har klaget over Miskjendelse eller dog manglende Anerkjendelse, udtaler sig i et Brev fra 1868 saaledes: „Om De ogsaa skulde have Ret i, at Flertallet er Dem imod eller arbejder i modsat Retning uden at ændse Dem, saa mener jeg endda, at De har faaet en Plads i Verden, som De kan være glad ved, naar De kun erindrer, at det er i Verden, altsaa dér, hvor der egentlig kun skal saaes, men ikke høstes, hvor nogle faa Lykkelige faa Frugten at se eller Høsten at nærme sig, men altid kun som Undtagelser og maaske da især, fordi det blev deres Lod at virke for det nærmest Liggende, ikke for det Højeste, der ikke saa snart naaer sit Maal. Og selv disse, netop disse ville i Reglen, naar de ikke hastig rykkes bort, naa til en Tid, da de ere overfløjede af de Efterkommende og Intet mere betyde.

Den Miskjendelse, hvorunder De mener at lide, kan næppe angaa det store Værk, som jeg nu nærmest maa tænke paa: her er det Deres Kald at samle fra Fortiden og gemme til Eftertiden, bevare det Gamle rent og lade det komme an paa Tidens Gang, hvorledes det skal gribe ind i det, som herefter skal komme frem. Der er saaledes en Nutid, som maaske kan synes et tomt Rum, der ikke giver Dem nogen Glæde, men som alligevel med eller mod sin Vilje maa tage imod, hvad De lægger ind i det og gemme det, og hermed er dog Deres nærmeste Formaal opnaaet.“

Naaede Folkesangsværket stundom til Udlandet — det var i saa Fald sædvanlig Kjenderne og de Sagkyn- dige, som fik det i Hænde — fremkaldte det altid Be- undring og varm Anerkjendelse. Blandt de udenlandske Kritiker ville vi fremhæve en Anmeldelse i „Leipziger Allgem. mus. Zeitung“ for 1869 Nr. 51—52 af Bladets lærde Redaktør Dr. Chrysander. „Thibaut“ — saa begynder Artiklen — „omgikkedes med den Plan at samle det Bedste af Nationernes Sange i et saadant Udvalg, at det med Rette kunde kaldes en duftende Blomstersamling og til- lige i saadan Fuldstændighed, at det var en tro Afspej- ling af de forskjellige Folkesanges væsentlige Træk og karakteristiske Særpræg. Et saadant Værk lykkedes som Frugt af et helt Liv i hint lille, aandeligt højt be- gavede og bestandig efter Dannelsens højeste Maal stræbende nordiske Folk, hvis Lærde først har oplukket for os vor Fortids „Sangdocumenter“ i Eddaen, og som endnu den Dag i Dag føler sig i Slægtskabsforhold til den sang- og sagnrige Oldtid . . . Udgifveren er en erfaren, i den praktiske Musik grundigt bevandret Tonekunstner,

hvorom hans trykte Compositioner, Psalme- eller Choralharmoniseringer, Orgelforspil, Sange o. l., saa vel som hans mangeaarige Virksomhed som Organist og Chordirektør ved Hovedkirken¹⁾ i Kjøbenhavn aflægge det bedste Vidnesbyrd. Al Musik, som flyder fra Berggreens Pen og Haand er ren, vellydende, musikalsk, formskøn og beskeden i sit Væsen. En saadan Mand er fortrinlig egnet til at udøve en forædlende Indflydelse paa den store Mængde, der vil lære og trænger til Musik.“

Anmelderen gaar derefter ind paa en nærmere Omtale af de nordiske Sange, blandt hvilke han især er meget indtagen i de færøiske, som han ikke tidligere har kjendt. Han mener, at Berggreens Samlerflid paa det Nærmeste har udtømt dette Folkesangens Territorium. Med Hensyn til de skotske Melodier kunde man have ønsket nogle flere af disse optagne, ligesom det fra een Side betragtet turde have været bedre at holde engelske, skotske, irske og wallisiske Sange ude fra hverandre, skjønt den fulgte Ordning ogsaa har sine Fortrin navnlig ved Sange, hvoraf der fra skotsk og engelsk Side foreligger forskellige karakteristiske Versioner. Hvad de tydske Folkesange angaar udtales, at Berggreen har gjort sig bekjendt med alle mulige Publicationer, hvori der var tydske Sange at finde (maaske med Undtagelse af Kretzschmers og Zuccalmaglios „Deutsche Volkslieder“), ligesom han ogsaa paa dette Omraade har benyttet musikalske Bekjendtes, navnlig Folkesangssamleren Hermann Kestners Hjælp og saaledes faaet samlet en meget skøn og righoldig Buket. Han finder det smukt, at

¹⁾ Det vil ses, at Anmelderen her gjør sig skyldig i en Fejltagelse.

Berggreen i en Tid, hvor ingen Dansk har kunnet træde i Berøring med et tydsk Hof, har dediceret de tydske Folkesange „dem Andenken Göthes und Mozarts“ og derved henvist til det, som Nationerne i Fællesskab kunne se op til, selv naar de staa krigsberedte overfor hinanden.

Om Klaverledsagelsen hedder det, at Berggreen i den har opnaaet en stor Mangfoldighed, navnlig derved at han ogsaa i Accompanementet har bevaret de nationale Ejendommeligheder og Yndlingsvendinger. I Kildeangivelserne og Anmærkningerne er der samlet et overordentlig rigt Materiale, og paa passende Sted er alt det berørt, som var nødvendigt at vide og muligt at sige om Scala, Sprogaccent, de Instrumenter, som bruges hos de forskjellige Folk, om de enkelte Sanges Alder og de historiske Omstændigheder ved dem, saavel som om Folkesangens Charakter og Betydning i Almindelighed. Han mener derfor, at det store Værk vilde kunne tjene til Udgangspunkt og Grundlag for en indgaaende Betragtning af dette hele Omraade og for en Beretning om de Bestræbelser, der i det sidste Aarhundrede have været rettede paa at forske, samle og gjenoplive den europæiske Folkesang, Bestræbelser som i Berggreens Værk have naaet et af deres Culminationspunkter. „Vi slutte“ — saaledes ender Anmeldelsen — „med det hjertelige Ønske, at den alderstegne Udgiver endnu længe maa være Vidne til de velsignelsesrige Følger af hans uforlignelig vellykkede Livsværk.“

Ved Siden af denne betydningsfulde Anerkjendelse foreligger der ogsaa fra Udlandet andre lignende, af hvilke nogle enkelte skulle anføres. Professor Jähns

skriver i Anledning af den før omtalte Gave til det Kgl. Bibliothek i Berlin: „Deres Sendelse har paa virkelig forbausende Maade gjort mig Deres storartede og højt fortjente Virksomhed øjensynlig, og Bibliotheket vinder derved et overordentlig vigtigt Bidrag, ogsaa for Folkesangslitteraturen. Endnu engang inderlig Tak; thi alt dette tilhører nu ogsaa mig i min Egenskab af Berliner; allerede dengang jeg var i Kjøbenhavn, beundrede jeg Deres Folkesangsværk.“ Den 3dje December 1872 udtaler A. Jarosl. Vrtatkoz (?) i Prag sig saaledes¹⁾: „Professor Berggreens anseelige Gave have vi i Slutningen af Sommeren med største Glæde modtaget, og kun den Omstændighed, at vi under eet vilde berede den ædle Giver en Gjengjæld, er Skyld i Takkeskrivelsens Forsinkelse. I en af de nærmeste Dage oversende vi til Hr. Professoren (her følger en Fortegnelse over en Række musikalske Værker med czekiske Titler). Ligesom De, højstærede Herre, saa venlig var den nærmeste Aarsag til, at vort Museums musikalske Afdeling paa saa ønskelig Maade blev beriget med en sand Skat, saaledes maa jeg bede Dem tillige at ville forebringe for den højhjertede Giver en Undskyldning for vor Sindrægtighed.“ Ligeledes bringer J. Dannstrøm Berggreen Hilsen fra Prins Oscar, Præsæs for det Kongelige musikalske Academi i Stockholm, med Udtalelse af Academiets Taknemmelighed for den interessante Samling af Folkesange, samt Meddelelse om, at Berggreen er foreslaaet som Medlem af Academiet.

¹⁾ Brevet, som findes mellem Berggreens Papirer og ikke er forsynet med Tilskrift, er rettet til Professor Vilh. Thomsen.

Blandt alle anerkjendende Domme fra Udlandet er der næppe nogen, der saa inderlig har glædet Berggreen som en Udtalelse, der faldt i en Samtale mellem den af ham saa højt beundrede, herlige Mendelssohn og Commerceraad Musikhandler P. W. Olsen under dennes Ophold i Leipzig 1847. Mendelssohn sluttede sin hædrende Udtalelse om Folkesangsværket med de Ord: „Est ist kein Geschäft, est ist eine Arbeit für die Nachwelt.“ Mon denne Yttring skjuler en paa „Geschäft“ overhovedet møntet Pointe? I hvert Fald aabenbarer den Mendelssohns Blik for Betydningen af Berggreens Værk og ved Siden heraf et Fremblik, som Eftertiden forhaabentlig vil retfærdiggjøre.

Thi dette Værk er ikke blot et herligt Monument over svundne Tider, det er en levende Kilde, hvortil Digtere og Tonekunstnere fremtidig ville gaa, og af hvis rene Vande de maa øse, saa ofte de ville skildre, hvad der i fremfarne Dage poetisk og musikalsk har bevæget vort eget eller fremmede Folks Hjerte¹⁾). Tidt har Berggreen bevæget og taknemmelig udtalt, at Arbejdet paa dette Værk i sig selv har baaret den rigeste Løn ved at skjænke ham lykkelige Timer med Forglemmelse af mangt et Livstryk. Hans Virksomhed

¹⁾ Det vil paa dette Sted ikke være uden Interesse at erfare, at Digteren Mads Hansen i 1876 skriver til Berggreen, at hans „Danske Folkesange“ have tiltalt ham saaledes, at han har prøvet at skrive en Del Viser paa Grundlag af de Brudstykker af ældre Folkedigtning i Samlingen, hvori han har kunnet finde en ikke gennemført poetisk Tanke. Som Prøve paa denne sin Digtning sender han tre Sange: „Den Fangne“ til Mel. „En enlig Fugl“, „Julestjernen“ til Mel. „Der er et Lys i Østerland“ og „Ungdomstanker“ til Mel. „Jeg gaar i tusind Tanker.“

paa andre af Tonekunstens Omraader er delvis bestemt og helt præget af dets Indflydelse, navnlig kjendes dets Virkninger paa hans Livs anden store Gjerning: Psalme-sangværket. Til dette skred han som en erfaren Mand, prøvet i ærlig Sandhedssøgen, i ydmyg Opgivelse af alt Selvisk, i ubetinget Hengivelse under Ideen, i urokket Troskab og utrættet Arbejde under dens Tjeneste. Det virker paa een Gang rørende og styrkende, naar en Mand, der nærmer sig Støvets Alder og har anvendt mere end halvt hundrede Aar paa et Værk, endnu ved dets Afslutning udtaler, „at det vil være ham kjært fremdeles at modtage Bidrag til dette,“ og haaber, „at de mange Timer af hans Liv der have været offrede og — vil Gud — endnu skulle offres paa dette Arbejde, maa være anvendte til Gavn for Kunsten.“ Troskaben møder os her Haand i Haand med den Kjærlighed, som „aldrig affalder.“

Fra vort Aarhundredes Begyndelse til henimod dets Midte var Menighedssangen i vort Fædreland saa godt som forstummet. Det kunde ikke være anderledes; thi hvor Rationalismen gaar ind, gaar Sangen ud. Og Rationalismen gik ind i Folket gjennem Skolens Undervisning og Kirkens Forkyndelse, mest maaske gjennem den Psalmebog, man siden 1798 under Benævnelsen „Evangelisk-christelig“ gav Folket i Hænde, og som indførtes i Menighederne saa hurtigt, at der i 1804 i Sjællands Stift kun var en Snes Menigheder, som ikke havde antaget den. Vel bredte den sig noget lang-

sommere over Østifterne og fandt hist og her i Jylland saa stærk Modstand, at man dér maatte lade Folket beholde sin gamle Psalmebog; men den maa dog siges i et halvt Aarhundrede at have været den egentlige Kirkepsalmebog her i Danmark. Det tør anses for unødvendigt her at give en Charakteristik af denne Psalmebog. De Fleste kjende dens Mangler, der „ikke saa meget ligge i, hvad den siger, som i, hvad den udelader“¹⁾. Men hvad den udelader, er just det, der skulde siges:

„Det Ord, at Gud saa kjærlig lod
Sig ved sin Søn forsone;
Det Ord om Jesu Død og Blod,
Der har saa stærk en Tone.“

Og hvad den siger, er i Indhold og Form uden Aand og Kraft, forladt af al Poesi. Foruden anden og større Fortræd, som den afstedkom, har den da ogsaa bidraget sit til at gjøre Folk kjede af Psalmesang. Meget karakteristisk i saa Henseende fortælles, at Biskop Tage Müller, der blev theologisk Candidat 1799, i sin Student- og Candidattid ikke engang ejede nogen Psalmebog, skjønt han gik flittig i Kirke og selv prædikede. Undrede Nogen sig senere over, at Sligt kunde have været muligt, sagde han: „Det hørte nu engang ikke til“²⁾.

De Fleste have dog vel nok ejet en Psalmebog, men ikke brugt den, i hvert Fald ikke i Kirken. Man indfandt sig dér sædvanlig ved Prædikenens Begyndelse og

¹⁾ L. Koch: Biskop N. E. Balle. S. 109.

²⁾ L. Koch: Den danske Kirkes Historie i Aarene 1801—17. S. 134.

gik strax efter dens Slutning; de Faa, som overværede hele Gudstjenesten, indskrænkede sig som Regel til tause at følge med, medens det overlodes til Orgel og Chordrenge at foredrage Sangen. Man har til Dels villet tilskrive Choralen som saadan den drøbende Indflydelse paa Menighedssangen; men ingen Musik vilde have evnet at gyde Kraft og Varme i saa matte og kolde Ord. Den Vej, ad hvilken Menighedssangen ene kunde gjenoplives, maatte gaa og er gaaet gjennem de Bestræbelser for at skaffe en bedre Psalmebog, der begyndte med det Mynsterske Tillæg, fortsattes ved det af Kjøbenhavns gejstlige Convent i 1845 udarbejdede Provehefte og over mange Hindringer og Betænkeligheder førte til Udgivelsen af Roskilde Præsteconvents Psalmebog, der ifølge kgl. Resolution af 22de Februar 1855 autoriseredes til at indføres overalt, hvor Præst og Menighed maatte enes derom. Denne, der har hentet sine Psalmer „fra den rige Psalmeskat, som siden den lutherske Reformations Indførelse findes i vort Modersmaal, og som i vore Dage er bleven forøget ved Digtere, der have sunget Herren en ny Sang,“ maatte nødvendig kræve en ny Samling Melodier, der paa een Gang indeholdt det Gamle, der i Forbindelse med hine Sange var nedarvet fra Fædrene, og andre, der i Aand og Flugt harmonerede med de nyere Digteres Frembringelser. Det blev A. P. Berggreen, der skulde skjænke den danske Menighed den første Melodisamling til den nye Psalmebog, idet han efter i en halv Snes Aar at have arbejdet paa dette Værk i 1853 udgav sine „Melodier til den fra Roskilde Præsteconvent udgaaede Psalmebog til Kirke- og Husandagt

og til „Evangelisk-christelig Psalmebog, udsatte for 4 Syngestemmer, for Orgel eller Pianoforte“¹⁾).

De Principper, der maatte være de ledende under Udarbejdelsen af dette Værk, vare som sagt alt givne ved Psalmebogens Indhold; men de vare i fuldkommen Overensstemmelse med Berggreens Anskuelse om, hvorledes en Reform af Kirkesangen vilde være at gennemføre²⁾. Den skulde ikke tilbagekalde Tilstandene i svundne Tider og ligesaa lidt omstyrte det Gamle for at skabe noget helt Nyt. Det Overleverede, ærværdigt ved sin Ælde og gennemstrømmet af hine Tidens religiøse Inderlighed, maatte væsentlig bevares. Det gode Gamle skulde være en Støtte for det Nye; men samtidig maatte der tilstræbes større Livlighed, betinget ved Charakteren i en Mængde af de nyere Psalmer, deres Versemaal og de Stemninger, som prægede dem. En ny Stil maatte her blive at skabe, livlig uden paa nogen Maade at blive verdslig, kirkelig uden Stivhed, endsige Kjedsommelighed; der maatte styres mellem Scylla og Charybdis, dog med Hovedvægten lagt paa at undgaa det Livlighedens Charybdis, hvori Kirkesangen trods alle advarende Røster saa ofte er styrtet i ældre som i nyere Dage. Saaledes siger Aröboe, at han har „vdsat det Davidiske Psalterium Sangvijsz paa vort Danske Maal . . . icke vnder de fremmede Franske Toner, men vnder saadanne Melodier, som vdi Cithara Lutheri oc

¹⁾ Denne Titel er i senere Udgaver forandret til: Aandelige Sange med Melodier, udsatte for 4 Syngestemmer, for Orgel eller Pianoforte.

²⁾ Se: Om Menighedssangen (Indledning til Psalmeværket).

vore Psalmebøger findis, oc ellers i vore Christelige Huse giengse erre“, hvorimod Kingo en Menneskealder senere erklærer, at han „har sat disse Aandelige Morgen- og Aftensange under nogle Melodier, som ellers af Mange sjungis med forfængelig Ord: Jeg haver dermed vildet gjort de velklingende og behagelige Melodier, saa meget meere Himmelske og dit Sind (om dig det befalder) diszmeerè andægtigt; At om du kand lade dig undertjden befalde, for en Melodies Artigheds skyld, at gjerne anhøre en Sang om Sodoma; Du meget meere (om du est et ret Guds Barn) skulde lade dig behage, under selvsamme Melodie, at høre en Sang om Zion.“ At den Sidstes Anvisning er hørt og fulgt med større Lyst end den Førstes Advarsel, kan bl. a. ses af C. A. Thielos Bemærkning i hans „Tanker og Regler om Musikken“ Kjøbenhavn 1746 S. 9: „Man tager uden Betænkning, som jeg selv har hørt og erfaret, forliebte Italienske Arier, sætter i et andet Sprog en Aandelig Text derunder, og fører dem saa op paa hellige Steder; men de klinger, paa reen Dansk at sige, alt for forliebt, og følgelig ere in Stylo Ecclesiastico Foragt værd.“ De franske og italienske Toner ere siden forøgede eller omskiftede med andre Nationers „fædrelandske og fremmede“; Sirenesangen er vedbleven at lyde over Vandene, og ikke altid har der paa Skibet været en Odysseus, betænksum nok til i Tide at stoppe Mændenes Øren, at de ikke skulde lade sig forlokke. Berggreen har dog været en saadan Odysseus, og det skal nævnes som en af hans uvisnelige Fortjenester, at han aldrig er bleven træt af at aflægge Vidnesbyrd mod den urene Sammenblanding af kirkelig og verdslig Sang, altid har

været rede til at paapege og modarbejde Forsøgene paa at bringe Sirenesangen til at gjenlyde under Kirkens Hvælvinger. Endog de kjære Folkemelodier, — og hvem herhjemme har elsket dem højere end han, hvem er, som han, trængt ind i deres inderste Væsen — anser han i det Hele taget for at være uskikkede til kirkeligt Brug. Indvendes, at mange bekendte Kirkemelodier oprindeligt have været verdslige Sange, indrømmes vel dette, dog med den Indskrænkning, at saadanne Melodier da dels i og for sig have en kirkelig Charakter, enten den nu er Melodien medfødt eller er fremgaaet af en for længe siden foretagen Omarbejdelse, og dels ere de tidligere verdslige Texter gaaede tabt eller traadte i Baggrunden for de saa længe sungne religiøse. Der gjøres ogsaa opmærksom paa, at Componister i det 16de og 17de Aarhundrede hyppigt lagde Melodien i en Mellemstemme (Tenoren) og tildækkede den med deres contrapunktiske Kunst for saaledes at skjule, at den var laant fra en verdslig Sang, og paa denne Maade under harmonisk Forklædning indsmugle den i Kirken. Mod Melodier af de sidstnævnte Arter vil han dog ikke prædike Korstog til deres fuldstændige Udryddelse; det maa tillades kirkelig Takt og musikalsk Forstaaelse undtagelsesvis at skjænke dem Livet.

Den nye Vej, Berggreen har betraadt, er allerede angiven ved Titlen paa hans Værk: Aandelige Sange med Melodier. Han kalder det ikke Choralbog. Vistnok ere paa ganske enkelte Undtagelser nær alle Melodierne fra tidligere Choralbøger, navnlig da Zincks og Weyses, heri optagne, men i en ny Redaction, fremgaaet under bestandig Sammenligning af de ældste

Kilder; „jeg tør sige, at jeg ikke har forandret en eneste Note uden dertil at have havt en paa een Gang historisk og æsthetisk Berettigelse, eller ogsaa er Forandringen ligesom foretegnet mig af en anden, med den forandrede parallel, Sætning“¹⁾. Han hævder, at han ved sin Fremgangsmaade er kommen det Gamle nærmere, hvorimod hans senere Forgængere egentlig have indbragt noget Nyt. De gamle Optegnelser vise nemlig, at Sangen i den protestantiske Kirkes tidligere Dage har havt en ganske anden Charakter af Livlighed end den, der møder os i hine Choralbøger.

Den af sine Lænker frigjorte livligere og mere syngelige Melodi kræver nu ogsaa en harmonisk Behandling, forskjellig fra den, tidligere Bearbejdere have fulgt. For dem har den harmoniske Kraft været Hovedsagen, og de have søgt den ved dristig Sammenstilling af de enkelte Accorder, men mindre havt for Øje den sangbare Stemmeførelse, som tilvejebringer den Forbindelse mellem Accorderne, hvoraf egentlig først Harmoni fremgaar. Berggreen har derimod sat for 4 Syngestemmer og har derved undertiden maattet give Afkald paa Accordernes større Glans og mere imponerende Virkning; men til Gjengjæld har han opnaaet at gjøre det Hele syngeligt og flydende, hvad der kjendes, ikke blot naar Psalmen udføres af 4 Sangstemmer, men ogsaa naar den spilles paa Orgelet eller Pianofortet. Den Del af Arbejdet, som indbefatter det Gamle, vilde ikke kunnet være lagt i bedre Hænder end Berggreens, der i sit Folkesangsværk havde givet fuldgyldige Beviser

¹⁾ Smlgn. „Evangelisk Ugeskrift“ for 1855 Nr. 32.

paa samvittighedsfuld Forskning, kritisk Sans og grundig musikalsk Lærdom. Enhver, som kjendte ham, vil ubetinget tro hans foranførte Udsagn om de Grunde, der have ledet ham til enhver foretagen Melodiforandring. Gjennem de udførlige og indholdsrige Anmærkninger, der, fremgaaede af aarelange Kildestudier, ledsage Værket, er der tilmed givet Enhver, som dertil besidder tilstrækkelig Sagkundskab og Udholdenhed, Anvisning til ved Jævnførelse med Kilderne at kunne kontrollere den foreliggende Redaction.

Det Nye i Værket er dels taget fra, hvad der alt forelaa fra Berggreens eller andre danske Componisters Haand, dels har Berggreen hentet Bistand udtrykkelig til dette Værk hos samtidige Kunstbrødre, der med ham vare enige om de opstillede Principper for en livligere Menighedssang. Uden at indgaa for meget paa Details — det er Berggreens og ikke Musikkens Historie, der her skrives — skal blot nævnes, at Gade til dette Værk har componeret sin dejlige, højtidsfulde „Op! thi Dagen nu frembryder“, sin stemningsfulde Paaskelørdagspsalme „Hør vor Helligaftens Bøn“, hvortil Psalmebogen desværre kun har denne ene Text, hvis Benyttelse i Kirken tilmed er meget begrænset, og den mægtig gripende „Udrust Dig, Helt fra Golgatha“, Gebauer den skønne „Saa vil vi nu sige hverandre Farvel“ og den dybt følte „Den store, hvide Flok“, Hartmann den frejdigglade „Til Himlene række“, den prægtige Hymne „Stor er Du, Gud“, og „Ak, som en Drøm er Manges Liv“, udtryksfuld ved sin vexlende Stemning, men noget vanskelig at udføre, hvor Sangen ikke kan ledes af Orgel, H. Matthison-Hansen „Hvor salig

er den lille Flok“, der aander saa glad og inderlig en Tro, og Rung den smukt bevægede „Rejs op dit Hoved, al Christenhed“.

Af Berggreen selv findes et stort Antal Melodier, som dog ingenlunde alle skyldte Psalmeværket deres Tilblivelse. Berggreen er ikke bleven Psalmecomponist, fordi han skulde udgive et Psalmeværk, tværtimod har han fra sin tidlige Ungdom følt sig stærkt hendragen til denne Art af musikalsk Production. En Del af disse hans ældre Melodier ere nærmest i den Zinckske Stil; andre ere af en livligere Charakter, væsentlig den samme som den, der præger de mange til Psalmeværket senere componerede Melodier; thi med Aaret 1852 aabner sig et rigt og fuldttonende Melodivæld, der i to Aartier vedbliver at strømme.

Af Berggreens egne Psalmemelodier ere mange trængte igjennem saa godt som til alle Menigheder, hvor man da ikke kunstigt har søgt at holde dem ude. Andre ere kun kjendte dér, hvor man med aaben Sans for deres Værd har gjort sig nogen Umage for at indføre dem. Enkelte ere vel mindre betydelige, Mangen vilde maaske sige matte. Hvad saadanne angaaer, kan her være Stedet til at minde om det Martensenske Udsagn, at i Psalmedigtningen er hverken det Matte eller det Brogede at anbefale, dog kan i mange Tilfælde mat være bedre end broget. Men det langt overvejende Antal kræver Opmærksomhed og Anerkjendelse. At motivere Dommen over en Composition er en saare vanskelig Sag; handles der om et Digt, kunne Ordene føres som Vidner; det lader sig ikke gjøre med Toner uden ved Hjælp af vidtløftige Nodebilag. Imidlertid er der saa ofte over Berggreens

Psalmer fældet *Dommen non placet*, uden at denne har havt Andet at støtte sig til end et individuelt Forgodtbefindende. Saa tør det vel ogsaa her være tilladt at udtale en Dom, der ikke skal være aldeles uden Motivering og som i de fleste Tilfælde vil lyde paa et *placet*. Læseren faar da selv at fungere som Højesteret.

Blandt hin Klasse af ældre Melodier fremhæve vi da „Kirken den er et gammelt Hus“, der ligesom de fleste øvrige af denne Klasse afgiver et godt Bevis paa, at den choral-mæssige Karakter ingenlunde behøver at gjøre en Sang stiv og kjedsommelig; „Jesus, Frelser, Saliggjører“, som sikkert er optagen og sunget med Glæde i de fleste Menigheder; „Gaa nu hen og grav min Grav“, der trindt om i Landet meget almindelig bruges ved Begravelser og ved sin Inderlighed altid griber Hjerterne; den kraftige og — naar den ikke tages for langsomt — friske „Op al den Ting, som Gud har gjort“; Melodien „Naturen holder Pinsefest“, der i sin nære Tilslutning til Texten aander Pinseluft med stigende Lys og Glæde; den i rent musikalsk Henseende fortræffelige „Med Sorgen og Klagen hold Maade“, der dog næppe har formaaet at gjøre sig gjældende ved Siden af den med Rette saa yndede gamle Kirkemelodi „Den yndigste Rose er funden“; „Himlen aabnes“, der, hvad enten den nu skal kaldes Choral eller ikke, thi derom har der i sin Tid været Strid, er en Søndagspsalme i Ordets hele Betydning.

Blandt de ældre i livligere Stil holdte Melodier bemærkes „Alt oprejst Maanen staar“, et værdigt Side-stykke til Weyses Composition til samme Text. De, som undres over, at Berggreen her har concurreret med

Weyse, ville med Interesse høre, at en Mand i sin Tid foreholdt Berggreen, at hans Melodi lignede Weyses, hvortil Berggreen svarede: „Om der er Lighed veed jeg ikke; det skulde i saa Fald glæde mig, da jeg har komponeret min Melodi otte Aar, før Weyse sin“. Fremdeles de ved deres Barnlighed tiltalende og af Børn saa gjerne sungne „Velkommen igjen, Guds Engle smaa“ og „Lyksalig, lyksalig“; „Haabet ogsaa blege Kinder“, der stille vifter Paasketrøst gennem de Dødes Have, og den vemodig-skjønne „Lær mig, o Skov, at visne glad“.

De Melodier, som udtrykkelig ere komponerede til Psalmeværket¹⁾, ere baarne af den samme Aand, træde i det samme Spor, sigte til og naa alle det samme Maal: Værdighed forbunden med Livlighed. Af disse nævnes „Guds Menighed syng“, der vist bruges overalt i Danmark udenfor de Grundtvigske Menigheder; „Du, Herre Christ“, der ligeledes allevegne er tilegnet; den yndig-rørende Melodi „Med sin Alabasterkrukke“. Denne Text havde dybt grebet Berggreen og foranledigede ham ofte til at udtale sin store Beundring for Grundtvig som Psalmedigter. Om Grundtvig og hans Disciple paa lignende Maade have følt sig tiltalte af Berggreens Melodi, vides ikke; næppe nogensinde ville dog disse Ord finde et musikalsk Udtryk mere svarende til deres ydmyge Inderlighed. Thi dyb Ydmyghed og stille Inderlighed ere de Stemninger, der sædvanligst fylde Berggreens Bryst og føde hans Sange. Sjældnere har det Rum for Jubelen, og forholdsvis faa ere de Psalmer, hvori denne finder Toner. I „Christ stod op af Døde“ ere de fundne;

¹⁾ Flere af de Melodier, hvormed Hovedværket i senere Udgaver er forøget, omtales for at undgaa Gjentagelser allerede her.

mærkeligt nok har en nyere Kritiker¹⁾ ment, at denne Melodi staar langt under Rungs og dadlet dens „fanfareagtige Slutning“. Det er dog naturligere, derfor rigtigere og mere udtryksfuldt, naar Melodien paa dette Sted svinger sig opad, end naar den bevæger sig i modsat Retning og lader Jubelen ende i det Dybe. Derimod udtaler samme Kritiker om Melodien til „Vær velkommen Herrens Aar“, at den staaer over alle nyere danske Psalmemelodier; den eneste, der efter hans Mening kan maale sig med den, er Weyses „Den signede Dag“, denne mere kirkelig, Berggreens mere folkelig-dansk. Om end det nok kan forstaaes, hvorfor just denne Melodi af nævnte Kritiker hæves saa højt, ville de Fleste næppe finde tilstrækkelig Grund til i saadan Grad at foretrække den for saa mange andre af vore nyere skjønne Psalmemelodier, de være componerede af Berggreen eller Andre. Dog noteres Udtalelsen her under Hensyn til, at hverken den ældre eller nyere Kritik ellers plejer at være ødsel med sin Ros over Berggreen. „Aldrig er jeg uden Vaade“ hører ligesom „Du Herre Christ“ til de Melodier, der strax ved Værkets Fremkomst bleve Yndlingssange i Menigheden; siden er den falden noget i Unaade, og denne er vistnok tiltaget, efter at det blev almindelig bekjendt, at Gade ikke syntes om den. Det maa indrømmes, at den hører til de Melodier, som lade sig foredrage saaledes, at de faa Charakteren af „Selskabssange“: men ved en almindelig Folkeafstemning vil man dog næppe faa den jaget i Landflygtighed. „Far Verden, far vel“ danner

¹⁾ Th. Laub: Kirkesangen S. 113.

en Pendant til „Sorrige og Glæde de vandre til Hobe“, med hvis Text den har saa mange Lighedspunkter. Lige saa lidt som hin gamle vil denne nyere Melodi blive meget sunget i vor Tid, da Folket daglig mere afvænnedes med at synge i Moll. Derimod ville „de Stille i Landet“ gjerne synge „Her vil ties, her vil bies“, fordi denne Melodi egner sig saa godt til at være Udtryk for taalmodig Forventning og længselsfuldt Haab. „Morgenstund har Guld i Mund“ er componeret efter Anmodning af Rector Henrichsen til Brug for Odense Latinskole; den er frisk som selve Morgenstunden og den Ungdom, for hvilken den er bestemt. At componere en ny Melodi til „Et Barn er født i Bethlehem“ kunde synes om just ikke som at skrive en *Ilias post Homerum*, saa dog et utaknemmeligt Foretagende. Vanskeligt vil Menigheden opgive den gamle Folkelmelodi til selve Julepsalmen, hvortil der heller ingen Anledning er, derimod turde det anbefales at anvende den nye Melodi til de øvrige Psalmer af samme Versemaal, som findes i Psalmebogen. Man vilde vinde derved, dels fordi hin Folkemelodi nu engang i vor Forestilling er knyttet til Julen og til den alene, og dels fordi den anden bringer et virkelig nyt Moment ind i Kirkesangen, navnlig gennem Omkvædets Rhythme, der i høj Grad er livlig ved den rette Accentuering af Ordet Halleluja. „Søndag Morgen fra de Døde“ kan tjene som Bevis paa, at en god Choral endnu baadé kan frembringes og vinde Indgang, hvor den bruges. Blandt de Egenskaber, der have gjort Berggreen til en saa fremragende Psalmeconomist, maa atter nævnes hans Evne til ved smaa og simple Midler at frembringe store

melodiske og harmoniske Virkninger. Til Psalmen „Dejlig er den Himmel blaa“ har Weyse componeret en Melodi, der ved sin noget urolig hoppende Bevægelse aabenbart er bestemt til at fremkalde Følelsen af Stjernernes Tindren. Berggreen giver os i sin Melodi, der saavel som dens Harmonisering skrider roligt fremad, nærmest Stjernernes stille dragende Magt. Forunderlig skjønt virker Altens c, der i femtesidste Takt først indtræder, efter at de tre andre Stemmers Toner ere anslaaede — endnu en lille Straale fra Stjernen i det Høje. „Jo større Kors, des bedre Bønner“ er en stor og skjøn Melodi, men noget vanskelig og er hidtil vist kun sjældnere brugt. „At sige Verden ret Farvel“ hører ligesom „Med sin Alabasterkrukke“ til de Grundtvigske Psalmer, der dybt have bevæget Berggreen. Lever man sig ind i denne Melodi, vil man selv blive hjertegreben, som han har været det. Det er tvivlsomt, om Gebauers eller Berggreens Melodi til „Saa vil vi nu sige hverandre Farvel“ er at foretrække. Den førstes mørkere og alvorligere Karakter leder mest Tanken hen paa den Strid, der bier paa Guds Børn, naar Forsamlingen opløses, og de maa skilles. I den anden, lysere og mildere, rører sig Gjensynets Haab; Afskedsstemning hviler dog baade over Melodien og dens Harmonisering, hvor de hyppigt tilbagevendende Forudhold frembringe en ganske særegen Følelse af Vemod. Endnu skal kun nævnes Melodierne til „Giv mig Gud en Psalmetunge“ og „Amen“, Texter, som egentlig ikke have været bestemte til at synges; den første en inderlig, men rolig og klar Bøn om Sangens Naadegave, den anden hjertelig, maa-

ske nok noget „følsom,“ dog i mangfoldige Menigheder hyppigt sungen til megen Opbyggelse.

Det nye Psalmeværks Anvendelse til gudstjenstlig Brug stødte paa mange og store Hindringer, der først og fremmest udgik fra helt eller halvt umusikalske Kirkesangere og Organister, navnlig paa Landet og i de mindre Kjøbstæder. I et Brev af 23de Dec. 1857 takker Biskop Laub Berggreen for den dejlige Julehilsen, han har sendt ham og tilføjer: „De veed allerede, hvor meget jeg sympathiserer med Dem og Deres Sange, saa det er intet Nyt, naar jeg siger, at jeg finder denne saa sand og simpel-yndig, at jeg ret kunde ønske, at den Viborgske Menighed maatte faa den at høre i disse Helligdage. Der hørte jo ikke meget til, og endda er det mere, end jeg tør byde vor Organist¹⁾“. Det har nu vist aldrig været synderlig bevendt i den lutherske Kirke, hverken med Menighedens eller dens Lederes Sang, der allerede af Luther bæres med Navnet „Eselgeschrei“. Naar man nutildags i høje Toner roser Reformations-tidens og det nærmest følgende Aarhundredes Menighedssang, forvexler man sikkert denne med Chorsangen, det vil sige flerstemmig Kirkesang, udført af et musikalsk dannet Chor, saaledes som man efter den katholske Kirkes Exempel havde optaget den. For denne Chorsang har der indtil den seneste Tid her hjemme kun været

¹⁾ Den her omtalte Melodi har vistnok været den nye til „Et Barn er født i Bethlehem“.

gjort lidet, og hvad Menighedssangen angaar, lyder der fra gamle Dage mange Klager over „den forfængelige Skraal oc Mundklammer vdi Kircken“ og ikke mindre over de „særsindige“ Sognedegne, der „icke sig beflitte at bruge oc ved macht holde thend ordentlige Sang¹⁾“. Breitendich finder sig foranlediget til i sin Choralbog af 1764 at indskærpe, at det ikke er lige meget, om man synger en Psalme ret eller uret, og Schulz klager 1790 over, at den almindelige Choralsang i Kirkerne endnu er et raat Skrig uden ren Intonation og Stemning.

Berggreens Psalmeværk forekom da ogsaa mange Kirkesangere at stille store Fordringer til dem ved Antallet af de nye Melodier. Tillige klagedes der ret almindelig over, at Samlingen kun indeholdt nye, medens Sandheden som anført var, at alle de gamle med Undtagelse af et Par hidtil ubenyttede vare optagne i den, saa at den ældre Kirkesanger umuligt kunde savne disse i hans Bog. Tingen var, at mangan ældre Kirkesanger kun kjendte meget faa af disse Melodier, og de maatte da holde for til alle de Psalmer, hvis Versemaal dertil kunde passe uden mindste Hensyn til deres Charakter. Belært af Erfaringen giver derfor Berggreen i Værkets 2den Udgave Anvisning til en foreløbig Indskrækning af Melodiernes Antal gjennem indbyrdes Ombytning, idet han tillige af Hensyn til de Svagere udskiller saadanne Melodier, der enten frembyde for store Vanskeligheder eller ifølge deres Stil nærmest have været bestemte for Hjemmet, en Anvisning, som han dog haaber ikke maa blive en Sovepude for de Sløve og Ligegyld-

¹⁾ Se „Om Menighedssangen“.

dige, der have mere Evne, end de bruge. Overalt er han betænkt paa at lette Værkets Anvendelse ved at gjengive det i en tostemmig Udsættelse, let overkommelig og let handlelig til Brug for Kirkesangeren, og en trestemmig, let spillelig for mindre dygtige Organister; fremdeles ved at vise, hvordan et Forspil kan dannes ved Forbindelse af Melodiens første og sidste Takter, „et Husraad, der dog maaske ikke er af de sletteste“, og ved at gjøre Indrømmelser i Retning af større Hurtighed, end den tidligere Tempoberegning havde angivet. Men bestandig hævder han Fornødenheden af, at der tages Hensyn til Textens og Melodiens Overensstemmelse i Charakter og Stemning, fremhæver det lidet passende i at synge Passionspsalmer til Melodier hentede fra Julepsalmer og i det Hele foretage lignende Ombytninger mellem Melodier af lysere og mørkere Charakter. Fremdeles gjør han opmærksom paa det Ønskelige i, at de kirkelige Hovedfester paatryktes et særegent Stempel ved Melodier henhørende til hver især. Anklagen for det store Antal Melodier imødegaar han saaledes: Conventspalmebogen indeholder 570 Texter i 91 forskjellige Versemaal, Psalmeværket 160 Melodier, hvoraf dog de 18 kunne betragtes som uvedkommende, da deres Texter ikke findes i Psalmebogen¹⁾; foruden de ifølge Versemaalet nødvendige 91 Melodier er der altsaa i Samlingen givet 51, ved hvilke han har søgt at fyldestgjøre Hensynet til det forskjellige Indhold af de re-

¹⁾ Ere optagne ifølge et Løfte til den „herlige, forevigeede Psalmedigter“ C. J. Boye (se „Om Menighedssangen“).

sterende 479 Salmer, et Antal, der vel tør betragtes som nærmende sig til Minimum.

Ogsaa for Menighederne kunde det have sine Vanskeligheder at komme ind i det meget Nye. Her hjalp det, at Berggreens Psalmeværk i et Omfang, som vistnok intet andet af lignende Art, blev Ejendom hos mange Familier, hvis Huse gjenlød af de nye Toner. I flere Aar holdt desuden Berggreen ugentlige Øvelser i Psalmesang paa Metropolitanskolen, hvis store Sal i Reglen var fuld, og hvor Pastor Blædel og mange af hans Menighed vare tilstede. Frugten viste sig snart i en levende Psalmesang i Garnisonskirken, hvor ogsaa Gade, som dér var Organist, viste Sagen Interesse. Rundt om i Landet fulgtes Exemplet baade af Præster og Organister. Biskop Laub kan i et Brev fra 1860 meddele, at en Del Lærere og Præster i Viborg Stift jævnlig holde saadanne Øvelser; han tilføjer, at blandt Præsterne maa han dog nævne N. N., som paa en ejendommelig Maade søger at sætte Liv i Skolelærerne, nemlig som man gjør det ved kalkunske Høns: ved at drille dem.

At et saa betydeligt Arbejde, der paa mange Maader bragte Nyt, maatte blive Gjenstand for Kritik, var at forudse. Provst Andersen var vistnok den Første, der aabnede Kritikernes Række med en Artikel i „Evangelig Ugeskrift“ Nr. 57 for 1853, hvis Hovedøjemed var at hævde den Anskuelse, „som de Fleste, ogsaa Hr. Berggreen, kjendelig have forladt som forældet: at til Kirkesangen hører Choralen og Intet uden denne“. Han fulgtes af Pastor Th. Fenger, der i „Dansk Kirke-tidende“, 1854 Nr. 6 gav en Anmeldelse af Psalmeværket, hvis Begyndelse lovede godt, men som snart slog om

til en Række Anklagepunkter. Først dadles de af Berggreen i Indledningen fremsatte Grundsætninger og den Kritik over Anvendelsen af verdslige Melodier, som der er kommen til Orde, hvilken Fenger kalder „knusende“ og betragter som saarende, fordi Berggreen ved at anføre de sletteste af disse Melodier sammenblandede med de bedre har ladet det gaa ud over det Hele under eet, idet han aabenbart har havt den Grundtvigske Kirkesang for Øje uden dog at nævne den. Fremdeles dadler han, at Forfatteren efter egen Smag og eget Udvalg har villet bestemme „for os Andre“, hvilke Melodier der ved en kirkelig Gudstjeneste tør bruges, og hvilke ikke; beklager, at saadanne Melodier, der fra de gudelige Forsamlinger ere blevne Mange kjære — han nævner blandt disse „Hvor salig er den lille Flok“ og „Saa vil vi nu sige hverandre Farvel“ — ikke ere optagne i Samlingen, at Vartou-Sangene ganske ere blevne udeladte. „Mange af disse Sange“ — bemærker Fenger — „ere sagtens Hø og Straa; men det skal Tiden nok fortære; det vil vise sig, hvad der holder sig længst hos Folket, enten de blandt det selv opkomne og af en christen Menighed optagne Toner, som i det foreliggende Værk ringeagtes, eller de dels paa Bestilling, dels af Samleren selv komponerede Melodier“ — en Appel til Efterverdenens Dom, som Fenger selv føler ikke for Øjeblikket beviser Noget. Anmeldelsen, der helt igjennem er holdt i en rolig og lidenskabsløs Form, viser dog, hvor dybt den Grundtvigske Retnings Mænd have følt sig saarede og skuffede ved, „at den Mand, som ellers i saa mange Henseender vilde kunne være vor Kirkesang til den største Nytte, skal indtage et Stand-

punkt, der vil gjøre det umuligt for ham at være en Befordrer for den Retning i Kirkesangen, der nu tegner til at ville hævde sig en Plads“. Den slutter med at udtale, at Udgiveren vel har beriget vor Litteratur med et Værk, der tilvisse fortjener megen Anerkjendelse, men at den anden, maaske mest ansvarsfulde Del af „den ham paahvilende Opgave (!) endnu staar tilbage, den nemlig: at faa det, der i hans Værk staaer paa Papiret til, om end kun i en enkelt Menigheds Forsamling, at blive livfulde Toner, der kunne bære Psalmen og løfte Sjælen til Ham i det Høje, hvem Lov, Pris og Ære alene tilhører“.

Et Angreb af bittere Natur forestod. I „Fædrelandet“ for 12te Marts 1855 fandtes paa Bladets Bagside mellem andre Avertissementer og trykt med smaa Typer følgende Inserat: „Da Spørgsmaalet om en ny Psalmebogs Indførelse vel snart vil blive afgjort, turde det være hensigtsmæssigt at henlede Opmærksomheden paa Melodierne hertil.

Som bekjendt har Weyse 1839 udgivet en Samling Choralmelodier, af ham harmonisk behandlede under Titlen „Choralmelodier til den evangelisk-christelige Psalmebog“, som indeholder 135 Choraler og et af ham componeret Litani.

Saa fremt der nu til den nye Psalmebog behøvedes nogle flere Melodier, vilde det være det Rigtigste, om det blev overdraget Musikkyndige at udarbejde et Tillæg til Weyses Choralbog. I modsat Fald var der Fare for, at et saa fortræffeligt Værk som Weyses blev fortrængt og forglemt.“

Den Mand, som skjulte sig under Mærket „36“, maatte antages at være ganske ukjendt med, hvad der hidtil var foretaget for at skaffe Melodier til den nye Psalmebog. Berggreens Værk var udkommet for mere end eet Aar siden og maatte altsaa formodes ganske at være undgaaet hans Opmærksomhed. Da det jo ikke var umuligt, at Flere end han kunde befinde sig i et lignende Ubekjendtskab med Forholdene, maatte et Par Artikler i „Berl. Tid.“ for 7de og 10de April, undertegnede „37“, betragtes som Ord til fornøden Oplysning for Alle i Almindelighed og „36“ i Særdeleshed. Næst at fortælle Sagens historiske Gang siden 1845 udtale disse to Artikler med tydeligt Henblik paa Hr. „36's“ Frygt, at Weyses og Berggreens Planer have været højst forskjellige, idet Weyse ene har havt Kirken, Berggreen ogsaa Hjemmet for Øje. Weyse har ligesom tidligere Zinck udelukkende taget Hensyn til Versformen og sammenstillet Melodierne af samme Metrum; for Berggreen derimod har tillige Melodiens Overensstemmelse med Textens Indhold havt afgjørende Betydning. Berggreen er, idet han løste Melodierne ud af de Lænker, som de idelig tilbagevendende Fermater paalagde dem, vendt tilbage til det Gamle; thi Fermaterne anvendes ikke i Hans Thomissøns (1569) og Niels Jespersens (1573) Gradualer, men først i Kingos og siden i efterfølgende Choralbøger, ogsaa Weyses.

Disse forstandige og besindige Artikler imødegaaer „36“ i en Artikel af 14de April 1855 i „Fædrelandet“, idet han om hint Inserat bemærker, at det kun havde havt til Hensigt at fremkalde en musikalsk Discussion. De Bidrag til en saadan, som i denne Artikel ydes, gaa

tornemmelig ud paa uden egentlig Motivering at hævde Weyses Choralbog, fordi den havde holdt sig til det Stof, der forelaa, og at dadle Berggreens, fordi den havde optaget saa meget Nyt, og dette Nye fandt ikke Naade for „36's“ Øjne. „Det havde været naturligere, ja sømmeligere skriver han, om der blot var tænkt paa et Tillæg; man havde da undgaaet den Mislighed, at den harmoniske Behandling af næsten det Halve af Hr. Berggreens Samling overfor Weyses maatte vise sig i et meget ufordelagtigt Lys.“ Utilgiveligt forekom det ham især, at medens Weyse for sit Værk kun havde komponeret 3 Melodier, havde Berggreen selv skrevet hele 26 for sin Samling; men ogsaa over hans Medskyldige udøste „36“ sin Vredes Skaaler. „Hvad de 41 Melodier“ — skriver han — „angaaer, som ere komponerede af nulevende danske Componister, vil vist enhver af de ærede Herrer gjerne indrømme, at disse kun ere at betragte som Forsøg“, og af disse Forsøg ere efter hans Mening kun de færreste nogenlunde lykkedes, de fleste lade meget tilbage at ønske i Opfindelse, Karakter og harmonisk Behandling¹⁾. „Fraregnet det, som findes hos Weyse, saa indeholder Berggreens Samling en Blanding af saare lidet Godt, meget Middelmadigt, adskilligt Daarligt, Psalmemelodier, Folkemelodier, Compositioner af Lærde, Halvlærde og Ulærde“, og han slutter med at henlede Autoriteternes Opmærksomhed paa denne Sag, vigtig ikke alene for den offentlige Gudstjeneste, men ogsaa for Musikkens Dyrkelse i Almindelighed, idet han i alle Musikkyndiges Navn udtaler den Overbevisning, at

¹⁾ Heller ikke Valget af de optagne Folkemelodier billiger han, saa lidet som disses harmoniske Behandling.

Weyses Choralbog i sin Helhed bør holdes i Hævd, og at der af Hensyn til den nye Psalmebog tilvejebringes et Tillæg.

„37“ drager atter frem i „Berl. Tid.“ for 10de og 11te Maj med et Par rolige og velskrevne Artikler, der gaa grundigt ind paa Sagen, secunderet af en Indsender, der under Mærket „1“ i „Kjøbenhavnsposten“ for 23de s. A. i en vittig og bidende Form raillerer over, at et Avertissement, som opfordrede til Udgivelse af et Tillæg, skulde opfattes som Tilskyndelse til en Discussion om Menighedssangen og fremhæver det Komiske i, at en Anonym protesterer. „36“ møder allerede den 26de Maj i „Berl. Tid.“ med „et Gjensvar til Hr. „37““, hvori han paany yttre sin Misfornøjelse med Berggreens Samling. Melodien til „Jeg veed et lille Himmerig“ erklærer han for at være en aldeles ukirkelig Melodi, som altid vil beholde sit verdslige Præg, om den end spilles i nok saa langsomt Tempo; det samme er Tilfældet med Melodierne til „De Helligtrekonger“ og „Stille Nat“. Hans Indignation stiger overfor de til Samlingen komponerede Melodier. „Lad os“ — udbryder han — „betragte Nr. 59 („Himlen aabnes, Mørket svinder“); kan man tænke sig en mattere og mere monoton Melodi, og Nr. 43 („Du Herre Christ“), hvilken fattig og lidet kirkelig Melodi og Nr. 94! („Aldrig er jeg uden Vaade“) o. s. v. o. s. v.“ Mislykkede Forsøg paa at skabe en ny Stil, saa godt som alle manglende kirkelig Charakter! Rent ud daarlige ere Nr. 61 („Verdens Igjenfødelse“), der uden Tempoangivelse lige saa godt kunde være en lystig Vise og Nr. 136 („Den store, hvide Flok“), der i harmonisk og melodisk Henseende er under al Kritik.

I „Evangelisk Ugeskrift“ 1855 Nr. 32 rykker Berggreen nu selv frem paa Kamppladsen, opstiller de Punkter, hvorpaa det i denne Sag kommer an, og opfordrer „36“ til at undergive disse en kritisk Afgjørelse. Spørgsmaalene ere følgende: 1) Er en livligere Kirkesang at foretrække for den i det sidste Aarhundrede brugte? 2) Viser Weyses eller Berggreens Arbejde bedst Vejen til at opnaa denne? 3) Hvorved viser sig „den harmoniske Behandling af Melodierne i min Samling lige overfor Weyses i et meget ufordelagtigt Lys?“ 4) Hvorledes kan min Redaction af de gamle Melodier karakteriseres som bestaaende i „aldeles uberettigede melodiske og rhythmiske Forandringer“? 5) Hvad er at udsætte paa Valget af flere af de optagne Folkemelodier? Og 6) Hvad paa disses harmoniske Behandling?

„36“s Besvarelse saavel som hans Forsøg paa at begrunde sine Anker findes i to Artikler: „Weyses Choralbog og Berggreens Psalmeværk“, optagne i „Dansk Kirketidende“ for 19de August og 7de Oktober 1855. Disse Artikler vakte en ikke ringe Forbauselse i den musikalske og litterære Verden derved, at Mærket „36“ nu havde givet Plads for Navnet H. Rung. Her at give et udtømmende Referat af dem vilde blive for vidtløftigt og er heller ikke fornødent, da Alt, hvad det her kommer an paa, udførligt og ordret er citeret og grundigt imødegaaet af Berggreen i en Række Artikler i „Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark“ for 6te Juli, 7de og 14de December 1855 og 25de Januar 1856, ogsaa udkommne som Særtryk under Benævnelsen „Til Belysning af et Angreb paa mit Psalmeværk“ og „Yderligere Belysning af Angrebet paa mit Psalmeværk“.

Selv med Fare for at trætte Læseren maa en stor Del af disse Artikler gjengives. Var dette end ikke af andre Grunde fornødent, maatte Berggreens Biograf dog føle det som en Pligt, eftersom der paa et Særtryk af Artiklerne, fundet blandt Berggreens Papirer, med dennes Haand er skrevet: „Dersom Nogen efter min Død finder mig værdig til at mindes med nogle Ord i en Levnedsbekræftelse, da ønsker jeg, at dette maa blive optaget.“

Som betegnende for Rungs Opfattelse af Sagen i sin Almindelighed fremhæver Berggreen dennes Erklæring i „Dansk Kirketidende“ Nr. 36, hvor det hedder: „Jeg har aldrig angrebet Hr. Berggreens Plan for Bearbejdelsen af en ny Choralbog, men kun dadlet dens Udførelse og selv dette kun i musikalsk Henseende. Jeg har altsaa ikke villet gaa ind paa at besvare Spørgsmaal som: „Er en livligere Psalmesang at foretrække for den i det sidste Aarhundrede brugte?“ eller: „Viser Weyses eller Berggreens Arbejde bedst Vejen til at opnaa denne?“ „Men disse Spørgsmaal“ — indvender Berggreen — „indeholde netop de vigtigste musikalske Momenter, hvorpaa det her kommer an, og maatte først besvares, førend Rung kunde tale om mine „aldeles uberettigede melodiske og rytmiske Forandringer“, førend han dadlede Optagelsen af flere af Folkemelodierne ligesom ogsaa Stilen i de nye til Samlingen komponerede Melodier. Thi det Hensigtsmæssige i Redactionen af de gamle Melodier, i Optagelsen af Folkemelodierne, i de nye Melodiers Karakter er betinget af det første Spørgsmaals Besvarelse, og det andets Besvarelse igjen af det førstes. Rung siger, at han har indskrænket sig

til at paastaa, at jeg havde tilladt mig „uberettigede Forandringer i Melodierne“. Denne Paastand burde nu have støttet sig til en Undersøgelse af de angivne Kilder; og var under Fastholdelsen af Ideen om en livligere Psalmesang Berettigelsen til en Forandring i Melodiernes Redaction given, vil Nødvendigheden af en Afvigelse fra Weyses Harmonisering være indlysende, da Melodiens Form i sig selv vilde umuliggjøre at optage denne Harmonisering uforandret“. Dette viser Berggreen ved at aftrykke Begyndelsen og Slutningen af Melodien Nr. 1 i hans Samling („Vi tro, vi alle tro paa Gud“) og underlægge den Harmonierne efter Weyses Choralbog Nr. 131 til disse Takter. „De Ikkemusikkyndige lade sig disse Takter forespille og høre med egne Øren; de Musikkyndige ville have nok af at se med egne Øjne. Det er et Tonebillede, der ligner det af Horats beskrevne Misfoster og et Middel til at bringe Folk til at forstaa, at hvad Hr. Rung siger er meningsløst og Noget, han ikke kan mene, thi han vil med mig erklære den aftrykte Sats for musikalsk Nonsens. Samme Experiment kunde nu gjøres med flere Melodier; men blot en Forandring af en enkelt Tone i Melodien kan medføre Nødvendigheden af en anden Modulation.“

Ved at ville bevise, at Berggreen har gjort sig skyldig i „aldeles uberettigede melodiske og rytmiske Forandringer“, har Rung med Hensyn til Melodien Nr. 44 i Berggreens Choralbog bemærket: „Det er en mislig Sag at forandre Nodernes Værdi, især naar det ikke gennemføres; i nogle Takter forandrer Hr. Berggreen halve Noder til Fjerdedele, i andre lader han dem blive staaende“. „Er der Mening i den Tale?“ spørger

Berggreen. „Ved at forkorte alle Nodernes Varighed til det Halve, var der jo hverken vundet eller tabt; den rhythmiske Form blev derved ganske den samme, lige saa vist som det ingen Forandring gjør i en Tales Indhold, om den trykkes med store eller smaa Typer. Jeg har derimod paa nogle Steder forandret Nodernes Værdi for at tilvejebringe en mere afrundet Rhythmus end den, hvorunder Melodien fremtræder hos Zinck.“ Han motiverer nu yderligere de Grunde, der have ledet ham til at foretage saadanne rhythmiske Forandringer i Melodien, og anfører 25 Steder, hvor Weyse har forkortet hele Noder til halve; 43, hvor han har forandret en enkelt Takt; 5, hvor hele Sætninger ere forandrede; 2, hvor en Sætning er udeladt. „Disse Forandringer hos Weyse har Rung slet ikke seet, da han ikke har undersøgt de ældre Syngemaader hos Weyses Forgænger, den ærværdige Zinck; og han, som mener, at det for dem, der alt kjende Melodien, vil være meget forstyrrende undertiden at maatte beholde de lange Noder, undertiden ikke, han forstyrres ikke af disse Forandringer hos Weyse i nogle af de bekendteste Melodier. En Bank, der er funderet paa en saadan Navneværdi, kan ikke gjøre Regning paa megen Kredit.“

Rungs Anke over, at Berggreen selv har komponeret 26 Melodier, som han finder værdige til at optage en saa betydelig Del af Samlingen, besvares saaledes: „Hvilken besynderlig Anke mod en Musiker, der vil gennemføre et eget Princip, at forekaste ham, at han har optaget for mange Melodier af sig selv i det Arbejde, hvorved han just vil lade sin Idee fremtræde og uden at levere flere end de foreliggende Texter fordrede!

Som om han ikke var den Nærmeste til at udføre sin egen Idee, ligesom han vel ogsaa maatte antages for den, som deraf især var baaren, men skulde bede Andre om at gjøre det, han selv følte Kald til.“

Skjønt Rung havde erklæret, at det i denne Strid ikke kom an paa Specialiter, men paa Totaliteten, gaaer han dog ind paa en stor Mængde Enkeltheder, hvis Udredelse synes ham tjenlig til Forsvar for Weyse og Angreb paa Berggreen. Berggreen følger ham i alle disse Enkeltheder, særlig med Hensyn til Spørgsmaalet om Gjennemgangstoner og skjulte Kvinter og Octaver med en Udførlighed og Nøjagtighed, for hvilken her ikke vil være Plads. Som Prøve paa, hvorledes han ogsaa i det Enkelte veed at værge sig, hidsættes dog følgende: „Rungs Kritik af Nr. 59 („Himlen aabnes, Mørket svinder“) er ret karakteristisk. Jeg havde for paa den for ham mest overbevisende Maade at godtgjøre Tilladeligheden af at give en Melodi „to og to ens Noder“ paa samme Accord, selv om den oftere blev gjentagen, henviist ham til den af Weyse komponerede Melodi Nr. 115 („Den signede Dag med Fryd vi se“). Han har nu ladet begge Melodierne aftrykke ved Siden af hinanden. Man skulde tro for at bevise min Menings Rigtighed; thi ligesom min Melodi begynder med en 4 Gange efter hinanden anslaaet Cdur-Accord i Grundformen, saaledes begynder Weyses med en 4 Gange efter hinanden anslaaet Ddur-Accord i Grundformen; hos mig har Melodien kun „to og to eens Noder“ paa samme Accord, hos Weyse er der endog-saa i 1ste og 17de Takt „tre eens Noder“ paa samme Accord; efter den af mig 4 Gange gjentagne Cdur-Ac-

cord kommer den 2 Gange anslaaede Dominant — (Septime) Accord; efter den af Weyse 4 Gange gjentagne Ddur-Accord kommer ligeledes den 2 Gange anslaaede Dominant-Accord. Hr. Rung antager „at det er Dactylerne i Verset, som har ledet Weyse til den livligere Rhythmus i Begyndelsen af hver Linje af Texten“. Ganske vist! tre Stavelser maatte bestemt have i det Mindste tre Noder; men det behøver jo derfor ikke at være tre eens Noder paa samme Accord, dersom det var saa kjedsommeligt. Men hvad vil da Hr. Rung med denne Sammenstilling af de to Melodier? Jo, mærk! ikke blot at „hvad der er tilladt Weyse, paa ingen Maade er tilladt Berggreen; men hvad der er tilladt i en livligere Kirkemelodi, er ikke tilladt i en Choral“, og en Choral er min Melodi, om der ogsaa findes nogle enkelte Fjerdedele. Men Weyses Melodi er ingen Choral, endskjønt deri ogsaa kun findes nogle enkelte Fjerdedele. Tilvisse gjør Fjerdedelene hverken fra eller til i denne Henseende; jeg har i det Mindste aldrig hørt, at de skulle være udelukkede af en ægte Choral, og Weyse vist heller ikke, ellers havde han vel næppe sat over sin Melodi — Choral. Ja, det staaer trykt! Nu forstaaer jeg ikke, hvorledes disse „Fjerdedele“ og disse „to og to eens Noder“ kunne karakterisere Weyses Melodi som en livligere Kirkemelodi og min som en drøbende ensformig Choral. At Hr. Rung finder saa stort Mishag i Gjntagelsen af den samme Accord, undrer mig ogsaa af den Grund, at dette dog er saa almindeligt i de gamle Mesters Arbejder, som han jo har beskæftiget sig meget med; jeg vil ikke tale om Allegris „Miserere“, hvori den samme Accord uden mindste

Forandring i Stilling anslaaes 10 Gange efter hinanden; men ogsaa hos Palestrina og de andre Mestere fra samme Epoke er en saadan Gjentakelse meget almindelig. Den længere Dvælen paa samme Accord er et, og det simpleste, af de Kunstmidler, hvis Anvendelse giver Satsen i hine gamle Compositioner en egen Bredde og især under Følgen af flere Accorder i Grundformen Charakteren af simpel Storhed. Nu er min Melodi vistnok ikke og skulde heller ikke være i hin gamle Stil; men hvorledes den ved Gjentakelsen af samme Accorder, næsten alle i Grundformen, paa de samme eller forskjellige Toner i de første 9 Takter kan være bleven „fattig“, formaaer jeg ikke at indse.“

Det, der i Rungs Angreb har smertet Berggreen dybest, er Anklagen for Mangel paa Pietet mod Weyse. Han seer sig derfor nødtvungen til en udførlig Redegjørelse for Beskaffenheden af Weyses Værk, og da denne ikke blot er af gennemgribende Betydning for hin Strid, men ogsaa kan tjene til Belysning af mangan vrang Opfattelse i Nutiden, gjengives det Væsentlige af dette Afsnit.

„Det er begribeligt, at Pennen under dette Arbejde ofte maa falde lidt underligt i Haanden paa den, som ikke faa Gange har grebet til dette Vaaben for at forfægte de Kunstanskuelser, der ere udprægede i Weyses Compositioner, og saaledes bidrage sit til en klarere Erkjendelse af disses Værd, men som nu har set sig tvungen til at underkaste et Arbejde af denne Mester en kritisk Betragtning, der fører til et Resultat, aldeles forskjelligt fra det, hvortil han ellers saa ofte er kommen. Weyses Choralbog blev

for Resten strax efter dens Udgivelse (1839) betragtet af flere Musikere, der kunde have en Dom derover, som et Arbejde, der ikke gjorde hans Navn Ære. Hvad skulde vel ellers have foraarsaget, at man ikke (ogsaa tør jeg sige — især ikke jeg, med min personlige Interesse for Weyse) med Begjærlighed greb et Værk af en i saa fortjent Anseelse som Kirkecomponist staaende Musiker? Men Zincks Choralbog vedblev med gode Grunde at forsvare sin Plads. Og hvem var vel ogsaa denne Zinck? I, som ikke kjendte ham, skjønt han levede mellem Eder, ville vel studse ved at høre, at han blev anset for en af sin Tids mest udmærkede Musikere; han forenede et grundigt Studium af Kunsten med — for at bruge Weyses Udtryk om ham — en fin æsthetisk Dannelse. Schulz skattede ham højt. Hans Compositioner bleve satte i Rang og Klasse med de største Mesters paa hans Tid. Om hans Klaver-Sonater sagde Weyse: „Man kan spille dem den Dag i Dag med stor Fornøjelse.“ At ombytte denne Mands fortjenstfulde og i 40 Aar i Brug værende Choralbog med den nye, vilde kun have været retfærdiggjort ved dennes fuldstændigere Opfyldelse af en senere Tids forandrede og velgrundede Fordringer. En saadan Side frembød ikke den nye Choralbog.

Det kunde jo synes besynderligt, at den store Harmoniker Weyse kunde levere et i harmonisk Henseende saa mislykket Arbejde som hans Choralbog. Men her er at mærke: Eet er at ledsage selvopfundne Melodier med Harmonier; et Andet at harmonisere fremmede Melodier. Harmonierne til de første ere i Reglen givne tillige med Melodierne; men for at de fremmede, til Musikeren ude-

fra kommende Melodier kunne opfattes i deres Ejenommelighed, er ofte en længere Betragtning af deres Fysiognomi nødvendig. Men hertil hører et eget Kald, en egen Lyst, en egen Sig-Fordyben i og Hengivelse til Betragtning, hvoraf den visselig ellers dybsindige Weyse ikke fandt sig tiltrukken. Hans Choralbog bærer Vidnesbyrd derom, ligesom jeg ogsaa ad anden Vej veed, at dette Arbejde ikke interesserede ham meget. Tilfældige ydre Omstændigheder, som tidligere bemærket, bragte ham til at udarbejde sin Choralbog¹⁾, der er Frugten af nogle Ugers Arbejde. Her kunde det imidlertid meget naturligt falde Mange ind at gjøre en ved første Øjekast vægtig Modbemærkning, nemlig, at da Weyse dengang (1839) havde været Organist i snart 50 Aar, havde han jo havt tilstrækkelig Tid til at indleve sig i Chormelodierne. Men den væsentligste Grund til de Indvendinger, der kunne gjøres mod hans Harmonisering af disse Melodier, er upaatvivlelig at søge just i den Omstændighed, at han havde været Organist saa længe. Thi da den fra tidligere Tid vedligeholdte Foredragsmaade af Choralen lige saa lidt tiltalte Weyse, som mange andre Musikere, søgte han at gjøre sig sin Gjerning interessantere ved hyppigt at variere Harmonierne; men ved at paatvinge en Melodi alle de Harmonier, hvoraf dens enkelte Toner til Nød kunne udgjøre Bestanddele, forviskes ganske dens egentlige Charakter; dens Toner tabe bestemt Betydning for Øret, der tilsidst vænner sig til at opfatte dem under alle, om jeg saa maa sige, Synsvinkler. Jo længere denne Leg med Tonerne er dreven

¹⁾ Se Forerindringen dertil.

— jeg veed ogsaa at have til en Tid gjort mig skyldig deri — desto vanskeligere er det at frigjøre sig for Følgerne deraf. Men hvad skulde ikke Weyse kunne have gjort, om han dertil havde givet sig Tid? Dersom han, der med Hensyn til Opfattelsen af Choralsangens Væsen stod paa samme Trin som Zinck og dennes Samtidige, blot havde indskrænket sig til at levere en forbedret Udgave af Zincks Choralbog, er jeg vis paa, at ogsaa dette Arbejde vilde have bidraget til hans Berømmelse, skjønt det heller ikke i en saadan Form vilde have opfyldt de Fordringer til en livligere Menighedssang, som senere Tider have gjort, og af hvilke jeg i Indledningen til mit Psalmeværk har udhævet dem, der — efter min Mening — burde gives Medhold.

Jeg sagde, at Weyse med Hensyn til Opfattelsen af Choralsangens Væsen stod paa samme Trin som Zinck og dennes Samtidige; thi naar Weyse ytrer (i Forerindringen til hans Choralbog), at hans „Anskuelse af den Maade, paa hvilken Choralmelodien bør behandles harmonisk, i mange Henseender er forskjellig fra den almindelige“, saa kan dette ikke forstaaes anderledes, end at han hos tidligere Forfattere har savnet — hos Enmer, hos en Anden mindre — en harmonisk Kraft, som han har søgt at tilvejebringe ved „en dristig Sammenstilling af de enkelte Accorder“; thi nogen egentlig principiel Forskjel er ikke at paavise, hvad enten man kaster et Blik paa hans Choralbog eller paa Choralerne i hans Kirkemusiker, undtagen det skulde være den, at han har troet, at, da Choralens langsomme Bevægelse for en stor Del ophævede den samvirkende Relation, hvori de enkelte, nærmere eller fjernere, Toner og Ac-

corder staa til hinanden, saa kunde større Friheder indrømmes med Hensyn til Stemmeførelsen, end mange af hans Forgængere havde tilladt sig. Men at dette Princip ikke fører til noget heldigt Resultat, har jeg allerede viist i min forrige Artikel. Hr. Rung forsvarer saaledes Weyses Choralbog kun slet ved at at sige, at den „ikke er bestemt til baade og — og — og“ („Dansk-Kirketidende“ 1855 Nr. 36); ikke blot fordi der ingen Mening er i de mange Og'er, men ogsaa fordi den Mening, som formodentlig skal ligge deri — nemlig, at Weyses Choralbog ikke, ligesom min, fører paa sin Titel: „udsat for fire Syngestemmer, for Orgel eller Pianoforte“ — indeholder Vedkjendelsen af, at hans Stemmeførelse er umelodiøs. Thi Choraler, der ere udsatte i Stemmer, bør ikke være kun til at spilles, men baade til at spilles og synges, da „den ikke sangbare Førelse af Stemmerne foraarsager Mangel paa Velklang i Accordfølgerne ogsaa under Udførelsen paa Instrumentet.“ (Evang. Ugeskr. 1855 Nr. 32) Hr. Rung har vist ment, at han kunde „indskrænke sig til (blot) at paastaa“, at der fandtes „rigt afvexlende Harmonier“ i Weyses Choralbog, og dog blive troet; og uden Kjendskab til denne Bog vilde ogsaa jeg have troet ham i dette Punkt som i ethvert andet, der indeholdt Ros over et Arbejde af Weyse, indtil jeg opdagede, at „den gode Homer her havde taget sig en lille Lur.“

Men hvad mon Hr. Rung forstaaer ved „rigt afvexlende Harmonier?“ Afvexlingen af Harmonier maa rette sig efter Melodiens Beskaffenhed. Der kan afvexles for meget og for lidt og tilpas. At Weyses Choralbog kan afgive Exempler paa det sidste Tilfælde, vil Ingen tvivle

om; men ogsaa paa de to første giver den flere Exempler, idet Modulationen paa nogle Steder er meget urolig, tvungen, usikker, ja uskjøn, paa andre Steder mere ensformig, end godt er. En Sammenstilling af Accorder i Grundformen kan vel give Harmonien Kraft; men den kan ogsaa medføre en større Tunghed i Modulationen, end selv den langsomme Choral kan fordrage. Ogsaa findes i Weyses Choralbog mangen enkelt, meget mat Accord, der, underligt nok, ofte fremkommer ved Anbringelsen af en aldeles unødvendig Node. Skulde det da ikke være just det Forvexlede i Harmonierne, som Hr. Rung forvexler med det Afvexlende? . . . De her, under Betragtninger af Weyses Choralbog, udviklede Anskuelser have ledet mig ved mit Psalmearbejde og stille dette i en principiel Modsætning til hin. Jeg troede at maatte forbigaa en Udvikling af dem i Indledningen til Psalmesværket og yttrede dér blot det Haab, at de vilde gjøre sig gjældende hos Tilhørerne „i det modtagne Indtryk af letfattelige Melodier . . . og en Melodierne naturligt understøttende Harmoni, hvori jeg dog ugjerne vilde, at man skulde savne den harmoniske Kunst.“ Ifølge den Uklarhed i Begreberne, der er saa fremtrædende hos Hr. Rung, mener han imidlertid at have fundet mine Principper fremsatte paa ovenanførte Sted. (S. „Dansk. Kirketid.“ 1855, Nr. 36). Men han tager her Maalet for Midlet. Dersom Hr. Rung f. Ex. vilde sige, at han havde det Princip at componere smukt, saa er dette vistnok i og for sig et meget godt Princip; men vi ville først ved en nøjere Betragtning af hans Arbejder lære at kjende, hvad det er, han kalder smukt, og ved hvilke Kunstmidler han

fremstiller det. Saaledes har jeg vel yttret mit Haab om, at mine musikalske Principper maa have fundet deres Udtryk i „en Melodierne naturligt understøttende Harmoni“ o. s. v.; men hvad jeg kalder naturligt, og hvorledes jeg har søgt at gjøre dette gjældende i min Harmonisering, derom har jeg i hin Indledning ikke udtalt mig; derpaa maa Værket selv svare. Endnu mere forvilder Hr. Rung sig, naar han siger („Berl. Tid. f. 26de Maj 1855): „Hr. Berggreen har i sin Fortale opstillet et Princip, mod hvilket vi i Theorien Intet kunne indvende Men netop det, som Berggreen opstiller i Theorien, har Weyse i Praxis løst saa fortræffeligt.“ Han falder her selv i den Grav, han har gravet for mig. Thi da jeg har beviist, at mine theoretiske Problemer ikke ere løste i Weyses Choralbog, og da Hr. Rung ikke i et eneste Punkt har beviist, at min af ham for rigtig erkjendte Theori ikke er fulgt i den praktiske Del af mit Psalmeværk, men snarere har beviist det Modsatte ved at udhæve den store Forskjel paa Weyses og mit Arbejde, saa er hans Angreb — for en stor Del ved den Assistance, han selv har ydet mig — aldeles afslaaet.

Havde Hr. Rung ikke givet sit Angreb paa mig Charakteren af et Forsvar for Weyse — et Forsvar for Weyse imod mig! — skulde denne Strid vist for længe siden være endt; men da han havde taget sin Stilling bag dette „Dannevirke“ („Weyse er et Dannevirke mod meget Ondt“. Se Hr. Rungs Art. i „Fædrel.“ f. 4de Sept. 1855), maatte jeg søge at drive ham ud af denne Forskansning saaledes, at det for Alle kunde blive klart, at det ikke var min Hensigt at føre Vaaben mod hint

„Dannevirke“, men kun mod den, der just ikke dannede virkede bag det. Farligt saae det maaske ud i Manges Øjne, da Hr. Rung truede med en Armee af „alle Musikkyndige“; men jeg vidste vel, at skulde det ikke med fuldkommen Ret være sagt om visse andre Armeer, om denne maatte det kunne siges, at den kun bestod paa Papiret.“

Allerede førend Berggreen offentliggjorde dette sidste Afsnit af sin „Yderligere Belysning,“ havde Rung draget sig tilbage med en Erklæring i „Dansk Kirketidende“ 1855 Nr. 52, hvori han tillægger Berggreen Kunstgreb, snildt beregnede paa at slippe bort fra det egentlige Stridsspørgsmaal og slutter med, at „overfor en saadan Modstander maa man resignere.“

Forgjæves søger „37“ atter at kalde Rung frem paa Kamppladsen, hævde, at efter en saadan Beskyldning mod en Modstander, der med erkjendt Studium og Sagkundskab, med Sagens Alvor og Vigtighed for Øje uden Forbigaaelse eller Fordrejelse af Ankeposterne i det Hele og i det Enkelte har mødt disse med Aabenhed og med Grunde, kan han ikke „resignere“. En højere moralsk Nødvendighed forbyder ham det, og man maa derfor affordre ham Besvarelsen af det Spørgsmaal: „Hvad var, og hvad er da det egentlige Stridsspørgsmaal?“ Men Rung forbliver taus. Rimeligvis har han ment, at Tiden var kommen til at besvare Spørgsmaalet ad praktisk og positiv Vej ved Udgivelsen af en Choralbog, der skulde vise, hvilke Principper for Kirkesang, der hos ham vare de ledende. I April 1857 udkom hans „Tillæg til Weyses Choralbog“. Selv med den bedste Vilje vil det dog næppe være muligt heraf at

uddrage de efterspurgte Principper. Udgiveren er vidt forskjellig fra den Mand, der hos Berggreen dadlede Optagelsen af Folkemelodier, som „altid ville beholde deres verdslige Præg,“ der fandt Berggreens Melodi til „Du Herre Christ“ „lidet kirkelig“ og i det Hele betragtede de til Berggreens Samling componerede Melodier som blottede for kirkelig Charakter, saa at nogle af dem lige saa godt kunde være „lystige Viser“. Man forbauses over den Selvmodsigelse, som heri aabenbarer sig, og føler idelig den skjærende Disharmoni mellem „Tillæget“ og den højt priste Choralbog, hvortil det skal danne en Tilbygning.

Striden var nu afsluttet, dog kun foreløbig. Af og til er den atter blusset op, naar nye Samlinger ere fremkomne; thi ikke blot den Grundtvigske, ogsaa den „Indre Missions“ Retning har udgivet Samlinger af Psalmemelodier, i hvilke Interessen for Menighedssangens „Livlighed“ er dreven langt videre, end det fra modsat Side har kunnet billiges. Stundom har der da hævet sig advarende Røster, der i varm Anerkjendelse af Berggreens Psalmeværk have peget paa dette som det normative, saaledes i flere Artikler i „Kirkeligt Maanedblad“ for 1868.

Kaster man nu, 40 Aar efter, Blikket tilbage paa denne Strid, der førtes saa heftigt og ikke uden Bitterhed, maa vistnok en af Grundene, og det sikkert den væsentlige, søges i hin Tids kirkelige Forhold i Almindelighed, da Grundtvigianere og deres Modstandere stod i Vaaben overfor hinanden, og Kampen strakte sig over hele Linjen. Rung har staaet Grundtvigs Menighed meget nær, og paavirket som saa Mange af den fuld-

tonende Sang i Vartou Menighed har han ikke kunnet finde sig i, at Berggreen var en Modstander af denne Sang, hvad der saa foranledigede ham til at forkaste Berggreens Arbejde uden dog selv at være klar over, hvilke Principper for Kirkesang der da maatte opstilles, og hvorledes disse vilde være at realisere. Dette fremgaaer bl. a. af et Par Breve til Berggreen, foranledigede ved at denne havde opfordret Rung saa vel som flere andre Componister til at yde Bidrag til Psalmeværket. Han skriver saaledes — Brevet er udateret, men vistnok fra 1851 —: „De veed ikke, Højstærede, hvad De forlanger af mig, idet De sender mig Psalmerne. I flere Aar har jeg grublet over, hvorledes en Psalme for vor Tid maatte skrives; men endnu er jeg ikke kommen til noget Resultat; maaske dog Deres bestemte Opfordring kan give mig en ny Impuls — paa Forsøg skal det ikke mangle.“ I April 1852 sender han saa nogle Melodier, ledsagede af følgende Skrivelse: „Højstærede! Saaledes som medfølgende Psalmer bør det ikke være. Jeg sender Dem desuagtet Melodierne, for at De kan se min Beredvillighed til at opfylde Deres Ønske Den ene Psalme vil man synes godt om i Grundtvigs Menighed. Til Slutning har jeg endnu at tilføje, at der paa ingen Maade paaligger Dem nogen Tvang med Hensyn til Afbenyttelsen.

Hengivenst

H. Rung.

Det er at antage, at Berggreen har gjort nogle kritiske Bemærkninger om disse Melodier og henstillet til Rung at foretage visse Ændringer i dem. Den Art

Henstillinger ses han oftere at have gjort overfor Componister af høj Rang, og deraf er da fremgaaet en saglig, tidt udførlig, altid venskabelig Forhandling, hvis Resultat oftest blev, at det Berettigede i Berggreens Bemærkninger indrømmedes. En saadan Kritik har Rung ikke villet eller kunnet underkaste sig, og han svarer tilbage: „Jeg formaaer Intet over Psalmerne, hvorfor jeg ret beder Dem at udelade dem af Samlingen. Tro mig, vi ere begge lige vel tjente med, at de komme bort.“ Men det skal her hævdes, at Berggreen oprigtig har ønsket at se sit Værk beriget ved Rungs Talent, og naar Rung i Berggreens Psalmeværk kun er repræsenteret ved een Melodi, da tør Grunden hertil ikke søges i nogen personlig Animositet.

De Fleste ville erkjende, at Berggreen hjembar Sejren. „Der er ikke rørt en Fjer i Deres Hat“, skriver N. V. Dorph, „og Deres mangeaarige Anseelse som vor almenerkjendte, mest dannede og grundige Musiker har ikke lidt det mindste Skaar, men er tværtimod bleven end mere prøvet og befæstet.“ Alle ville beklage, at Striden skulde føres paa et Omraade, hvor man hellere ønskede, at der skulde herske Fred; men den var nødvendig, for saa vidt den drejede sig om Principper, og der er ingen Tvivl om, at man gjennem den er naaet frem til større Klarhed over de omstridte Spørgsmaal. Psalmeværket gik fra nu af sin rolige Gang gjennem Kirker, Skoler og Huse, vindende frem til en fast og foreløbig umistelig Plads i det danske Aandsliv¹⁾. Ligesom Tilfældet var med Folkesangene, saaledes har og-

¹⁾ Alt for 20 Aar siden, da femte Udgave udkom, forelaa Samlingen i et Antal af 28,750 Exemplarer.

saa dette Værk i det Stille fundet megen og hjertelig Paaskjønnelse, og enkelte Røster have følt sig tilskyndede til at bære Vidnesbyrd herom. „Hvad der fornemmelig,“ skriver Biskop Laub, „har glædet mig i denne Sag, er, at De har optaget Tanken om en friere Bevægelse i Kirkesangen og dog paa samme Tid med Alvor stillet Dem imod den Vilkaarlighed, som vilde trænge ind i Kirken og udslette Grænsen mellem Helligt og Profant. Jeg tænker, at netop Deres dobbelte Beskjæftigelse, med Kirkesangen og med Folkesangen, har sat Dem i Stand til bestemtere at fastholde Grænsen. Om Theori tør jeg ikke tale; men i Deres to Arbejder føler jeg Forskjellen. . . . Gud velsigne Dem og Deres Virksomhed for Folk og Kirke i Danmark!“ Og i et andet Brev hedder det: „Der er jo især to Punkter, hvor Deres Virksomhed kommer mig saa nær, at jeg troer som Lægmand at kunne vurdere den: Kirkesangen og Folkesangen. Det er fra disse to Punkter, Musikken griber ind i Folkelivet, eller helst maa gjøre det; hvad der kommer ad andre Veje (f. Ex. Theatret) er dog i det Mindste af tvivlsomt Værd. Hvad De har virket i sidste Henseende, kan jeg for min Del ikke tvivle om, er af lige saa stor Betydning, som hvad De har arbejdet paa i første, og netop for Kirkesangens Skyld maa jeg mene, det er af stor Betydning, at De har holdt disse to Kredse ude af hverandre og ladet hver staa frem med sin Selvstændighed, medens Nogle helst ville lade Alt gaa i eet.“ Og som om Værket i dets Helhed, saaledes udtaler han sig med stor Varme om enkelte af dets Melodier, særlig de af Berggreen componerede: „Himlen aabnes“ og „Med Sorgen og Klagen hold

Maade“, som han benævner sine Yndlinge, „Gaa nu hen og grav min Grav“ og en anden hans „egen“ Sang („Tænk naar engang“), componeret efter hans Anmodning, om hvilken han skriver: „Jeg forstod den strax, jeg kjendte den strax. Det er den, jeg har hørt saa mangfoldige Gange paa mine enlige Vandringer, inden jeg fik min Familie herover, den samme Rhythmus, de samme Harmonier. Jeg behøver da ikke at sige Dem, hvor enig jeg maa være med Dem i, hvad De kalder den subjektive Opfattelse af denne, ikke Psalme, men den Enkeltes Sang. De har givet mig just det, hvorom jeg bad, bedre veed jeg ikke at udtrykke min Tak — og mit hele Huses.“

Ogsaa i Udlandet har man vidst at opfatte og værdsætte dette Værk, saa vidt det da er naaet; til Sverige og Norge har det banet sig Vej, og ikke faa af dets Melodier ere dér blevne gængse. J. Dannstrøm meddeler saaledes Berggreen, at Kong Oskar i en Samtale med ham har yttret, at han i Christiania havde hørt en af Berggreens Choraler og var bleven stærkt betagen af den. Og Professor Jähns skriver om Psalmeværket: „Det har fængslet mig i særdeles Grad; hvor herlig, i Sandhed skjøn er heri den harmoniske Behandling, „nichts abgetragenes, hergebracht, Alles frisch und fromm und edel, oft überraschend.“

I 1873 udgav Berggreen „Melodier til det af Roskilde Præste-Convent foreslaaede Tillæg til Psalmebog til Kirke- og Husandagt“. Roskilde Convents Psalmebog var i sig selv et stort og

glædeligt Fremskridt fra „Evangelisk-christelig Psalmebog“. De livligere Melodier, som fulgte den ind i Menigheden, havde paa særegen Maade grebet denne, der, for saa vidt den ikke stod paa Grundtvigsk Stade, hidtil var saa godt som ganske ukjendt med anden Psalmesang end den stive Choral. I Mellemtiden havde man imidlertid faaet Stunder nok til at finde Mangler ved den nye Psalmebog og glemme dens Fortrin. I Begjærlighed efter Nyt kastede man sig ivrig over de mange „Tillæg“, som ved privat Initiativ dukkede op trindt om i Landet, og i hvis Følge der gik et ubegrænset Antal Melodier, dels tidligere brugte til Allehaande, dels componerede af Kaldede og Ukaldede. Anmodet om at levere Melodier til det nu af Roskilde Convent foreslaaede „Tillæg“, var Berggreen vanskeligt stillet, og det i en ganske anden Forstand end ved Hovedværkets Udgivelse. Hans musikalske Principper og kunstneriske Samvittighed maatte lede ham til at forkaste største Delen af de Melodier, som vel i Øjeblikket bares oppe af en vis Popularitet, men derfor ingenlunde vare værdige til at bære Navn af Folkesang, end sige at gjøre Gavn som Menighedssang. Det var at forudse, at Beskyldningen for „fornemt at vrage“ hvad der havde vundet Indgang og tiltalt religiøse Gemytter, vilde gjentages mere højroestet. Vistnok vilde Beskyldningen være grundløs; alt for en halv Snes Aar siden havde Berggreen i Forbindelse med Overskoledirektør With gjort Skridt til at optegne og udgive en Samling af de Melodier, som benyttedes, hvor den Kingoske Psalmebog endnu brugtes; men det havde viist sig, at de fra Præster og Skolelærere rundt om i Landet indsendte Melodier vare saa forskjelligt opfattede,

at det ikke var muligt at tilbageføre dem til en Form, hvorunder Menigheden vilde kunne vedkjende sig disse gamle Melodier, og Planen maatte da opgives. For det, der igjennem længere Tid virkelig var blevet Menighedens Ejendom, havde Berggreen dyb Ærbødighed, men ikke for Døgnet Frembringelser, hurtigt optagne, hurtigt forslidte og hurtigt glemte. Optagelsen af et større eller mindre Tal af disse vilde heller ikke paa nogen Maade have tilfredsstillet Begjæret efter dem, som J. P. E. Hartmann udtaler det i sin Svarskrivelse til en stor Del Præster, der havde opfordret ham til at tage denne Sag i Haand: „Efter mine Tanker maa Gjæringen i kirkelige Spørgsmaal i det Hele og da ogsaa i Sagen om Psalmesangen være for stærk til, at Opgaven tilfredsstillende kan løses af nogen Musiker. Jeg tør ikke paastaa, men jeg troer, at de ærede Herrer, om De selv skulde redigere en saadan Melodisamling, ikke vilde være indbyrdes enige om, hvad der burde medtages, og hvad udelades, og jeg kan ikke vente, at den blotte Musiker-Autoritet skulde være stærk nok til at faae Præst og Menighed til at synge, hvad de ikke kjende og ikke kunne holde af, blot fordi det staaer i Melodisamlingen, eller til at opgive, hvad de nu engang ere vante til at synge og synes om, fordi det af rent musikalske Grunde, som de ikke kunne forstaa eller billige, har maattet udelades.“ (Se „Dansk Kirketidende“ 13de December 1874 Nr. 51)¹⁾.

¹⁾ En anden, om end ringere Vanskelighed for den, som skulde redigere en Melodisamling til „Tillæget“, var den store rhythmiske Uensartethed, som frembydes af mangfoldige blandt dets Texter, saaledes at flere af dem „slet ikke kunne synges paa nogen Melodi,

Berggreen mente, at han, om han vilde forblive sine Principper tro, ikke havde nogen anden Vej at gaa end den, han havde fulgt under Hovedværkets Udarbejdelse. Han optog fra tidligere Samlinger dertil egnede Melodier, henvendte sig til ældre og yngre Kunstbrødre med Anmodning om Bidrag og komponerede selv et større Antal. Samlingen indeholder af Berggreen 25 Melodier, af Gether 7, af J. P. E. Hartmann 5, af Barnekow og H. Matthison-Hansen 4, af Gebauer, G. Matthison-Hansen, Sanne, Schjøtt, Schulz og Weyse 2, af Foersom, Gade, Kalhauge, P. C. Koch, Reichardt og H. O. C. Zinck 1, de øvrige 12 (Værket indeholder ialt 75 Melodier) fandtes allerede i Hovedværket og optoges kun i „Tillæget“, fordi de hist og her havde maattet lempes efter de nye Texter. Gjennem dette Arbejde er nu for det første flere ældre Psalmemelodier gjorte bekjendte eller bragte i fornyet Erindring; dernæst ere nye fremkaldte, der kunne hævde deres Plads i enhver Samling som Gebauers „Lille Guds Barn“, G. Matthison-Hansens „Gud skal alting mage“, H. Matthison-Hansens „Uforsagt vær paa Vagt“, Sannes „Søde Gud din Engleskare“ og sidst, men ikke mindst saa betydningsfulde og skjønne Bidrag som J. P. E. Hartmanns „Kom Regn af det høje“, „Min Mund og mit Hjerte“ og „Den store Mester kommer“. Det kan beklages, at Berggreen ikke fandt Anledning til at give Plads for Melodier af Rung og den af ham repræsenterede Retning; dog disse to Mænds Anskuelse om Kirkesang vare nu

med mindre man vilde betragte Melodien til de sidste Vers som en Slags Variationer over Melodien til det første.“ Ved Texternes Revision havde man denne Gang savnet en Ingemann.

engang hinanden diametralt modsatte, hvad ogsaa viser sig deri, at Rung i sin Samling ikke har kunnet optage nogen eneste af Berggreens. Bedre havde det været, om Berggreen havde kunnet række sig noget videre, klogere og forsigtigere, om han ikke selv havde komponeret saa mange Melodier. Der er sagt adskillige Ubehageligheder om det mindre tiltalende i bestandig at skulle „syngte Berggreen.“ Imidlertid, naar der blandt hans 25 Melodier til dette Tillæg findes saadanne Perler som den majestætiske „Vor Herre han er en Konge stor“, den prægtige Stridssang „Op, I Christne, rust eder“, de stemningsrige „Dig vil jeg elske“ og „Hvad est du dog skjøn“, fulde af Brorsonsk Inderlighed, og endelig „Jeg lever og veed, hvor længe fuldtrøst“, der allerede har budt Trøst og baaret Haab til mangfoldige Hjerter, saa behøves der visselig ingen Undskyldning for, at han har skjænket den danske Menighed disse Gaver. Snarere trænger Menigheden, i hvert Fald mange af dens Ordførere til Undskyldning for den ringe Tak eller rettere megen Utak, den har ydet ham for dette Værk.

Ingen dansk Musiker har udrettet saa meget for Kirkesangen som Berggreen. Han var kaldet til i vor Tid at blive dens Fosterfader, ført, som han var, bort fra al Sysselsættelse med den saakaldte „store“ Kunst, ledet, som han var, ind i dybt Kjendskab og levende Kjærlighed til den folkelige Sang, fremfor alt dog kaldet ved den særegne Naade, der var givet ham til at finde enfoldigt og hjerteligt Udtryk for de religiøse Stemninger, der fyldte og bevægede hans eget Bryst. Som Naadegave forstod han ogsaa hver eneste af de Psalme-

melodier, han har sunget for os. „Der er vist intet Slags Melodier,“ skriver han til Laub, „ved hvis Composition musikalsk Routine mindre hjælper. Faaer man ikke en saadan Melodi for Intet, faaer man den slet ikke¹). Er man saa heldig at frembringe en god Psalmemelodi, maa man derfor takke Gud; for en Del andre smukke Melodier kan det maaske være nok — misforstaa mig ikke! — at takke Apollo; thi jeg troer, at der undertiden er noget Hedensk i enkelte Componisters Begejstring.“ Berggreens hele Virksomhed for Kirkesangen bør betragtes og bedømmes ud fra det Synspunkt, at han har følt sin Kaldelse. Man har betegnet hans Arbejde som ensidigt, nu vel! Troskab mod et Kald gaaer vanskeligt af uden en vis Ensidedighed; Tro til dets Sandhed virker Sikkerhed i dets Udøvelse og Standhaftighed i at aflægge Vidnesbyrd, selv hvor det er givet, at Udøvelsen vil møde Modstand, Vidnesbyrdet ikke blive hørt. Med sædvanligt Klarsyn udtaler Laub dette i Anledning af Melodierne til „Tillæget“: „Det Værste bliver endda tilbage, at Ingen tør indestaa Dem for, at De vil naa, hvad De stræber efter. Der er i vor Tid, i alle Forhold og alle Lande en Retning mod det Ubundne, som ogsaa raader i Musikken og i mange af dens genialeste Frembringelser: det er den

¹) P. Heise udtaler sig paa lignende Maade. Anmodet af Berggreen om Bidrag til Tillæget, skriver han til denne efter længere Tids Forløb: „Jeg maa derfor ydmygeligen tilstaa, at det trods mine hyppige Forsøg ikke hidtil er lykkedes mig at finde Melodier, som jeg selv er fornøjet med. Den Slags Melodier have altid forekommet mig overmaade lette og overmaade vanskelige at componere; man kan skrive 10 trivielle om Dagen; men inden man finder en Perle, kan der gaa lang Tid — om den findes overhovedet; der skal en særlig lykkelig Stund til.

frie, ugenerte Bevægelse, hvoraf man venter Alt, ogsaa i Kirken. Det maa løbe Linen ud; Forvirringen ogsaa i Kirkesangen vil vist blive endnu større, indtil man selv kommer til Erkjendelse af, at der maa være en Grænse, at ogsaa den frie Kunst kun da kan være i Sandhed fri, naar Sandheden faaer frigjort den.“ Og atter siger han: „De er nu sat til at gjøre Modstand i et Rige, som ikke er af denne Verden, altsaa en Modstand, som ikke uden videre bryder og standser Strømmen, men snarere foreløbig overvældes og først bag efter staaer op af sin Grav og sejrer; en Modstand, som egentlig kun er et Vidnesbyrd imod, hvad man ikke kan holde borte, men som ved sin Troskab og Bestandighed gaaer med igjennem alt det Modstræbende og saa i en Eftertid, som den Vedkommende næppe oplever, men som ligefuldt kommer, bliver forstaaet og kommer til sin Ret.“

Vil denne Spaadom faae sin Opfyldelse? En Kritiker „xy“ udtaler i „Fædrelandet“ for 1ste September 1855: „Berggreen har ved sit værdifulde Arbejde bragt denne yderst vanskelige Sag et godt Stykke fremad; hvorvidt han muligen kan have bragt den til Afslutning, fordriste vi os ikke til at afgjøre.“ Indtil denne Dag er Afslutningen ikke kommen, vil vel lade vente paa sig en Stund endnu. Dog trænger den danske Menighed haardt til en Choralbog, hvori det Bedste, som har tiltalt og opbygget de forskjellige Retninger i Kirken, kunde forenes og sammensmeltes. Men ingen som helst dansk Choralbog vil kunne gaa udenom Berggreens Arbejde. Hvorledes den end redigeres, vil store Partier af dette overgaa i den som Grundbestanddele, og

mangfoldige af Berggreens egne Melodier ville tone gennem fjerne Tiders Menigheder. Sit eget Haab har den fromme Sanger udtalt i de Linjer, hvormed han slutter sit Manuskript:

„Naar jeg efter fuldendt Strid
har vundet Evighedens Palmer,
da jeg for Din Throne skal
lovsynge Dig med bedre Psalmer.“

De musikalske Principper, der vare de ledende for Berggreen som Componist og Samler, og som han i Egenskab af Dirigent førte ud i Livet, har han tillige som Skribent søgt at hævde og bringe til almindelig Anerkjendelse ved at øve en Kritik, der snart mere positivt fremsætter de i Kunstens Væsen grundede Regler og paaviser, hvorledes de i visse Kunstværker ere fulgte, snart mere negativt og polemisk vender sig mod Frembringelser, der fornægte disse Regler, blotter deres Mangler og tilbageviser dem som de, der uden Kald ville trænge sig frem paa Kunstens Enemærker. Denne kritiske Virksomhed — altid frygtløs, stundom, naar han var udæsket meget skarp, af Indhold vægtig, lidt tynget af et stort Bevismateriale, i Form vittig, til Tider bidende — der vedligeholdtes gennem største Delen af hans Liv, gjorde ham frygtet som Polemiker, skaffede ham mange Fjender og forøgede de Tryk, hvorunder han led, med en mismodig Følelse af at være miskjendt som Menneske; men den bundede saa dybt i hans Sandhedskjærlighed og Retfærdighedsfølelse, at det blev

ham umuligt at tie selv dér, hvor Klogskab og Beregning vilde have afholdt ham fra at tale. Ofte har hans Kritik og Polemik været en Røst i Ørkenen; de kunstneriske Anskuelse, for hvilke han gjorde sig til Talsmand, have aldrig havt synderlig Udsigt til at blive de raadende, have det allermindst nu. Ganske forgjæves have de dog ikke været fremsatte, og der bør derfor gives en kort Udsigt over de Arbejder, hvori de ere komne til Orde, saavel som over de Conflicter, som derved ere foranledigede.

I 1836 paabegyndtes „Musikalsk Tidende, redigeret i Forening med nogle Kunstvenner af A. P. Berggreen“ med det Program: at raade Bod paa den herskende Vilkaarlighed i Dommene om musikalske Gjenstande og forhjælpe Publikum til en begrundet Dom. Den aabnedes meget hensigtssvarende med en Afhandling af Fr. Rochlitz „Om Forskjelligheden i Dommene over musikalske Værker“ og fortsattes med en Række lignende „Om Effect i Musikken“ af Thibaut, „Om den Alvor, Kunstens Betragtning og Studium fordrer“ af Solger, „Om Tonekunstens forunderlige Magt“ af Wackenroder, samt et Uddrag af C. A. Thielos „Tanker og Regler fra Grunden af om Musikken“. Ved Siden heraf indeholder den udførlige Recensioner af Operaer og andre store Musikkværker som Weyse: „Festen paa Kenilworth“, Weber: „Preciosa“, Cherubini: „De to Dage“, Mozart: „Don Juan“, Auber: „Lestocq“ og Beethovens Oratorium „Christus paa Oljebjærgen“; alle prægede af den Sandhedskjærlighed, der gaaer ind paa Sagen uden overtroisk Tilbedelse af Navne. Saaledes hedder det om Beethovens Oratorium: „Saa fortræffelig

end denne Musik er baade i Henseende til Udtryk i Melodierne, Rigdom i Harmonierne og Originalitet i Instrumentationen, er dog Noget af den i en saa theatralsk Stil, at denne Composition derved bliver aldeles upassende for Kirken,“ hvad saa nærmere paavises, hvorhos der gjøres en Del Bemærkninger med Hensyn til falsk Declamation, Ordenes Gjentakelse og Adskillelsen af sammenhørende Sætninger. Endvidere giver Tidenden Kritikker over Frembringelser af yngre danske Componister, snart anerkjendende (C. J. Hansen: Sex Romancer), snart dadlende (A. Hallager: Romancer og Siegfried Salomon: Sechs deutsche Gedichte); Anmeldelser af Concerter og Aftenunderholdninger, som jævnsides med Bedømmelsen af de opførte Musikstykker og de Udførendes Præstationer ikke sjældent paatale forskjellige Unoder, en Paatale, der gjerne viser sig at have rammet og af de sensible Kunstnere at være højst unaadig optagen. Til Afvexling musikalske Noveller („Josef Berliners Levned“ af Wackenroder, „Ridder Gluck“ af E. T. A. Hoffmann, „Af en ung Kunstners efterladte Papirer“ og „Julius“ af L. Rellstab), Musikbilag, Smaatræk af Kunstneres Liv, Anekdoter og Strøtanker, tidt med Allusioner til hjemlige Forhold. Stilen, som undertiden er tilspidset, hæver sig stundom til en Pathos, hvis Klang vel vilde forekomme et Nutidsøre uægte, dersom den ikke bar et umiskjendeligt Præg af glødende Begejstring for Kunstens Renhed og Harme over dens Nedværdigelse. Efter Opførelsen af „Prinsen af China“ hedder det paa eet Sted i Bladet saaledes: „Fredagen den 29de Januar opførtes paa det Kongelige Theater i Anledning af Hans Majestæts høje Fødselsdag, i hele Hoffets Nærværelse,

en ny Opera af Scribe og Auber: „Prinsen af China“, oversat af Hr. C. F. Güntelberg. Vi ville ikke gjøre dette Stykke til Gjenstand for nogen Kritik i vort Blad, da denne Sag ifølge dens Beskaffenhed snarest vilde være at forhandle inden lukte Døre;“ men paa næste Side under Overskrift: „I Theatret den 29de Januar 1836“: „Musik? — Nej, nej! Alle Muser maa fly for denne barbariske Støj, for disse grimasserede Melodier. Hellige Kunst! Saaledes vover man at nedværdige Dig for Nationens Aasyn paa den Dag, Folket samler sig i Dit Tempel for at højtideligholde sin Konges Fødselsfest! — Ikke blot Mangelen af Genialitet, ogsaa den Umoralitet, der gaaer igjennem dette Stykke, stempler det som et forkasteligt, foragteligt Arbejde Og nu den Kongelige Theaterdirection! Censurerer den blot indenlandske, men ikke fremmede Arbejder? Troer den ubeseet at kunne antage Alt for godt, som kommer udefra, og det endogsaa derfra, hvor Frivolitet er den Gudinde, man dyrker? O, I Kunstnere! følger Eders hellige Kald og straffer med dyb Foragt Enhver, der vover at spotte den hellige Kunst ved at nedværdige den til en Phryne eller behænge den med Narrekappe og Bjælder. Er Kunsten skjænket Jorden til Menneskets Forædling, da er det enhver dens Dyrkers Pligt at værne om dens Værdighed; og Den, for hvem den udgjør Livets Indhold, vil snarere ofre det end sin Kunstnertro!“

At et Blad, der saa uforfærdet slog om sig til højre og venstre, maatte være beredt paa at møde Uvilje og tabe Abonnenter er selvfølgelig; men uforstaaeligt er det, at dets grundige Kritik, dets vevlende og interessante

Indhold ikke kunde forskafe det saa mange Venner, at Omkostningerne ved dets Udgivelse kunde dækkes. Dets tyvende Nummer blev det sidste. Betegnende for Berggreens Ihærdighed er hans Afskedsord til Subskribenterne: „Vi tænke ingenlunde at standse vor Virksomhed i denne Retning, men haabe under gunstigere Forhold at kunne fortsætte dette Arbejde ved Udgivelsen af et musikalsk Tidsskrift i tvangfri Hefter.“

Fortsættelsen kom først i 1845 med det musikalske Flyveblad „Hejmdal“, hvis Redaktør dog ikke i de mellemliggende ni Aar var bleven forsigtigere. Strax i det første Nummer tales haarde Ord om den daværende musikalske Kritiks Mangel paa Indsigt, dens fuldstændig bristende Evne til at trænge ind i en Compositions Plan og Betydning, Ensidigheden i dens Bedømmelser, Armoden i Anmeldelsernes stereotype Udtryk og Vendinger, hvorom man skulde tro, at de vare lavede af visse Ord, som man een Gang til dette Brug havde samlet af et musikalsk Lexicon. . . . „Hejmdals“ Horn skulde kalde paa aandfulde Mennesker, gennemtrængte af almindelig Kunstsans, der maaske sad i en eller anden forborgens Krog, fulde af Uvilje over det Uvæsen, der herskede paa de musikalske Enemærker, og samle dem til Kamp mod det Slette. Dog ikke blot til Strid skulde „Hejmdal“ kalde, men ogsaa til den fredelige og behageligere Syssel at værne om det fremspirende Talent og efter Evne understøtte ethvert Foretagende, der kunde tjene til at fremme Musikkens Udvikling i vort Fædreland. Efter denne Philippica fortælles saa nogle „charakteristiske Træk“: Om Gades første Symphoni, der blev landsforviist, men efter at være opført i Leipzig under Anførsel

af Mendelssohn og dér modtaget med Enthousiasme blev kaldet tilbage og nu opført i „Musikforeningen.“ — Om en vis Mand, der mødte Gade og bad om at maatte se det Brev fra Mendelssohn, hvori denne med stor Varme havde udtalt sig til Componisten af denne Symphoni, og som paa Gades Svar, at han just ikke altid bar Brevet hos sig, forlod ham med den Bemærkning: „Aa! det er ogsaa det samme; jeg sætter dog ikke megen Pris paa Mendelssohns Dom.“ — Om Kritikere, som kun for fire Aar siden, da Gade til de „fædrelands-historiske Digte“ havde componeret flere Melodier, deriblandt „Kong Valdemars Jagt“, havde ment, at disse Melodier burde have været udeladte som alt for ubetydelige — „nu var det gaaet om i en anden Gade!“

Men havde Berggreen i Aarenes Løb ikke forandret sig, saa havde Publikum det heller ikke. Det musikalske Flyveblad, hvis andet Nummer bragte en indsendt Artikel, indeholdende en begejstret Lovtale over Folkesangen og en Opfordring til de skandinaviske Folkeslag om at synge de fædrene Sange, standsede hurtigt sin Flugt efter en Skjærmydsel med „Theaterbladet“, som truffet af Indledningsartiklen havde ment, at „Hejmdal blæste hen i Vejret“, hvortil bemærkedes, at Bladet herved „paa en ikke uheldig Maade havde antydet sin Omflagren i hine luftige Regioner.“

Kun for en Fuldstændigheds Skyld og som Bevis paa, hvad der af Berggreens Modstandere offentligt er blevet budt ham, skal her nævnes en Strid, hvori Berggreen kort Tid efter at have standset Udgivelsen af „Musikalsk Tidende“ blev indviklet med Muth-Rasmussen ¹⁾.

¹⁾ Senere Organist i Horsens.

Denne Mand havde i nogen Tid faaet Undervisning i Musiktheori af Berggreen, der havde omfattet ham med den varme Interesse, som han altid viste sine Elever. Til en Tid synes Muth-Rasmussen at have været erkjendtlig herfor; han dedicerede Berggreen nogle Romancer og sendte ham andre af sine Compositioner med Tilskrifter, der udtrykte „inderlig Taknemmelighed og Hengivenhed imod den kjære Lærer.“ Han afbrød imidlertid Forholdet, og skjønt Berggreen offentligt havde værnet ham mod en „højest inhuman Anmeldelse“ af hans „Otte Romancer,“ fandt Muth-Rasmussen sig foranlediget til i „Kjøbenhavns flyvende Post for 1837 („Interimsblade“ Nr. 109—10) at rette et voldsomt Angreb dels mod Berggreens tostemmige Skolesange og hans Redaction af „Musikalsk Tidende“, dels mod hans Personlighed. Til Charakterisering af dette Angreb vil det være nok at anføre, at Berggreen betegnes som uvidende i Theori og Fusker i Praxis og anklages for „Egoisme og Arrogance, Mangel paa Sandhedskjærlighed, hadefuldt Sindelag, uædel Tænkemaade“. I en Piece paa ikke mindre end 90 Sider imødegik Berggreen med sædvanlig Grundighed Muth-Rasmussens Paavisninger af de formentlige Fejl i hans „musikalske Fuskerier,“ hvorefter han roligt og lidenskabsløst gjorde Rede for sit personlige Forhold til den tidligere Discipel og, uden paa nogen Maade at retorkvere hine Beskyldninger, som den egentlige Grund til Muth-Rasmussens Vrede angav hans saarede Forfængelighed, der ikke havde kunnet finde sig i, at Læreren med gode Grunde overbeviste ham om Fejl og Mangler i hans Compositioner. Det vil for Musikere være lærerigt at læse, hvad Berg-

green i denne Piece skriver om den tostemmige Sats, bilagt med talrige Beviser hentede fra de berømteste Theoretikere i ældre og nyere Tid og fra ansete Componisters Værker. Den almindelige Læser vil med Interesse følge Berggreen i hans skarpe logiske Udvikling og hans mange i psykologisk Henseende træffende Bemærkninger. Vi skulle blot her afskrive en af dem, fordi den kan ansees som almengyldig, og dens Forfatter ofte nok har havt Anledning til at bringe dens Sandhed i Erfaring: „Der er overalt Intet, der irriterer forfængelige Mennesker mere, end naar man bestrider deres Paastande med Grunde, som de ikke kunne gjendrive. De ville ikke give efter og kunne heller ikke fremføre Noget til Bestyrkelse for deres Meninger; de tie da ofte stille; men inderlig forbitrede glemme de ikke at hævne sig ved sidenefter for Andre at fremstille deres Modstander som et indbildsk, selvklogt Menneske, der stedse vil have Ret, ja, der troer sig ufejlbarlig, og med hvem det derfor ikke nytter at disputere. Jeg har desværre havt Lejlighed til mere end een Gang at sande den Sætning: „Gjør hvad du vil, hav blot ikke Ret.“

Rede til Kamp mod al Uretfærdighed, villig til at træde i Skranken for Sandhed og Ret: saaledes var Berggreen. Den litterære Ejendomsret fandt da ogsaa i ham en modig Forsvarer, utrættelig i Kamp mod alt Eftertryk, enten det angik hans egne eller Andres Arbejder. Til Forstaaelse af hans første Bataille paa dette Omraade gjengive vi omstaaende Brev.

Kjøbenhavn den 22de Januar 1847.

Kjæreste Gade!

Det er i et eget Anliggende, at jeg tilskriver Dem disse Linjer og det desværre i et ubehageligt, saa meget mere som Sagen gaaer ud paa ligesom at documentere (!) Beskaffenheden af vort tidligere Forhold til hinanden, et Forhold, som jeg bestandig har anseet for saa rent, at det næsten forekommer mig som en Profanation deraf, at man forlanger yderligere Beviser. Thi endskjønt Talen naturligvis ikke er om vort Forhold i det Hele, men blot med Hensyn til et enkelt Tilfælde, saa hænger dog altid det Hele saaledes sammen med sine Enkeltheder, at det er mig højst ubehageligt, at der, om ogsaa kun med Hensyn til dette enkelte Tilfælde, skal være noget Uklart imellem os. Dog — det er jo ikke imellem os, at der er noget Uklart, men Andre ville gjerne bringe en Uklarhed til Veje, for at Sandheden ikke skal sees.

De har af Hr. Delbanco hørt om den Eftertrykssag, der af ham og Hr. Lose er anlagt mod D'Hrr. Hornemann og Erslev. At De paa Grund af Deres Venskabsforhold til Hr. Erslev nødvendig vil give en Attest til hans Disfavour, kan jeg begribe; men kjære Gade! De har vist ikke tænkt paa, at De ved ikke at ville dette gøre en Erklæring imod mig, hvormed jeg ikke kan være tjent. At De har komponeret Deres i min Melodisamling til „Fædrelandshistoriske Digte“ staaende Melodier efter min Opfordring til denne Samling, og at De leverede mig dem, og jeg modtog dem i den Hensigt, at de i denne Samling skulde optages og udgives — akkurat

som Tilfældet var med et Par andre Melodier fra andre Hænder — dette vil De vist erindre. Men dersom De ikke nu vil attestere det, da staaer jeg som den, der til Firmaet Lose & Olsen har solgt, hvad der ikke hørte mig til! Men da de nu hørte mig til, og da jeg saaledes kunde sælge dem, saa kan ikke Andre have Ret til at eftertrykke de deri staaende Melodier (uden paa en anden Maade behandlede); og Ingen af os har Ret til at give dem eller sælge dem til andre Forlæggere, førend Oplaget af Bogen er udsolgt. Dersom De nemlig ikke havde givet mig disse Melodier til udelukkende Ejendom, saa maatte De jo til samme Tid, som De gav mig dem, ogsaa kunne have givet dem til en anden Forlægger, der ogsaa maatte kunne have udgivet dem, og dersom Sligt kunde ske, saa vilde jo en Forlægger aldrig være sikker paa at eje, hvad han ærlig og redelig havde betalt, med mindre han af Sælgeren som af en Person, der ikke kunde troes paa sit Ord, forlangte Beviser for hans Ejendomsret til det, han solgte!

Men disse Bemærkninger gjør jeg kun, idet jeg forestiller mig at sidde og tale med Dem om denne Sag; de ere for saa vidt unødvendige, som De selv vil gjøre dem, naar De seer, at Sagen virkelig tages alvorligt. Og det er den bleven. Denne Erklæring fra Dem er bleven forlangt i Retten og D'Hrr. Lose & Delbanco have paalagt mig at skaffe den. Jeg foreslaaer Dem nedestaaende Form for Attesten, hvorved den bliver et tilstrækkeligt Bevis for mig, uden at De behøver at nævne D'Hrr. Erslev & Hornemann deri:

„De Compositioner af mig, der findes i „Melodier

til fædrelandshistoriske Digte“ (Lose & Olsens Forlag Kjøbenhavn 1840) ere af mig componerede til denne Samling og meddelte Berggreen med fuldkommen Ret til at disponere over dem som sin Ejendom.“

Dersom Talen ene var om den omhandlede lille Melodi¹⁾, da vilde visselig Ingen have gjort Motion om den; men det Princip, der udtaler sig i D'Hrr. Hornemann & Erslevs Færd som Musikhandlere, er ligesaa forkasteligt fra et moralsk som fra et musikalsk Standpunkt; og man bør stride, naar Sandhed og Retfærdighed krænkes.

Nu kjære Gade! beder jeg Dem indstændigt med omgaaende Post at sende mig den forlangte Erklæring. Naar jeg tænker mig den omhandlede Melodisamlings Historie, da giver den et ikke uinteressant Stof til Betragtninger over Fordommens Magt og over den Competence til at bedømme musikalske Arbejder, som udmærker vore musikalske Kjøbenhavnere, De forstaaer mig!

Glæd mig med nogle Meddelelser Dem selv angaaende; thi jeg er svag nok til at trænge til saadanne Ytringer af Fortrolighed og Hengivenhed. Jeg har Deres Portrait hængende paa min Væg; jeg betragter det dagligt, og naar jeg seer ind i dette mig saa velbekjendte Ansigt, da betages jeg ofte af en vemodig Erindring ved Tanken om den, der skrev de kjærlige Linjer under sit Billede²⁾.

¹⁾ „Kong Valdemars Jagt“.

²⁾ Billedet er et Lithografi, der forestiller Gade som ganske ung og bærer Tilskriften: Min kjære Ven, Hr. Berggreen, fra hans taknemmelige Discipel.

Glem ikke de polske og ungarske Sange og Melodier, som De troede at kunne skaffe mig gennem den ved Instituttet studerende Polak (eller Ungarer?).

Deres hengivne Ven

A. P. Berggreen.

S. T.

Hr. Musikdirektør N. W. Gade.

Gade udstedte selvfølgelig Attesten i den foreslaaede Form; men efter Anmodning af Hornemann & Erslevs Sagfører afgav han senere den Erklæring, at han med det i Attesten brugte Udtryk „fuldkommen Ret til at disponere som sin Ejendom over disse Sange“ ikke havde ment udelukkende Ejendomsret, men kun for nævnte Samlings Vedkommende. Til Fremlæggelse i Retten skrev Berggreen to meget udførlige Indlæg, hvori han hævder, at Anledningen til denne Sag vistnok kan betragtes som en Ubetydelighed, men sees den i Belysning af tidligere indtrufne Tilfælde, og overvejes den i sine Consekvenser, er den af største Betydning baade for Componister og Musikforlæggere, og det vil paa dens Udfald bero, om der for disse vil være Udsigt til hver paa sin Maade og under Lovens Beskyttelse i Lighed med andre Borgere at kunne fortsætte deres Virksomhed uden at være udsatte for at berøves Frugten af deres Tid og Flid. Ligeledes søger han at documentere, at Gades Erklæring ikke i nogen Maade kan svække hans først udstedte Attest, ifølge hvilken Berggreen har kunnet handle med den ommeldte Melodi som sin Ejendom. Ved Hof- og Stadsrettens Dom af 8de November 1847 frikjendtes imidlertid de Indklagede for Citanternes

Tiltale, og Processens Omkostninger ophævedes. Saaledes endte den første puniske Krig!

Den næste Eftertrykssag verserer ikke for Rettens højtidelige Forum; men som det sømmer sig Anledningen, den dramatiske Idyl „Til Sæters“, opføres den i Skikkelse af et lille Lystspil, hvis Vid og Satire ere de Vaaben, hvormed den Forurettede skal vinde sin Sag. Stykket spilles i „Fædrelandet“ den 12te November 1850 og indledes med Slutningsverset af „Til Sæters“:

„Til disse hjemlige Melodier
han sætter fremmede Harmonier;
lidt Forspil lagde han selv dertil,
nu kommer jeg med mit Efterspil.“

Efterspillet er da en ironisk Tak til F. A. Reissiger, fordi denne med saa megen, af Berggreen uforskyldt, Selvopoffrelse har paataget sig Ansvaret for Arrangementet af de norske Folkemelodier i „Til Sæters“. Men „man maa være sine Handlinger og Arbejder bekjendt, og det er for at vise Hr. Reissiger, at jeg har lige saa meget Mod til at vedkjende mig mit Arbejde, som han har til at sætte sit Navn derpaa, at jeg herved erklærer, at det paa Titelen af Musikken til ovennævnte Stykke staaende: „Arrangeret af F. A. Reissiger“ er med Hensyn til de deri optagne norske Folkemelodier (5: ¹⁶/₂₁ af det hele Antal) at forstaa som: „Plagieret af F. A. Reissiger“, og hvor et Par Enkeltheder forlange en Modification i denne Oversættelse, maa det hedde: „Derangeret af F. A. R.“

Efter at Rigtigheden af det Sagte er stadfæstet ved sammenlignende Henvisninger til Musiknumre i Idyllen og Berggreens norske Folkesange fortsættes: „Titelen til

denne Musik — „Arrangeret for Pianoforte af F. A. Reissiger. Klaverudtog“ — lærer os ellers, hvor let det er, naar man først een Gang har arrangeret nogle Melodier for Pianoforte da at udgive dem for Klaver. Efterskrift: Af Dagsavisen seer jeg, at Hr. Musikhandler J. Cohen med Eftertryk har beviist, hvor liden Agtelse der vises for litterær Ejendom i det musikalske Fag. Han bekendtgjør nemlig, at et fuldstændigt Klaverudtog af den her omhandlede Musik skal udkomme paa hans Forlag. Herved modsiger han rigtignok det gamle Ord-sprog „Den ene Ravn hugger ikke Øjet ud paa den anden.“

Dette Lystspil har en Slags Fortsættelse; men Scenen er forandret. Den henlægges nu til Berggreens „Sange til Skolebrug“ første Samling anden forbedrede Udgave Kjøbenhavn 1851. I Forordet til denne Udgave hedder det: „Medens Slutningen af dette Hefte var under Pres-sen, erholdt jeg to Hefter af en „Skolesangbog“, udgiven af Joh. D. Behrends i Christiania, og med dem et nyt Udtryk for skandinavisk Sympathi. For et tidligere har jeg paa andet Sted aflagt Hr. F. A. Reissiger min Tak. Hr. Behrends har nemlig ikke blot ved den snart større, snart mindre Lige-fremhed, hvormed han har optaget et ikke ubetydeligt Antal Sange af mine Samlinger, men ogsaa ved den Forerindring, hvormed han indleder sine Hefter, og som næsten kunde betragtes som et Mosaik-arbejde, sammensat af Forordene til nogle af mine Samlinger, aflagt en meget smigrende Dom om disse. Det være mig tilladt som Anbefaling for mine Skolesange at vise den lykkelige Overensstemmelse imellem Hr. Behrends's og mine Anskuelser ved Sammenstillingen af

følgende Brudstykker af Hr. Behrends's Forord og dem til nogle af mine Hefter.“ Med Hensyn til Sammenstillingen henvises til selve Forordet, der ender saaledes: „Maatte nu denne Udgave blive modtagen med samme Velvilje som den tidligere, da turde det være at vente, at Hr. Behrends i en ny Udgave af sine Hefter vil optage de Forbedringer i Satsen, hvormed disse Sange her atter fremtræde.“

Vilde Nogen udlede denne Nidkjærded af Egoisme, tog han fejl; den gjaldt Retten, lige meget om egen eller Andres. Følgende Eftertryks-sag leverer Beviset herfor. I „Adresseavisen“ for 8de November 1853 indbød Wilhelm Hansen til Subskription paa Mendelssohns „Lieder ohne Worte“, „smukt udstyret aldeles efter Originalen“ til omtrent halv ($\frac{1}{2}$) Originalpris. For Subskribenter paa „Musikalsk Album“ leveredes „Liederne“ for Halvdelen af den anførte Pris.

Samme Dag udsteder C. M. Tegner Subskriptionsindbydelse paa samme Værk til $\frac{1}{4}$ af Originalprisen.

Licitationen fortsættes den 9de November. Wilhelm Hansen vil gjøre det for $\frac{1}{6}$; Tegner byder sig til yderligere at nedsætte Prisen paa sin Udgave (nu til 24 Sk. pr. Hefte), saafremt nogen anden endnu billigere Udgave maatte udkomme.

Den 14de November gjør Wilh. Hansen atter Underbud, hans Udgave koster nu 8 Sk. pr. Hefte; men Prisen vil blive yderligere nedsat, saafremt Nogen byder mindre.

Fra Publikum, hvem den livlige Licitation har givet Blod paa Tanden, rettes den 29de November i „Adresseavisen“ følgende

„Ærbødigst Spørgsmaal til Hr. Lithograf C. M. Tegner,

Udgiver, Forlægger og Trykker af Mendelssohns „Lieder ohne Worte“!

Hvornaar tør man gjøre sig Haab om, at den af Dem igjennem de fleste Blade bebudede yderligere Nedsættelse i Prisen pr. Hefte af Mendelssohns „Lieder ohne Worte“ i Forhold til, og efter en tidligere, fra et andet Etablissement annonceret Udgave, vil finde Sted? Efter-som De saa overmaade skjønt har opfanget denne Idee, og ved Deres fortjenstfulde Entreprise bidraget til at forskaffe dette ypperlige musikalske Værk større Ud-bredelse, som ene og alene sikkert bør tilskrives det af Dem anvendte ganske fortrinlige Plade-Overtryk, ikke Plade-Eftertryk, som Mange fejlagtigen benævne det, saa ønskes ovennævnte Spørgsmaal, højstærede Hr. Tegner, snarest muligt besvaret af flere Abonnenter, samt i Til-fælde af en yderligere Nedsættelse af Dem paa Deres Udgave, tillige af flere tiltrædende Subskribenter.“

I December meddeler Berggreen den retmæssige Forlægger, Simrock i Bonn, Forehavendet. Denne ud-taler i sin Svarskrivelse, at han er bleven højst behage-ligt overrasket ved Berggreens Brev og bringer sin for-bindtligste Tak for en Deltagelse, der har overbeviist ham om, at han af en saa hæderlig Tænkemaade tør vente kraftig Understøttelse i de Forholdsregler, han maatte træffe for at afværge det truende Indgreb i hans Ejendomsret. Foreløbig har han givet Musikhandler Olsen Fuldmagt til at sælge hans Originaludgave for Halvdelen af dens hidtilværende Pris og vil iøvrigt oppe-bie den Tid, da Eftertryksudgaverne virkelig foreligge og nøde ham til andre Skridt.

I Februar n. A. skriver Berggreen atter til Simrock;

det Utrolige er nu virkelig skeet, baade Hansens og Tegners Udgaver ere udkomne. Han raader Simrock til gjennem sit Lands Gesandtskab at søge Forholdsregler tagne mod disse Ejendomsindgreb, og hvis vor Lovgivning ikke giver Sikkerhed mod Eftertryk, vilde det være godt at tilstræbe en Convention i saa Henseende mellem Landene.

Det er ikke bekjendt, hvad Simrock i denne Sag videre har foretaget. Blandt Berggreens Papirer findes en Opsats, aabenbart bestemt til Offentliggjørelse, hvori der gjøres Rede for hele denne Fremfærd og klages over, at der ikke er Paragrafer i Folkeretten, der forbyde den Art Indgreb i Ejendomsretten. Kunstnere og Videnskabsmænd ere altsaa prisgivne, skjønt de som oftest ikke kunne efterlade deres Familier Andet end de Arbejder, der tidt ere frembragte under mange Forsagelser.

Folke- og Kirkesangen tog i disse Aaringer største Delen af Berggreens Tid og hele hans Hjerte; dog levnedes der ham enkelte Stunder til at sysle med anden Composition, enten han nu fulgte indre Tilskyndelse, eller der ved forekommende Lejlighed stilledes Krav til ham som Cantatecomponist, saaledes ved Rector Nissens Embedsjubilæum, ved en Sørgefest for Christian den Ottende og ved Mindefesten for Øhlenschläger. Det Herredømme over Cantatestilen, som alt er fremhævet ved Guttenbergcantaten, møder os atter her. Det udtrykksfuldt bevægede Forspil til det første Chor af Cantaten over Christian den Ottende og det alvorsfulde Fugathema i dette Chor, saavel som den yndig vemodige

Sang „Her rakte han os Broderhaand“ anslaa Streng, som gjøre denne Composition til en Sørgecantate i Ordets egentligste Forstand. Det kjendes, at Berggreen virkelig har sørget over Tabet af denne Konge, og at hans Hjerte, altid taknemmeligt for modtagne Velgjeringer, har tilskyndet ham til at lægge den skjønneste Krans, han formaaede, paa Kisten.

Og hvor bevæget har han da ikke maattet være, da han i Sommeren 1850 kaldtes til med sine Toner til Hostrups skjønne Ord at forherlige Mindefesten over Øhlenschläger. Over Sorgen „baaren i Vinterens Hjerte“ havde vel Vaaren „bredt sit blommede Slør;“ Cantatens første Chor tolker dog det dybe Savn af „den elskede Sanger“, medens det andet søger Trøst i Erindringen om „hvad han var og er os endnu.“ Den dejlige Kvarteret „Frederiksberg! vær uden Frygt“ aander det hulde Sværmeri, som Øhlenschlägers Digtning har bredt over Stedet, „i hvis Ly Fædrelandets bedste Minder gjemmes,“ og som endnu „giver Gjenlyd af det rige Barnehjertes friske Kvad.“ Slutningschoret bringer levende Hyldest fra dem, hvem Digteren nærrede „med Blod af sin egen Aare“, og griber særlig dér, hvor $\frac{6}{4}$ Taktens blødere Stemning slaaer over i $\frac{4}{4}$ Taktens „Og den skal give Mod og Marv til Daad, som kan lyse fra Strand til Strand og hædre Dig og Dit Fædreland.“ Den hele Cantate er Anledningen værdig, og man kunde være fristet til at række den Palmen, hvis denne ikke alt var given til „Guttenbergs Minde.“

I sine Smaasange bliver Berggreen, som tidligere bemærket, altid mere hjemlig. I „Liden Elna“ og „Sjøkarijn“, to Digte i bornholmsk Mundart, efterlignes

Folketonen; Børnesangene: „Vaaren“, „Sommeren“, „Høsten lægge ham Schulziske Toner paa Tunge; Begivenhederne 1848—49 bringe ham til at synge om „Nattlejr“, „Natten før Slaget“ og „Fredericiaslaget“ og føre ham endnu engang op paa Scenen med Musikken til „Tonne gaaer i Krigen“ af Carit Etlar. Han drages derefter stærkt til Runeberg, og sjælden har vistnok Digter og Componist passet bedre for hinanden. Naar man synger disse Runebergske Sange, kunde man tro, at Text og Musik skyldtes samme Mand, saaledes smelte Ord og Melodi sammen. Grunden hertil maa først og fremmest søges i det aandelige Slægtskab mellem Runeberg og Berggreen: de hente begge deres bedste Inspirationer fra det Folkelige, men dernæst i den Troskab og Inderlighed, hvormed Berggreen her som altid fordyber sig i Texten og giver ikke blot dens Totalstemning, men saa at sige hvert af dens Ord tilsvarende musikalsk Udtryk. „Vid en källa“, „Den enda stunden“, „Svanen“, enhver af dem afgiver Bevis, ingen dog mere end „Likhet“, hvor den indbyrdes Paralellisme mellem Textens Linjer er beundringsværdigt gennemført i Rhythme og Melodi. Uden at opholde os ved Enkeltheder — vi skulle kun i Forbigaaende nævne den fortræffelige, sluttede og kraftige Kvartet til Göthes „Weite Welt und breites Leben“ (componeret til Vennen Dahls Fødselsdag) og den stort anlagte „Bøn“. („Du, som bærer Verdener i din Haand“) — skal det blot siges, at den melodiske Kilde flyder saa rigt som nogen-sinde, og at Evnen til ny Opfindelse i rhythmisk Henseende synes udtømmelig (se f. Ex. „Høsten“, Visen af „Tonne gaar i Krigen“ og Kvartetten i den Øhlenschlägerske Mindecantate).

Et „Litani“, Antiphonien ved Præstevielse „Veni sancte spiritus“, et Responsorium til Julen og et til Paasken nævne vi sidst blandt denne Periodes Frembringelser, men sætte dem højt. Naar der jævnlig føres Klage over, at vor Kirkes Gudstjeneste, navnlig dens Liturgi, er saa fattig, saa har Berggreen ved disse og flere lignende Compositioner skjænket os Midler til at bøde paa Armoden, og det Midler af ren kirkelig Art. Stilen er i al sin Simpelhed ædel, Udførelsen ikke vanskeligere, end at den i mangfoldige Menigheder maa kunne sættes i Værk, og Indtrykket, de frembringe, er saa fjernt som muligt fra det Theatraliske og Concertmæssige; de ville Intet og virke Intet uden Opbyggelse. Mangen dejlig Sang skyldte vi Berggreen; hvad han har sunget for Kirken er og bliver dog det Bedste.

IV.

1856—80.

Ved kgl. Resolution af 31te Marts 1855 ansattes indtil videre en Overdirektør for Borger- og Almueskolevæsenet, til hvis Hverv det hørte ved Besøg i Skolerne og paa Seminarierne at komme til Kundskab om disses Tilstand; ved disse Besøg kunde han medtage Mænd, der vare særdeles sagkyndige i enkelte Fag. Biskop Monrad, som blev den første Overskoledirektør, fandt snart Anledning til at overdrage Berggreen midlertidig at yde ham sagkyndig Bistand for Sangens Vedkommende, og nogle Aar senere den 15de April 1859 blev Berggreen beskikket til Sanginspektør ved de lærde Skoler, Skolelærerseminarierne og øvrige Ministeriet underlagte Skoler og Undervisningsanstalter, dog uden fast Gage, men med et saadant Honorar, som man ved de aarlige Finanslove maatte sættes i Stand til at yde ham.

Monrad har næppe vaklet længe, inden han traf dette Valg; thi ved sin mangeaarige Erfaring som Sanglærer, sine Arbejder for Skole-, Folke- og Kirkesang, ved sin mangesidige Dannelse og fine Personlighed var Berggreen som selvskreven til at øve Indflydelse overfor Mænd i de forskjelligste Samfundsstillinger, med hvem han gjennem dette sit Embede maatte komme i Berøring.

At der til Varetagelse af Sangens Interesser skabtes en ny Stilling, maatte ansees for ganske nødvendigt; thi hvorvel alle Pædagoger vare enige i at betragte Sang og Musik som et ypperligt Opdragelsesmiddel, havde Kjærligheden hidtil været af temmelig platonisk Art: der var næsten Intet gjort for Skolesangen, Mindst paa Landet, Lidt nok i Kjøbstæderne og ved Seminarierne. Men den nye Stilling var vanskelig, først fordi den var saa omfattende — hvor skulde der begyndes og hvor endes? — dernæst fordi det kunde være let nok at opdage og paavise Mangler, men hvorledes skulde der raades Bod paa dem? Det har vist heller ikke været uden Betænkeligheder, at Berggreen modtog og tiltraadte Embedet og det saa meget mere, som det nødvendiggjorde mange Rejser. Som Weyse kun sjældnen forlod Kjøbenhavn uden for at besøge Vennen i Roskilde og Domkirkens Orgel, saaledes havde Berggreen siden 1819 næppe foretaget andre Udflugter end til Vennerne og Concerterne i Frederiksborg. Rejselivet var ham da ikke blot uvant, men i og for sig imod, særlig naar det førte ham til Søs. Det hjalp her, at han ikke skulde begive sig ud alene, men i Reglen kunde følges med Monrad og General la Cour, der var udnævnt til Gymnastikinspektør.

Først og fornemmeligst maatte Opmærksomheden rettes mod Seminarierne; thi her var Meget at gjøre; hvor Meget skjønnes af følgende Udtalelse i Brev fra Laub af 1857: „De kom fra Skaarup Seminarium, og af Aviserne har jeg seet, at De ogsaa har været paa Jonstrup. Det er glædeligt, at Regjeringen vil tage sig lidt alvorligere af Kirkesangernes Dannelse, og jeg haaber, at De ogsaa engang kommer til vort Seminarium.

Det er uden Tvivl i musikalsk Henseende et af de ringeste, mindre ved Musiklærerens Skyld, som vist er en meget brav Mand, men fordi de jydske Øren og Struber ere saa utrolig raa. Af Ti, som faae det Vidnesbyrd „kan forestaa Kirkesang“, er der næppe Een, som i Virkeligheden og for Tiden kan det. Charakteren gives i Haabet og i Tillid til Vedkommendes fortsatte Flid. Jeg længes efter at høre Deres Mening, og hvad De kan raade til.“

Det gjaldt allerførst at bringe Seminariernes, saavel som Skolernes Lærere til Erkjendelse af Sangens Betydning og til Forstaaelse af de Principper, hvorefter den burde ledes, at bestemme for dem dens Indhold som dens Form, at fastslaa, at det hverken var ligegyldigt, hvad der blev sunget, eller hvorledes der blev sunget, at der gaves en Art Sang, der var Skole og Kirke værdig og tjenlig, en anden, som var uværdig og skadelig. Efter hvad der i et tidligere Afsnit er sagt om Kirkesang og Kirkesangere i Danmark i Aarhundredets første Halvdel, kan det ikke undre, at mange Lærere stod ganske uforstaaende overfor de Anskuelser, Berggreen udviklede for dem, til Tider endogsaa mødte dem med stærke Modsigelser og Erklæring om, at „de heri aldeles ikke kunde være enige med Professoren.“ Da et saadant Tilfælde engang indtraf i Monrads Nærværelse, og Berggreen ganske venskabelig tog Skolelæreren til Side for under fire Øjne at afhandle Sagen nærmere, spurgte Monrad ved deres Tilbagekomst paa sin sarkastiske Maade: „Naa! blev saa de Herrer enige?“ Den Art Controverser hørte ikke til Sjældenhederne og vakte, inden han blev vant til dem, Berggreens Forundring og

Beklagelse. „Min Stilling som Sanginspektør,“ skriver han i 1860 til Laub, „bringer mig ofte megen Glæde, men ogsaa undertiden — og det kan jo ikke være andet — store Ubehageligheder. Saaledes traf jeg i Eftermiddag ved en Skoleexamen paa en meget raa og brutal Syngelærer; Uvidenhed og Indbildskhed følges jo ad som Legeme og Skygge. Hvad jeg vil, forekøommer mig at være saa simpelt og let forstaaeligt; men man forstaaer mig ikke altid. Er det nu en ældre Mand, man skal stride med, bliver Forholdet højest uhyggeligt. Den omtalte Syngelærer er lige saa gammel som jeg, altsaa troer han, at han forstaaer sig lige saa godt paa Sagen som jeg. *Hinc illæ lacrymæ!*“ I Vedkommendes Sind efterlade saadanne Kampe tidt en Braad og en Bitterhed, som viger sent, maaske aldrig. Ingen samvittighedsfuld Tilsynsmand vil kunne undgaa at fremkalde den; Berggreen undgik det heller ikke, skjønt han var opfyldt af Ønsket herom og stræbte at gennemføre sin Inspektion lemfældigt og humant, ofte med det Humor, som i særegen Grad stod til hans Raadighed. En Lærer i en Landsbyskole modtog ham med de Ord: „Jeg er sandelig bange for, at Hr. Professoren ikke vil blive tilfreds med de Psalmemelodier, vi synge her i Skolen, det er ikke Professorens.“ „Gjør ikke noget, Hr. T., naar blot Melodierne ere gode. Maa jeg se Deres Fortegnelse over det Indøvede?“ Paa denne fandtes Psalmen „Lær mig, o Skov, at visne glad“, som da udpegedes til Afsyngning. Efter at den var sunget paa en meget livlig Melodi, yttrede Berggreen: „Ja! Hr. T., det skulde saamænd glæde mig, om De ved Tanken om Døden kunde være saa lystig — jeg kan det ikke.“

Udvikling af Principper, Raad og Vejledning slog ikke til. Tiden, der kunde offres paa hver Skole, var knap; nogle Lærere vare uimodtagelige for al Raison, støttedes tilmed ikke sjældent af vedkommende Præst; Andre manglede musikalske Evner; Mange i denne Henseende mere begavede savnede tilstrækkelig Kundskab og Uddannelse. For at disse Sidste kunde faae en fyldigere Undervisning, oprettedes de bekjendte Feriekursus i Kjøbenhavn, hvorfra mange Lærere siden have hjembragt bedre Forstaaelse af deres Gjerning i Kirke og Skole og større Evne til at røgte den. Det var tillige Meningen, at de, der paa denne Maade erhvervede sig Indsigt i Musik og Sang, skulde gjøre den frugtbringende i deres hjemlige Kredse, navnlig ved at vejlede nærmere boende Colleger; dette er ogsaa skeet mange Steder, særlig maaskø i Viborg Stift, hvor Biskop Laub med aldrig svækket Iver søgte at fremme Alt, hvad der kunde tjene til Skole- og Kirkesangens Forbedring.

Det hørte til Berggreens Glæder som Sanginspektør at træffe paa Lærere, som gjorde, hvad de formaade, og med venligt Sind modtog hans Anvisninger. Efterhaanden som man forstod, at han vilde baade Sagens og Personernes Bedste, voxede Antallet af Saa-danne, der baade forventede og modtog Sanginspektøren med Glæde. Der foreligger endog en trykt Sang, afsungen af Børn i Anledning af hans Nærværelse. — En behagelig Overraskelse var det ham, da man i 1861 fra det Tangske Seminarium paa Blaagaardsvejen henvendte sig til ham først med Anmodning om at paatage sig Undervisningen i Musik og derefter, da han ikke

vilde dette, fordi han mente derved som Sanginspektør at komme i et skjævt Forhold, bad ham at føre Tilsyn med Musikundervisningen. Han saae i denne Opfordring fra et Institut, der lededes i udpræget Grundtvigsk Aand, et Vidnesbyrd om, at hans modstridende Anskuelse dog ogsaa kunde forstaaes og agtes af Grundtvigianere. I Paaskjønnelse heraf lovede han engang imellem at holde et Foredrag for Eleverne om Kirke- og Folkesang, Harmonilære o. s. v. I det Brev til Biskop Laub, hvori dette fortælles, tilføjer han: „Hvad der ogsaa gjør mig dette Forhold interessant, har De, kjære Biskop Laub, vel allerede tænkt Dem selv, det nemlig, at jeg jo paa den Maade træder i den gamle Musiklærers¹⁾ Fodspor paa Blaagaard Seminarium. Det er dog et underligt Træf!“

Rejserne gav Anledning til at forny Bekjendtskabet med mangan Ungdomsven fra Skole- og Studenteraar, blandt disse med Biskop Brammer og Rector Olsen, og til at stifte nye med interessante og indflydelsesrige Mænd, blandt hvilke Biskop Laub fremfor Alle maa nævnes. Denne ædle og elskelige Personlighed, der i saa høj Grad ejede den Gave at vinde Mennesker, udøvede en særegen Tiltrækning paa Berggreen, og Forholdet mellem disse to Mænd udviklede sig snart til et Venskab, der voxede med hvert Aar, næret ved fælles Sympathier, ved Laubs levende Sans for den Kunst, Berggreen havde viet sit Liv, og ved den Kjærlighed, hvori de mødtes til Laubs Bedstefader, H. O. C. Zinck. Af dette Venskab udsprang der en livlig Brevvexling,

¹⁾ H. O. C. Zinck var fra 1791 til 1811 Musiklærer ved Blaagaard Seminarium.

der strakte sig fra Aaret 1856, indtil Laub efter at have nedlagt sit Bispeembede tog Bolig i Kjøbenhavn. Der vil oftere være Lejlighed til at omtale dette Forhold, hvorunder Laub ikke blot var Vennen, hvem Berggreen betroede sine Sorger og Glæder, men ogsaa Sjælesørgeren, for hvem han udøste sine dybeste Bekymringer og modtog klarende, beroligende og trøstende Raad.

Ogsaa mangt et andet Bekjendtskab fra disse Rejser var Berggreen personlig kjært, bragte ham af og til noget Udbytte for Folkesangsværket, idet navnlig Præster og Lærere ved hans Besøg fik fornyet Opfordring til at meddele ham, hvad de kjendte af Sange, som i deres Egn endnu levede paa Folkets Læber.

Førte Rejserne ham til Jylland, kunde han besøge to af sine Børn, hans kjære Gottfred, der efter at være fordreven fra Sønderjylland var Præst i Norup, siden i Nørre Nissum og derefter i Lemvig, og hans dyrebare Emma paa Vadumtorp ved Aalborg, hvor han da traf sammen med sin Hustru. Det Eneste, han savnede, naar han en Uges Tid slog sig til Ro hos disse sine Kjære, var det Arbejde, der for ham var blevet dagligt Brød og daglig Nydelse. Endnu i 1872 skriver han herom fra Vadumtorp: „Her hos Emma og hendes kjære Børn have vi det jo godt, ligesom hos vor Gottfred med alle hans Smaa. Men det er saa sin egen Sag at være skilt fra sit daglige Arbejde; hvad jeg foretager mig har ingen Art; thi det hænger ikke sammen med den Livsopgave, hvormed jeg nu er i Færd med at afslutte mit Liv. Thi naar jeg — om muligt — faaer endt Udgivelsen af mine Compositioner, saa har jeg næppe langt tilbage, førend jeg skal tiltræde den lange

— eller rettere den vist meget korte — Rejse til det ubekjendte Land. Hils min lille Fugl [en Kanariefugl]; det er mig kjært, at den opfører sig godt.“

Rejselivet, der i Begyndelsen var forekommet besværligt, som „en evig Flytning med daglig Ind- og Udpakning“, blev ham efterhaanden mindre imod, undertiden fandt han det endog ret morsomt. Hertil bidrog fornemmelig det fortrolige og behagelige Samliv med Overskoledirektøren — Monrad efterfulgtes i denne Stilling af Stiftsprovst With — og Gymnastikinspektøren, General la Cour. Et lille Træk af dette Samliv fortæller Berggreen saaledes: „For nogle Dage siden havde vi nær intet Nattely faaet; men saa forbarmede Værten sig over Biskoppen og Organisten, flyttede en Seng ind i Gjæstestuen til den Ene og redte paa Sofaen til den Anden. Men nu opstod en ædel Strid mellem os, om hvem der skulde ligge paa Sofaen, hvilken jeg afgjorde ved at tage en Kniv i den ene Haand og min Ring i den anden. Hvem der fik Ringen, skulde paa Sofaen, og saa maatte Biskoppen tage til Takke med den. Vi have ofte saadanne Smaascener paa vore Ture.“ — Hvad man paa Skoler og Seminarier saae og hørte, gav Stof nok til alvorlig Underholdning, tidt ogsaa til Spøg. De pudserlige Spring, Gymnastikpræstationerne ofte frembød til Beskuelse, bleve Anledning til Indførelsen af nye tekniske Benævnelser: man kaldte dem „Naturspring“, de mere regelrette tituleredes „la Cour-Spring“.

Vare Rejserne endte, forestod der endnu mange Arbejder. Der skulde gjøres Indberetning til Ministeriet om Undervisningsanstaltnernes Tilstand, og her udkrævedes megen Takt og Forsigtighed for ikke, idet Sagen frem-

medes, at skade Personer. Talrige Skrivelser rundt om fra hele Landet skulde besvares; „der ligger for mig,“ skriver han, „en hel Bunke Breve fra Skolelærere, som Alle ønske Svar paa Dit eller Dat, navnlig ville de gjerne ind i Sommerferien for at uddannes i Sang. Hver især troer naturligvis at have særdeles Krav paa at faae dette Ønske opfyldt, tænke ikke paa, at der af 50 kun kan komme 6—7 hertil, og at der til at erholde Stipendiet hører fortrinlig Begavelse, medens Mange af dem søge paa Grund „af deres Mangel paa musikalsk Indsigt, som de føle, at de have!!“ Der var vidtløftige Correspondencer om Ansættelsen af denne eller hin som Synge-lærer ved en lærd Skole; Erklæringer at give angaaende Spørgsmaal stillede af Ministeriet. Der var at gennemgaa og omhyggelig at prøve en Mængde Dispositioner og Overslag til nye Orgler, til Dels meget store. Der var Henvendelser fra ansete Mænd om at tage lempelig paa en Seminarist, der fremstillede sig til Examen i Sang, men var svag i Papirerne, eller Bøn om, at en Anden, der havde viist særlig Dygtighed som Lærer, men ikke havde Charakter for Sang, alligevel maatte faae Ansættelse, og Bønnen kunde en enkelt Gang slutte med den Passus: „Naar det gjælder en Barmhjertigheds-gjerning, saa skriver jeg trygt til den rette Mand — til Dem.“ Der var Feriekursus at ordne — Berggreen underviste i det Mindste til en Tid selv Stipendiaterne i Harmonilære — og der var Hovedstadens forskjellige Skoler at inspicere.

Under alt dette kunde der stødes paa en vis Utilbøjelighed til at underlægge sig den nye Tilsynshavende, og det ikke blot fra Læreres og Skolekommissioners,

men stundom ogsaa fra højere Autoriteters Side. Som et Curiosum i denne Retning meddeles følgende Skrivelse fra en Embedsmand under Kjøbenhavns Skoledirektion: „Jeg beder Dem, højstærede Hr. Professor, meget at undskyldte den Ulejlighed, jeg foraarsager Dem ved at anmode Dem om at opgive mig Datoen paa den Skrivelse, ved hvilken De anmodes om at overtage Tilsynet med Sangundervisningen i de offentlige Almueskoler her i Staden.“ Berggreens Svar lød: „Med Fornøjelse skal jeg besvare Hr. Justitsraadens Spørgsmaal, skjønt det i høj Grad forundrer mig, at De behøver at gjøre det. Under 15de April 1859 modtog jeg kongelig Bestalling som „Sanginspektør ved de lærde Skoler, Skolelærerseminarierne og øvrige Vort Ministerium for Kirke- og Undervisningsvæsenet underlagte Skoler og Undervisningsanstalter,“ og det paalaa derfor ikke Skoledirektionen „at anmode mig om at overtage Tilsynet med Sangundervisningen i de offentlige Almueskoler her i Staden.“ Jeg antager nemlig, at den ærede Skoledirektion samtidig med min Udnævnelse har modtaget den fornødne Underretning herom, hvorved Skoledirektionen altsaa blev anmodet om at conferere med mig i de Sager, der vedkomme Sangundervisningen. Ønsker Hr. Justitsraaden ellers nogen Oplysning, som jeg kan give Dem, skal det være mig kjært.“

Værre end saadanne Naalestik var det, naar der fra oven ikke værnedes tilstrækkelig om den kjære Sang, som da den Bestemmelse blev truffen, at Sang- og Musikcharakteren ikke skulde afgive Points til Hovedcharakteren ved Skolelærerexamen, hvoraf Følgen blev, at næppe 1 af 10 Dimittender lod sig examinere i Musik.

„Det lover“, skriver han i 1871 til Laub, „ingen god Fremgang for Kirke-, Skole- og Folkesangen. Jeg troer virkelig at kunne glæde mig ved, at der i senere Aar før den nye Anordning hos de yngre Skolelærere lod sig til Syne tydelige Spor af en større musikalsk Dygtighed Jeg har i Sinds at skrive et alvorligt advarende Ord herom til Ministeriet og paastaa den tidligere stedfundne Charakterbetydning for Sangen igjen indført.“ I det Hele forekom det ham, at Ministeriet, skjønt aabenbart til Sinds at virke for Sangens Fremme, alt for ofte var betænkeligt ved at tage afgjørende Beslutning i dette Øjemed. Dog vedblev han utrættelig at interessere sig for sin Gjerning og arbejde i dens Tjeneste; endnu som Olding overværede han flittig Skolernes Sangprøver, ligesom han bestandig ledede Examinationen ved Skolelærerexamen. Først 1878 ændrog han Ministeriet om, at Cantor Sanne maatte være hans faste Vikar ved Afholdelsen af denne Examen udenfor Kjøbenhavn, medens han nok mente fremdeles selv at kunne afholde den i Hovedstaden. Han ønskede — tilføjer han i sit Andragende — denne Mand, fordi han var fortrolig med de Principper, som i mange Aar havde været gjældende og bekjendte for Lærerne og nødigt vilde, at der skulde bringes Forstyrrelse heri ved Valget af en anden Examinator.

Hvad har Berggreen udrettet i de Aar, han var Sanginspektør? Han selv var visselig ikke tilbøjelig til at tænke højt om denne Gjerning saa lidt som om noget Andet af, hvad han i sit lange Liv fik udført; den Slægt, som nu er, vil vanskeligt være i Stand til at dømme herom. Vi ville overgive Dommens Afsigelse

til den sanddru og paalidelige Biskop Laub, som den 13de Oktober 1871 herom skriver saaledes: „Om hvad der er udrettet i den Tid, De har havt Deres nuværende Stilling, troer jeg, jeg veed saa god Besked som Nogen. Naar jeg tænker tilbage paa dette Tidsrum, som jo omtrent falder sammen med min Embedstid her, da forbauses jeg ved at tænke paa den Fremgang, der er sket baade i Kirke- og Skolesang, og Sagen er kommen saa vidt, at ingen Misgreb fra de Styrendes Side kan have Værrer til Følge end en Standsning hist og her — en Standsning i det Hele er utænkelig, da Sangen er kommen til Live i Folket.“

Maatte der nu kraftigt værnes om Sangens unge Liv i vort Folk; maatte Skolesangen forskaanes for at føres ind i anarkiske Tilstande, og maatte Kirkesangen lykkelig bevares mod at kastes ud i vovelige Experimenter. Bedst Fremgang — derom kan der ingen Tvivl være — vil denne for Folkets aandelige Liv saa betydningsfulde Sag have, hvis den faaer Lov til roligt at udvikle sig i det Spor, som af Berggreen er anvist, og som siden er fulgt af hans Eftermand.

Sanginspektørembedet medførte eet ubetinget Gode; ved Hjælp af dets Indtægter jævnedes efterhaanden de økonomiske Vanskeligheder, hvis Tryk hidtil havde hvilet over Berggreen. Paa Titelbladet af en Indtægtsbog fra Aarene nærmest forud har han endnu skrevet:

„Frejr, gyldne Frugtbarhed,
Overflødhedens Fyrste,
Du, som Ax til Jorden ned
Ryster af Din Gullinbørste,

Skjænk mig et beskedent Neg,
At ej Sangen mat forstummer,
At jeg uden Næringskummer
Øve kan min Strængeleg!*

Nu havde han faaet et beskedent Neg, for hvilket han baade takkede Gud og Mennesker, blandt disse særlig Biskop Monrad, hvem han vedblev at omfatte med trofast Hengivenhed, ogsaa paa en Tid, da Monrads Venner kun vare faa. Saaledes skriver han i April 1869 til Laub: „Man venter nu hver Dag Monrad hjem. Gid det ikke maatte vare for længe, inden han blev Cultusminister; det er at haabe, at Monrad har lært at stole mindre paa, hvad han formaaer at udrette. Jeg har hørt Mænd, som forstaa sig paa de herhen hørende Ting, overfor hvilke jeg staaer som et Barn, yttre sig med Beundring over hans Evner og med Haab om, at han nu maa være bleven mere varsom. At jeg troer det Bedste om ham, er ikke saa forunderligt; dels veed jeg, at han med Hensyn til Kirke, Videnskab og Kunst har et varmt Hjerte og aabent Blik for disses Betydning, dels har jeg ham og Hall at takke for mit timelige Velvære. Om de egentlige Statssager kan jeg ikke tale.“ At Monrad har vidst at værdsætte denne Trofasthed, fremgaaer bl. A. af nedenstaaende Linier:

„Ret mange Tak for hvad De har sendt mig. Gaven har været mig kjær saavel i og for sig, som fordi den har viist mig, at der dog er dem, som ikke glemme gammelt Venskab.

Nykjøbing p. F., $\frac{1}{9}$ 1873.

Med sand Højagtelse

Deres hengivne

D. G. Monrad.

Fraregnet hin Sky, der nu var bortdreven, havde de huslige Forhold altid været lykkelige, vedbleve altid at være det. Den inderligste Kjærlighed med fuld Tillid og Fortrolighed forbandt Mand og Hustru, Forældre og Børn. Vistnok udeblev ikke Sorger; hvad der af disse rammede Børnene, følte og bares af Berggreen som hans egne.¹⁾ Men var han trykket og tung i Sind, saa var hans Hustru ham en uvurderlig Hjælp, der sjælden gav tabt og godt forstod at fremdrage Lyspunkterne. Hun saae og dømte klart, hendes Sanddrthed var usvigelig, og hun sagde sin Mening uden Skrømt, stundom til mindre Behag for den Vedkommende. Ogsaa for hendes musikalske Sans havde Berggreen stor Respekt; en Aften, da hun var i Theatret for at høre en ny Opera, yttrede han: „Jeg længes efter at høre, hvad Thea synes om den; jeg har mere Tillid til hendes Dom end til alle Anmeldernes.“

Hjemmet var Berggreens Alt; dog fandt han megen Glæde og Oplivelse i en lille snæver Vennekreds, der under Navn af „Gemytligheden“ eller „Pentagonen“ havde dannet sig i Slutningen af Fyrreerne og foruden Berggreen bestod af Professorerne Dahl og B. Borgen (Rector ved Metropolitanskolen), Digteren Nikolaj Krossing og Justitsraad, Raadmand Driefer. De samledes

1) Den ældste Søn, nu Provst og Præst i Øster-Skjerninge, dengang Præst i Aventoft i Sønderjylland, blev med Hustru og fem Børn i 1864 fordreven derfra, og hans Hustru døde et Par Aar derefter. Den yngre Søn, Landinspektør og Revisor i Matrikulkontoret, mistede ligeledes sin Hustru, hvortil siden kom anden Hjem søgelse. Datteren, gift med Landinspektør Birch paa Vadumtorp, var saa svag af Helbred, at der tidt maatte frygtes for hendes Liv.

skiftevis i hverandres Hjem, den udvortes Anretning spillede en meget lille Rolle, den frie Tankeudvexling en saa meget større. Der oplæstes nu og da en Afhandling, discuteredes et eller andet Emne, mest hentet fra Litteratur og Kunst, aldrig fra Politik. Sang og Tale, Alvor og Skjæmt vexlede, den urbane Tone, særegen for de bedste af hin Tids Mænd, afbrødes aldrig; dog var den utvungen, som den var hjertelig, og hvem der en enkelt Gang var Gjæst i den lille Kreds, mødte i den en Luft, som man kun sjældnere har Lejlighed til at indaande og maatte erkjende, at Kredsen med fuld Ret bar Navnet „Gemytligheden“. Blandt saadanne extraordinære Medlemmer kan nævnes Professor, Skoledirektør V. Borgen, Stiftsfysikus Döderlein i Christiania, General Wilster og Professor Blache, Rector i Aarhus. Den Sidste synes ganske særdeles at have fundet Behag i „Gemytligheden“, som den i ham; efter første Gang at have gjæstet den sender han den et Rimbrev, hvori det hedder:

„Den jyske Rector, som Alhambras Eden,
Og Tivolis Valhalla nød forleden,
Som trasked' i sit Ansigts Sved
Igjennem Hovedstaden lang og bred,
Sin Hilsen sender til „Gemytligheden“
Saa venlig og saa velment, som han veed 'en.
Thi mellem al den Herlighed, han nød,
Og al den Ære, der er viist ham,
Og al den Mad, hvormed man har bespist ham,
Fik Intet i hans Hjerte bedre Hold,
Og Intet er ham mer i takfuldt Minde
End Glæden, som man gjæstfrit lod ham finde
Paa tredje Sal ved Stadens Nørrevold.“¹⁾

¹⁾ Berggreen boede i mange Aar ved Nørrevold Nr. 225—26. 3dje Sal.

Hvilket besvaredes med et lignende, hvor det hedder:

„Gemytlighedens“ Fental, „Pentagonen“,
„Asylet“, „Spøg og Alvor“ — thi Personen,
Den collective, er, som Barnet kjært,
Altsaa: vort lille Samfund venligst takker,
Fordi den gjæveste blandt alle Blacher
Med Ungdoms-Liv, skjønt circa de Halvfjerds,
Har sendt os hid i femfods Jambevers
En Vennehilsen hist fra Occidenten,
Hvor Skovene, der knejse kjækt paa Skrænten,
Tilaande i den friske Sommerluft
Den gamle Digter smukt med deres Duft.

— — — — —
— — — — —

Gemytlighed, ja det er Kvintessentsen —
Hos Proletarier, hos Excellencen —
Af hver en Stemning, mild og stærk,
I Sjælen det forunderlige Værk.
Gemytlighed er klædelig paa Thronen
Og passende for Magistratspersonen,
Ja selv en ellers brugbar Organist
Foruden den kun spiller mat og trist.
Den er en Pryd for alle Brandmajorer,
Cantorer, Professorer og Rectorer.
Tro mig — Hr. Stilus selv, om hvem De just
I Brev af syv og tyvende August
Har meldt os, at han efter en Opdagelse,
For hvilken vi har følt en sand Deltagelse,
Betragtes maa som ypperste Docent
I Talens og i Sprogets Element,¹⁾ —
Hr. Stilus selv, hvor stærkt han end mon drive
Paa det at tale smukt og smukt at skrive,
Vist næppe kunde skildre — nej, o nej!
Gemytlighedens sande Contrafej.

Vær hilset da i dette Navn fra Cliquen,
Der fremfor alting holder hardt ved. Skikken
At lade Hjertet være rent ouvert
For dem, der helt som De, forstaaer vor Færd,

¹⁾ „Stilus est optimus dicendi magister“ oversat ved: „At en Hr. Stilus
fordum var i Rom den bedste Lærer i Veltalenhed.“

Og naar en Aftenstund paa Skolens Bakke
De vandrer om i Hat og Frakke,
Betragter Søens Flade, Skibets Stavn,
Da tænk paa Vennerne i Kjøbenhavn!“

Vennerne i Kjøbenhavn tænkte, naar de samledes, jævnlig paa Blache. I en Sang „for den faste Stok ved Cantor og Organist (o: Krossing og Berggreen), afsungen første Gang i det 343de Møde“ hedder det om ham:

„Han vor Pentagon revolterte —
Vi nøjedes med, som det var —
Nu Hver og Een Ønsket frembar:
„Gid Sexkanten alt existerte!“

Det var de store Digtere, hvis Værker for det meste afgav Emne til Samtalerne, af fremmede fortrinsvis Gøthe, hvem de Alle kjendte til Bunds, Ingen af dem dog nøjere end Berggreen. Men Øhlenschläger var dem Digternes Digter. Kjærligheden til ham gav sig synligt Vidnesbyrd i Billedet af hans Fødested, som Kredsen foranstaltede tegnet og udgivet i Lithografi. Tegningen bærer Underskriften: „Her fødtes Adam Øhlenschläger den 14de November 1779“ og er signeret med „Gemytlighedens“ Symbol: Femkanten. Det bragtes til Digterens Hjem paa hans Fødselsdag 1847, og han takker for det i følgende Linjer:

Kjæreste Berggreen!

Jeg er inderlig rørt over den Kjærlighed og Godhed, De, den gode Borgen og Krossing har viist mig ved at skjænke mig det Hus igjen, der for 68 Aar siden var min Hytte. Jeg skynder mig foreløbig skriftligt at bringe min Tak, som jeg ogsaa beder Dem paa mine Vegne at aflægge til de andre kjære Venner.

Det gjør mig meget ondt, at jeg ikke personlig kunde modtage den kjære Gave; men paa min Fødselsdag plejer jeg altid at flygte fra Æresbevisninger og Gratulationer, fordi mit Hjerte føler, at der vises mig for stor Godhed.

Jeg haaber snart at se Dem hos mig, kjæreste Berggreen! For den skjønne Samling af Folkesange takker jeg ogsaa kjærligst.

Den 16 November 1847.

Deres gamle Ven
A. Øhlenschläger.

Øhlenschläger lod det ikke blive ved denne foreløbige Tak, men viste snart efter sin Erkjendtlighed mod Kredsen ved i dens Midte at forelæse sin nys fuldførte „Kjartan og Gudrun“; en lysende Begivenhed i „Gemytlighedens“ Annaler.

Berggreens levende Kjærlighed til Poesi bragte ham efterhaanden i venlig Forbindelse saa godt som med alle samtidige danske Digtere. Med nogle af dem var han Ven og Kammerat fra Ungdomsaarene som med den tidlig bortgangne Sophus Zahle, hvis meget adspredte Digte han hjalp til at faae samlede. „Der er kun Faa“, skriver han i 1837 til Dahl, „der have et rigtigt Begreb om Zahles Digtertalent. Det er højst interessant for mig at se alle disse adspredte Træk af en virkelig dyb Følelse og levende Fantasi forene sig til et fuldstændig klart Billede af hans indre Væsen. Du vil en gang glæde Dig over den Fromhed, der gaaer gennem

alle hans Digte. Det er mærkværdigt, hvor mange nye Sider han har vidst at afvinde saa forslidte Emner som Kongens og Dronningens Fødselsdage. Flere særdeles skønne Fædrelandssange ere blevne til i disse Anledninger. Jeg veed ingen saa god Lejlighedsdigter i det Hele taget at nævne blandt vore Digtere.“

Sanglivet paa Regensen havde ført Berggreen sammen med Chr. Winther, og Ungdomsvenskabet bevaredes gjennem hele Livet, næret ved den fælles Kjærlighed til Folkesangen, som finder Udtryk i følgende Linjer:

„Blandt nogle gamle Papirer fandt jeg forleden Dag medfølgende Blad, hvorpaa Professor Bredsdorff — saa vidt jeg mindes — har optegnet en Del for det Meste fyenske Folkemelodier. Skulde der blandt disse findes een eller nogle, som Du endnu ikke har faaet fat paa, saa skal det glæde mig ogsaa at have givet min Skjærv til en Skat, som et dansk og poetisk Hjerter ikke noksom kan sætte Pris paa, og hvorfor vistnok Mange vil vide Dig, den flittige og kyndige Samler, den varmeste Tak. Blandt disse er ogsaa

Din

Chr. Winther.

Med Henrik Hertz var han, som vi have seet, traadt i Forbindelse, da denne bearbejdede en Operatext for ham. Ogsaa Hertz nærede stor Interesse for Folkesangsværket og ydede under dets Udarbejdelse Berggreen digterisk Bistand.

I Forening med Hostrup skrev han Mindecantaten over Øhlenschläger og sammen med Hauch Sørgcantaten over Frederik den Syvende.

At den Digter, „der lagde den sidste Haand paa Værket“ ved Udarbejdelsen af „Psalmebog til Kirke- og Husandagt“, maatte træde i Forhold til Udgiveren af Melodierne til denne Psalmebog er selvfølgeligt. Der var tilmed aandeligt Slægtskab mellem den elskelige Digter og den fromme, følelsesfulde Componist af Psalmen „Lyksalig, lyksalig hver Sjæl, som har Fred“. Desuden havde Ingemann i „Landsbybørnene“ givet et sympathetisk og karakteristisk Billede af den dyrebare Weyse, Grunde nok til, at Berggreen med Varme skulde nærme sig Ingemann og af ham mødes med den Hjertelighed, som udtaler sig gjennem følgende to interessante Breve:

„Meget ærede Hr. Berggreen!

Jeg skylder Dem min hjerteligste Tak saavel for Deres fortjenstlige Behandling af Kirkesangene som for det inderlig venlige Brev, hvormed De har tilsendt mig dette Værk. Deres smukke Compositioner til flere af mine Sange — navnlig et Par af de smaa Morgensalmer, Eleverne her synge — har jeg ofte hørt smukt udførte her, og jeg paaskjønner den Deltagelse, De saaledes — saavel ved Deres Kunst som ved de livlige Yttringer af aaben og venlig Sans for min Digtning — har viist mig.

Det Billede af en gammel Ven og Lærer i Kunsten, som De og Flere have seet i min „gamle Professor“, skulde vel ikke være noget Portrait; men med hans Charakterbillede for Øje tegnede jeg det, som jeg saae det, med Kjærlighed, ubekymret om det blev kjendt af hans Venner, der næppe vilde tage mig Opfattelsen ilde

op. At jeg heri ikke har skuffet mig, seer jeg ogsaa med Glæde af Deres Yttringer, og Demaskeringen i Deres Anmærkning¹⁾ har jeg aldeles intet imod.

Jeg har med megen Deltagelse læst Indledningen („Om Menighedssangen“) til Deres Værk og glædet mig over det Princip, De har fulgt. Bevarelsen af den kirkelige Charakter, men med et nyt og friskere Liv, er netop ogsaa efter min Anskuelse Opgaven. Den dybe, mægtige Choral maa være Grundtonen; men den maa ikke blive slæbende og søvndyssende; kunde den, som i Festhymnen eller Cantaten, undertiden afbrydes ved Noget, der lignede Arien, men dog var i kirkelig Stil, vilde dens Virkning blive dobbelt gribende og betydningsfuld. Verdslige Melodier bør vistnok aldeles fjernes tilligemed deres psykologisk nødvendige Ideeforbindelser, og helst maatte Musik og Text saaledes sammensmelte, at man ikke — hvad Nød og Trang kun kan undskylde — gav forskellige religiøse Stemninger Luft i de samme Toner. Man maatte saaledes ønske nye Melodier til alle nye, fortrinlige kirkelige Sange, ligesom til enhver ny Sang, der fortjener det. Laante Melodier ere næsten altid maadelige Surrogater. Frygten for Plads i Hukommelsen gjælder ikke; Folkesjælen er et grænseløst Skatkammer. Kom kun med Skattene! Med Kirkesangen

¹⁾ Sigter til følgende Ord i Berggreens Afhandling om „Menighedssangen“: „Nogle herhid hørende Melodier, navnlig Weyses Compositioner af de Ingemannske Børnesange, ere dog kun derfor optagne i denne Samling, fordi jeg haabede, at den ogsaa vilde blive benyttet i Hjemmet; thi (for at anføre Digterens egen, saa rigtige Dom i „Landsbybørnene“ II, S. 134) „disse simple, men uendelig yndige Melodier ere i en Stil, som uden at være kirkelig eller bestemt religiøs dog nærmer sig dertil.“

er det helt jammerligt her — som næsten alle Vegne udenfor Hovedstaden. Derfra, hvor man dog har fyldte Kirker — om end mindre virkelig Menighed end paa Landet — maatte det nye Liv og det æsthetiske Element i Kirkesangen udgaa. I enkelte Landsbykirker (navnlig i Lyngø, hvor der er en Præst som Ferd. Fenger) er der en virkelig Menighed, der synger af Hjertens Grund, og det er vistnok en Hovedsag. Her have vi nu ogsaa en brav og dygtig Præst, men — ingen Menighed og saa godt som ingen Kirkesang.

Jeg haaber imidlertid, at Deres alvorlige Bestræbelser for Kirkesangen skal bære velsignede Frugter — med Tiden — naar vi først kunde komme saa vidt at blive enige om en bedre Psalmebog, uden at vente paa den bedst mulige, som aldrig kommer.

Det glæder mig ved denne Lejlighed at have fornyet Bekjendtskabet med en Tonekunstner, der har saa megen Kjærlighed baade til Folkesangen og til Kirkesangen, baade til Sandheden og Følelsen i Poesi og Musik, og kalder min kjære „gamle Professor“ sin „uforglemmelige Lærer“. Saa vidt jeg veed, har De selv været Gades Lærer, og De glæder Dem vist med mig over, at vi nu have Udsigt til at faae de „gjemte Livets og Aandens Grundtoner“ baade i Folket og i Kirken opsøgte. Det er, hvad jeg fornemmelig har villet pege paa i mine „Landsbybørn“. Det er ikke den enkelte Persons eller Tidsalders Værk, men hele Slægters; men Enhver af os kan paa sin Vis bidrage dertil. Endnu engang Tak for Kirkesang-Bogen!

Deres forbundne og hengivne

B. S. Ingemann.

Sorø d. 4de November 1853.

Meget ærede Hr. Berggreen!

Først nu, da jeg har fuldendt min Psalmebogsrevision, tager jeg fat paa Besvarelsen af de Breve, der under dette, vistnok kjære og i mange Maader interessante, men dog tillige højst trættende Arbejde ere komne mig til Hænde fra Psalmesagens Venner, og blandt dem er De en af de første, jeg skal betale min Brevgjæld til. De er ikke alene en Ven af Psalmesagen, men en af de virksomste Medarbejdere til dens Fremme. Deres musikalske Psalmeværk er af betydende og vistnok blivende Værd og finder megen Paaskjønnelse. I mit sidste Brev til Dem derom omtalte jeg et Par Melodier, som havde tiltalt mig, som Deres. Siden erfarede jeg, de vare af en anden Componist; men dengang havde jeg endnu ikke hørt den Melodi, jeg nu især vil takke Dem for, den til Psalmen: „Jesus græder — Verden leer“. Den fremkalder ved de stille, dybt vemodige, men varslende Toner en Stemning, der aldeles svarer til den, hvori den lille Psalme er digtet, og som den netop vilde fremkalde. Dertil har De nu hjulpet den. Musikken har baade paa min Kone og mig gjort et dybt Indtryk.

Tak for den tilsendte smukke Melodi til den Brorsonske Psalme „Der skal ties“, som jeg nu derfor ogsaa har optaget i Conventets Psalmebog, ligesom Nr. 474 „Jeg er rede“ nu er tilbageført til det oprindelige Metrüm. Det er ogsaa en smuk Melodi, De ønskede en ny Text af mig til, som De da formodentlig ønskede optaget i Psalmebogen, men jeg har af let begribelige Grunde ikke villet optage andre eller flere af mine egne Psalmer end de, der allerede vare optagne. Jeg bevarer imidlertid Melodien og vil mulig en anden Gang kunne benytte den.

I min Skrivelse til Ministeriet om Psalmesagen har jeg gjort opmærksom paa, at det vil blive nødvendigt, at en Correctur tilsendes Dem til Eftersyn af de angivne Melodier, et Hverv, som jeg haaber, De velvillig paa-tager Dem.

Sluttelig Tak for de Ytringer af Velvilje og hjertelig Interesse for mig og min Virksomhed, som ogsaa det sidste Brev fra Dem bærer Præg af! Det er glædeligt, naar Fuglenes Sangtoner smelte sammen i en fælles Kjærlighed baade i Skove og paa Kirketaget.

Deres venligst hengivne

B. S. Ingemann.

Sorø d. 7de November 1854.

Om Venskabet med Ludvig Bødtcher gaaer tilbage til Ungdomstiden, vides ikke; men særdeles hjerteligt har Forholdet været. Berggreen sender Bødtcher nu et Bind af sine Folkesange, nu en Hilsen i Skikkelse af Musik til et Digt af Bødtcher, og denne gjør Gjengæld med smaa elskværdige Nytaars- eller Fødselsdags-hilsener til „den kjære Ven il Maestro A. P. Berggreen.“ Saaledes den 1ste Januar 1874:

„Du, som mens vi Andre tier,
Veed at vække søde Drømme,
Naar Du digter Dine ømme
Sværmeriske Melodier - ,
Gid Din Genius maa røre
Blidt Din egen Skjæbnes Streng,
Saa at Vellyd kun tør trænge
Sig med Glæde til Dit Øre!“

Ogsaa med en senere Tids Digtere, hvad enten de tilhørte ældre eller nyere Skoler, stod Berggreen i ven-skabelig Forbindelse. Vi nævne Carl Andersen,

Kr. Arentzen, H. V. Kaalund, Thomas Lange og S. Schandorph. Denne var Lærer ved Metropolitan-skolen, medens Berggreen arbejdede paa 2den Udgave af sine Folkesange. Berggreen vidste, at Schandorph studerede de romanske Sprog og Litteraturer, og havde fulgt hans første poetiske Virksomhed. Han bad ham da hjælpe sig med Oversættelsen af de spanske Sange, og ligesom Vilhelm Thomsen var den unge Digter redebon til at anvende sine Kundskaber og sit Talent paa dette betydelige Arbejde ene af Interesse for Sagen uden nogetsomhelst Honorar, hvilket Berggreen efter Forholdenes Natur heller ikke var i Stand til at yde. Heraf udviklede sig et venskabeligt Forhold, der i Aarenes Løb fortsattes og fra Dr. Schandorphs Side gav sig Vidnesbyrd i det skønne Digt i Anledning af den 14de September 1872, som senere skal meddeles.

Skjønt den bildende Kunst ikke for Berggreen havde den Betydning som Ordets og Tonernes, var hans altid aabne Skjønhedssans modtagelig for dens Frembringelser. Det var ham saaledes meget om at gjøre at faa smukke Titelvignetter til Folkesangsværket, og Kunstnerne I. A. Winstrup, H. V. Bissen og C. A. Schleisner have ogsaa til hans store Glæde prydet Værket med karakteristiske Tegninger. Hans Berøring med Thorvaldsen har vistnok kun været flygtig; men ligesom han var greben af den høje og rene Skjønhed i Mesterens Værker, saaledes saae han med Beundring op til Thorvaldsens Personlighed i dens ædle Enfold og Jævnhed. Thorvaldsens Ankomst til Kjøbenhavn i 1838 skildrer han i Brev til Dahl saaledes: „I Gaar kom da Verdens største Kunstner! Nu har jeg da seet ham,

som jeg saa meget har længtes efter engang at se. Det Første, der træder En i Møde ved Betragtningen af hans Personlighed er en høj, ædel Simpelhed i hans hele Væsen. Skjønt 70 Aar seer hans Legeme ud til at kunne trodse mange Aar endnu. Han er meget rank, saa rolig i sine Bevægelser, som jeg rigtignok altid har forestillet mig. Hvorledes var det muligt at tænke sig ham anderledes! Hans Ansigt straalende af Venlighed, en forunderlig Barnlighed udtaler sig i hele hans Væsen“.

I sine unge Dage deltog Berggreen med Lyst og Iver i Concertlivet og kom derved i personligt Bekjendtskab med de fleste Componister og udøvende Musikere; men senere drog han sig stærkt tilbage fra det offentlige Musikliv. Informationer optog hans Dag, omfattende Arbejder hans Aftener: Mangel paa Tid kunde da i og for sig være Grund nok, var dog ikke den eneste. Han delte ikke til enhver Tid den herskende Smag, kunde daarligt finde sig i den Dyrkelse, der tidt ydedes nys opdagede Stjerner, som skulde nu alt Lys komme fra dem¹⁾; det syntes ham, at Weyse kun altfor snart var bleven glemt eller dog reduceret til „at have komponeret nogle smukke Romancer“. Nogen personlig Misfornøjelse over paa dette Omraade selv at være ignoreret kan vel ogsaa have havt sin Del i hans tilbagetrukne Stilling. Ikke at hans Sind var bittert imod Personer, eller at han ikke skulde unde de store Navne den Berømmelse, de vandt; dertil elskede han Kunsten

¹⁾ Wagner blev ham stedse et Modsigelsens Tegn. Da man engang spurgte ham, om han havde hørt „Mestersangerne“, lød Svaret: „Nej! jeg har baade Kone og Born.“

for højt, og dertil var han som Menneske for ædel. Naar han ved Festen paa sin Guldbryllupsdag udtalte: „Jeg bøjer mig dybt for Hartmanns og Gades Geni“, var dette Udtryk dybere begrundet end i Øjeblikkets festlige Stemning. J. P. E. Hartmann, hvem han havde kjendt fra tidlig Ungdom (de vare jo næsten jævnaldrende), satte han særdeles højt baade som Menneske og Kunstner. Engang spurgte han Dr. Schandorph, om denne personlig kjendte Hartmann. Paa hans benægtende Svar yttrede Berggreen: „Det var kjedeligt; det er det elskeligste Menneske, man kan tænke sig og et næsten lige saa stort Geni som Weyse.“ Af Berggreens Mund skulde vanskeligt Nogen kunne modtage en større Anerkjendelse.

Det smukke Brev fra N. W. Gade, som tidligere er meddelt, taler højere end Andres Ord formaa det om Disciplens Kjærlighed til Læreren, og det tør vel haabes, at denne Kjærlighed ikke er bleven kold. I et af sine sidste Leveaar har Gade udtalt, at han aldrig skulde glemme, hvad Berggreen havde lært ham i hans Ungdom. Det behøver næppe at siges, at Berggreen, der saa varmt havde hævdet sin Discipels Talent paa en Tid, da Uderlandets Berømmelse endnu ikke havde kastet Glans over hans Navn, siden med spændt Opmærksomhed og inderlig Glæde fulgte hans kunstneriske Udvikling, hvorom bl. A. Anmeldelsen af Operaen „Mariotta“ vidner („Fædrelandet“ 1850 Nr. 24). Ogsaa for Gades senere Frembringelser, for den sikkre Kunst, hvormed i dem Maal sattes og Midler anvendtes, for deres Klarhed, Kraft og Liv, deres Frihed for Effektojageri havde han altid aabent Øje og anerkjendende Ord, især naar Gade

fulgte de gamle Stier med de folkelige Spor¹⁾, mindre naar han slog ind i en kosmopolitisk Retning.

En anden af Berggreens Elever naaede ikke som Gade frem til europæisk Berømmelse. Skjønt han har frembragt store Musikværker, er det ikke ved disse, men ved en Rigdom af yndige Sange, at han har indskrevet sit Navn i danske Hjerter. P. Heise søgte som ganske ung Student hos Berggreen Vejledning i den musikalske Theori. For saa vidt denne skal forberede til kunstnerisk Production, er det af afgjørende Betydning, hvem Læreren og hvem Disciplen er. Det gjælder jo ikke blot en Viden om, men en Anskuelse af Kunsten, det vil atter sige en Anskuelse af Livet i det Hele, af det Maal, hvorfor der skal leves, den Aand, i hvis Tjeneste man vil træde, de Midler, hvorved Tjenesten maa røgtes, en Anskuelse altsaa, der har sin Rod i selve Personligheden. Skal der være Tale om at yde og modtage Vejledning for Livet, da maa Lærer og Discipel i det Væsentlige være ligesindede, ligestemte. Det var Berggreen og Heise. Hvad der var Sandt, Rent, Naturligt drog dem begge; begge frastødtes de af det Falske, Svulstige og Unaturlige; den danske Natur i dens Maadehold og Begrænsning, dens Utilbøjelighed til „at tage Munden for fuld“ fornægtede sig ikke hos Nogen af dem. Heise blev da ogsaa dansk Componist. Fremmede ville næppe helt forstaa ham; men hvorsomhelst en Heisesk Sang lyder, vil enhver Dansk føle sig tiltalt i sit Modersmaal. Han stammer i lige Linje ned fra Weyse, er som Romance-

¹⁾ Han kunde saaledes ikke blive træt af at fremhæve Skjønhederne i „9 Lieder im Volkston“, en Composition, der er mindre kjendt, end den fortjener at være.

componist hans ægte Søn og Arvetager. Hvor meget der herved bliver at tilskrive Lærerens Indflydelse, er ikke godt at sige; sikkert er det, at der har hersket lykkelig Overensstemmelse mellem Lærer og Discipel. Af Heises Breve til Berggreen hidsættes eet, der giver et tydeligt Billede af hans Personlighed.

Leipzig d. 3die November 1852.

Kjære Hr. Berggreen!

Nu har jeg i Morges spillet Orgel, dernæst skrevet paa Noget, som skal forestille en firstemmig Fuga, endvidere øvet mig med Kraft paa Bachske Fugaer, med ikke mindre Kraft paa Violinen, Alt kun afbrudt af Middagsmaaltidet, saa mener jeg at have Ret til at anvende Tiden, før jeg gaar hen i Concerten i Aften, til Opfyldelsen af en Pligt og Tilfredsstillelsen af en Lyst, jeg har havt hele Tiden her, nemlig at skrive nogle Ord til Dem fra denne af Toner gjennembrusede Stad. For det Første maa jeg dog udtale min Forundring over, at jeg indtil nu Intet har hørt til Deres Samling af kirkelige Sange, som De bad mig at have lidt Tilsyn med her; jeg antager derfor, at De maa have betænkt Dem og ladet det besørge trykt i Kjøbenhavn. Jeg havde ellers glædet mig til at kunne gjøre nærmere Beskjendtskab med det Værk her, da det flygtige Beskjendtskab, jeg ved Deres Hjælp i Kjøbenhavn gjorde dermed, saa meget vakte min Interesse derfor.

I Gaar, da jeg var hos Hauptmann, talte jeg efter Timen med ham om forskjellige Ting, ogsaa om Folkesange og fortalte ham da om Deres fortræffelige Samlinger og Behandling deraf; det fornøjede ham meget,

og han ønskede gjerne at se dem. Hvis derfor De engang skulde have et Ærinde hos Olsen, saa vilde De maaske bede ham at besørge et Par Bind af Deres Folkesange til mig her; det vilde ret fornøje mig at kunne vise Hauptmann dem. Det er en overordentlig elskværdig og dygtig Mand; jeg vilde ønske, at De kunde tale med ham, De vilde bestemt i Et og Alt sympathisere med ham. Jeg kommer til ham engang om Ugen, hvor han giver mig contrapunktiske Opgaver og retter dem, jeg bringer. Jeg hørte forleden Lørdag i Thomaskirken et Salve Regina af ham, som var overmaade kjønt, ganske forskjelligt fra Häasers, som jeg ellers holder saa meget af. De kan ellers tro, at det glæder mig at spille paa Orgelet i Thomaskirken, hvor Seb. Bach var Organist. Af det Orgel, han har spillet paa, existerer der nu rigtignok næppe Noget; men Kirken er dog den samme; den gamle Stenvindeltrappe op til Orgelet — jeg kan ret se den gamle Leipziger-Organist med den store Paryk spadsere op ad den! Det er ellers en sær Skik her med disse Mellemspil i Choralerne; det er kjedeligt nok hos os med de evige Fermater; men her faaer man en hel lille Vise mellem hver Verslinje. Jeg spiller nu ellers ogsaa Choraler paa den Maade, og det er altid en ganske god Øvelse at maatte i en Fart finde en passende Cadenz til den følgende Harmoni; men den egentlige Melodi bliver jo i Grunden ganske revet itu derved.

Torsdag Aften.

Jeg har i Aften atter hørt en Gewand-Haus Concert, hvor bl. A. ogsaa Gades „Comala“ blev opført. Dog

forekom det mig, at den gik bedre i Kjøbenhavn; men jeg glædede mig ligefuldt over den smukke Musik, som Gade har componeret dertil. Jeg snakkede efter Concerten med en fransk Musiker, som mente, at det var gaaet saa slet, Tempoerne vare forfejlede, sagde han, Orchestret havde ikke stemt godt, og Musikken — ja, der var jo kjønne Ting i; men Gade vilde nu have gjort mange Ting deri „morsommere.“ (?) Disse unge Musikere ere nogle Uhyrer; de have lært en Del Teknik, de have saa temmelig dannet deres Øre, saa de kunne høre, naar nogle Instrumenter ikke have stemt rent, men tale med dem om Musik, det kan man ikke. Gud hjælpe En, naar man ret gjennemvarmet og opfyldt af et udmærket Musikstykke af Trang til Meddelelse og Sympathi kommer til en af sine unge Brødre i Aanden, saa faaer man at vide, at en Clarinet er kommen lidt for sildig. De maa dog endelig ikke tro, at jeg ikke sætter Pris paa en smagfuld Udførelse, det gjør jeg naturligvis, men — ja De forstaaer nok, hvad jeg mener. Af yngre Musikere lykkes det mig aldrig at træffe Nogen, som jeg tillige med Fornøjelse kan omgaaes som Menneske, hvilke to Ting man egentlig ikke bør kunne adskille; men de Fleste tænke saa lidt paa det Sidste, de mene, at det er tilstrækkeligt, naar de blot lære at gjøre en Fuga saa taalelig; om dem, som ligefrem udtale, at man for at være Kunstner bør stræbe at være „liderlig“, vil jeg ikke engang tale, og dog ere de ikke saa faa, jeg seer adskillige Saadanne her blandt de ædle Elever af Conservatoriet. Derfor har jeg altid foretrukket at søge min Omgang blandt Ikke-Musikere, som ere elskværdige Mennesker, og med dem taler jeg

ogsaa ofte hellere om Musik, de kan føle sig grebne af et Kunstværk og gjøre ikke Fordring paa at blære sig med dybe Kundskaber i Instrumentation, Contrapunkt etc. Kundskaber og Dygtighed maa naturligvis Enhver have, og jeg bestræber mig selv her saa godt som muligt for at indhente, hvad jeg tidligere ved mit vel adspredte Liv har forsømt, — men — ja De forstaaer atter nok, hvad jeg mener! Jeg veed ellers ikke, hvorfor jeg netop er kommen ind paa dette Kapitel i Aften, da jeg ellers til dagligdags ikke tager mig det videre nær, men gjerne lader Enhver sejle sin Sø, naar jeg maa sejle min! Jeg befinder mig her saa ganske fortræffeligt og føler, at jeg har Gavn og Udbytte af Opholdet her; men om dette vil jeg udtale mig nærmere i Morgen tidlig, da Klokken er bleven mange!

Fredag Morgen.

Alle mine Beskjæftigelser her interessere mig i høj Grad, og det lykkes mig ogsaa her at tage fat paa Alt med mere, langt mere Energi end i Kjøbenhavn; men naar jeg kommer tilbage og skal til at bo alene for mig selv, saa skal mit Liv nok forme sig mere harmonisk end tidligere. For det Første har jeg her en stor Glæde af Seb. Bach, som jeg aldrig før har givet mig saadan Tid og Ro til at blive ret bekjendt med; jeg øver mig daglig flere Timer paa hans diverse Præludier og Fugaer, som ogsaa vise deres Taknemmelighed imod mig ved mere og mere at forvandle sig fra nogle temmelig stive Regnestykker til skønne og udtryksfulde Musikstykker. Desuden spiller jeg ogsaa andre Klaversager, saa at Fingrene befinde sig i bedste Velgaaende. Orgel og

Violin har jeg atter taget fat paa her og med mere Ro. I Kjøbenhavn, hvor hele Livet egentlig ikke synderlig animerede mig, vilde jeg altid ile af Sted og kom derfor ingen Vej rigtig; saaledes da jeg havde spillet to Timer Violin dér, begyndte jeg at spille paa Mozarts Kvartetter, som jo var pure Vanvid, og da det naturligvis ikke vilde gaa, følte jeg strax en modløs Fornemmelse; her, hvor Brostenene paa Gaden raabe til mig, at jeg skal gaa hjem og bestille Noget, falder det mig langt lettere at holde igjen, saa jeg ikke overiler mig. Jeg befinder mig i det Hele taget her ret paa min Hylde, og endnu er ingen Dag gaaet hen her, som jeg kunde kalde ganske spildt. — Naar jeg nu blot ikke har trættet Dem med min megen Snak!

Jeg kunde jo egentlig lige saa godt selv skrive directe til Olsen om Deres Folkesange; men jeg troer, at han vil skynde sig mere, dersom De vilde være saa god at sige ham det, naar De engang gaaer der forbi. — Iøvrigt haaber jeg, at De befinder Dem vel, og jeg vil ønske, at De maa vedblive at gjøre det! Farvel!

Deres hengivne

P. Heise.

Forøvrigt var det ikke blandt Musikere eller Kunstnere overhovedet, Berggreen søgte og fandt sin egentlige Omgang. I Reglen fandt han større Tilfredsstillelse i Samtaler med Videnskabsmænd, og han var saa heldig gennem hele sit lange Liv altid at have Venner indenfor disses Kreds, med hvem han mundtlig eller skriftlig kunde vexle Anskuelse om mangehaande Emner; hans vidt udstrakte Læsning satte ham i Stand til at følge de

fleste aandelige Rørelser i Tiden og udtale sig om dem tidt paa særdeles interessant Maade. Det var hos Berggreen en Ejendommelighed, der lige meget skrev sig fra hans Troskab mod Venner og fra hans Interesse som Samler, at opbevare endog den ubetydeligste Billet, som tilskreves ham¹⁾. Ud af disse kan man danne sig et ret fyldigt Billede af hans selskabelige Omgang gennem Aarene. Fra Professor H. N. Clausen er der saaledes gjemt en Mængde Indbydelser, den sidste skreven med Oldingens rystende Haand fra November 1875, hvori det hedder: „Det vilde være smukt, dersom den gamle, ~~maaske~~ den ældste Husven ved samme Lejlighed vilde indtage sin Plads ved Familiebordet.“ I lignende Forhold stod han til mange andre Professorer, navnlig theologiske, Rectorer og mange af Kirkens fremragende Mænd, blandt disse foruden Laub, Dr. theol. Kalkar, Biskopperne Martensen, Fog og Vennen fra Skoleaarene, Brammer. I hvert Brev fra disse Mænd udtales der saa stor personlig Hengivenhed og saa levende Anerkjendelse af Berggreens Virksomhed, at han heri har kunnet finde rig Erstatning for hvad Miskjendelse han ellers kan have været udsat for.

Et interessant Bekjendtskab stiftede Berggreen i

¹⁾ Det behøver ikke at siges, at Berggreen med dybeste Veneration bevarede virkelige Relikvier som: Haarløkker af Thorvaldsen, givet ham af Billedhuggeren A. Jahn, af Øhlenschläger, bragt ham af dennes yngste Søn strax efter Faderens Død, og af Weyse, hvis Plejesøn tillige skjænkede ham den antikke Ring, Weyse altid bar. Paa Omslaget, der indeslutter en lille Rosengren, er med Berggreens Haand skrevet: „Givet mig af min kjære N. W. Gade, der under sit Ophold i Giebichenstein i Sommeren 1850 har taget disse Rosenkopper af en meget stor Busk, der af Gothe er plantet udenfor Reichardts Hus.“

1862 med Hermann Kestner, Banquier i Hannover, en mangesidig dannet Mand, Samler og Udgiver af Folkesange. Ved en dansk Rejsende havde han sendt Berggreen et Hefte spanske og portugisiske Sange. Idet Berggreen takkede ham herfor, benyttede han efter Sædvane Lejligheden til at søge Oplysning om et Spørgsmaal, der beskjæftigede ham: „Fra min Ungdom af,“ skriver han, „har jeg næret en levende Beundring for Gøthe og componeret mange af hans Digte. De vil da kunne forstaa, at jeg ved Deres Navn er bleven erindret om den Kestner, som blev gift med den Lotte, der af Gøthe er skildret saa smukt i „Werthers Leiden“ og „Aus meinem Leben“, ligesom ogsaa hans Forhold til Lotte, betragtet fra ethisk Side, var et Glanspunkt i hans Liv. Forfatteren til Skriftet „Göthe und Werther“ (1854) var jo den kongelige hannoveranske Legationsraad Kestner, en Søn af Gøthes Lotte. Er nu De muligvis ogsaa en Søn (eller Sønesøn) af denne elskværdige Dame? Denne Mulighed har længe paa ganske særegen Maade beskjæftiget min Fantasi, og med min Kjærlighed til Gøthe vil det røre mit Hjerte, hvis det forholdt sig saaledes. Jeg vilde da gjennem Dem ligesom være bragt nærmere til fortræffelige Mennesker, hvis Væsen saa ofte har løftet mine Tanker. Maaske vil De smile over mine Ytringer, men i hvert Fald vil De holde mig disse mine Fantasier til gode.“

Herpaa svarer Kestner (den 22de Januar 1862): „Den af Dem med saa venlig Deltagelse omtalte Lotte er min Bedstemoder, og min Fader, som endnu lever og i sit 87de Aar glæder sig ved en kraftig Alderdom, er hendes ældste Søn, den i Brevene, som De kjender,

saa venlig-lidenskabelig omtalte første Søn, til hvem Gøthe vel opnaaede at staa Fadder, medens Bedstefader, som altid var meget fast i sine Beslutninger, ikke vilde tillade, at han fik Gøthes Navn; han blev da døbt Georg. Efter min Onkels Død i Rom 1853 — han havde allerede forlængst forberedt Brevenes Udgivelse — overtog min Fader efter den talrige Families Ønske deres Offentliggjørelse, forkortede og omarbejdede med ungdommelig Kraft den noget for vidtløftige Indledning. At ogsaa De har fundet Glæde og Nydelse ved nærmere Indblik i dette skønne og i sin Art enestaaende Forhold mellem tre rene Charakterer, stadfæster Berettigelsen af det mangeaarige Ønske hos de fleste af vor Families Medlemmer om ikke længere at forholde Publikum denne skønne Correspondence, hvorom man en Tid lang i Gudernes Raad havde næret afvigende Meninger, indtil endelig min gode Onkels Død forenede alle Dissentierende.

I Rom, hvor jeg opholdt mig 1831—33, senere 1835 og 36, længere Tid i 1846 og tilsidst 1853, har jeg tilbragt skønne Dage. Deres uforlignelige Thorvaldsen boede ved Siden af os i Casa Butti, og vi vare Venner og Husfæller. Af Deres Landsmænd mindes jeg med Fornøjelse som Venner Arkitekten Bindesbøll, Malerne Rørbye og Marstrand, der alle deltog i en lille Mandssangforening i min Bolig, Landskabsmaleren, Fearnley, Archæologen Kellermann, begge de Sidste destoværre døde, Lund, Bravo, Jahn o. A. Mangen skøn Time havde jeg ogsaa med den geniale og elskværdige Ole Bull, som dengang endnu befandt sig i musikalsk Uskylds tidligste Epoke. Senere 1846 blev jeg ogsaa

bekjendt med Billedhuggeren Jerichau og hans interessante Hustru Elisabeth Baumann — kort sagt, jeg lever i skjønne Minder, medens den nærværende Tid ofte kan være fattig nok. Imidlertid kommer jeg ud over dette og hint uundgaelige Livsskjær ved litterære og kunstneriske Interesser og mangt et kjærligt Menneskes Hjælp, og De vil derfor, meget ærede Herre, hvis jeg allerede ved det første Bekjendskab skulde forekomme Dem altfor snakkesalig, holde mig dette til gode; det kommer af min Glæde over engang paany, saaledes som det før i mit Liv er hændet mig, at møde en ædel Menneskenatur.“

Bekjendtskabet udviklede sig i Tidens Løb, uden at de to Mænd nogensinde fik hinanden at se, til inderligt Venskab, næret ved indholdsrig Brevvexling, som fortsattes lige til Berggreens Død. Kestner var ikke Banquier af Lyst. „Navnet Banquier“ — skriver han — „omhyller bestandig min Sjæl med en Sørgesky. De pligtmæssige Pengeforretninger, jeg i 30 Aar har maattet udføre, udgjøre mit Livs Kummer, idet de saa temmelig skille mig fra Alt, hvad der i Kunst og Liv er mig kjært.“ Dog fik han Tid til at pleje sine kunstneriske Interesser; bl. a. raderede han smukt og sendte Vennen flere Prøver paa denne sin Kunst; men især dyrkede han Musikken og har selv udgivet Samlinger af spanske, italienske og irske Folkesange. Der var saaledes Stof nok for Tankeudvexling mellem ham og Berggreen, saa meget mere, som de vare forenede i Beundringen for Gøthe og Kjærligheden til „Lotte“. Kestner omfattede da ogsaa Berggreens Arbejder, men fornemmelig hans

Folkesangsværk med saa levende Interesse, at han lærte Dansk for helt at kunne følge dem¹⁾).

Det er ikke mange eller store musikalske Frembringelser, der møde os i dette Afsnit af vor Componists Liv. Engang imellem giver Kjærligheden til „hans Digter“ sig Luft i Toner til Øhlenschlägerske Ord. „Paa det Sted“ — fortæller Berggreen — „hvorum Øhlenschläger synger:

„Aldrig en Skov jeg saa yndig har funden.
Kjær for mit Hjerte, som Søndermarkslunden“

og hvor mange af de poetiske Syner, hvorved han har begejstret os, ere opgaaede for ham, fandt jeg omtrent 1823 efterfølgende Linjer skrevne af Digterens Haand paa en Søjle af det nu nedbrudte „græske Tempel“:

„O søde Sommer, aldrig skal Dit Minde
Af dette Bryst forsvinde,
Naar atter Flora her mig favner,
Og længselsfuld jeg mindes, hvad jeg savner.“

33 Aar efter fik disse Ord Toner, hvori Digterens Vemod over, hvad han maa savne, forener sig med Componistens over Savnet af den elskede Digter. Man kan sidde og synge sig ind i denne Stemning, indtil det er, som havde et helt Hav af Vemod lukket sig over Ens Hoved. Den lille skjønne Sang kan næppe karakteriseres tydeligere end i følgende Linjer:

„Lad mig, kjære Ven, kun med dette Ord takke Dem for Deres dejlige Composition af „O søde Sommer“.

¹⁾ Det var oprindelig Forfatterens Plan at meddele denne Brevvexling idetmindste i Uddrag, men den er saa umfangsrig, at Planen af Hensyn til Grænserne for nærværende Skrift har maattet opgives. Brevene findes paa det store Kgl. Bibliothek.

Min Hustru har vist gjentaget den over 12 Gange, og man bliver ikke træt af at høre den. Det søde Øhlenschlägerske Vemod er mageløst gjengivet.

Deres

H. Martensen.

Et andet Vidnesbyrd om den Kjærlighed og Taknemmelighed, hvormed Berggreen plejede Digterens Minde, foreligger i „Melodier af Adam Øhlenschläger udgivne med Accompagnement af Pianoforte af A. P. Berggreen.“ Øhlenschläger, der havde en usædvanlig levende Musiksans, havde fra Tid til anden komponeret en Del Melodier til egne eller Andres Texter uden dog selv at kunne optegne eller paa tilfredsstillende Maadé harmonisere dem. Efter Digterens Foredrag ved Klaveret nedskrev Berggreen dem, og da han efter Øhlenschlägers Yttringer turde antage, at han gjerne vilde vide „disse Blomster af sin Aand“ bevarede for sine Venner, udgav han dem. Melodierne ere vistnok ikke betydelige, men friske og naturlige, rundne af et barnligt Gemyt som selve den Øhlenschlägerske Poesi. For dem, der have Digteren kjær, vil det ikke være uden Interesse at gjøre sig bekendte med denne lille Samling af Sange, 23 i Tallet, der mærkeligt nok synes at være forblevne temmelig upaaagtede. „Hvad Accompagnementet angaaer“ — skriver Berggreen til Laub — „havde jeg meget lidt at bygge paa; men dette Lidet har jeg fastholdt; iøvrigt har jeg behandlet Melodierne efter samme Princip som Folkemelodierne: jeg har søgt ved Harmoniernes Colorit at sætte Melodierne i det Lys for Andre, hvori de viste sig for mig selv, da jeg hørte

Øhlenschläger foredrage dem; og saaledes haaber jeg virkelig kun at have ligesom potenseret Udtrykket i dem uden at have eller ville have bragt noget Fremmed ind deri¹⁾. — Nyt Bevis for den Samvittighedsfuldhed, hvormed Berggreen skred til enhver musikalsk Opgave, der stilledes ham, og den Ærlighed, hvormed han løste den.

Ogsaa hans anden beundrede Digter, Gøthe, lagde endnu een Gang — den sidste — Toner paa hans Læber til Digtet „Erster Verlust“. Hint søde Savnets Vemod har her maattet vige for Tabets Smerte. Kestner, som har særegne Betingelser for Forstaaelsen af denne Sang, skriver om den: „Den er kun for inderlig dyb og næsten alt for smertelig, til at den skulde prisgives for profane Kredse, eller at det skulde taales, at den blev sunget af Mennesker, der kun ere i Stand til at føle overfladisk. Saaledes bliver da denne Sang vel foreløbig en lille skjult Helligdom for mig og mine nærmeste Venner og skal aldrig tone fra profane Læber.“

Foruden et Par smukke Smaasange i Anledning af Rector Borgens Embedsjubilæum skulle vi under Eet nævne nogle, der skrive sig fra Aarene 1863 og 64, fordi der tydeligt nok er en psykologisk Forbindelse imellem dem. „Till Kung Carl XV“ og „Polsk Stormmarch“ ere udsprungne af de Stemninger, der i Begyndelsen af 1863 gik igjennem vort Folk: Haabet om en lykkelig Udgang af Kampen for vor Nationalitet og Sympathien for et Folk, der var stedt under lignende Vilkaar. Den første giver i lys og frejdig Tone „salut

¹⁾ Udhævet her.

med skuldrade gevär“ for den Konge, af hvem vi Danske haabede saa meget; den anden bringer i alvorsfuld Stil Forstaaelse af, hvad der rører sig i et Folk, som kæmper maaske den sidste Strid for sin Tilværelse. „To Sange ved Universitetets Sørgefest for Frederik den Syvende“ ere tunge af Taarer og mørke Anelser; men efter Nederlaget løfter Sindet sig paany i Haab og udsynger sin Glæde over „Danmarks Herlighed.“ Hertil knytter sig nu Sangen „Til Kong Christian den Niende“, hvor Componisten tillige er Digter, der udtaler de loyale Følelser, som saa ganske fyldte ham selv. Han blev her Tolk for saare mange Danske, ikke mindst derved, at Sangen hæver sig til en Hymne, der lægger Kongens og Landets Skjæbne i Guds Haand. Det er den Art fædrelandske Sange, et Folk trænger til, naar det lever under trykkede Kaar.

Medens Berggreen er helt med i Danmarks Frygt og Haab, glemmer han ikke den kjære Skoleungdom. Den gamle Aarhus-Skolemester Morten Borup havde sunget Foraarets Pris i sin „Carmen vernale“, bestemt for Skolens Disciple paa deres aarlige Majtog til Skoven, og hans Efterfølger, Blache, gjengav 350 Aar derefter hans Sang paa Modersmaalet. Berggreen lagde nu Toner til Ordene med en yndig Melodi, hvis rolige Rhythme og milde Stemning ganske svarer til Øjemedet.

Naar ovenfor er sagt, at dette Afsnit ikke bringer store Compositioner, maa herfra undtages to, som vel fortjene dette Navn, om ikke efter Omfang, saa efter Værd: Melodierne til to Cyclers af Folkesange om Marsk Stig og Niels Ebbesen. Ordene vare bevarede og dannede ifølge Svend Grundtvigs Recension et Hele; men

Tonerne vare i Tidernes Løb gaaede tabte. Berggreen paatog sig den vanskelige Opgave at erstatte det Tabte, og det lykkedes ham saaledes, at selv den største Kjen-der af dansk Folkesang næppe skal være i Stand til at skjelne disse nye Toner fra andre, som ere nedarvede fra Fædrene. Vi gjengive i al Korthed Texternes Indhold og gjøre samtidig Rede for Tankegangen i deres musikalske Behandling. Marsk Stig vaagner ved Midnat, ængstet af ildevarslende Drøm, hans Hustru trøster: „Ligger I neder min ædelig Herre, I giver det intet i Gjem“, og Hustruens Trøst finder i Omkvædet „min ædelig Herre, hin unge Hr. Marstig“ mildt og elskeligt Udtryk. Dette Omkvæd vender oftere tilbage som forbindende Led mellem Sangene; det er jo den ædle og trofaste Kvinde, hvis ulykkelige Skjæbne danner Udgangspunktet for de følgende Begivenheder. 2den Melodi skildrer Fru Ingeborg siddende ene, efter at hendes Husbond er dragen i Leding og Beskjæmmelsen vederfaret hende; „men Fruen hun sidder i Sjælland, saa mangt der hun sørger.“ Saa kommer (3dje Melodi) Sammen-sværgelsen: den urolige, lovløse Færd, „hvor Alle ville Herrer være,“ og dens Følger, „nu stander Landet i Vaade,“ er slaaende karakteriseret, ligesom i den 4de Melodi Marsk Stigs Fredløshed: „Og vi ere drevne af Danmark“. Ind i det hele mørke Tidsbillede kastes der kun en Straale af Lys fra hende, som „langt heller vil være en Dannekvind og følge en fredløs Mand, end hun vil være Slegfred og bære det Haadingsnavn.“

Sangene om Niels Ebbesen have gennemgaaende lysere Charakter, skjønt Tiderne ere end mørkere; de præges af den stærke Vilje, der, hvor meget den tyske

Greve truer, bliver ved sit „men jeg vil mig udi Danmark bo.“ Den stærke Vilje behøver dog Raad, og det finder Niels Ebbesen hos sin Hustru. Den 2den Melodi giver i yndige Toner den inderlige Forstaaelse mellem Mand og Hustru, som dog Ingen skal vide, „I lade det ingen Mand vide, I toge det Raad af en Kvinde.“ Modsætning hertil danner Broderens Vægning ved at følge ham og Niels Ebbesens Harmе derover: „Ræd Mands Raad og ræd Mands Daad dem følge baade Spot og Skam,“ medens den 4de Melodi atter fører ind i Huslivet paa Nørringris og giver et smukt middelalderligt Billede af Forholdet mellem den gode Husbond, der „skjænker sine Svende baade Mjød og Vin“, dertil sin Fortrolighed, og disses Hengivenhed „vi ville med Eder ride og vove baade Gods og Liv“. 5te Sang gjenlyder saavel af Gerts Klage „Usæl jeg til Danmark kom“ som af den Kraft, hvormed „Niels Ebbesen brugte sit gode Sværd.“ Men i den sidste Melodi gryer der atter Morgen for Danmark: Kjærlingen, som han gjæster, „havde ikkun to Leve, og dem gav hun Niels Ebbesen, for han vog den kullede Greve.“ I Morgenstunden rider han „til kjære Hustru sin, de fundes baade glade og fro;“ glade ere ogsaa alle danske Mænd, som bede: „Gud glæde Din Sjæl, Niels Ebbesen,“ og her, hvor Folkesang gaar over i Kirkesang, ender Visen om Niels Ebbesen.

De to Sangkredse indeholde saaledes ialt 10 Melodier, hver med sit selvstændige Præg, alle dog rundne af den Kilde, hvorfra i fremfarne Tider udstrømmede det Tonevæld, som vi kalde den danske Folkesang, alle baarne af samme Aand og dog saa mangfoldige i Udtryk, i melodisk og harmonisk Fald. Baggesen har sagt om Kæmpevisen:

„Den er god, naar den er gjort;
Men den la'er sig ikke gjøre.“

Og heri maa han beholde Ret; ingen Teknik kan „gjøre“ den. Men det Øre, der længe henrykt lyttede til Klangen fra det Fjerne, og den Sjæl, der lod sig drage ind i de Løndomme, hvor Toneklangen fødtes, kan derfra vende tilbage fyldt med Sange, der ligne de oprindelige som en Draabe Vand den anden. Den Gave fik Berggreen for sin trofaste Dvælen ved Folkesangens Kilde: at synge en ny Sang, som dog var den gamle. Disse ti Melodier ere den fuldmodne Frugt af hans Aandsarbejde; de ere tillige en Forjættelse om, at det gamle Folkesangstræ, plejet med Kjærlighed, fremdeles vil kunne bære nye Frugter til Næring for Folkeaanden¹⁾.

Det lakker nu mod Enden af den gamle Sangers Liv, og Tanken om at opbevare for Efterslægten, hvad der i de mange Aar blev givet ham at synge, maa naturligt paatrænge sig ham. Han udgiver da sine samlede „Compositioner for Sang og Klaver“ (3 Bd. 1872—74), der i mange Maader er at betragte som hans egen Levnedbeskrivelse. Ved Oversendelsen af de to første Hefter skriver han herom til Laub:

Kjøbenhavn d. 18de April 1872.

Højagtede, inderlig kjære Ven!

Hermed sender jeg Dem et Stykke af min Auto-

¹⁾ Interessante Exempler herpaa, hentede fra vor nyeste Digtekunst, findes i Edvard Blaumüllers „Agnete og Havmanden“. Hvad der giver dette Digt dets største Ynde er vistnok den forunderlige Gjenklang af Folkevisens Sprog og Tone, som hyppigt møder os, herligst maaske i Slutningsdigtet „Dagen hun er aldrig saa lang“. Ogsaa her gjælder det, at Ingen vil kunne skjelne mellem det Ny og det Gamle: det er Draaber af samme Væld.

biografi! Thi næsten hver Sang tyder hen paa noget Oplevet. Naturligvis bliver det Gaader for Andre; men jeg selv mindes om de kjære Dage i mit uforglemmelige Ungdomshjem, Frederiksborg. Jeg erindrer f. Ex., at da jeg omtrent 1817 eller 18 havde componeret Melodien S. 78, havde jeg bragt den til en Oberst Flindts Døttre, i hvis Hus jeg kom. De sang særdeles smukt. En Sommeraften kom jeg silde hjem fra Captajn Vosbein og forbi deres Vinduer. Da hørte jeg, staaende i Skjul udenfor det aabne Vindue, dem synge min Sang. Jeg veed aldrig at have følt mig saa smigret ved nogen Opmærksomhed som ved at høre deres smukke Foredrag af min Sang. Men hvor underligt dog! Jeg var næppe begyndt at leve og sang allerede: „Kom Erindring om de tabte Dage“. Nu passer den bedre for mig, for saa vidt den handler om Erindring og Vemod; thi Vemod er den Stemning, hvori jeg som oftest befinder mig.

Gid De, kjære Ven! maatte finde Noget i disse Sange, som kunde røre Dem! Jeg vilde anse det for en Guldprøve. Naar 1ste Bind er endt, har jeg tænkt som Motto at skrive efterfølgende Par Linjer, hvorved jeg egentlig gjør en Tilstaaelse om det Fortrin, jeg altid har givet Sang-Musikken for Instrumental-Musikken:

„Jeg lyttende gik i min Digers Spor,
Og Melodien lærte mig hans Ord;
Jeg „Toner uden Ord“ kun sjælden fandt;
Men Ord med Toner tidligt jeg forbandt.
Hvis om et kjærligt Sind de vidne maa,
Da vil nok Hjerter for dem aabne staa.“

Næste Hefte skal indeholde Sange af Gøthe. Disse har jeg længtes efter at kunne udgive. Maaske ere de ogsaa noget af det Bedste, jeg har at byde. Ganske

interessant for mig er det, at denne Yndlingsdigter fra de tidligste Aar ytrer den samme Anskuelse af Instrumental-Musikken, som jeg har. I „Wilhelm Meister“ (2den Bog, 11te Cap.) opfordrer han den gamle Harpespiller til at synge med de Ord:

„Gebt uns etwas, das Herz und Geist zugleich mit den Sinnen ergetze. Das Instrument sollte nur die Stimme begleiten; denn Melodien, Gänge und Läufe ohne Worte und Sinn scheinen mir Schmetterlingen oder schönen bunten Vögeln ähnlich zu sein, die in der Luft vor unsern Augen herumschweben, die wir allenfalls haschen und uns zueignen möchten; da sich der Gesang dagegen wie ein Genius gen Himmel hebt, und das bessere Ich in uns ihn zu begleiten anreizt.“ —

— — — — —

Deres med Højagtelse hjerteligst hengivne

A. P. Berggreen.

Biskop Laub svarer herpaa:

Viborg d. 7de Maj 1872.

Kjære Professor Berggreen! min kjære, tro Ven!

Endskjønt jeg kun har faa Dage imellem to Visitationer til at gjøre, hvad der skal gjøres, maa jeg dog, saa snart jeg har kunnet komme dertil, om end lidt ilfærdig, sende Dem min Tak for, hvad der laa til mig ved min Hjemkomst. Deres „Autobiografi“ kalder De det, og det er just saaledes, jeg vil lære at forstaa det; thi om det og kan have en mere omfattende Betydning, være et Stykke af Musikken's Historie hos os, saa er dog i al Historie Personerne, Menneskene Hovedsagen,

Bærerne af det, der bliver til og faaer Skikkelse, og i dette Tilfælde — for mig — ganske særdeles. Og om det vilde være for meget, dersom jeg vilde kalde dette en Biografi i egentlig Betydning, som det kan være for Dem selv (jeg havde ikke kunnet staa med Dem udenfor Vinduet i Frederiksborg og høre, hvad der blev sunget derinde, dersom De ikke havde taget mig ved Haanden og stillet mig derhen), om disse Blade ene havde kunnet fremkalde Billeder fra Deres Liv, saa have de dog i en anden Henseende faaet en historisk og personlig Betydning for mig; de have fremkaldt Erindringer fra mit eget Liv fra en Tid, som ligger længere tilbage, men naaede ind i min Barndom, i en stille Landsbypræstegaard, og som vel kan hedde den Schulziske Tid og vel kan karakteriseres som den, da Sange vare til at synges og ikke blot til at høres. Nu kan man ofte høre en Sang smukt udført til en dygtig Spillers Accompagnement og have Glæde deraf; men man falder ikke paa at synge den med, ikke engang inde i sin Sjæl, og kunde det vel ikke engang: det er kun den Ene, som synger, vi Andre høre til. Man behøver ikke at overse eller undervurdere, at der er kommen en Rigdom frem i Musikken, som man dengang ikke kjendte (allerede Weyse viste fremad; enhver Kunst maa have sin fortsatte Udvikling), for at mene, at ogsaa her gjælder det: „Salige ere de Fattige i Aanden, dem hører Himmerige til,“ og mene, at det, maaske ad mange Omveje, dog maa komme tilbage til det, hvormed det begyndte; vi maa blive som Børn igjen (om end i en anden Skikkelse end vi een Gang vare det; thi Livet skal ikke være forgjæves) — og i Himmeriges Rige

skulle vi Alle synge med: dér maa dog Musikkens Maal være.

Jeg har, siden jeg kom hjem, dog havt Aftenerne, hvori jeg med min eneste Datter, som jeg for Tiden har hjemme, ved Klaveret (jeg kan ikke i denne Sammenhæng bruge Navnet Fortepiano) og een Tilhørerinde, min Svigerinde (ogsaa fra den gamle Tid), har kunnet gennemgaa dog den største Del af disse to Hefter. Det har undret mig, at her var saa Meget, som jeg slet ikke kjendte; Meget har dog maaske ikke været trykt tidligere? Adskillige gamle Venner har jeg truffet paa, og dem har jeg jo især maattet tale med. Hvad Indtryk det Hele har gjort paa mig, haaber jeg, De vil kunne forstaa af det Foranstaaende. Den yngre Slægt i det Hele vilde næppe forstaa det; men min Datter har kunnet følge med og dele min Glæde og forstaa, hvorfor jeg saa tidt kom til at tænke paa Schulz. Der ere to Melodier især, som bestandig have klinget — sunget — inden i mig i disse Dage paa mine Spadsereture, vel ogsaa i Stuerne hørligt for Andre, S. 26 og 71. — De vil, af hvad jeg har antydnet, ogsaa forstaa, hvorledes jeg kan være enig med Dem i, hvad De siger om Forholdet mellem Ordet og Tonerne. Musikken er jo en selvstændig Kunst og maa træde frem som saadan; derfor glæde vi os ved Haydns og Beethovens Sonater og Mendelssohns „Lieder ohne Worte“; derfor nynne vi ogsaa tidt en Melodi og tillægge den dens eget Værd. Men i den store Sammenhæng, som den maa komme frem tilsidst, naar Alt har naaet sit Maal, men som den ogsaa her begynder, vel for ethvert Barn, er Musikken Accompagnement; det Højeste er i Ordet. Og selv

hvor Ordet ikke ligefrem er med, er det dog Tanken, som raader og udtaler sig gennem Melodien. Der er Musik, som vi ikke forstaa, som for os (maaske i sig selv) er Nonsens; den er da ikke Musik. Derfor kan man tænke sig „Lieder“ (Melodier) „ohne Worte,“ men ikke Accompagnement „ohne Lieder,“ — skjøndt i vor Tid de sidste kunne være nærved at drukne i det første. I hvor højt jeg elsker Musikken i alle dens Skikkelser (f. Ex. en Strygekvartet), saa mener jeg dog, at den Componist, som har umiddelbart med Ordet at gjøre, han er i den inderste Helligdom. — Gid De nu igjennem dette, som jeg har sagt mere, end jeg egentlig havde villet, maa forstaa min Tak for Deres Gave! Jeg vil, naar det Næste kommer, — thi jeg er saa næsvis at tro eller vide, at jeg ogsaa da skal være med, — naar de tydske Texter begynde, se, om jeg kan finde en lille Sang, som staaer for mig fra den Tid, da min for længe siden afdøde Tvillingbroder sang og spillede Guitar.

Med en venlig Hilsen til Deres Hustru, og fra mine
To til Dem,

Deres hjertelig hengivne

O. Laub.

Den dybe og aandfulde Totalanskuelse af Bergreens musikalske Virksomhed (og den musikalske Composition overhovedet), der kommer til Orde i foranstaaende Udtalelser af en Mand, der til at fælde en Dom var i Besiddelse af to vigtige Betingelser: Kjendskab til Musikkens Udvikling her i Danmark siden Schulz's Dage og en paa mangeaarigt Venskab begrundet

Forstaaelse af Berggreens Personlighed, ville vi supplere med Udtalelser, der paa flere Punkter minde om Laubs, men som skyldes en Udlænding, der kun var lidet kjendt med dansk Musikliv og indtil Aaret 1872 fuldstændig fremmed for Berggreen, som denne for ham: den berlinske Musikdirektør Professor Jähns¹⁾. Til Forklaring af det nærmere Bekjendtskab mellem Jähns og Berggreen hidsætte vi følgende Brev, der blev Begyndelsen til en livlig Correspondence mellem de to Mænd.

Berlin d. 22de October 1872.

Højtærede Hr. Professor!

De har ved godhedsfuldt at sende mig Deres i alle Henseender rige og betydningsfulde Værk „Compositioner for Sang og Klaver“ beredet mig en Glæde lige saa overraskende, som den er stor og hjertelig. Det er ret ejendommeligt, at jeg først nu skal henvende mine første Ord til Dem; thi alt for flere Aar siden var jeg Dem Tak skyldig uden at vide det. Af de karakteristiske Skriftræk i det venlige Brev, hvormed De har ledsaget ovennævnte Værk, er jeg kommen til den Overbevisning, at det ikke var Deres daværende Cultusminister, Excel-lencen Bræstrup (med hvem jeg havde den Glæde for 6—7 Aar siden at stifte personligt Bekjendtskab og faae

¹⁾ Friedrich Wilhelm Jähns, født 1809, anseet Sanglærer og Dirigent, Componist af en Mængde Sonater, Klaverstykker, Sange og Chor, der „alle vise den klassisk dannede, gediegne Mester“. Hans betydeligste Arbejde er „Carl Maria von Weber in seinen Werken“, hvori man vil finde Oplysning om Alt, hvad der angaaer Weber. Værket er grundet paa et enestaaende Studium af denne Componist, for hvem Jähns nærrede en saadan Interesse, at han samlede et Weber-Bibliothek, der indeholdt henimod 5000 Numre.

ham til at interessere sig for mit Værk om C. M. v. Weber, hvilket dengang var i sin Tilblivelse) — at det ikke var denne Mand, der havde skrevet hine udførlige Breve og Meddelelser af anden Art, som han var saa venlig at sende mig; men at det var Dem, højtærede Hr. Professor, der var den uegennyttige, ubenævnte Medhjælper ved mine Weber-Studier, og som sendte mig et betydeligt Antal Bidrag fra Deres Haand angaaende Webers Ophold i Kjøbenhavn og de kjøbenhavnske Opførelser af „Jægerbruden“ i Aaret 1822. Saaledes har jeg da begaaet en stor Uret imod Dem derved, at jeg i Indledningen til min Bog om Weber kun har udtalt min Tak til Excellencen Bræstrup og ikke tillige til Dem, hvem den dog fortrinsvis skyldtes. Det lader sig nu ikke gjøre godt igjen. Fejlen kan dog maaske rettes, hvis der i en ikke alt for fjern Tid skulde komme et andet Oplag af Bogen. I Dag vil De da tillade mig at udtale for Dem min sildige, men inderligste Tak for hine Gaver og først derefter en lige saa hjertelig og varm Tak, hvortil den sidste Gave af Deres Compositioner saa højlig forpligter mig Modtag endnu til Slutning min forbindtligste Tak for den Gave, De gennem Hr. Klein har tilstillet mig: de to Weberske Billeder, som jeg hidtil ikke havde i min Samling, skjønt denne omfatter henimod 70 forskellige, stukne, lithograferede og fotograferede. Min Samling har herved faaet en i høj Grad ønsket Forøgelse. Tillad mig endnu engang for Dem at udtrykke min Højagtelse.

Deres taknemmelig forbundne

Fr. W. Jähns.

I sine følgende Breve gaaer Jähns nu nærmere ind paa en Omtale af Berggreens musikalske Virksomhed. I December 1872 skriver han bl. a.: „Jo mere jeg beskæftiger mig med Deres Værker, desto mere maa jeg beundre Deres Rigdom. At kunne tegne saa mange, i sig selv saa uendelig forskellige Billeder er en i Sandhed stor og sjælden Gave, som kun da, naar den udvælger af en dyb „musikalsk Væren“ og ledes af den fineste Kunstfølelse, formaaer at frembringe en saa forbausende Mangfoldighed af Enkeltannelser som den, der lægger sig for Dagen i Alt, hvad der hidtil er blevet mig bekjendt af Dem. Tro mig, denne Overbevisning er vunden ved egen Erfaring. Jeg har selv ladet trykke omtrent 130—40 Sangstykker, og jeg veed, hvor svært det er ikke at henfalde til en vis Maneer, altid at være ny for sig selv og ikke gjøre sig Sagen let. Jeg plejer at kalde en Sang „en Opera in nuce“, og jeg troer, at dette Udtryk ikke er saa galt. Saadan at sammenskrive efter Skabelon 400 Op., som f. Ex. den ellers ganske agtværdige Abt har gjort det, vidner dog i Virkeligheden kun om aandelig Armod eller indre Magelighed. Ved saadant Arbejde har han vel gjort en Abt og tjent ham, men egentlig ikke Musik i dybere Forstand, og Musikken, den store, herlige Gudinde, var vist ikke den Stjerne, hvorefter han styrede. Af saadanne Frembringelser findes der mange, navnlig i vor Tid og ikke blot i vor, men i alle Kunster: de fleste bære Stemplet „fabrikmæssig tilvirket“.

Atter har jeg da inderlig vederkvæget mig ved Deres sidste Sanghefter; hvilken Mangfoldighed i Melodi, altid skjøn og tankefuld, i Rhythmus ofte ganske ny, stedse dog naturlig, kort sagt i Tone og Farve! Hvor

have de alle fængslet mig, om end jeg havde Lyst til særlig at nævne „Polsk Stormmarch“, „Tjenesteflickan“, „Den enda stunden“, „Till Aftonstjernen“, „Svanen“, „Har du den glempt?“, „Uppmuntran“, „Birfilaren“, „Fantasi“, „Korsblomman“, „Den norske Bonde“. — Ogsaa Fugaen i Tidsskriftet¹⁾ var mig meget interessant; hvor skjøn er Gangen i Sopranen baade efter Altens og efter Bassens Indtræden, hvor flydende Alt, intetsteds nogen Tvang, hvad der rigtignok atter ligger i den fortræffelig opfundne Dux; Tak, min bedste hjerteligste Tak!

Til mine Yndlingsønsker for næste Aar hører et Gjenbesøg i Kjøbenhavn, skjønt jeg næsten maa frygte for atter at gaa fejl af Dem, fordi vore Rejsetider vel falde sammen, og det vilde jeg smertelig beklage. Deres Land og dets Beboere have vakt min levende Sympathi og udøvet paa mig en ejendommelig Tiltrækning, der synes mig for dyb, til at den kan forklares af de ti Dages korte Ophold dér og den Rigdom af aandelige Nydelser, der i sjælden Grad udmærke Kjøbenhavn; jeg har da ogsaa beskjæftiget mig med almindelig dansk Historie, der højlig interesserer mig, ligesom jeg med stor Fornøjelse har læst meget Skjønt af Deres nyere Litteratur. Skade kun, at jeg ikke kan læse den i Originalsproget. Senest har Bergsøe interesseret mig meget; hans Romaner „Fra Piazza del Popolo“, „Fra den gamle Fabrik“ og „Bruden fra Rørvig“ ere betydelige og aandfulde Fremtoninger. Jeg behøver saadan Lecture ved Siden af mit øvrige anstrengende Arbejde.“

¹⁾ Se Bilagene til „Musikalsk Tidende.“

I November 1874 skriver Jähns paany: „To kjære Breve fra Dem af 21de August 1873 og 28de September 74 ligge for mig. Naar jeg seer paa det førstes Datum, maa jeg egentlig blive rød af Skam. Thi allerede med det sendte De en Fortsættelse af Deres fortræffelige Værker, hvis sidste Bind med Deres Opera „Billedet og Busten“ De saa venlig ledsagede med Brevet af 28de September. Hvorledes skal jeg takke Dem for disse udmærkede og betydningsfulde Gaver? Rent musikalsk betragtet vise de tydeligt, at De stræber efter, og at det i denne Deres Stræben lykkes Dem at være en af den rene Kunsts „Trofaste“, der, som De siger, skjænker den sine bedste Kræfter og, som det sømmer sig den sande Kunstner, virker for den, men til Gjengjæld af den har sit bedste Livsindhold; thi det Bedste i Kunstnerens Liv bestaaer i at være lykkelig i sin Kunst og i at kunne føle Selvagtelse med Hensyn til den. Denne Lykke findes kun, naar man forfølger Maal, der staa for Sjælen klare og ufordunklede som Lyset, give Selvagtelse og ikke virke nedbrydende paa denne ved Bevidstheden om, at man dyrker falske Guder og tjener den skønne Himmelgave, Kunsten, i andre Øjemed end i Udsynet efter det Ædle og evig Sande.

Naar nu i Alt, hvad jeg hidtil har seet af Deres Compositioner, disse Formaal traadte mig i Møde i den skjønneste Skikkelse, saa maa jeg dobbelt og tredobbelt beklage, at jeg ikke er det danske Sprog mægtig; da vilde jeg meget bedre eller rettere, først da vilde jeg være helt i Stand til ved et saa betydeligt Værk som en Opera at værdsætte alle Deres Intensioner, fordi jeg da fuldstændigt kunde overse og dermed forstaa dem.

Dog har jeg glædet mig inderlig ved Alt, hvad De sendte mig, og deraf havt den rigeste kunstneriske Nydelse. Jeg kunde ud af Sangene og Operaen nævne Dem særdeles mange Enkeltheder, der have virket saaledes paa mig; men jeg ønsker ikke at begynde med at udtale mig om det Enkelte, ikke om den levende musikalske Strømning, der gaaer gennem Operaen. Dog maa jeg ved dette Ord tænke paa det henrivende Liv og Flugten i Ouverturen, som jeg meget gjerne engang vilde høre udført af Orchester. Jeg fremhæver den ikke fordi jeg just anseer den for Arbejdets Culminationspunkt; men fordi jeg vel tør tillade mig at tro ganske at kunne skatte den, da jeg her ikke behøver at være Herre over det Sprog, hvori Texten er skreven, og fordi den har talt til mig helt forstaaelig og helt forstaaet.

Tak, tusinde Tak for den skjønne Berigelse af mit musikalske Bibliothek, hvori Deres Compositioner danne et Unicum. Med Fare for at synes højst ukaldet, ja højst ubeskeden, vilde jeg tillade mig den Bemærkning, at vort herværende Kongelige Bibliothek, som er mindre rigt forsynet med danske Musikalier, vistnok vilde være meget taknemmeligt, hvis De vilde forære det et Exemplar af Deres Sange og af Operaen. Jeg beder Dem i denne Meddelelse ikke at ville se Andet end varm og ren Interesse for Deres Arbejder, som jeg ønsker maatte blive mere bekendte her.“

Det er glædeligt, at Frembringelser, der af vort eget Lands Musikere ere ladte saa temmelig upaaagtede, have mødt saa dyb en Forstaaelse og saa varm en Anerkjendelse hos kunstforstandige Mænd i Udlandet, hvor-

vel der i Glæden blander sig nogen Beklagelse over, at Fremmede have kunnet se, hvad vore Egne vare blinde for, have kunnet tale dér, hvor Landsmænd taug¹⁾). Meget forstaaeligt er det, at Berggreen derved maatte føle Smerte; „denne Tien til Døde“ — skriver han til Laub i 1874 — „er en meget langsom Gift; thi skjønt man længe har anvendt den paa mig, lever jeg dog endnu. Hænder det en enkelt Gang, at Nogen nævner mig mellem de endnu Levende, tilberedes strax en ny Dosis. Ja, kjære Ven, jeg troer virkelig, at jeg ikke er saa langt fra at drage den rette Nytte af disse Erfaringer; thi de berede mig mere og mere paa det vigtige Skridt, som er Menneskets sidste. Gud give mig en rolig Død!“

Smerten forstaaes i det Mindste af hans trofaste og kjærlige Ven Laub. „Jeg forstaaer“ — svarer denne — „saa godt, hvorledes De kan trænge til at høre Noget om Deres Arbejder, saaledes som De nu kan lægge dem frem fra en lang Tjenestetid, at høre derom af andre Folk end mig og mine Lige, som i Deres Compositioner først søge Dem selv og Deres inderste Liv, og som maaske tilmed, saa vidt vor Forstand paa Sagen rækker, ere forud enige med Dem om, hvad Sagen egentlig er, og hvorledes den skal fremmes. Det er haardt at møde Taushed, naar man gjerne vilde, der skulde tales. Hertil er intet Andet at sige, end at dette er en fælles Skjæbne for Alle, som leve ved et Vendepunkt i Tiden; hvorledes er det ikke — paa et andet

1) Tausheden kunde undertiden forekomme systematisk, f. Ex. naar Dagblade fra hin Tid udførlig omtale Festen til Guttenbergs Minde og aftrykke den afsungne Cantate uden at nævne Berggreen som dens Componist.

Gebeet — gaaet med Mynster, hvem i levende Live Ingen kunde overhøre, og som nu er aldeles glemt, undtagen for saa vidt nogle Faa i Atkroge endnu kunne beundre den Magt, hvormed han kunde sige det Ord, hvortil der trængtes — i en forgangen Tid; thi nu at beraabe sig paa ham, betyder slet Intet. Der har maaske aldrig været en Tid, der saaledes har forstaaet at begrave alt Foregaaende som vor, skjønt den dog deri har faaet den Grund, hvorpaa den selv kan komme videre, dersom den virkelig gjør det. Men der er for Alt, hvad der har havt Betydning i sin Tid en Opstandelse, maaske allerede i Historien, naar der kommer en Tid, da man lærer, at det næste Skridt fremad maa være et Skridt tilbage — til det, man allerede var kommen ud over; men i ethvert Tilfælde, naar al Tid er omme, en Opstandelse, hvor Alt kommer til at staa i det rette Lys, paa sin rette Plads med den Betydning, det skulde have for det store omfattende Hele. Og dér skulle vi dog se hen for at blive stærke til at leve vor Tid og engang ende den i Fred. Naar vi dér høre det Ord: „Vel Dig, Du tro og gode Tjener, Du har været tro over Lidet — Dit lille Maal af Tid, af Kraft indenfor Din lille Horizont, tro i Dit uden at anfægtes af, hvad der laa udenfor, bagved eller foran“ — naar vi høre det af Ham, som kan bære over med alle vore Skrøbeligheder og Brøst og udfylde alt det Manglende, hvad kan da tænkes bedre? Jeg har, saa vidt jeg veed, kun een Gang bedet Dem om en Composition, Melodien til Wexels's „Tænk, naar engang“. Passer det ikke godt ind i denne Sammenhæng? Dér har De viist mig hen med Toner; jeg stræber at gjøre Gjengjæld i Ord.“

Alt i 1867 havde Berggreen sluttet et gennem mange Aar fortsat Arbejde „Forspil til Psalmemelodierne“ — han kalder dem selv fordringsløse; men de fortjene Navn af vellykkede. Medens han nu er sysselsat med sin „Autobiografi“, bryder der endnu engang et rigt Tonevæld frem af hans Bryst i Melodier, hvormed den Gamle i sit Livs Aften synger Herren en ny Sang, tidt forunderlig stærk og frejdig, mindende mere om den kommende Morgens Glæde end om den svundne Dags Vemod: vi tænke paa Psalmerne i „Tillæget“ af 1873. Hermed standser hans Sang, saa vidt den blev hørlig for Andre; fra nu af nynnner han kun stille for sig selv paa de „bedre Psalmer, hvormed han efter fuldendt Strid vil lovsynge for Herrens Throne.“

De samlede „Compositioner for Sang og Klaver“ skulde for Eftertiden vidne om de kunstneriske Principper, der havde ledet Berggreen særlig som Sangcomponist. Disse Principper vare ham selv saa dyrebare og forekom ham af saa uvurderlig Betydning for den rene Kunsts Fremtid, at han mente det fornødent at stadfæste dem ved andre Vidnesbyrd end sit eget. I denne Hensigt udgav han 3 Hefter „Ældre Sangmusik af forskjellige Componister“ (Reichardt, Schulz, Mozart) som han ansaae for tjenlige til at virke en klarere Opfattelse af Begrebet Melodi og til at være en Modgift mod en musikalsk Retning, der forekom ham meget forkastelig, fordi mange af dens Sangcompositioner snarere maatte betragtes som Klavermusik med Sang til i Stedet for at være, hvad de udgav sig for, Sangmusik med Klaver til, en Stil, der af en tydsk Forfatter var karakteriseret saaledes: „Accompagnement — sonst der

Triumphwagen des Gesanges, jetzt der Hinrichtungskarren desselben.“ Han vilde, som han udtrykker det, „aflægge sin musikalske Troesbekjendelse, især med Hensyn til Begrebet Melodi.“ Der er noget usigelig Rørende i denne Iver for at bringe Sandheden til at sejre; havde den ikke kunnet det under den Fane, som bar hans eget Navn, vilde den maaske dog engang trænge igjennem under Bannere med store Fortidsnavne. Han glemte, hvad Laub nylig havde skrevet om Mynster: „Ingen kunde overheøre ham i en forgangen Tid, men nu at beraabe sig paa ham betyder slet Intet.“ Det er sikkert kun meget Faa i vor Tid, som have værdiget denne „Ældre Sangmusik“ nogen Opmærksomhed og endnu Færre, som ved den have ladet sig overbevise. I hvert Fald ville disse tre Hefter i vort Lands musikalske Litteratur staa som et lille Mindesmærke over urokkelig Troskab mod sin Overbevisning og sjælden Utrættelighed i at føre Vidnesbyrd for den.

Endnu var der Eet, som maatte gjøres, inden Berggreen kunde lægge sig til Hvile; Taknemmelighed mod den uforglemmelige Lærer og Beundring for den store Kunstner forenede sig om at indgyde Oldingen Kraft til Fuldbringelsen af Værket: en Levnedbeskrivelse af Weyse. En lille Strid skal her blot nævnes, fordi den vistnok noget fremskyndede Arbejdet, som maaske uden den vilde være forblevet ufuldendt; vel havde Berggreen længe syslet med det; men han kunde vanskelig tilfredsstille sig selv, hvor det gjaldt den kjære Weyses Minde. I „Folkekalender for Danmark 1873“ havde A. Falkman givet en Skildring af Weyse, hvor denne blev behandlet temmelig overlegent og ud af en Be-

tragtning, der ogsaa nu er ret almindelig. Ifølge den duer Weyse egentlig kun som Romancecomponist og dette endda med meget væsentlige Indskrænkninger. I et Par Artikler i „Berl. Tid.“ for 1873 (udkomne som Særtryk under Titlen „A. Falkmans Skildring af C. E. F. Weyse betragtet af A. P. Berggreen“) protesteres der i et meget skarpt Sprog imod de nedsættende Ytringer om den store Componist og imod den Maade, hvorpaa Falkman havde omtalt Weyse som Menneske, og der sluttes saaledes: „Taknemmelighed imod min elskede Lærer bød mig at tale. *Dixi et liberavi animam meam.*“ Men ligeoverfor det fortegnede Billede kunde Berggreen dog kun helt befri sin Sjæl gennem Forsøget paa at male et, der lignede bedre.

„C. E. F. Weyses Biografi af A. P. Berggreen“ udkom da i 1876. Det er ufor nødvendent at sige, at Levnedsskildringen er udført med Kjærlighed, og kjender man den Samler- og Granskerflid, Berggreen anvendte paa et hvilket som helst Arbejde, han havde under Hænde, kan man paa Forhaand vide, med hvilken utrættelig Omhu Alt, hvad der vedkom Weyses ydre og indre Liv, her er udredet. Et overordentlig stort Antal Breve er gennemgaaet; alene fra Weyses Stedfader forelaa der 89 og til hans Plejesøn mere end 200, hvoraf de fleste endda indeholdt forholdsvis Lidet, der lod sig benytte, om de end alle afgav Vidnesbyrd om kjærligt Sindelag og spillende Lune. En særegen Interesse viste Berggreen Forholdet mellem Weyse og hans Ungdomselskede. Dette, der for de Flestes Bevidsthed havde bevæget sig i en vis mysteriøs Dunkelhed, kom gennem Fremstillingen til at staa i et klarere Lys; men unægte-

lig tabtes derved — meget imod Berggreens Hensigt — noget af Sympathien for den unge Pige. Fuldtud lykkedes det at lade Weyses Billede fremtræde skarpt og klart for Beskueren; Vennerne gjenfandt her med vemodig Glæde de kjære Træk; de, der ikke kjendte ham, følte sig overbeviste om, at Billedet i dets forunderlige, men vindende Ejendommelighed maatte ligne. En Mangel ved Biografien var det, at den ikke gav en mere indgaaende Bedømmelse af Weyses Værker; Berggreen var selv den Første til at føle og beklage dette, men med sine 75 Aar turde han ikke opsætte Udgivelsen længere, trøstede sig ogsaa med den Mulighed, at han kunde erstatte det Manglende ved et Tillæg; „men om Gud vil give Kræfter hertil, maa Tiden vise; jeg er nu saa gammel, at jeg ofte gaaer i Afskedstanker.“ Alene Tilvejebringelsen af den chronologiske Fortegnelse over Compositionerne havde taget baade Tid og Kraft. „Jeg er“ — skriver han til Laub — „i denne Tid beskæftiget med et al Taalmodighed opslugende Arbejde: at gjennemblade henimod 40 Aargange af „Kjøbenhavns Adresseavis“ for at komme efter, naar Weyse har komponeret sine enkelte Sange. Over hans større Compositioner har jeg en til Dels fuldstændig Fortegnelse af hans egen Haand.“ Savnede nu Mange en raisonnerende, for ikke at sige fantaserende Fremstilling, maa dog Alle mødes i Taknemmelighed for, at denne Biografi, som er øst af autentiske Kilder og bygget paa sikkre Efterretninger, har bevaret for Efterverdenen et paalideligt Billede af vor store nationale Componist. Venner og Beundrere af Weyse gav da ogsaa deres Taknemmelighed mod hans Biograf Udtryk hver paa sin Maade,

men Alle i samme Aand; af de mange Takkebreve ud-
tage vi nogle enkelte.

Kjøbenhavn d. 27de Januar 1876.

Jeg har, kjære Prof. Berggreen, slugt, men i lang-
somme og tankefulde Drag Deres Mindeskrift om Weyse.
Forholdet til Schulz og Hustru har jeg langtfra tænkt
mig saa inderligt, jeg kunde sige faderligt; — i modsat
Retning er min Forventning bleven skuffet angaaende
Weyses og hans Julies Forhold; før havde jeg tænkt
mig en ganske anden Inderlighed fra hendes Side. Ved
det Udvalg, der er gjort af Breve til Weyse og fornem-
melig af hans egne — nok saa korte Brevstumper, er
ethvert Penselstrøg til hans Portraitering blevet over-
flødigt. Det Joviale synes bevaret til det Sidste. Hvor
sandt er det ikke sagt i Heibergs uforlignelige Mindedigt:

„Den, som blot om hans Værker veed
Og ej har kjendt hans Personlighed,
Hvor meget tabte han ikke.“

Med sand Taknemmeligheds Yttring og med hjerteligt
Ønske om Lykke til Omrejsen

Deres hengivneste

H. N. Clausen.

Tersløsegaard d. 17de Juli 1876.

Højstærede Hr. Professor Berggreen!

Jeg kan ikke modstaa min Trang til at takke Dem
for Weyses Biografi, som jeg i disse Dage har læst.
Det var i Sandhed en god Indvielse af min Sommerferie
paa Holbergs gamle Gaard. Hvor er det dejligt, at vi
eje dette Livs-Billede af den store Mester, den geniale

Componist, hvem vi skyldte saa mange af vor Ungdoms reneste og bedste Nydelser, og som har efterladt os saa rig og yndig en Skat af Romancer og Sange, at vi aldrig kunne takke og ære ham, som han fortjener det. Jeg veed, at De, højstærede Hr. Professor Berggreen, ikke trænger til min Ros og Tak for den Gave til alle Weyses Venner og Beundrere, som De med sønlig Pietet, med uendelig Troskab har samlet og ordnet; men jeg har — som alt sagt — følt Hjertetrang til at udtale den. Lad det være min Undskyldning for disse Linjer

fra Deres
med Højagtelse og Taknemmelighed
ærbødigst hengivne
Benedicte Arnesen Kall.

Kjære Professor Berggreen!

Nu kommer jeg igjen for ret hjerteligt at takke Dem for Deres skjønne Bog! Det slaaer ikke fejl, at enhver Ven eller Veninde af Weyse herefter ogsaa er Deres Ven eller Veninde til Tak for den Gave, De med saa stor Kjærlighed og Troskab har skjænket os Alle.

At Weyses Ungdoms-Tilbøjelighed havde været saa dyb, saa lidenskabelig, saa smertelig, saa at dens Tilintetgjørelse kastede en Skygge over hele hans senere Liv, vidste jeg ikke. Det er umuligt at læse herom i Deres Bog uden at faae Taarer i Øjnene. Naar skal dog Menneskenes Forvildelser ophøre? Naar skal de sætte det Væsentlige over det Uvæsentlige? En Svigersøn som Weyse! klog, vittig, retskaffen, moralsk, liden-

skabelig forelsket og til alt dette et Geni, forkastes, fordi hans ydre Stilling ikke ret tager sig ud i Verdens Øjne! Derfor skiller man tvende unge elskende Hjerter! Ja!

„Das ist eine alte Geschichte,
Doch bleibt sie immer neu,
Und wem es just passierte,
Ihm bricht das Herz entzwei.“

Det er en forunderlig glad Følelse, der griber os ved atter at faae et kjært Billede af vore afdøde, begavede Venner stillet for Øje. Vi føle en Tryghed, en Vished om, at denne Personlighed sikkert endnu er til og fortsætter sin Stræben hen imod Fuldkommenheden. I et saadant Menneskes Sjæl som Weyses ere for mange forskjelligartede Spirer til, at de ikke skulde have en Fremtid at udvikle sig i.

Jeg er vred paa alle de unge Mennesker, med hvem Weyse saa kjærligt, saa faderligt delte alle sine knapt tilmaalte Indtægter, at ikke een af dem følte Pligten af, at deres Plads i Weyses sidste Dage burde have været ved hans Sygeleje og intet andet Sted. Der ligger han ene med korslagte Hænder i Nattens Stilhed, medens Døden fører Sjælen bort fra det ensomme Kammer. Ingen varm Haand hviler i de sidste Øjeblikke i hans kolde. Intet kjærligt, bedrøvet Øje, intet bankende Hjerter venter i Angst paa det sidste Suk! Ak, de utaknemmelige Menneskebørn, hvad griber man til med dem?

Lad os da trøste os med, at han vist er gaaet den sande, store Kjærlighed i Møde og hviler i dens Skjød saa stille, saa tryk som i hin Nat, hvor han laa med de foldede Hænder. Selv paa hans Begravelsesdag har

Heiberg fortalt mig, at han aldrig havde seet et Lig saa uforandret som Weyses. Han laa dér, som om han sov den sødeste, tryggeste Søvn.

Ja med stor, meget stor Interesse har jeg læst denne Deres Bog. Det er en skøn, trofast Gjerning, De har udført, som vist vil skaffe Dem den Løn, De fortjener i Nutiden og i Fremtiden.

Den 12te Juli 1876.

Deres hengivne

Johanne Louise Heiberg.

For saa vidt ydre Anerkjendelse kan betragtes som en Løn for skøn og trofast Livsgjerning, udeblev Lønnen ikke. I Aarenes Løb tildeltes der Berggreen forskellige Æresbevisninger: han blev Professor, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, Ridder af Vasa- og Sct. Olafsordenen, optoges som Medlem af det Kongelige svenske Musikakademi og som Æresmedlem af „Musikerforeningen“. Ogsaa i andre Kredse end i Regeringers og Autoriteters begyndte man at tænke paa at yde ham et lille Taknemmelighedens Vederlag for det Meget, man havde modtaget af ham. Nogle Venner i Kjøbenhavn benyttede i 1872 den Omstændighed, at det da var 55 Aar siden, han havde begyndt sit Folkesangsværk, hvis 2den Udgave nylig var sluttet, til at foranstalte en Concert, ved hvilken der under Anførsel af Cantor, nuværende Sanginspektør Sanne udelukkende opførtes Berggreenske Compositioner, blandt disse Ouverturen til „Billedet og Busten“ og Duetten af samme, Cantaten i Anledning af Bogtrykkerkunstens Jubelfest, Sange af

„Aly og Gulhyndy“ og „Aladdin“, nogle Duetter m. m. Det var et fortræffeligt Udvalg, der omfattede nogle af de skønneste og mest karakteristiske af hans Frembringelser, og Udførelsen ledsagedes af livlige Ovationer fra et Publikum, der i glad Erkjendelse af, hvad den alderstegne Componist i disse Toneværker havde skjænket, ved sit varme Bifald syntes at ville indhente, hvad det i Aarenes Løb havde forsømt. Der hvilede over Concerten en egen festlig Stemning, som strax fra Begyndelsen var indledet og anslaaet ved følgende skønne Prolog af Dr. Schandorph:

De fagre Syner fra de dybe Drømme
I vort Aarhundreds rige Morgenstund
Du saae som store, hvide Skyer svømme
Paa Østenhimlens Guld- og Rosengrund;
Du lokkedes mod dem af Længsler ømme,
Der fødte Toner i Dit Hjertes Bund;
Snart frem de sprudled, kvægende og milde,
Som under Busken Skovens friske Kilde.

Hin store Sjæl, hin Sangens Drot udkaarne,
Der kjækt fremmaned Romantikens Aand
At bygge Borgen med de slanke Taarne,
Bandt Dig til sig med Hjertets bedste Baand,
Og derfor Dine Toner adelsbaarne
Gik trofast med hans Rhytmer Haand i Haand,
Og Øhlenschlägers Navn end for Dig funkler
Med Stjerneglans, som ingen Sky fordunkler.

Og disse underlige simple Sange
Med Klang som fra Naturens eget Bryst,
Med Skjønhed som den vilde Blomsts paa Vange,
Dem har Du lyttet til af Hjertens Lyst,
Og det Dig tyktes tidt og mange Gange,
De klang med mere klar og liflig Røst
End de, som hylde larmende af Vrimlen
I gyldne Sale uden Syn til Himlen.

Endnu vi se, hvor andagtsfuld Du lytter
Til alle Sider efter Visens Klang:
Til Viserne fra Bjærgets Sæterhytter,
Til dem, der bæve over Høstens Vang,
Til dem, der til en Cithars Stræng sig knytter
I Sydens Aften, bag Orangens Hang,
Til dem, der bruse fra de Unges Klynge,
Naar jublende de sig i Dansen slynge.

Begejstret drømte Du i Ungdomsdage
Om os at sanke sligt et Toneflor,
Og medens Aarene henrulled fage,
Du samled uforsagt i Syd og Nord,
Og aldrig hørt modløs Du at klage,
Naar Verden ændsed ej Din Vandrings Spor,
Thi Kjærligheden har Dig fremad drevet,
Og derfor er Din Drøm til Sandhed blevet.

Ja Kjærlighed, som mildner, som forsoner,
Er Grundaccorden i Dit rene Sind,
Den Sjælen er i Dine bedste Toner,
Den fletter sig i al Din Gjerning ind.
Som efter hede Dag fra Skovens Kroner
Os kvæger mildt i Kvæld en kølig Vind,
Gid Kjærlighed Dig vifte blødt i Møde,
Naar Aftenskyerne i Vesten gløde.

Hav Tak, Du Gamle, at Du os fremstilled
En trofast Virken for en ædel Sag;
Ej Døgnets Kastevind Din Kurs forvilded,
Og aldrig har Du tonet fremmed Flag;
Se, derfor staar med ædle Træk Dit Billed,
Trods Modens Lune, skiftende hver Dag,
Som Lære for en Slægt, der ofte glemmer
Det rene Hjertes Sang for falske Stemmer.

Den offentlige Hæder, man begyndte at vise Berggreen, maatte glæde hans Venner trindt om i Landet, de ældre som de yngre. Blandt de ældste er der alt i det Foregaaende nævnet Skolekammeraten fra Frederiksborg, Biskop Brammer; denne fortæller i sit „Ungdoms-

liv“ om Begyndelsen til Venskabet. Berggreen havde under Navnet Brammer i en af dennes Skolebøger tilføjet „er en rigtig god Dreng“; det Baand, som herved var knyttet, styrkedes ved deres fælles Interesse for de teatralske og musikalske Aftenunderholdninger i Hillerød og ved fælles Samvirken, da Berggreen i Anledning af Rectorens Fødselsdag ledede Afsyngelsen af en Sang, Brammer havde skrevet. Skjønt Venskabet aldrig afbrødes, saaes de i en Række Aar dog kun sjældnere, indtil de som ældre Mænd jævnlig mødtes, naar Berggreen inspicerede Seminariet i Lyngby eller var til Stede ved den aarlige Skolelærerexamen i Aarhus. Et smukt Indblik i dette Venskab giver nedenstaaende Brev. Det bringer Minder fra Barndomsdagene, meddeles dog først her henimod Levnedsløbets Slutning; maaske vil det paa sin Vis kunne tjene Læseren til Virkeliggjørelse af Digterens Ord:

„Og medens her paa Mindets stille Sti
Nu Eders første Levedag I mindes
Med alt det Meget, I har seet og hørt,
Saa gjenkald og i Tankerne vor Vandring.“¹⁾

Aarhus Bispegaard d. 11te Januar 1873.

Velbaarne

Hr. Professor, Sanginspektør Berggreen,
Ridder af Dbr. og Dbm. etc. etc.

Du er formodentlig meget mere, end jeg veed, men at Du er min trofaste, gamle Hjertensven, veed jeg, har jeg saa vel i et halvt Aarhundrede vidst, og derom føler jeg bestyrket Vished, hver Gang jeg har den Glæde at samles med Dig. Der behøves hverken mundtlige eller skrevne Ord imellem os om den Sag.

¹⁾ Fr. Paludan-Müller: Paradiset.

Grunden, hvorfor jeg i denne Aftenstund har grebet Pennen for at tilskrive Dig, er, at jeg har seet i en Avis, at Du er bleven Æresmedlem af et kjøbenhavnsk musikalsk Selskab. Denne Hæder stod omtalt paa en saadan Maade, at jeg antager, den er en Udmærkelse, som kun bliver Faa til Del; hvorfor jeg og haaber, at Du sætter Pris paa den og fornøjer Dig over dette Tillæg til de Tegn paa fortjent Anerkjendelse, hvilke Du fik ved Dit Jubilæum. Man skal kunne undvære Sligt, ej hige derefter eller blive mismodig, naar man bliver ignoreret, miskendt, ja endog forfulgt. Verdens Ære skal hverken have Magt til at beruse eller til at forknytte os. Hedningen Plinius min. skriver: „*Honos sequi debet, non adpeti.*“ Vi Christne vide, at Herren har sagt: „Hvorledes skulle I kunne tro, som søge Ære hos hverandre; men den Ære, som gjælder for Gud, søge I ikke.“ Men naar Æren, som gjælder for Ham, skeer sin Ret ved den jordiske Ære, som tilbydes os, hvorfor skulde vi saa vrage den og lade, som vi følte os ophøjede over den? Det vilde hverken være kjærligt eller ydmygt eller sandt. Du har troligt og samvittighedsfuldt benyttet Din store Begavelse og Din musikalske Lærdom i Forbindelse med Din Embedsstilling til Guds Ære ved Dine Compositioner og Udbredelse af nye aandelige Sange ved Hjælp af nye beaandede Toner. Og Dine Fortjenester af ren, værdig, smagfuld Psalmesangs Fremme (hvad jeg mest har Kald til at takke Dig for) skulle (efter hvad jeg af Sagkyndige har hørt) dog ikke overgaa Dine andre Fortjenester, navnlig med Hensyn til Folkesang. Vær derfor glad i Herren ved Mindet om Dit Jubilæum og i dets Efterklang!

Foruden Din Frænde Peter Lyng, som blev Student med mig, er der jo tvende af vore Skolekammerater bortkaldte i det henrundne Aar: Nikolaj Krossing og Algreen Ussing, der nok bleve Studenter 1816. Mærkeligt, hvor mange vordende Skribenter, der med os sad paa Frederiksborg Skoles Bænke: Peter Bang, Stenersen og Pram Gad, Marius Svane, Holger Visby, Carl Langberg og *scholæ lumen* Nicolai Madvig! Saa prosaisk Professor Bendtsen var, og saa meget han end (hvad Becker berører i sin noget tørre Biografi) frygtede for, at halve Genier skulde udklækkes i hans latinske Rede, var der dog noget Sjælestyrkende, noget aandelig Befrugtende ved hans Undervisning, ved hans korte, klare, energiske Mønsterafhandlinger og ved den faderlige Omsorg, han viste os uden at omtale, endsige rose sig af sin opoffrende Kjærlighed. Uagtet han viselig holdt igjen imod exuberante poetiske og rhetoriske Forsøg, glædede han sig dog over hvad Talent, han i saadan Retning syntes at opdage hos sine Disciple. Da han ikke var, ej heller kunde have været Lærer i Declamation, og da han med Føje havde Betænkeligheder ved den Iver, hvormed jeg i to dramatiske Selskaber dyrkede Thalia, overraskede og frydede han mit unge forfængelige Hjerter paa en det (ja, Du kan smilende mærke det) uforglemmelig Maade ved i sit Gjensvar paa min latinske Gratulationstale 1817 den 3dje Februar at yttre, at den var fremsagt *ex ore eloquentissimo*. I mit Testimonium havde han indflettet Noget til Ros for min æsthetiske Dannelse, paa hvilket jeg satte større Pris, end paa hvad Anbefalende det ellers indeholdt. I øvrigt havde Stenbloch betydeligere Indflydelse end

Bendt paa mig i æsthetisk Retning, og det fuldkommen saa meget udenfor Skolen som i den. Det samme var uden Tvivl Tilfældet med Dahl og Dig. Dahl blev netop Lærer ved Skolen, da jeg var dimitteret Om mig og Mine er der ikke synderligt Nyt at sige, og hvad der maatte kunne være, vil Du erfare af vor fælles unge Veninde, der jo som en tro Due bringer os Hilsener fra hinanden. Til Afvexling beder jeg nu Dig hilse hende kjærligt fra mig.

Gud lade Aaret blive Dig og Dine saa godt og vel-signet, som det ønskes Eder af

Din gamle Ven

Brammer.

Biskop Brammer skulde snart faae Lejlighed til for en større Kreds mundtlig at fremdrage Minder om og bringe Tak for det mangeaarige Venskab. Nogle yngre Venner af Berggreen (Biskop Clausen, Lic. theol. Hansen og Provst Skou, dengang Præster i Horsens, Aarhus og Skanderborg) forenede sig om at søge tilvejebragt en Adresse, der, ledsaget af en Hædersgave, trindt om fra hele Landet kunde bringe Vidnesbyrd om den Taknemmelighed, Berggreens Virksomhed havde fremkaldt i Folket. Et stort Antal Mænd i de forskjelligste Livsstillinger, navnlig dog fra Kirken og Skolen, tiltraadte som Medindbydere følgende Adresse:

„Naar et langt Livs samlede Kraft har været viet til utrætteligt Arbejde for en skjøn og god Sag, kan det blive en Trang for dem, der mene at have fattet dets Betydning, ikke udelukkende at overlade til Eftertiden at

paaskjønne det, men, medens den trofaste Husholder over de betroede Gaver endnu er blandt de Levende, at bringe ham Hyldest og Tak til Vidnesbyrd om, at hans Virksomhed er forstaaet og skattet.

Fælles med Dem om Sansen for Aands- og Hjertelivets Udvikling iblandt os, have vi forenet os om at bringe Dem, højtærede Hr. Professor Berggreen, en Taksigelse for den usvækkede Iver, hvormed De i et halvt Aarhundrede har virket for Sangen i Folket, Kirken og Skolen. Tidligere end de Fleste her hjemme har De lyttet til Folkenes Sange; dybere end de Fleste er De trængt ind i de Løndomme, hvor disse Toner fødtes. Rige Skatte har De løftet op fra Forglemmelse, givet os gamle Dages Guld tilbage i en Form, hvor ædel Simpelhed mødes med kunstnerisk Snille. Med Folkesangen, den hjemlige, som den fremmede, vil Deres Navn bevares længe og føres vide om Lande.

De har sunget Psalmer og aandelige Sange for Herren, dybe og inderlige, som have bevæget og trøstet mange Sjæle og udrettet en Opbyggelsens Gjerning i Menigheden. Fra dem i vor Kreds, som have glædet sig ved Deres Toner, mangen Gang uden at vide, hvem de skyldtes, bringe vi den gamle Kirkens Sanger taknemmelig Hilsen; det er vor Forvisning, at hans stille Sange ikke ville glemmes af de Stille i Landet.

Under Deres Syssel i Fredens Tjeneste har De ikke kunnet undgaa Kampe, hvis Formaal har været at værne om Renhed i Deres Kunst, særlig om Kirkesangens Højhed og Værdighed. Her har De ofte maattet stille Dem imod Tidens Strømninger, dog ikke for at standse dem i deres Løb, men for at lede dem i bedre og frugt-

barere Lejer. Ogsaa derfor yde Mange Dem Tak og Paaskjønnelse.

Over Deres Livsgjærning har der hvilet en sjælden Enhed; Enhed giver Kraft, og kraftig Livsgjærning har blivende Betydning. Naar De nu i Livets Aften, over hvilken vi ønske Velsignelse og Fred, seer tilbage paa Dagen, der gik, maatte da Deres Tak til Ham, der giver at ville og at udrette, lyde ud til os i milde Aftensange, og maatte det glæde Dem i denne vor Hilsen at se et Tegn paa, at Andreas Peter Berggreen vil leve i taknemmelig Erindring.“

Adressen fandt rig Tilslutning, og man bestemte at ville overrække den til Berggreen, medens han under Skolelærerexamen opholdt sig i Aarhus. Det var fra Kirken, Skolen og „de tusinde Hjem“, man vilde bringe Hylding, og denne maatte helst foregaa udenfor Hovedstaden, hvis ellers rummelige Musikliv ikke havde haft og ifølge dets Væsen og Charakter næppe heller kunde have synderlig Plads for den stille, beskedne Sanger. Overleveringen fandt da Sted den 28de Juli 1876 ved en smuk Højtidelighed med Sang, Tale og Festmaaltid, der fulgtes af en improviseret Udflugt til Riis Skov. Her i de dejlige Naturomgivelser taltes der endnu i Sommeraftenen mangt et bevinget Ord, og sent ville Deltagerne glemme disse korte Timers Samliv med den ædle, endnu aandslivlige Olding og hans elskelige Hustru. Men han har vistnok under Indtrykket af de varme Ord og Toner, der paa denne Dag naaede hans Øre, maattet nynne med den Folkesang, han særlig elskede:

„Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre
Fuglesang, som Hjertet monne røre,
I de dybe Dale
Blandt de Nattergale,
Blandt de andre Fugle smaa, som tale.“

En af „de Fugle smaa“ sang paa hin Dag:

Lyksalig den Olding, som tjente sin Gud,
Hvis Liv har bragt fra Himlen til Jorderig Bud.

En Gjenlyd af Klangen i Englenes Chor
I Orgelsange tonede mildt over Jord.

Til Arbejde vied' ham, ej blot til Lyst
De Gaver fra det Høje i Ynglingens Bryst.

Til Tonernes Kilder han stævned' med Flid,
Mod Strømmen gik det ofte i Kulde og Strid.

Dog lifligt han hviled' ved Strængenes Klang,
Mens Kilderne de bruste, og Folkene sang.

De Mestre fra fordum han elsked' som Faa,
Han krandsed' deres Minde, det skal ej forgaa.

Fra Børnenes Hjerter nu Jubelen steg,
Han lærte dem at lege den lifligste Leg.

Hans Psalmer nu kvædes til Frelserens Pris
Blandt christne Mænd og Kvinder i Tusindevis.

Hil sidde Du Gamle da med Din Hjertensviv,
Med Roser og med Laurbær Gud smykked' Dit Liv.

Men Roserne knoppes i Børnenes Hjem,
Og Poderne de skyde helt lysteligt frem.

En Egekrans Folket nys bandt om Dit Navn
Blandt Ædlinge, som virked' til Dannemarks Gavn.

Men vi synge Tak, indtil Solen gaar ned,
I Aften solens Skjær er der Mildhed og Fred.¹⁾

¹⁾ Sangen er af Lic. theol. Th. Hansen.

Med Adressen fulgte en Sum af 2800 Kr., som Berggreen bestemte til et Legat, der skulde bære hans Navn, og hvis Renter skulde tilfalde Musikere, der virke for Kirke- og Folkesangen. Consistorium for Kjøbenhavns Universitet erklærede sig efter hans Ønske villigt til at overtage Legatets Bestyrelse.

Endnu en skjøn og festlig Dag oprandt for Berggreen og hans Hustru, da de den 6te Marts 1878 i en talrig Kreds af Børn, Børnebørn og Venner fejrede deres Guldbryllup. Paa denne Dag creerede Universitetet ham til Doctor philosophiæ, saaledes anerkjendende de Fortjenester, han havde indlagt sig „af sin Kunst og af vort Folk“.

Men nu gik Solen ogsaa ned over den lange Livsdag, og Taager sænkede sig over den klare Aand. Hvad han endnu fik at leve, blev „et Liv i Lænker“, hvis Tryk kun mildnedes ved Hustrus og Børns Kjærlighed. Lyset gennem Taagen var Troen paa Ham, som skjænker Syndernes Forladelse og giver evigt Liv; i denne Tro havde han levet, i den døde han. Den 8de November 1880 løstes han af sine Lænker og jordfæstedes paa Assistens Kirkegaard den 16de November. I det Hus, hvis Orgel han i mere end 40 Aar havde spillet, bragte Kirkens Sognepræst ham et skjønt Farvel med Tak, „fordi alle vi, hvem det blev forundt her at virke sammen med ham, altid følte, at det var Guds Ære og Menighedens Opbyggelse, der laa ham paa Hjerte, og at han færdedes herinde ikke som en Hersker, men som en Tjener for Ham, hvem Alt, ogsaa alle skjønne Kunster skal tjene.“ En Søn af hans ældste Ven, F. P. J. Dahl, fremdrog Berggreens Trofasthed i

Venskab og mindede om hans Kjærlighed til den danske Menighed, vort Folk og dets Skole. „Ingen Dansk, der har Sans for Aandslivets Fremme iblandt os, og ingen Troende i Danmark, der glæder sig ved, hvad der tjener Menighedslivet til Væxt, bør være uvidende om, at han i Berggreen har havt en trofast, kjærlig Broder, hvem det laa paa Hjerte at fremvirke en levende Menigheds-sang, at kalde Folkesangens Toner til Bevidsthed og Liv.“

V.

TILBAGEBLIK.

Skal der gives en sammentrængt Fremstilling af et Menneskes Liv og Virksomhed, volder det ofte Forlegenhed, at dets Liv var saa uensartet, at dets Virksomhed faldt i Brudstykker. En saadan Vanskelighed møder ikke her, naar vi gjennem et Tilbageblik kortelig ville give en Skildring af Berggreens menneskelige og kunstneriske Personlighed: der er Enhed i det altsammen. Barnet, der drømmer og møder sine Idealer ved de stille Skovsøer, hvor Christian den Fjerdes Borg spejler sine Tinder; Ynglingen, som under Savn og Fattigdom brænder alle sine Skibe undtagen den lille Baad, hvorpaa han stævner mod Kysten, hvorfra Idealet vinker; Manden, der kæmper sig frem mod Strømmen „i Kulde og Strid“; Oldingen, der ved Livsgrænsen spejder ud efter sit Følge og vemodig tæller den lille Skare — Personligheden er altid den samme, anlægger aldrig en ny Kurs. Forgjæves flimre falske Lys: „gjennem Tidens Nat nedblinke Evighedens Stjerner“, Guds Sandhed og Naade er opgaaet for ham og lyser ham i Møde gjennem den hellige Aabenbaring; Alt, hvad der er Sandt, Godt og Skjønt, er kun Straaler af det samme Lys, paa det maa der gives Agt, at vige derfra er Helligbrøde og

Personlighedens Fortabelse. At udarbejde sin Personlighed med dette for Øje er ham Livets Maal; i sin Kunst kjender han heller intet andet; hvad der er Rent, Sandt, Ærbart og Elskeligt, hvad der kan tjene til Opbyggelse i Ordets fulde Forstand, maa klinge gjennem hver en Tone. I stadig Selvfordybelse prøver han, om han er i Overensstemmelse med den Sandhed, der har anbefalet sig for hans Samvittighed, føler tidt Sorg over endnu at være den saa fjern, „man vil saa gjerne være i Slægt med Flammen, men er maaske i Slægt med Røgen.“ I sine Arbejder driver han denne Prøvelse til de yderste Grænser; kun den, der har haft Lejlighed til at kjende det paa nært Hold, kan danne sig en Forestilling om den Samvittighedsfuldhed, hvormed han gransker, prøver, vejer, hvad der vistnok altid har holdt det Dristige, helt eller halvt „Vovede“ borte fra hans Compositioner, stundom ogsaa kan have taget Noget af deres Friskhed og efterladt en vis Tørhed; dog Kjærligheden til Sandhed gaaer hos ham fremfor Alt: „*omnia ad conscientiam, nihil ad ostentationem.*“ Men føler han først, at han staaer i Sandheden, lader han sig ikke rokke derfra af Nogen eller Noget; fra den bekæmper han Alt, hvad der synes ham i Modsætning til den, og her kan det vel hænde, at han imod sin Vilje bliver ensidig og mindre retfærdig: hvad der staaer saa klart for ham selv, maa kunne sees af Alle; sees det ikke, er det fordi man ikke vil det. Forøvrigt er Retfærdighed ham lige saa hellig som Sandhed. Til Værn for den krænkede Retfærdighed kaster han sig uden Betænkning ind i en hvilken som helst Kamp, enten det gjælder at hævde en ellers ukjendt Componist Æren

for en Sang, der med Uret er tillagt en Anden, eller at væрге egen eller Andres litterære Ejendom mod uretmæssige Indgreb; enten det drejer sig om at skjærme et ungt Talent mod ubillig Kritik eller tage et Barn paa Gaden i Forsvar mod en Drengs Raahed: han er altid kampberedt, en „chevalier sans peur“, men ikke altid „sans reproche“, for saa vidt som han derved paadrager sig mangen Bebrejdelse for Stridslyst. Hans Sandhedskjærlighed og Retfærdighedsfølelse gjør ham til den udmærkede Forsker, han var, idet den ikke tilsteder ham selv nogensomhelst Indulgens, end ikke overfor forholdsvise Ubetydeligheder; den gjør ham tillige til den skarpe Kritiker, han var, idet den ikke tillader ham at se igjennem Fingre med Overfladiskhed hos Andre; han maa anholde enhver historisk Unøjagtighed, enhver Krænkelser af gode Regler i rhythmisk, melodisk eller harmonisk Henseende. Saaledes bliver han en Slags musikalsk Politimand, hvis indgaaende og nøjeregnende Kritik kan synes Publikum smaalig og unyttig, medens den vækker Bitterhed, maaske Fjendskab hos dem, som blive Gjenstand for den.

Dog var han kjærlig som kun Faa, fuld af inderlig Æmhed mod sin Familie, hjertelig Trofasthed mod Venner; hans Væsen prægedes ofte af det følelsesfulde Udtryk, som en mere nøgtern Tid ynder at kalde sentimentalt. Han elskede Børn; det alvorlige, tidt tungsindige Ansigt oplivedes, naar han løftede et af sine Børnebørn op til sig; paa Gaden kunde han længe staa stille og med levende Deltagelse følge en Børnefloks Leg. Han kunde bruse op, ikke saa meget naar der mødtes Modstand, som naar Nogen underlagde hans Ord og

Handlinger smaalige Bevæggrunde; men han tilgav let, var snart villig til Forlig med sin Modstander. Den bittre Fejde mellem ham og Rung holdt dem i lang Tid fjernede fra hinanden; da Rungs Datter, nuværende Fru Keller, debuterede paa det Kongelige Theater, grebes Berggreen saaledes af hendes skønne Sang, at han gik hjem og skrev et kjærligt Lykønskingsbrev til Faderen, og fra den Dag vare de to Modstandere forsonede. Det var ham umuligt at være vidende om Andres Nød eller Sorg uden at tænke paa at afhjælpe og lindre den. Medens han som Barn var i Bedstefaderens velstaaende Hus, kunde hans følsomme Hjerte ikke ret være glad ved Husets Goder, fordi han kjendte de Bekymringer, hvorunder Forældrene sukkede. Selv led han største Delen af sit Liv under trange Kaar; dog var der vanskelig Nogen, som klagede sin Nød for ham, der gik uhjulpen eller utrøstet bort. Han var utrættelig i at finde paa Midler, naar det gjaldt om at skaffe en fattig Kunstner af med et Billede, faae en Indsamling i Gang for en Enke, sørge for Klæder og anden Hjælp til en syg og forarmet Skuespiller, „Alt“ — som denne udtrykker det i et Brev „til den kjære, menneskekjærlige Hr. Berggreen“ — „paa en saa kjærlig, ja i Sandhed kjærlig Maade.“ Hørte han om et ungt Menneske, der havde forbrudt sig mod de borgerlige Love, men dog muligen endnu kunde frelses, kunde han styrte om fra een formaaende Mand til en anden for at søge Redning. Uden synderlig Betænkelighed endosserede han atter og atter Vexler for en og anden Bekjendt med ikke ringe Fare for selv at maatte indfri dem. Og som det var ham en Trang at trøste og hjælpe, saaledes

var det hans Lyst at glæde Andre. Utallige ere de Billetter, hvori der bringes ham Tak for smaa Gaver og anden ydet Opmærksomhed, en af dem bærer Overskriften „Kjære Professor i den Kunst at glæde Andre.“ Hans Hjælpsomhed kappedes med hans Uegennyttighed. Ved at afslutte sin Indtægtsbog for 1844 tilføjer han i en Anmærkning: „Naar for dette Aar ligesom for Fremtiden ikke findes nogen Indtægt af Rabat paa købte Instrumenter, er det, fordi jeg har fundet mig foranlediget til aldeles at renoncere paa denne Indtægt, da flere Musiklærere ved en højst upassende Fremgangsmaade have gjort denne Indtægtskilde mistænkelig.“ Sine Elever omfattede han med den største Interesse, forlængede ofte Undervisningen meget ud over den betalte Time, gav ikke sjælden fuldstændigt Afkald paa Honorar, og dog var denne Mands Tid hans eneste Rigdom. Enkelte af hans store musikalske Arbejder bragte ham vel en Indtægt, for andres Vedkommende var denne liden eller ingen, i mangt et Tilfælde har han maattet bringe Pengeoffre for at faae dem ud. Enhver Anmodning om Bistand til Fremme af kunstneriske, videnskabelige, almennyttige eller private Formaal var han villig til at imødekomme. Til hans Studerekammer valfartede Mange, der trængte til Oplysning om musikalske Spørgsmaal; snart en Professor, der skal holde en Forelæsning, som berører Musikken, og beder ham anvende en halv Time paa „en Uindviet i Eders yndige Mysterier“; snart en anden Videnskabsmand, der anmoder ham om at gjennemse Oversættelsen af en latinsk Text „nærmest med Hensyn til de i Latinen forekommende musikalske Udtryk“, eller en historisk Forfatter, der

ønsker, at han skal gennemgaa et Skrift om vore ældre Musikere; snart indledes der med ham en vidtløftig Brevvexling, foranlediget ved en ny Udgave af Heibergs poetiske Skrifter, gaaende ud paa at tilvejebringe Sikkerhed for, hvilke Melodier i Vaudevillerne der ere af Heiberg selv. Skal der foranstaltes Musik ved Fakkell- og Festtog, eller gjælder det at faae lidt smuk Sang ved Missionsmøder eller lignende kirkelige Lejligheder, strax maa Berggreen sættes i Bevægelse med at skaffe Sangere og sørge for Arrangement m. m. Fra Samlere af Andagtsbøger for Sømænd, Psalmer til Skolebrug, Sangbøger for Skytteforeninger, „Visebog for Studenterforeningen“, fra „Udvalget for Folkeoplysningens Fremme“, der vil udgive to Samlinger Viser til Ombæring over hele Landet, indløbe Begjæringer om at udvælge Melodier, harmonisere, corrigere. Alle „stole fast paa den utrættelige Velvilje“, om de end „nødigt ville gyde blot en eneste Draabe i det Hav, hvori De alt er nær ved at drukne.“ Smaa Poeter have skrevet Digte, hvortil de savne Melodier, Andre have faaet sammensat en Melodi, men magte ikke at sætte Accompaniment til, en Viderekommen sender fra en Provinsby et „lidet musikalsk-poetisk Arbejde“, indeholdende 18 Sange, og da han Ingen kjender i Kjøbenhavn, hvem han i dette Anliggende kan henvende sig til, anmoder han, skjønt ubekjendt med Berggreen, denne om at corrigere Manuskriptet og læse første Correctur. En i sin Tid bekjendt Forfatter og Oversætter af Operatexter har færdigt „et blidt tragisk Drama, et yndigt og gripende Sujet med selvvalgte Melodier“, som han ønsker, at Berggreen skal arrangere; men han maa snarest

muligt tale med ham og det endda i Civilarresten, hvor han „for en kort Tid holdes inde“ (!). Kommer hertil Spørgsmaal fra Musikere om, hvor de skulle finde en Melodi, de just i dette Øjeblik skulle bruge, Anmodninger fra Fædre, der ere bekymrede for et godt Klaver til Børnene, Begjæring fra Bekjendte paa Landet til „deres kjære Ven og constituerede Commissionær“ om Besørgelse af alt muligt, der staaer i den fjerneste Forbindelse med Kunst og Litteratur, Bønner fra Andre om, at en ung Student, der skal gaa den musikalske Vej, „maa blive tagen smukt under Vinger“ o. s. v. o. s. v. — maa det indrømmes, at man har vidst at finde Berggreen og lægge Beslag paa hans aldrig trættede Tjenstvillighed. Rasks bekjendte „Sit Fædreland skylder man Alt, hvad man kan udrette“, antager her den udvidede Form „Alt for Alle“; thi hans Beredvillighed til at give Oplysninger, tjene og glæde strækker sig ogsaa udenfor Fædrelandets Grænser. Dog elsker han Fædrelandet over Alt; men han vil ikke vide af en Fædrelandskjærlighed, der er hildet i politiske Partihensyn. Politik er ham overhovedet en Vederstyggelighed, forladt som den synes ham af Sandheds og Retfærdigheds Aand; derfor kan han heller ikke slutte sig til noget enkelt af de bestaaende politiske Partier, om han end nærmest drages af det conservative. Han besjæles af levende Kjærlighed til Konge og Kongehus; Pietet er ham overhovedet en hellig Pligt; krænkes den paa hvilket som helst Omraade: i Stat eller Kirke, Videnskab eller Kunst, indigneres han og udtaler sin Harme. Men helst giver han sig af hele sit Hjertes Fylde hen i Kjærlighedens og Beundringens Stemninger; derfor sang han saa ofte og saa inderligt

om Fædrelandets Herlighed, sang til Pris for dets ædle Sønner i Fred og i Krig, i Fortid og i Nutid.

Visse af disse Aandens Stormænd omfattedes vistnok med særegen Beundring og Pietet; dog skal man ikke tro, at Berggreen udelukkede sig fra Strømninger af anden Art eller var utilgjængelig for Paavirkning derfra. Han søgte at gjøre sig bekendt med alle Rørelser paa Aandens Omraade, læste saa godt som Alt, hvad der udkom af dansk Litteratur, var vel bevandret i fremmed Skjønlitteratur, navnlig den tydske og fulgte godt med i vore theologiske og filosofiske Bevægelser. I sin egen Videnskab var han grundlærd, Musikkens Historie kjendte han som næppe nogen Anden herhjemme, de gamle Theoretikere havde han omhyggelig gransket, de store Mesteres Partiturer ejede og studerede han; hans omfattende musikalske Bibliothek, nu destoværre splittet til alle Sider, indeholdt Meget, som man forgjæves vil søge andetsteds. Og hvad han havde læst, var blevet hans Ejendom, som han til enhver Tid kunde føre sig selv og Andre til Nytte. Men medens han helt igjennem var en Aandens Mand i nær Berøring og levende Tankeudvexling næsten med alle Datidens fremragende Mænd, var han saa fjern som muligt fra at være Aandsaristokrat. Ligeftrem og naturlig færdedes han med Glæde blandt Børn, unge Mennesker, jævne Folk; „Haandværkerens Ven“ kaldte hans Sangere ham; alle Stænders, alle Alderes, hele Folkets Ven var han. Ønsket om at virke for Folket, at lade Straaler af det Sande, Gode og Skjønne falde vidt om Land var Bevægkraften i al hans Stræben og Virken, Midtpunktet, hvortil alle hans Tanker idelig søgte. Der

findes blandt hans Papirer et løst skitseret Udkast til et Samfund (kaldet „Broderforeningen eller noget Lignende“) med den Opgave at fremme moralsk og intellektuel Udvikling. I dette skulde optages „Talenter og moralsk agtværdige Mænd“, dog intet nok saa stort Talent, hvis han ikke var af moralsk Charakter. Selskabets Symbol kunde være en Cirkel, Centrum er det Guddommelige, uden om det danner sig engere eller videre Kredse, selv den yderste Periferi ikke længere borte fra Centrum, end at den kan gennemtrænges og opvarmes af de guddommelige Straaler. Dette er vistnok et øjeblikkeligt Indfald; men Tanken, der ligger bagved, er ikke et Øjeblikkets Barn; den gennemstrømmer hele hans Liv, bryder frem paa hvert Punkt i dette, præger alt dets Værk. Hvor meget han end beundrer de Store og Udmærkede, henfalder han dog ikke til „Genidyrkelse“, som bestod Livets Højeste i at være indenfor de Indviedes Kreds tæt ved Alterets Ild, nej! ved dets Lue maa man tænde sin Fakkell og med den i Haand gaa udad, altid videre, om man kunde naa til de yderste Kredse. Det er denne Livstanke, som lægger den sjældne Enhed i al hans Livsgjærning, som giver ham hans Mission til Skolen, Menigheden, Folket. Kun den, der er sig bevidst at have en Mission, vil kunne udholde at sætte et helt Livs Kraft ind paa et Arbøjde, der timelig seet bringer lidet eller intet Udbytte, medens dets aandelige Frugter kun udvikles langsomt og modnes sent, saa sent, at Arbejderen næppe vil komme til at deltage i Høsten. Og hvilket Arbøjde har denne Mand ikke udført! Alene Synet af de 11 Bind Folkesange, 14 Hefter Skolesange, Psalmeværket, de tre Bind trykte

Compositioner (for ikke at tale om de utrykte) maa vække Ærbødighed. Men hvad man ikke kan se, er det uhyre Arbejde, som er gaaet forud, og som — for blot at tage eet Exempel — skjuler sig bag ved disse Noter og Anmærkninger, hvor hver Linje har kostet langvarig og møjsommelig Undersøgelse; og dog betragter han sig aldrig som færdig, der er Noget, som kan gøres bedre, Andet, som endnu staaer tilbage at gjøre. Den chronologiske Fortegnelse over Weyses Arbejder slutter han saaledes: „Med Taknemmelighed vil enhver Berigtigelse i de anførte Tidsangivelser blive modtagen.“ Næppe har han fuldendt Mindesmærket over Weyse, før den 75-aarige Mænd lægger Grundstenen til et lignende for Zinck, og han bliver ved hermed, indtil Kræfterne svigte. Det er ikke tilladt at foregribe Ord, hvormed en Bortgangen vil blive modtagen i Evigheden, men vel sømmer det sig for dem, der vare Vidner til et Menneskes Troskab i sit Kald, at ledsage hans Bortgang fra Arbejdspladsen med et oprigtigt „Vel, Du gode og tro Tjener.“ Og alt inden sin Bortgang faaer Tjeneren dog ogsaa at kjende noget af Velsignelsen, som følger i Troskabens Spor; det bliver stille, klarer op, Dissonanser løses, Aftenens Fred sænker sig som en blid Melodi. Om Mødet med ham i en saadan Aftenstund taler En¹⁾ af dem, der fik Syn for hans Livs Betydning:

Jeg veed et Land, hvorom Alverden drømmer,
I Blinde vandre vi dets Grænser nær.
Hver, som det saae, dets Dejlighed berømmer,
Dog mest det skjuler sig i Morgenskjær.

¹⁾ B. Paludan-Müller, Præst i Frederiksborg.

Al Skjønhed bygger i dets fagre Egne
Og Alt, hvad der er Sandt og Stort og Godt:
Did stunder Længslen alle vide Vegne,
Men ingen jordisk Fod har det betraadt.

Kun Faa det var, hvem under Tidens Møje
Gud gav i Hænde Kunstens Understav:
For dem sig aabne Portens gyldne Fløje,
Og Himlen bliver høj, som før var lav.

En Mester mødte jeg med Stav i Hænde,
En gammel Mester fra en svunden Tid;
For ham det Aften var og let at kjende,
At Solen sank med Rødme sød og blid.

Dog aftner Solen kun saa skøn en Himmel,
Hvor Dagen før var rig og lys og lang;
Bagved ham vandrer frem en Folkevrimmel,
Som fulgte i hans Fjed med Hæderssang.

Hvad hvert et Folk, som gik paa Jordens Veje,
Har sunget af de dybe Drømme frem,
Han samlet har og gav sit Folk i Eje
Og skjænkede det hos os et gjæstfrit Hjem.

Og til det Folk, som ikke her har hjemme,
Men drager lig en Pilgrim over Jord,
Gudsfolket, vied han sin Sangerstemme
Og banede Psalmen Vej i Kirkens Chor.

Og dengang sidst Aarhundredskjellet flytted,
Da Digterkongen Harpen greb i Krog,
Saa hele Norden undred sig og lytted,
Naar mægtig han de gyldne Strenges slog.

Da stod i Kredsen nær den gamle Sanger
Og lytted til med en beslægtet Aand:
De fagre Kvad hans Sjæl saa dybt opfanger
Og toneklæder ved hans Kunstnerhaand.

Snart viger Dagen bort for Nattens Sale,
De gamle Venner hvile længst i Blund,
Men med sin Ungdoms Brud i Aftensvale
End tøver han hos os den sidste Stund.

Da mødte jeg Dig først med Stav i Hænde,
Og venlig hæved Du den, mig til Lyst:
Vidunderporten klang! jeg kunde kjende,
At Skjønhedsstraaler fyldte op mit Bryst.

Jeg saa Dig med det stille Smil om Munden,
Lig Sommersolen, der i Fred gaar ned,
Men spreder endnu Lys i Afskedsstunden
Til Vidnesbyrd om Livets Herlighed.

Spørges der nu tilsidst: hvilken Betydning har Berggreen havt for det danske Aandslivs Udvikling, og hvilken Plads indtager han i vore nationale Tonekunstneres Række, kan der mindes om en Udtalelse af Chr. Richardt¹⁾: „De betydelige Digtere have hver sin Toneart, angive hver sin Tone; men de fjernere Lydbølger vilde svinde ud i Natten, hvis der ikke var dem, hvem der er givet Evne til ligesom at gribe dem i Luften og synge dem efter, men dog af eget Bryst for en ny Kreds.“ Først har Klangen fra Mozarts Strengelæg og Weyses Harpe grebet det Beslægtede i Berggreens Sjæl og bragt det til at tone i Sange, der tiltale os saa underlig fortroligt, fordi Røsten lyder gammel og velbekjendt, men dog føles som en ny. Ved Siden heraf har han ogsaa havt sit Egne, ganske Særegne at bringe og sunget det med et Tonefald, som kun ejedes af ham, og hvori hans Ejendommelighed strax gjenkjendes, hvad der især viser sig i hans Psalmer. I vor nationale Musiks Historie staaer han som Repræsentant for den „tilbageholdende Magt;“ hans Stemme er tidt bleven overhørt, og dens standsende Virkninger have hidtil ikke viist sig i nogen kjendelig Grad; men Vidnesbyrdet,

¹⁾ Et Mindeord om Chr. Richardt af Z. N. Søndagsbladet Nr. 1.
1893.

fremgaaet af en umiskjendelig Sandhed, bærer i sig Profetien om, at Kunsten i Almindelighed og den musikalske i Særdeleshed tidligere eller senere vil have naaet de Grænser, hvor det lyder: hertil og ikke videre, og hvorfra den, gjort visere ved indhentede Erfaringer, vil vende tilbage til svundne Tidens Skjønhedsideal, ikke for at gjentage, men for at gjenføde det ud af en ny Tilegnelse og under Anvendelse af de rigere Hjælpe-midler, den paa sin Vandring har vundet; med andre Ord: en Profeti om den Kunstens Renaissance, hvis første bebudende Tegn alt nu skal have begyndt at vise sig i Udlandet.

Dog — Kunsten har ikke sit endelige Maal i sig selv; vil den være Herre, gaaer den vild, forspilder sit Arbejde og fortabes. Ogsaa for den er der kun Frelse, ogsaa dens Gjerning vil kun da bringe Slægten Lykke, naar den atter bøjer sig under det gamle: „Ikke Herre være, men Herre tjene“. Han, hvis Minde dette Skrift har søgt at levendegjøre, har vidst, hvad det er at blive en Tjener. Med alle sine Gaver, af sit Hjertes Fylde og hele sin Viljes Magt har han stræbt at tjene sin Gud og sit Fædreland, den danske Menighed og det danske Folk. Navnet Andreas Peter Berggreen vil være indesluttet under den gamle Folkesangs Vel-signelse:

„Christ signe og hver god Dannesvend,
Som baade med Mund og Hand,
Uden Skjemt og Tant, med Flid og Tro
Vil tjene sit Fædreland.“

VI.

CHRONOLOGISK FORTEGNELSE

OVER

MUSIKALSKE ARBEJDER.

Nærværende Fortegnelse tør ikke gjøre Krav paa at være aldeles fuldstændig, navnlig ikke for de tidligere Aars Vedkommende. Hvor ingen nærmere Bestemmelse er tilføjet Compositionen, er denne Sang for een Stemme med Klaver; Tallene efter Sangene angive disses Plads i „Samlede Compositioner.“

1817. Hør, hvor Aftenvinden klynker. II, 5.
Fødselsdagen. II, 5.
1818. De tvende Dugdraaber. I, 2.
Erindring. I, 2.
1819. Wiegenlied. I, 4.
1821. En Laplænders Sang. I, 2.
Das Veilchen. I, 3.
Das gestörte Glück. II, 5.
Zur Nacht (for 4 Mandsst.). I, 4.
1822. Vemod. I, 2.
Bekjendelser. I, 2.
Havfruen. I, 2.
Liden Harpepiges Klage. I, 2.
Kildens Vaarsang. I, 2.
For lille? I, 2.
Den sidste Aften. II, 5.

1822. Min Trøst. II, 5.
Des Knaben Berglied. I, 4.
Die Fischerinn. I, 4.
1823. Stærkoddens Svanesang. I, 1.
Skjøn Signe. I, 2.
Das warst Du. I, 4.
Die drei Sterne. II, 5.
Kong Christian lægger ned sit Sværd (for 4 Mandsst.). I, 2.
De danske Studenters Velkomsthilsen til Kongen og Dronningen, afsungen paa Frederiksberg den 6te August 1823 (for 4 Mandsstemmer).
Fædrelandssang („Hvor Barndommens Majblomst omslynged vort Haar“) for Sopran, Tenor, Bas. II, 5.
Død — Grav — Salighed (for Sopran, Alt, Tenor, Bas). II, 5.
1824. Kjærligheds Længsel. I, 2.
Die Spröde. }
Die Bekehrte. } I, 3.
Trost in Thränen. I, 3.
Grusz der Liebe. I, 4.
Amynths Klage. I, 4.
Galathee. I, 4.
1825. Trois thèmes variés pour la guitarre.
Cantate for Mandsstemmer med Accomp. af Pfte. comp. til Indvielsen af Borchs Collegium den 28de Maj 1825, Texten af Rahbek.
Ave verum corpus for Sopran, Alt, Tenor og Bas med Ledsagelse af 4 Violonceller og 1 Contrabas (Antiphonalet).

1825. Til den Elskede. I, 2.
Vuggevisse. I, 2.
An die Natur. I, 4.
De Unges Valgsprog (for 4 Mandsst.). II, 5.
Elysium, Digt af Schiller for 2 Sopraner og 1 Alt
med Accomp. af Pfte.
I Glans for Herrens Throne staaer (Psalmev. Nr. 102).
1826. Fantasi for Fløjte over en norsk Fjældvisse med
Accomp. af Orchester under Titel „Le berger
appellant son amante.“
Cantate for Mandsstemmer med Accomp. af Pfte.
i Anledning af Kongens Fødselsfest, afsungen
i Regenskirken den 4de Febr. 1826, Texten af
Øhlenschläger.
Violerne. I, 1.
Aftensang. I, 1.
Serenade. I, 2.
Kvindens Pris. I, 2.
Jægersang. I, 2.
Der weisze Hirsch. I, 4.
Hinsides Graven (for 4 Kvindest.). II, 5.
Du, o Gud, vort Haab skal være (Psalmev. Nr. 8).
1827. Alys Sang. }
Gulhyndys Sang. } I, 1.
Aladdin ved sin Moders Grav. I, 1.
Rinaldo. I, 2.
Vaarsang. I, 2.
Schweizerlied. I, 3.
Fastnachtslied. I, 4.
1828. Gulnares Sang. I, 1.
Fatimes Sang („Alt oprejst Maanen staaer“). I, 1.

1828. Noureddins Sang. I, 1.
Karavanens Sang (5-st. Chor). I, 1.
Alfernes Sang. I, 1.
Den norske Bonde. I, 1.
Fædrelandssang („Elskede Land med de blaanende
Strande“). I, 2.
Sang af Vaudevillen „Destillateuren“. II, 5.
Knabe und Veilchen. I, 4.
Bundeslied (for 4 Mandsst.). I, 3.
1829. Cantate ved Universitetets Fest i Anledning af
Prins Ferdinands og Prinsesse Carolines Ægte-
forening.
Der Sanger. I, 3.
1830. Pater noster (for Sopran, Alt, Tenor, Bas)
(Antiphonalet).
Ved en Vens Bortrejse (for 4 Mandsst.). II, 5.
„Pjat! Pjat!“ (for Tenorsolo og 4 Mandsst.). II, 5.
1831. „Billedet og Busten“. Syngestykke i 3 Akter af
Øhlenschlager. III.
Norma morum. I, 2.
Reuters Morgenlied. I, 4.
Trinklied. }
Weinlied. }
Worte der Liebe. } (for 4 Mandsst.). I, 4.
Im Fruhling. }
Til Fodselsdagen (for Sopran, Alt, Tenor, Bas).
II, 5.
Ved en Oldings Grav (Antiphonalet).
1832. Musikken til „Tordenskjold“. II, 4.
Bjergmandssang. I, 2.
Das Grab. I, 4.

1832. Drei Wanderlieder von Uhland. I, 4.
Bauernregel (for 4 Mandsst.). I, 4.
Det Evige (for Sopran, Alt, Tenor, Bas). I, 2.
Livets Lykke — Lys og Skygge (for Sopran, Alt,
Tenor, Bas). I, 2.
Farvel fra Skolen (Sopran, Alt, Bas). I, 2.
Vaarandagt (for Sopran, Tenor, Bas). I, 2.
Ved en Ynglings Grav (Antiphonalet).
Velkommen igjen, Guds Engle smaa (Psalmev.
Nr. 26).
1833. Musikken til „Dronning Margrethe“. II, 4.
Danmarks Pris. II, 5.
Til Fader Berg. I, 2.
Schäfers Klagelied. I, 3.
Morgenlied. I, 4.
Heimkehr. I, 4.
Trestemmig Canon „Som i en Ring en rød Rubin“
(Folkesangenens 11te Bind).
Lauriger Horatius (for 3 Mandsst.). II, 5.
Kjøbenhavns Universitets Stiftelse (for 4 Mandsst.).
I, 2.
Hvad er imod Studentens Kaar (for 4 Mandsst.).
I, 2.
Vanitas vanitatum. }
Tischlied. } (for 4 Mandsst.). I, 3.
Punschlied. }
1834. Nachgefühl. I, 3.
An die Entfernte. I, 3.
Wahrer Genusz. I, 3.
Duetto „Jeder Jüngling sehnt sich so zu lieben“.
I, 3.

1835. Musikken til „Socrates“. II, 4.
Uskyldige Ønsker. I, 2.
Die versunkene Krone. I, 4.
Tag det sorte Kors fra Graven (Psalmev. Nr. 167).
1836. Cantate til Indvielsen af Frederiksborgs gjenopbygte lærde Skole.
To Børnesange. I, 2.
To Sange for Frimurerlogen. I, 2.
De tvende Kirketaarne. I, 2.
Cort Adeler. I, 2.
Willemoes. I, 2.
To Sange ved Afskeden fra Skolen (for Sopran, Alt, Bas). I, 1.
Dansk Frihedssang (for 3 Mandsst.). II, 5.
Duetтино: „Süsze Liebe denkt in Tönen.“ I, 4.
1837. Festcantate for Frimurerlogen.
Murersang. I, 2.
Vaarsang. I, 1.
Aftenvandring. I, 1.
Vandringssang. I, 2.
Snedronningen. I, 2.
Jægersang. I, 2.
For Kvinden. I, 2.
Gondol-Färden. II, 1.
Pokalen och flickan. II, 1.
Barcarole (for Sopran og Tenor). I, 2.
Hallelujah! (for Sopran, Alt, Bas). II, 5.
Se ned i Naade Himlens Fader (Psalmev. Nr. 163).
1838. Cantate ved Sørgefesten for Marschal A. W. Hauch.
Knud den Store. I, 1.
Ridderen ved Kulsvierhytten. I, 1.

1838. Thomas Thaarup. I, 1.
Lars Bagge. I, 2.
Phønix. I, 2.
Uranienborg. I, 2.
Svend Tveskjæg. I, 2.
Bisp Vilhelm og Kong Svend. I, 2.
Absalon. I, 2.
Morten Borup. I, 2.
Thomas Kingo. I, 2.
Ole Vind. I, 2.
De Danske og deres Konge. I, 2.
Hans Egede. I, 2.
Tordenskjold. I, 2.
Henrik Gerner. I, 2.
Bernstofferne. I, 2.
Paa en Lærers Fødselsdag (for Sopran, Alt,
Tenor, Bas). I, 2.
Lovsang: „I din Herlighed, du Evighøje“ (for
4 Mandsst.). II, 5.
1839. En Sang om Niels Ebbesen. I, 2.
Bryllupssang (Antiphonalet).
Ved en ung Hustrus Grav (Antiphonalet).
Kirken den er et gammelt Hus (Psalmev. Nr. 76 a).
1840. Cantate til Frimurerlogens Sørgefest for Frederik VI.
Cantate til Bogtrykkerkunstens Jubelfest ved
Universitetet. II, 3.
Fædrelandssang: „Velsignet er af Himlens Gud
min elskte Fødestavn“ (for Sopran, Alt, Tenor,
Bas). I, 2.
Til Husguderne (for 4 Mandsst.). I, 1.
Fred! Fred! (Antiphonalet).

1841. Har du den glømt? II, 1.
Glädjens ögonblick. II, 1.
Gråt ej mer. II, 1.
Hvad den är säll. II, 1.
Minne och hopp. II, 1.
Uppmuntran til glädje. II, 1.
Minuten. II, 1.
Birfilaren. II, 1.
Fantasi. II, 1.
Korsblomman och mossrosen. II, 1.
Ynglingens Udvandring (for Sopran, Alt, Tenor,
Bas). I, 2.
Sang til en Sørgefest i Frimurerlogen (for 4
Mandsst.). II, 5.
Jesus, Frelser, Saliggjører (Psalmev. Nr. 41).
Gaa nu hen og grav min Grav (Psalmev. Nr. 131).
Lyksalig, lyksalig hver Sjæl (Psalmev. Nr. 141).
Før Noget blev i Verden til (Psalmev. Nr. 173).
1843. Cantate til Rector N. L. Nissens Embedsjubilæum.
Albumsblad til N. W. Gade. I, 4.
En himmelsk Længsel er nedlagt (Psalmev. Nr. 156).
1844. Til Hende. I, 2.
Vaaren. I, 2.
Sommeren. I, 2.
Høsten. I, 2.
Vinteren. I, 2.
Ungdomshaabet (for Sopran, Alt, Tenor, Bas). I, 2.
Sang til Professor Dahl („Weite Welt“) (for 4
Mandsst.). I, 3.
Op, al den Ting, som Gud har gjort (Psalmev.
Nr. 11).

1844. Naturen holder Pinsefest (Psalmev. Nr. 73).
Et Aar vi saae hensvinde (Psalmev. Nr. 108).
Kom, Glutter smaa, kom I kun hid (Psalmev.
Nr. 169).
1845. Lied des Harfenspielers. I, 3
Myren murer i lette Jord. I, 2.
Ved en ung Kvindes Grav (Antiphonalet).
1846. Afskeden. I, 2.
Romance af „Kongen vaagner“. I, 2.
Vaaren (for Sopran, Tenor, Bas). I, 2.
Haandværkernes Sang til Professor Hetsch (for 4
Mandsst.). II, 5.
Bøn: „Du som bærer Verdner i Din Haand“ (for
Sopran, Alt, Tenor, Bas). II, 5.
Med Sorgen og Klagen hold Maade (Psalmev.
Nr. 135).
1847. Haabet (for 4 Mandsst.). II, 5.
1848. Cantate til Frimurerlogens Sørgfest for Christian
VIII.
Sang for „Gemytligheden“. I, 2.
Natilejr (for 4 Mandsst.). II, 5.
Natten før Slaget (for 4 Mandsst.). II, 5.
Det skandinaviske Fostbroderskab i 4 Sange for
4 Mandsstemmer.
1849. Vise af „Tonne gaaer i Krigen.“ II, 5.
Fredericiaslaget (for 4 Mandsst.). I, 2.
Haabet ogsaa blege Kinder (Psalmev. Nr. 56).
Himlen aabnes, Mørket svinder (Psalmev. Nr. 59).
Lær mig, o Skov, at visne glad (Psalmev. Nr. 128).
1850. Cantate ved Studenterforeningens Mindefest for
Øhlenschläger. II.

1851. 6 Sange af Runeberg: }
Hvem styrde hid din väg? }
Vaggsång för mit hjerta. }
Det var då. } II, 1.
Vid en källa. }
Øfver ett sofvande barn. }
Tjenesteflickan. }
Visselulle Datter min (Psalm. Nr. 168).
1852. Liden Elna. I, 1.
Guds Menighed syng (Psalm. Nr. 21).
Julen har Englelyd (Psalm. Nr. 34).
Du Herre Christ (Psalm. Nr. 43).
Med sin Alabasterkrukke (Psalm. Nr. 46).
Jesus græder, Verden leer (Psalm. Nr. 49).
Christ stod op af Døde (Psalm. Nr. 57).
Vær velkommen Herrens Aar (Psalm. Nr. 82).
Aldrig er jeg uden Vaade (Psalm. Nr. 94).
Far Verden, far vel (Psalm. Nr. 95).
Jesu Christ, du overvandt (Psalm. Nr. 97).
Stirrer ej i Graven ned (Psalm. Nr. 133).
1853. Litani (Antiphonalet).
1854. Antiphonien „Veni sancte spiritus“ (Antiphonalet).
Responsorium til Julen (Antiphonalet).
Sjökarijn. I, 2.
Barndomsminnen. II, 1.
Her vil ties (Psalm. Nr. 143).
1855. Responsorium til Paasken (Antiphonalet).
Svanen. II, 1.
Morgenstund har Guld i Mund (Psalm. Nr. 147).
1856. Et Kjærminde. I, 1.

1856. Fire Sange af Runeberg:
Likhet. }
Den enda stunden. } II, 1.
Till aftonstjernen. }
Blomman. }
- Kvinde, o din Tro er stor (Psalmev. Nr. 151).
Du er jo min og bliver min (Psalmev. Nr. 155).
Tænk, naar engang den Taage er forsvunden
(Psalmev. Nr. 162).
1857. Carmen vernale (for Sopran, Alt, Tenor, Bas).
II, 5.
Et Barn er født i Bethlehem (Psalmev. Nr. 25 b).
Glade Jul, dejlige Jul (Psalmev. Nr. 157).
Søndag Morgen fra de Døde (Psalmev. Nr. 158).
1858. Dejlig er den Himmel blaa (Psalmev. Nr. 29 c).
1859. Marsk Stig (Dansk Folkevise fra det 13de Aarh.).
II, 2.
Amen raabe hver en Tunge (Psalmev. Nr. 161).
1860. Erster Verlust. I, 3.
Jo større Kors, des bedre Bønner (Psalmev.
Nr. 159).
1861. Niels Ebbesen (Dansk Folkevise fra det 14de
Aarh.). II, 2.
1862. Dugdraaben blinker paa Rosengren (Psalmev.
Nr. 166).
1863. Ved Universitetets Sørgefest for Kong Frederik VII.
I, 2.
Kong Frederik den Syvende. II, 5.
För Kung Carl XV. II, 1.
Polsk Stormmarsch. II, 1.
Giv mig Gud en Psalmetunge (Psalmev.).

1863. At sige Verden ret Farvel (Psalmev. Nr. 160).
Jeg gjerne vil dig love (Psalmev. Nr. 164).
O Himmelbrudgom, Jesu Christ (Psalmev. Nr. 165).
1864. Danmarks Herlighed (Sopran, Alt, Tenor, Bas).
II, 5.
1866. Mørk Himmel. I, 2.
Nu Farvel min Barndoms sorgfri Dage (Psalmev.
Nr. 179).
1867. Forspil til Psalmemelodierne.
1868. Saa vil vi nu sige hverandre Farvel (Psalmev.
Nr. 84b).
Tak Gud for hver en Glæde (Psalmev. Nr. 170).
1869. Ved en elsket Hustrus Minde. II, 5.
To Sange ved Rektor B. Borgens Embedsjubilæum
(for Sopran, Alt, Tenor, Bas). II, 5.
1870. Sang til Kong Christian IX. I, 2.
Hvert et Lys i Livets Nat (Psalmev. Nr. 171).
1872. Et lidet Barn saa lysteligt (Psalmev. Nr. 183).
1873. Jeg er træt og gaaer til Ro (Psalmev. Nr. 178).
Lad det klinge sødt i Sky (Psalmev. Nr. 184).
Kom lad os nu paa Børnevis (Psalmev. Nr. 186).
Vor Herre han er en Konge stor (Psalmev.
Nr. 187).
Ind i Haven Jesus gik (Psalmev. Nr. 189).
Det hellige Kors Vorherre han bar (Psalmev.
Nr. 190).
Stat op, o Sjæl, i Morgengry (Psalmev. Nr. 194).
Denne er Dagen, som Herren har gjort (Psalmev.
Nr. 208).
Gaaer det Herre, som jeg vil (Psalmev. Nr. 220).
Op, I Christne, rustet Eder (Psalmev. Nr. 224).

1873. Et Kors det var det haarde, trange Leje (Psalmev.
Nr. 230).

Dig vil jeg elske, du min Styrke (Psalmev. Nr. 232).

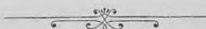
Hvad est du dog skjøn (Psalmev. Nr. 233).

Som Dug paa slagne Enge (Psalmev. Nr. 235).

Den nærmer sig den Time forudsat (Psalmev.
Nr. 236).

I denne Verdens Sorger sænkt (Psalmev. Nr. 237).

Jeg lever — og veed, hvorlænge fuldrøst (Psalmev.
Nr. 238).

Indhold.

	Side
Forord	III—VIII.
I. Aarene fra 1801 til 1828	1—37.
Barndoms- og Skoleliv, fortalt af ham selv.	
Studenteraar.	
Forhold til Weyse.	
Regensliv.	
Afsked med Juraen.	
Kjøbenhavnsk og Frederiksborgsk Musikliv.	
Øhlenschläger.	
H. L. Martensen.	
Forlovelse og Giftermaal.	
Compositioner fra denne Periode.	
II. Aarene fra 1829 til 1842	41—75.
Syngestykket „Billedet og Busten“.	
Huslige og økonomiske Forhold.	
Organist ved Trinitatis Kirke.	
Lærer i musikalsk Theori: Th. Stein, Jul. Johannsen,	
N. W. Gade.	
Skolesangen.	
Compositioner fra denne Periode.	
III. Aarene fra 1843 til 1855	79—192.
Sangen ved Universitetsfesterne.	

Haandværkersangforeningen.	
Folkesangsværket.	
Psalmeværket.	
Litterære og polemiske Arbejder.	
Compositioner fra denne Periode.	
IV. Aarene fra 1856 til 1880	195—270.
Stillingen som Sanginspektør.	
Hjemmet og Vennerne.	
Forhold til Samtidige.	
Compositioner fra denne Periode og Udgivelse af samlede Compositioner.	
Weyses Biografi.	
Æresbevisninger.	
Sidste Levedage.	
V. Tilbageblik	273—285.
VI. Chronologisk Fortegnelse over musikalske Arbejder	290—301

